

ჩვენი მწერლობა

გამოდის თვეში ორჯერ პარასკეობით

ფასი 1,50 ლარი

4 მარტი 2011 №5(135)

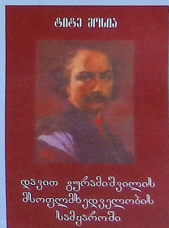
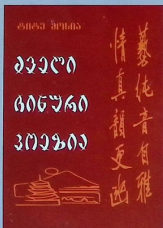
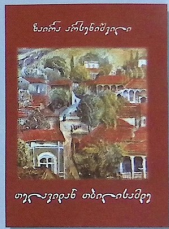
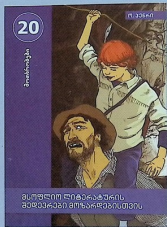

1516
2011

ქართულ საგანეთა ბედი იერუსალიმში
დიურენმატის დეტექტიური პროზა
პოლიტიკური რომანტიზმის გმირი
დიმიტრი უჩანეიშვილის პიესა
ეკა ბუჯიაშვილის ჩანახატი
ჰესეს რიოში მარგალიტები
მამუკა ნიკლაურის პოემა
სამყარო ჩვენი სიზმარია?
მარადონა — მწერალი

წიგნის თარო

პირი და გავლენა	2	ნინო საბაშვილი ქართულ საზაფხულო ბაღში იარუსალიძეში
დღიური ჟურნალი	5	ეკა ბუჯიაშვილი ლოდი ატანის ხეობიდან (ერეკლე ტატიშვილის სულის მოსახსენიებლად)
პანორამა-ინტერვიუ	6	როინ ჭიკაძე „ქვეყანად არ არსებობს სიკეთეზე დიდი სიკეთე“ (მოამზადა ნატა ვარადაძე)
იღიას გუმთ	7	თამარ კოტირიკაძე მთარბმწმლის მრანაში
დრამატურგია	8	დმიტრი უჩანეიშვილი ვალდის ცხოვრება
პოეზია	18	მამუკა ნიკლაური ღელუგის ვეფხვის აბაჯი
დებანტიონის გამოცემა	22	ნიკა თევზაძე ფრიდრიხ დიურენშტაინის დებანტიონი პრუსია
წათვალი და წლავი	30	ვახტანგ ჯავახიძე თიქლიდან — „ისევ გალაკტიონი“
რეპორაჟი	36	თამარ ყალიჩავა პოლიტიკური რომანტიზმის გმირი (ლექცია ქაქუცა ჩოლოყაშვილზე)
	38	ელენე ამალაშვილი შავი ჩოხის მისტიკა (როსტომ ჩხეიძის ახალი ბიოგრაფიული რომანის წარდგინება)
დებანტიონის პორტრეტი	41	როსტომ ჩხეიძე ახლა კი — ფარდის ბახსნა (ნოდარ გურაბანიძის „მოხილ თუმანიშვილის თეატრი“)
კრიტიკა	44	მაია ჯალიაშვილი იქნება საგზარო მსოფლო ჩვენი სიზმარი (კატო ჯავახიშვილის პოეტური კრებული „მარცხნივ“)
პრა პორტა ხოლო	48	ნინო დეკანოიძე დედოფალბაის მისია (ასმათ სალირიძის უჩვეულო კოლექცია)
გამომავალი	50	ნონა კუპრეიშვილი ნიბნი, როგორც ბანდოვა (ოლესია თაყაიძის „სევედიანი ჩანანერები“)
ახალი თარგმანები	51	პერმან ჰეგ მონოლოგი (ნანყეტი რომანიდან „რომი მარგალიტები თამაში“)
ახალი წიგნები	54	ტარიელ რეხვიაშვილი მნიშვნელოვანი მოვლენა (ქართული ფილოსოფიური აზრის ისტორიის ონტოლოგიის გამოცემა)
დებანტიონის ცხოვრება	56	თეკლე ჯანელიძე მნიშვნელოვანი მოვლენა (რენე კალანდიას „100 ლექსის“ წარდგინება)
სხვა რეპორაჟი	57	ზურაბ ბახტაძე მარადღოვა — მწერალი
ისტორიის თეორია დაწესი	58	გურამ ყორანაშვილი სიმბრტლის მამიაშვილი მკითხველისათვის (ინგლისელი ისტორიკოსი იოსებ ჯუგაშვილ-სტალინის შესახებ)
პოეზია	63	კუპრეიშვილი, კუპრეიშვილი...

ორკვირული ჟურნალი
დამფუძნებელი „ილიონი“
მისამართი: თბილისი,
ჩუბინაშვილის №41
რედაქცია - (995 32) 96_20_62
რეკლამა - (995 93) 65_93_68
გაყვანილობა - (995 77) 11_24_30
ფაქსი: (995 32) 96_20_62
E_mail: info@mtserloba.ge

გეორგიული საბეჭდო ქარხანა შინაარსი
საბეჭდო ქარხანა, საბეჭდო ქარხანა 17
საბეჭდო ქარხანა - 995 32 53 61 62

PRINTED BY "OMEGA TFP" PRINT HOUSE
TBILISI, GEORGIA, 17 SARAJEVSKI STREET
TELEPHONE - 995 32 53 61 62

მთავარი რედაქტორი - როსტომ ჩხეიძე
პროზის რედაქტორი - ივანე ამირხანაშვილი
პოეზიის რედაქტორი - მაკა ჯოსხაძე
კრიტიკისა და თარგმანის რედაქტორი - თამარ ნატროშვილი
მხატვრული რედაქტორი - კარლო ფაჩულია დიზაინერი - მალხაზ იაშვილი
სტილისტ-კორექტორი - ნინო დეკანოიძე დაკაბადონება - თენგიზ რობიჭაშვილი
ოპერატორი - თამარ ჩიხლაძე საარქივო მენეჯერი - ეკა ბუჯიაშვილი
გაყვანილობის სამსახური - ლევან კიკნაძე
გარეკანზე: თამარ ყალიჩავა
ჯეზუალ კასრადის ფოტოგრაფია

„ჩვენი მწერლობის“ მომდევნო ნომერი გამოვა 18 მარტს

ნიწო საბაშეილი

ქართულ საზნაოთა გაღი იერუსალიშვი

ყოველ წელს აღდგომის ბრწყინვალე დღე-სასწაულზე ათეულობით ათასი ადამიანი წმინდა მინაზე, იერუსალიშვი მოსალოცად მიემგზავრება. მათ შორის მრავალად ქართველებიც არიან. აღბათ, ბევრმა ჩვენგანად არ იცის, რომ საუკუნეთა განმავლობაში ქართველებს წმინდა მინაზე ერთ-ერთი გამორჩეული ადგილი ეკავათ და საკუთარი ძლიერი თემი ჰქონდათ. ამ საკითხებზე ვესაუბრეთ ზელანდურთა ეროვნული ცენტრის მცენიერთან მამრემოლს **მალდმირი კაქალიანს**.

— პალესტინის ქრისტიანული თემების ისტორია მსოფლიო კულტურის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფურცელია. ყოველი ქრისტიანი ერი მიიღობდა პალესტინისაკენ, რომ მიუხედავად ის ადგილები, რომლებზეც იესო ქრისტეს სახელთან იყო დაკავშირებული. ბერი მაცხოვრის სალოცავთა მხოლოდ მოლოცობა არ კმაყოფილებოდა და ხშირად იქვე მკვიდრებოდა.

ამ მხრივ გამონაკლის არც ქართველები წარმოადგენდნენ. საქართველოსა და წმინდა მინას შორის ურთიერთობას მრავალსაუკუნოვანი ისტორია აქვს. საქართველოს იერუსალიშვიან ჯერ კიდევ ქრისტეს მობამდე ჰქონდა კავშირი ქართლში კომპაქტურად დასახლებულ ებრაელთა მეშვეობით. როგორც მოქცევა ქართლისაა—ს ერთ-ერთი საკითხები — „რომელი აღწერა დედაკაცმან ჰურიანამ, სახელით სიდონია, ასულმან აბიათარ მღვდლისამან“ გადმოგვცემს: როდესაც იერუსალიშვი ჰურად შევლბოდა, მცხეთაში ხმა გავრცელდა, იერუსალიშვი სპარსელებმა დაიპყრეს, რასაც ქართლში მცხოვრებ ებრაელებს შორის დიდი გლოვა და წუხილი მოჰყოლია. შემდეგ გარკვეულა, რომ სპარსელები იერუსალიშვი დასაპყრობად კი არ მისულან, არამედ მოვიდნენ ახალბოხილ ღვთის ძეს სამეფო ძღვენით მიახლებიან. როგორც ჩანს, საქართველოში მცხოვრები ებრაელები პალესტინაში მიმდინარე ყველა პროცესის საქმის კურსში იყვნენ. მაცხოვრის ხელთუქმნილი კვართი საქართველოში ხომ სწორედ მცხეთელმა ებრაელმა, ელიზბა, ჩამოიტანა, რომელმაც ის რომაული მეომრისაგან შეიპოვა.

საქართველო-პალესტინის ურთიერთობა კიდევ უფროს მჭიდროს IV საუკუნიდან გახდა, მას შემდეგ, რაც იბერისა და ლაზიკაში სახელმწიფო რელიგიად ქრისტიანობა აღიარეს. ქართულმა ეკლესიამ ტოპონიმებზეც იერუსალიშვი შემოგარწმუნა და მხოლოდ. მცხეთაში აგებულ პირველი ეკლესია „წმიდა წმიდათად“ იწოდებოდა. იქვე იყო ბეთლემის ეკლესია, თაბორის, ვეთსიმინისა და გოლგოთის მთები. მცხეთის ჯვრის ტაძარი ამ უკანასკნელზეა აგებული.

პალესტინის ქართული წარწერა

მის ჩრდილოეთით მცირე საყდარი იყო, რომელსაც გოლგოთა ეწოდებოდა.

— რომელი საუკუნიდან იწყება ქართველთა ბილიგრომობა იერუსალიშვიში?

— წმინდა მინაზე ქართველების აქტიური ბილიგრომობა IV საუკუნიდან იწყება. ამ მიმართულებით ქართველების ექსპანსია საკმაოდ ძლიერი იყო. ისინი თავდაპირველად ცნობილ სავანეებში მკვიდრდებოდნენ, შემდეგ კი საუკუნთაბო მონასტრებშიც დააარსეს.

— თუ ვის ეკნობია ადრეული ხანის რომელიმე მონასტერი?

— რასაკვირველია. მაგალითად, გამორჩენილმა ქართველმა საეკლესიო მოღვაწემ, პეტრე იბერმა პალესტინაში, მათემის ეპისკოპოსად კურთხევამდე, რამდენიმე მონასტრი დააარსა. მან იერუსალიშვიში დავითის კომპის მახლობლად იბერთა მონასტერი ააგო. 1952 წელს ვირჯილიო კორპოს მეთაურობით იტალიელმა არქეოლოგებმა ბეთლემთან, სოფელ ბირელ-კატის მახლობლად პეტრე იბერის მიერ დაარსებული ერთ-ერთი ქართული ეკლესია და მონასტერი აღმოაჩინეს.

მონასტრის იატაკზე შემორჩენილი მონაიკური წარწერების მიხედვით, ის წმიდა თეოდორე ტირონის სახელზე ყოფილა აგებული.

— პეტრე იბერის გარდა, თუ არის ცნობილი სხვა ქართველი საეკლესიო პირი, რომელიც ამ მონასტრში მოღვაწეობდა?

— უფრო გვიან, VI საუკუნის მეორე მეოთხედში, იქვე იღვწოდა ქართველი მოღვაწე ანტონი აბაა, რომელსაც შეიძლება მონასტრის განახლებაშიც მოუძღვრებენ წელილი.

V-VI საუკუნეთა პალესტინაში ქართველი ბერები და ბილიგრომები იმდენად მრავლად იყვნენ, საფიქრებელია, რომ მათ იერუსალიშვი თავიანთი სასაფლაო ჰქონოდათ. ყოველ შემთხვევაში, იმხანად ქართველთა თემს იერუსალიშვი საკუთარი ეპისკოპოსი რომ ჰყავდა, ამაზე წმინდა მინაზე აღმოჩენილი ქართველ ეპისკოპოსთა საფლავის ქვები მეტყველებს.

1932 წელს ძველი იერუსალიშვი გალავნის გარეთ, იავოს კარიბჭესთან, აღმოაჩინეს ქართველი ეპისკოპოსის საფლავი. წარწერა დაცულია იერუსალიშვიში, როგველერის მუზეუმში და, პასპორტის მიხედვით, V-VI საუკუნეებით თარიღდება. წარწერა ქართველად ასე ითარგმნება: ადგილის კომპი მდებარე ქართველთა მონასტრის ქართველი ეპისკოპოსის სამარხი.

2002 წელს, არქეოლოგიური გათხრების დროს ჯონ ზელიგმანმა იერუსალიშვიის სამხრეთ-აღმოსავლეთით, სოფელ უმლეონში, საფლავის მეორე წარწერიან ქვას მიაკვლია. წარწერა ასე იკითხება:

„ესე სამარხთა იოჰანე ფურტაველ ეპისკოპოსისა ქართველისა“.

პალეოგრაფიული ანალიზის მიხედვით, წარწერა V საუკუნის დასასრულითა და VI საუკუნის დასაწყისით თარიღდება.

VI საუკუნის პირველ ნახევარში, როგორც წინაა საბა განმწმენდლის ანდერძიდან ირკვევა, ქართველები ისე მომრავლებულან საბანშიდანი, რომ თავიანთი ეკლესია შექმნათ და ზოგიერთი საეკლესიო წიგნს სასუთარ ენაზე კითხულობდნენ. იმ დროისათვის საბას ლაგერში სხვადასხვა ეროვნების წარმომადგენლები მოღვაწეობდნენ, მაგრამ VI საუკუნის მეორე ნახევარში საბანშიდის მონასტრის მამასახლისად მარტივი ქართველი გვევლინება.

— ქართველები მოლოცვის გარდა კიდევ რას საქმიანობდნენ?

— პალესტინაში ჩასული ქართველები აქტიურ მისაღმწელოებით და სამნივობრო საქმიანობას ეწეოდნენ. ქართულად ითარგმნა წმინდა მიწაზე გაერცელებული საღვთისმსახურო წიგნები: მრავალთავები, ლექციონარები, ჟამისწირვები, იადგარები და სხვა. ზოგადად, იერუსალიმის ქართულ კოლონიაში თავს იყრიდნენ მონიშნულ ქართული საზოგადოების საუკეთესო წარმომადგენლები. როგორც ცნობილია, შოთა რუსთაველამაც სიცოცხლის უკანასკნელი წლები იერუსალიმში, ჯერის მონასტერში გაატარა.

— პალესტინაში ქართველების სიმრავლის მიუხედავად, დღეს მათი მოღვაწეობის ადრეული კვალის მიგნება საკმაოდ რთულია. რით არის ეს გამოწვეული?

— პალესტინაში ქართული სიძველეები ცოტა რომ შემორჩა, ომიქართული საფუძველი აქვს. ამათა სივემ, VI საუკუნეში საქარსელთა შემოსევამ და არაბების ბატონობამ ბევრი რამ, მათ შორის ქართული სიძველეები შეინარა. VI საუკუნის შემდეგ ცნობები ქართველების წმინდა მიწაზე მიმოსვლისა და იქ მათი მოღვაწეობის შესახებ სრულად ნამდვილად არ შენეცვტილა, თუმცა შედარებით ფრაგმენტულ ხასიათისაა. მაგალითად, VII საუკუნის სომეხი პოლიგრაფი, ანასტასი, იერუსალიმის მახლობლად „გუგარელთა“ მონასტრის ახსენებს. არსებობს ცნობები IX საუკუნეში ქართველი ბერების ზეთისხილის მთაზე და გეთისმანიაში ყოფნის შესახებაც.

— ცნობილია, რომ XI საუკუნეში ევგვიტესა და ბიზანტიის იმპერიას შორის ზავი დაიდო, რამაც ქრისტიანთა მდგომარეობა შეამსუბუქა. ამ გარემოებამ ქართველებზე როგორ იმოქმედა?

— 1036 წლის ზავს პალესტინაში ქრისტიანების უფლებათა ლეგალიზაცია მოჰყვა. ქრისტიანებს უფლება მიენიჭათ სასუთრი ბარჯით აღედგინათ დანგრეული ეკლესია-მონასტრები. ბიზანტიის იმპერატორმა იერუსალიმის პატრიარქის დანიშნვის უფლება მიიღო.

ასეთი იყო ის საერთო ფონი, როდესაც ქართველებმა წმინდა მიწაზე ფართობსმტაცებანი აღმშენებლობა დაიწყეს.

იერუსალიმის ქართული თემის აქტიური სამშენებლო მოღვაწეობა წინდა მიწაზე XI საუკუნის 30-იანი წლებიდან ჩანს. იმ დროისათვის ქართველი მოღვაწეები მრავლად იყვნენ იერუსალიმსა და მისი შემოგარენის ეკლესია-მონასტრებში, მაგრამ არ არსებობდა სასუთრო ქართული სახანე, ცენტრი, რომელიც პალესტინის მონასტრებში გახსნულ ქართველებს თავს მოუყრიდა. სწორედ ამ დროს გიორგი-პროხოზე შემეფლმა იერუსალიმის დასაფლვითი პალესტინის ქართული კოლონიის ცენტრის, ჯერის მონასტრის აგება დაიწყო, რომელიც XI საუკუნის 50-იანი წლების მიწურულს დასრულდა.

— უმულოდ გიორგი-პროხოზის შესახებ რა ვიცით?

— XI საუკუნეში ჯერის მონასტრის მშენებლობასთან დაკავშირებული წყაროებიდან შინაშეწელოვანია „პროხოზის ცხოვრება“. ამ ძეგლის მიხედვით, პროხოზე იყო „ნათესავით ქართველი, ქუყანი მიამეუთით“, რომელიც თავდაპირველად წყაროსათვის მონასტრში დამკვიდრდა. მომდევნო ხანაში მას პალესტინაში, საბას ლაგერში ეხვდავით, რომელიც ჯერის მონასტრის ამენებამდე პალესტინის ქართველთა თავმჯერის ძირითად ადგილს წარმოადგენდა. რაც შეეხება მის საქმიანობას, გიორგი-პროხოზე არა მარტო მონასტრის ამშენებელ-დამაარსებლად გვევლინება, არამედ ხელწაწერათა მომგებელ-გადამწერადაც, რომლებითაც ჯერის მონასტრის ბიბლიოთეკა იესივლდა და მდიდრდებოდა.

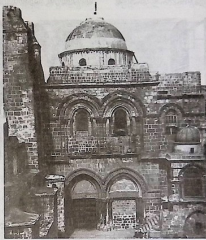
დღეისათვის ხელთ გვევს გიორგი-პროხოზის მიერ მოგებული სამი მისი კავადმეორეული ერთი ხელწაწერი. ეს უკანასკნელი დღეს ოქსფორდში, ჯედალის ბიბლიოთეკაში ინახება.

— ხელწაწერა გადარწარსა და ბიბლიოთეკის გამდიდრებაზე მხოლოდ ადგილობრივი მოღვაწენი ზრუნავდნენ?

— არა თქმა უნდა, არა. ახალაგებული მონასტერი საქართველოდან დახმარებას ეღებულბოდა. მას მდიდარ შეხანიარავებს უგზავნიდნენ. მონასტრის ლიტურატორული საზღვარგარეთის ქართული კერები — ათონისა და შავი მთის ქართული მონასტრები — ახალაგებდნენ. ჯერის მონასტრის შვიდნი ურთიერთობა შეუნდა სინის მთაზე არსებულ მონასტერთანაც.

— ჯერის მონასტრის გარდა, ქართველებმა კიდევ რომელი მონასტრები დააარსეს?

— XI საუკუნეშივე ქართველებმა იერუსალიმში, სიონის მთაზე, წმიდა იაკობ ზუბედის დის სახელობის მონასტერი დააარსეს. მათვე ეკუთვნისაღათ ღირსტყვისა და დიდოფუას მონასტრები. ამას გარდა მოღვაწეობდნენ პალესტინის

უფლის საღვთის ტაძარი

სხვა დიდ თუ მცირე მონასტრებში, მაგალითად, პალატი-ში, საბანშიდაში, გეოსიანიაში, შუაანსა და კაპათაში. ძალზე მნიშვნელოვანია ის გარემოებები, რომ XII საუკუნის შუა წლებიდან ქართველების ყოფნა უფლის საფლავის ტაძრის კომპლექსში, კერძოდ, გოლგოთაზე დასტურდება. იქ ქართველი ეპისკოპოსის იოანეს ხელმძღვანელობით კალიგარათა ჯგუფი აქტიურ სამშროლო საქმიანობას ეწეოდა.

— XII საუკუნეში წმინდა მინაზე ჯვაროსნული დამპყრობები დაიწყო. ამ გარემოებამ ქართულ კოლონიაზე რა გავლენა იქონია?

— წმინდა მინაზე ჯვაროსნების მისვლით სრულიად ახალი ნონასტრობა და რეალობა შეიქმნა. იერუსალიმში არსებული ტაძრების უმრავლესობას ლათინური სამღვდლოება დაეპატრონა. ამის მიუხედავად, ქართველებმა ჯვრის მონასტერი შეინარჩუნეს. ქართველთა მიერ მონასტრის ფლობას XII საუკუნის დამდეგს, იერუსალიმში ჩასული რუსი პილიგრიმი, დანიელი, საგანგებოდ უსვამს ხაზს. ჯვრის გარდა, ქართველები ქალაქში დედათა ერთ მონასტერსაც ფლობდნენ.

— რა ვითარება იყო უფლის საფლავის ტაძარში?

— ტაძართან ქართველებს კავშირსა და კომპლექსში ყოფნას ადასტურებს 1155-1156 წლებში ჯვრის მონასტერში საგანგებოდ გოლგოთისათვის გადაწერილი სინაქსარი. XII საუკუნეში ქართველები ტაძარში რომ არ ყოფილიყვნენ და არც ამის საქიროება არ ყოფილიყო, ცხადია, ხელნაწერს გოლგოთისათვის არაეინ გადამწერდა.

— გამოდის, რომ ჯვაროსანთა დროს იერუსალიმის ქართული კოლონია სხვებთან შედარებით პრივილეგირებულ მდგომარეობაში იყო?

— ერთი შეხედვით ასეთი შთაბეჭდილება იქმნება. ამ გავსახებდნენ ძელი წარმოსადგენია, თუ რაოდენ დიდი ენარგია და გამჭროხობა დასტურდებოდათ ქართველ სახელმწიფო და საეკლესიო მოღვაწეებს, რათა ახლო აღმოსავლეთში გამოჩენილ ახალ ძალასთან კარგი ურთიერთობა შეენარჩუნებინათ. თუმცა აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ქართველთა მდგომარეობა წმინდა მინაზე ჯვაროსნების მფლობელობის მიუღწევაზე ერთნაირი არ ყოფილა.

— უშუალოდ რას გულისხმობთ?

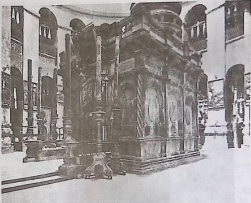
— მაგალითად იმას, რომ ქართველებმა სწორედ XII საუკუნეში დაკარგეს იაკობ ზებედეგს ძის სახელობის მონასტერი სიონის მთაზე. აგრეთვე 70-იან წლებში ჯვაროსნებმა ქართველებს ჯვრის მონასტერი ჩამოართვეს. მართალია, ჯვრის უკუგამოსყიდვა მოხერხდა, მაგრამ იაკობის მონასტერი ქართველებმა საშუალებად დაკარგეს.

— მომდევნო პერიოდში რა პროცესები მიმდინარეობდა?

— XIII საუკუნე პალესტინის ქრისტიანულ თემთა ისტორიისათვის საკმაოდ მძიმე ხანა იყო. ზეარაზმელთა ხანმოკლე, მაგრამ გამანადგურებელმა შემოსევამ და წმინდა მინის საბოლოოდ ეგვიპტის სასულტნოს პატრონობის ქვეშ გადასვლამ ქართულ კერებზე მძიმედ იმოქმედა. XIII საუკუნის 70-იანი წლების დასაწყისში, კერძოდ, 1272 წელს მუსლიმებმა ქართველებს ჯვრის მონასტერი ჩამოართვეს და შექმთად აქციეს.

— რამდენ ხანს დარჩა მონასტერი მუსლიმების ხელში?

— ქართველებმა მონასტრის დაბრუნება 1310 წელს, დასავლეთ საქართველოს მეფის, კონსტანტინე დავითის

წმინდა კუუყულია

ძის დიპლომატიური ჩარევის წყალობით მოახერხეს. საერთოდ უნდა აღინიშნოს, რომ XIV-XV საუკუნეებში, სერიოზული პრობლემების მიუხედავად, იერუსალიმის ქართული კოლონია თავისი სიმღვირის პის ალწევს. XIV საუკუნის 10-იან წლებში ქართველებმა საეურვეოდ მიიღეს უფლის საფლავის სამლოცველო — წმინდა კუუყულია და მის გასაღებს ფლობდნენ. ამაზე დასავლეთ ევროპელი პილიგრიმებიც საგანგებოდ უთითებენ. აღწინშულ საუკუნეებში ქართველებს უფლის საფლავის კომპლექსში გოლგოთა, წმინდა კუუყულია, ადამის, მარიამ მადედღვლის, ჯვრის აღ-

მოჩენისა და სხვა სამლოცველოები ეკავათ. უფლის საფლავის ტაძრის კარიბჭის სვეტზე შემორჩენილი ქართული წარწერების უმრავლესობაც სწორედ ამ ხანით თარიღდება.

საერთოდ ქართველები, სხვადასხვა დროს, წმინდა მინაზე სულ 20-მდე მონასტერს ფლობდნენ.

— დღისათვის ვინ ფლობს კუუყულიას გასაღებს?

— ამ ტიტაზე სიმნიდეს ქრისტიანული კონფესიის სამი სხვადასხვა მრწამსის წარმომადგენელი — ბერძენი მართლმადიდებლები, კათოლიკეები და სომხები ერთობლივად ადევნებენ თვალყურს. ისინი ცდილობენ, რომ ეს status quo არ დაირყვეს.

— XVI საუკუნეში პალესტინა ახალი დამპყრობლის, ოსმალთა ხელში გადავიდა. ეს გარემოება ქართველების მდგომარეობაზე როგორ აისახა?

— უაღრესად ნეგატიურად. პალესტინაში ოსმალების დამკვიდრებით იერუსალიმში კონსტანტინოპოლის ბერძენები გაძლიერდნენ. სხვა გარემოებებთან ერთად ქართველთა პოზიციებიც დასუსტება ამახაც განაპირობა.

1453 წელს თურქების მიერ კონსტანტინოპოლის აღების შემდეგ სულტანმა მეჰმედ II-მ პატრიარქ გენადიუსს სიფლი უშობა, რომლის ძალითაც იმპერიის ფარგლებში მცხოვრები ყველა მართლმადიდებელი ქრისტიანი კონსტანტინოპოლის პატრიარქს დაექვემდებარა. 1517 წლის — ე. ი. ოსმალების მიერ პალესტინის დაპყრობის — შემდეგ ეს უფლება იერუსალიმში მცხოვრებ ქართველებზეც გავრ-

ცვლდა. ამ პერიოდებიდან მოყოლებული, თუ ქართველები რაიმე სადავო საკითხთან იყვნენ დაკავშირებული, მათსა და მუსლიმური სასამართლოს შორის, ოფიციალურ შუამავალ რგოლს ბერძნები წარმოადგენდნენ. არადა, მათ ქართველებს ხელში მყოფ ეკლესია-მონასტრებზე პრეტენზია თვითონაც ჰქონდათ. ამას დაერთო, ერთი მხრივ, საქართველოს საბელმწიფოს დაშლა და ეკონომიკური დასუსტება, მეორე მხრივ, ოსმალთა მოხელეთა ბიუროკრატია, რაც მქრთამეობას პირდაპირ უკავშირდებოდა. ეკონომიკური სიდაუხტირის მიუხედავად, XVI საუკუნის ში-იან წლებში, კახეთის მეფის ლევან II-ის მიერ გაგზავნილი ფულით გოლგო-

თისა და აღდგომის ეკლესიები გაჩაზლდა. ასეთი მატერიალური შეწევნები ფრაგმენტულად ხდებოდა და საერთო ფონის გამოსწორებაზე დადებითად ეერ აისახებოდა. ამგვარად, XVI საუკუნიდან მოყოლებული, ქართველები პალესტინაში კუთვნილ ქონებას თანდათან, ერთმიერის მიყოლებით კარგავენ. დასავლეთ ევროპული წყაროს მიხედვით, ქართველი ბერების უფლის საფლავის ტაძარში ყოფნე უკანასკნელად, 1646 წლით თარიღდება. ბოლ საეანე კი, რომელიც მათ ხელში იყო, ჯერის მონასტერი გახლდათ. ჯვარი XVII საუკუნის მიწურულს ბერძენთა საპატრიარქოს მფლობელობაში გადავიდა.

დღირის ფრცვლაზიდან

ეკა ბუჯიაშვილი

ლოდი ატინის სეოზიდან

(ერაკლე ტატიშვილის სულის მოსახსენიებლად)

შეთანხმებაც არ სჭირდებოდათ, ისე იკრიბებოდნენ.

აი, აქ, ერეკლე ტატიშვილის საფლავთან, სადაც დიდი ლოდი ასვენია — ნიკო სამადაშვილის მიერ ატინის ხეობიდან ჩამოტანილი თავისი მასწავლებლის სხოუნის პატივსაცემად.

მერეც ასე გაუფრთხილდებოდნენ ამ სხოვნს.

და შეინახავდნენ...

და უჭირისუფლებდნენ...

მოიკონებდნენ... მოიკონებდნენ...

სევდიანნივე და ღიმილიანნივე.

ყოველნიურიად 1 თებერვალს შეიკრიბებოდნენ — შეთანხმებაც რომ არ დასჭირდებოდათ ისე — ჭიჭა ღვინოსაც ნაუჭქეცდნენ და გაისინებდნენ მოღვაწის, რომელმაც ხიდი გადო დასავლეთთან, საფუძველი ჩაუყარა ქართულ მთარგმნელობის სკოლას და ბევრიწლიად განსაზღვრა მისი დონე.

ათნაულენები ვასულიყო მას შემდეგ, ახლა ალექსანდრე ორბელიანის საზოგადოებას გადაეხარებინა ეს ტრადიცია.

სუსხიანი ქარი ნამქერს სახეში გვაყრიდა.

და ციოდა... ციოდა...

ერეკლე ტატიშვილის შთამომავალი შოთა ტატიშვილი მადლობას უფიდა როსტომ და პაატა ჩხეიძეებს ამ ტრადიციის შენარჩუნებისა და გაგრძელებისათვის:

— მე ვალბი ვარ მათ წინაშე, რადგან სწორედ ამ დაბმინებმა დამაფიქრეს საკუთარ ფესვებზე და ასე გმონია 60 წლის ასაკში ახალ ცხოვრების ვიწებე.

ერეკლე ტატიშვილის კიდევ ერთი მოსწავლის, ალექსანდრე გამყრელიძის შვილი, ნანა გამყრელიძე კი იკონებდა:

— 22 იანვარს დავობდე და ბატონ ერეკლეს მიუწერია დედაქმისთვის: ეთერ, არ იწილდე, ლეკვი ღომისა სწო-

რია, ძე იყოს თუნდა ხვადიო. ის წერილი კარგა ხანს „ეგვიფისტყასიანში“ გვეკონდა შენახული. ბიბლია გვაქვს კიდევ პატარა, ინგლისურენოვანი, მამასათვის ურუქებია წარწერით: „ალექსანდრე, მომიკვებდე“... და ფსალმური — ასევე ერეკლეს მინანქრით.

ლოდზე, ნიკო სამადაშვილის მიერ ატინის ხეობიდან ჩამოტანილ ლოდზე წარწერა გაუფრთხილდება ნლების მხეებასა და ქარებს. ამასაც აღვადგენთ, — ამბობს როსტომ ჩხეიძე, რადგან ერეკლეს სხოენა ქართული კულტური სხოენა; ერეკლეს გამარჯვება — ქართული კულტურის გამარჯვება.

მერე ჭიჭა ღვინოსაც ნაუჭქეცენ... მოიკონებენ... მოიკონებენ... სევდიანნივე და ღიმილიანნივე.

მანამდე სიონის ტაძარში შეკრებილყვნენ. მამა თეიმურაზი (შავაძანძე) აღავლენდა ერეკლე ტატიშვილის სულის მოსახსენიებელ პარაკლისს.

გალობდნენ სიონის ტაძრის გუნდის წევრები: ღამა ზაალიშვილი (რეგენტი), ღამა იაკობიძე, ლევან ფანგანო.

რიტუალს კი ესწრებოდნენ: როსტომ ჩხეიძე, კოტე გოგოლაშვილი, პაატა ჩხეიძე, ზვიად კვარაცხელია, მია ჯალაშვილი, ლევან კიკნაძე, ეკა ბუჯიაშვილი, ნინო ვახანი, შოთა და დიტო ტატიშვილები, თამარ ყალიჩა, ნინო დეკანოიძე, ირმა ჩინჩალაძე, თეკლე ჯანელიძე...

ცამე ამქონდა ღოცვა სანიღებს და იქიდან მადლი ჩამოჰქონდა.

მამა თეიმურაზი ღოცავდა შეკრებილებს.

და თბილდა... თბილდა...

როინ ჭიკაძე

„ქვეყნად არ არსებობს სიკეთეზე დიდი სიკეთე“

- თქვენი აზრით, რა არის უკიდურესი გაჭირვება?
- სულიერი სიღატაკე.
- თად ისურვებდით ცხოვრებას?
- თელავში.
- რა არის უმაღლესი ბედნიერება?
- მშობლობა.
- თქვენი საყვარელი ლიტერატურული პერსონაჟები?
- დათა თუთაშხია; პეტრე („სარწმუნოაზუდე“); ლვინჯუა; დონ კიხოტი...
- თქვენი საყვარელი ისტორიული პერსონაჟები?
- მზღველი თევდორე (ოთარ ჩხეიძის პიესა „თედორე“); თორნიკე ერისთავი (აკაკი წერეთლის პოემიდან)...
- თქვენი საყვარელი მხატვარი?
- ფირსომანი; ელენე აბულედიანი...
- თქვენი საყვარელი კომპოზიტორი?
- შაქარია ფალიაშვილი; ბიძინა ჯვინაძე...
- რომელ თვისებებს აფასებთ ყველაზე მეტად მამაკაცში?
- გაცობას, რომელსაც არა სჭირდება ეპითეტი „კაცური“.
- რომელ თვისებებს აფასებთ ყველაზე მეტად ქალში?
- ქალურობას, შემკულს კდემამოსილებით (ქალად ვერ აღვიჭვამ მოჭიდავე, მოკრივე, ძალოსან . . . მდედრს).
- რომელი ადამიანური სათნოებაა თქვენთვის უფრო მომზიბველი?
- უპირველესად, თავად სათნოება მომზიბველი, გამორჩეულად კი — შეწყნარებლობა.
- თქვენი საყვარელი საქმიანობა?
- ქართული ენის ნიაღბი ხეტიალი ნუ მომიშალოს ღმერთმა. ამასთანავე, ფრიად სიყვარულოანი იყო ჩემი საქმიანობა, როდესაც „ახალი ეპოქის“ მინარეთებიდან რუდუნებითა და მოწინებებით შევადგინე სამი ფოტოალბომი: წმინდანთა, ეკლესია-მონასტერთა და მწერალთა. ამათგან წმინდანთა და ეკლესია-მონასტერთა ალბომები ნაკვირვანე მზითვად გაეატანე ჩემს ქალიშვილებს — ნინოს და მადვას, ხოლო მწერალთა კრებულს მე დავიტოვე „ახალი ეპოქის“ სამხსოვროდ.
- თქვენთვის ნაცნობი რომელი ადამიანი გინდობდათ ყოფილიყავით?
- სხვად ყოფნას არასოდეს არ ვისურვებდი.
- თქვენი ხასიათის მთავარი თვისება?
- მიმტეტველობა და უშურველობა.
- რას აფასებთ ყველაზე მეტად მგობობები?
- სრულ ნდობასა და ერთგულებას.

- თქვენი ხასიათის მთავარი ნაკლი?
- მიმდობლობა.
- თქვენი წარმოდგენა ბედნიერებაზე?
- „მწყურვალისათვის მიმატანინე წყალი“ და ამითაც ბედნიერი ვიქნები.
- რა იქნებოდა თქვენთვის ყველაზე დიდი უბედურება?
- ყველაზე ძვირფას ახლობლებთან არყოფნა.
- როგორი გინდობდათ ყოფილიყავით?
- როგორიც ვარ.
- თქვენი საყვარელი ფერი?
- შუამთის ტყის „სიწმინდა“ შემოდგომის მინურულს, როდესაც „ყვითლად წითლდება შუამთის ტყეში ფოთილი“.
- ყვავილი, რომელიც ყველაზე ძალიან გიყვართ?
- მისაკი; ია...
- თქვენი საყვარელი ფრინველი?
- ბედურა — არასოდეს არ მიგატოვებს.
- მერცხალი — განმორების შემდეგ აუცილებლად დაბრუნდება და თან გაზაფხული მოჰყავს.
- თქვენი საყვარელი მწერალი?
- ჩამონათვალისაგან ამჯერად თავს შევიკავებ, რათა ჩემს საყვარელ მწერალს შორის ოთარ ჩხეიძის დასახელება ბატონმა როსტომმა მიკერძოებდა არ ჩამითვალოს.
- თქვენი საყვარელი პოეტები?
- გიორგი ლორთქიფანი, გალაკტიონი ტაბიძე, ანა კალანდაძე...
- საყვარელი ლიტერატურული გმირი ქალბი?
- მუმანიკი, ოთარაანთ ქერიცი, აღაზა...
- საყვარელი გმირები რეალურ ცხოვრებაში?
- დავით აღმაშენებელი, ილია ჭავჭავაძე, საქართველოს პატრიარქი ილია მეორე.
- საყვარელი გმირი ქალი ისტორიაში?
- საყოველთაო აღიარებით — ქეთევან წამებული.
- საყვარელი სახელები?
- ნანა, ნინო, მავდა, გიორგი, ზვიადი, ავი, როკო, ნიკა, ლუკა...
- რას ვერ იტანთ ყველაზე მეტად?
- სიყრველი და ორპირობას, რომლებიც „ავნებს ხორცსა, მერცხე სულს“.
- ისტორიული პიროვნება, რომელმაც თქვენი ზიზღი დაიმსახურა?
- შადიმანი.
- სამაჩაბო მოქმედება, რომელსაც თქვენ უმაღლეს შეფასებას აძლევთ?
- შუღღარებელი „ძღველი საკვირველი“.
- რეფორმა, რომელსაც თქვენ განსაკუთრებით უმაღლეს შეფასებას აძლევთ?
- ენისა და ერის თვითმყოფადობის დასამკვიდრებლად გამზნული რეფორმები.
- ნიჭი, რომელსაც გინდათ ფლობდეთ?
- ნიჭი შეუცნობელის შეცნობისას.

- როგორ გინდათ რომ გარდაიცვალოთ?
- "არ მივსცე წყევით თვის სახელი შთამომავლობას".
- თქვენი სულიერი მდგომარეობა ამჟამად?
- ამჟამად უფრო ვაჩი მიდგას, ვინაიდან შეძლებისამებრ "მოიცადე სხვათა ყოველთა კეთილთაგან", მაგრამ ვერ შეძლებდი ვიყავ უფროის უკეთ მასხურებისა.
- ქმედებანი, რომლებიც თქვენ შემწყნარებლობას იმსახურებენ?

- უდიდესი განსაცდელისაგან მოყვების გამოსახსნელად თქმული სიცრუე.
- თქვენი დევიზი?
- ქვეყნად არ არსებობს სიკეთეზე დიდი სიყვით!
- თუკი ოდესმე შეხედვითი ღმერთს, რას ისურვებდი, რომ მას თქვენთვის ეთქვა?
- შელო ჩემო, ისმინე განსჯანი და შეგონებანი მათე: სი "ყოველი რომელი ითხოვდეს, მოიღოს; და რომელი ეძიებდეს, პოვოს; და რომელი ირკადეს, განელოს".

ილიას გზით

თამარ კოტრიკაძე

მთარგმნელი მრწამსი

ამბობენ, მთარგმნელი ავტორის თანაშემოქმედიყო. ეს აღბათ პირველ რიგში ლირიკის მთარგმნელს ეტება: მისი მისია უფროდეს, თითქმის უიმედო, დონ-კიხოტურ გმირობად მიმაჩნია. პოეზიის მთარგმნელებს ჩემს გულწრფელ მოზინებასა და მადლიერებას ვუძღვნი; არასოდეს მეყოფა გამბედელობა, მათ რიგებს შევეუერთდე. პროზაული ტექსტის თარგმანისადმი კი ოდნავ სხვაგვარი დამოკიდებულება მაქვს.

უცხოური ნაწარმოების მშობლიური ენის სივრცეში გადმოტანას, სურთ შეხედვით, მხოლოდ ალტრუისტული მოტივები აქვს: ურთული, მისი კითხვით მოგარული სიამოვნება სხვაგვარ მიანიჭო, გაუზიარო. მაგრამ ასე მარტვლად არ ვახლავთ საქმე. ორიგინალურსა და ახალს, მგონი, არაფერს ვიტყვი, თუკი გაგიმხლათ: ავტორიცა და მთარგმნელიც, უპირველეს ყოვლისა, საკუთარი თავისთვის ირჯებიან. სეკულარული პერსონაჟი სეიშორი გლასი თავის მწერალ ძმას, თვით ავტორის ალტრეგოს, ასეთ ბრძნულ რჩევას აძლევს: ეიდრე წერას დააპირებ, კარგად დაფიქრდი, როგორი მოთხრობის ნაკითხვას ისურვებდი, რა მოგანიჭებდა უდიდეს სიამოვნებას, როგორც მკითხველს, და რიედსაც ამას ვაიაზრებ, ზუსტად ასეთი მოთხრობის წერას შეუდექი. სხვა შემთხვევაში მზინელობით ვერც სხვას მოზინდავო.

ეს — რაც მწერლებს შეეხებათ. ხოლო მათ, ვინც მოკლებულნი ვართ ლიტერატურული ნაწარმოების შექმნის ბედნიერებას, ასეთ დროს ისღა გვჩრება, საყვარელი წიგნი ზელახლად გადავიკითხოთ.

ცხოვრების გარკვეული მომენტიდან უკვე ვიცოდი, რომ არცერთი საქმიანობა ისე კარგად არ გამოვიდოდა და ისე არ მახარებდა, როგორც წიგნების კითხვა. გენებათ, ამას რეალობისაგან გაქცევა უნდოდა, გნებათ — მისი განზოგადებული ნედლის სურვილი, გნებათ — უზარალო თავის შექცევას. მოგვიანებით, რაკილა პროფესია „მკითხველი“ არ არსებობს, მასთან მიახლოებული პროფესიების ძებნა დადიწყვი.

მაგრამ რამდენჯერაც და რა გულდასამთავ უნდა გადაიკითხო ტექსტი, მის სიღრმეებს ისე ვერ ჩასწვდები, რო-

გორც ეს მისი ერთი ენის სივრცეში შეორები გადატანის არის შესაძლებელი. ასე რომ, თარგმანი ქუშმარტი კითხვაა, რომლის დროსაც მთარგმნელი ავტორთან უშინავანეს კავშირს ამყარებს, მის შეგირდად, მისი მაგიის ხელდასხმულ ადვტად იქცევა.

ცხადია, კითხვის — და, მითუმეტეს, ამგვარი კითხვის — პროცესიც თავისთავად შემოედგებება. შემოქმედებითობა ხომ ადამიანს ბუნებრივად აქვს ნაბოძები თან განმრეობსაგან, ვის ხატად და მსგავსებადაც მოველინა ამ ქვეყანას. ტოლკინი სწორედ ამას უკავშირებს ულტურის მამოძრავებელ უმთავრეს იმპულსს: მისი თქმით, ბელოვანი უზენაესი შემოქმედის მაგალითს მისდევს და „მეორად“ სამყაროს ქმნის. აღბათ, ყოველი თქვენგანი დამეოთანხმება, რომ ამგვარი „მეორად“ სამყარო ხშირ შემთხვევაში „პირველად“ ანუ რეალურ სამყაროზე არანაკლებ დიდ ზემოქმედებას ახდენს ჩვენზე.

თუკი ტოლკინისეულ მოდელს ბოლომდე მივყვებით, მაშინ კაცობრიობის სივრცეში უპირველეს მთარგმნელად ედემის ბაღში ლაღად და შემოქმედებითად მცხოვრები ადამი უნდა მივიჩნიოთ, — მას ხომ თითოეული ქმნილებისათვის სახელის შერქმევა დაეკისრა, რაც სხვა არავერიცა, თუ არა პირველადი ტექსტის, სამყაროს, თარგმანი — გამოუთქმელი ლეითორი ქინდან ადამიანურ ენაზე. და თუკი მწერალი „მეორად“ სამყაროს შემოქმედად აღვიკეთო, მამ ვიყოფილა მთარგმნელი, თუ არა „მეორადი ადამი“? მხატვრულ ტექსტთან მავსიმალური მიზანრივი კავშირის დროს თავის გარდევალად მისი სამყაროს ნაწილად შევიგნებობთ...

ეს კი თარგმნის უაღრესად საპატიო და საპასუხისმგებლო საქმედ აქცევს: დიდი სიფრთხილედ და ტაქტიკ მართებს მთარგმნელს, რათა ავტორის მიერ შემოთავაზებული თამარის ნუსხები არ დაარღვიოს და, საბოლოოდ, გაძევებულ მამ იქნას ტექსტის სამყაროდან. ჩემი მხრივ, პირობას ვაძლევთ, რომ ყველა ღონეს ვიხმარ, რათა ეს საქმე ღირსეულად აღვასრულო. დიდი მადლობა!

* სიტყვა, წარმოთქმული საკურამოში ილიას ფონდის პრემიის გადაცემისას, 2010 წლის 8 ნოემბერს

დემეტრი უჩანეიშვილი

ველების ცხოვრება

მოქაფი პირები:

ველები, პოეტო; მინა, მისი მეუღლე; ალდო, ველების მამა; ჯინა, ველების დედა; ბრუნო, მენეჯერი; ექიმი რიჩო; ველების ქალიშვილები: პირველი, მეორე; ნათესავები

მოქაფვაა!

სცენა I

(ოთახი. შუაში დგას მაგიდა სკამებით. მარცხნივ - დამაბლი მაგიდა და ორივე მხარეს თითო საყარძელი. საყარძლის უკან ლამაზი, სამირისპირო კედელთან შედარებით ტელევიზორი პატარა კრანით. სიღრმეში მუხარბი ანთია. ალდო სავარძელში ზის, ჯინა მის კალთაში.)

ჯინა: ალდო, ხომ კარგია, რომ დაფეხმძიმებას შევძლებ?

ალდო: ეს არაჩვეულებრივია, საყვარელო და აუხსენელიც.

ჯინა: ხო არის აუხსენელი?

ალდო: წარმოიდგინე, ვართ მხოლოდ მე და შენ, ორნი და რალაც დროის შემდეგ პატარა გვემტატება, რომელიც მანამდე არ არსებობდა. უკანასკნელ ხანს გამოუმუშებთ ამაზე ვიფორმბ.

ჯინა: პო, ძალიან ბედნიერი ვარ. წელიწადიც არ გავა და ჩვენ გოგონას ჩავეუბნებთ. (პაუზა)

ალდო: მგონი სჯობს შეილი თქვა.

ჯინა: პო, შეილი, გოგონა.

ალდო: შესაძლოა ასეც იყო.

ჯინა: არა, ნამდვილად ასე იქნება.

ალდო: არ გგოგონოს, ნინაღმდეგი ვარ, მაგრამ მაინტერესებს, რა გაძღვეს ასეთი რწმენის საბაბს. ხომ შეიძლება ბიჭი გაჩნდეს?

ჯინა: ბიჭი? (პაუზა) არა. შეუძლებელია. მე მას ვხედავ. ვხედავ როგორცა. იცი? ოქროსფერი თმა აქვს და ვარსკვლავებზე თვალბეჭი. ვიცი, რა აცვია, ისიც ვიცი, სად ვუყი-დე. ვხედავ, როგორ თამაშობს, მესმის, რა საყვარლად ამა-ხინჯებს სიტყვებს. იზრდება. კი, ნამდვილად გოგონა იქნე-ბა. საბედლოდ შერჩეული მაქვს.

ალდო: უკვე სახელი. ვხედავ დიდი სურვილი გაქვს, მაგრამ სჯობს ახლავე გითხრა. დიდი სურვილი ზოგჯერ დიდ იმედგაცრუებას იწვევს.

ჯინა: რას გულისხმობ?

ალდო: იმედინად დიდია შენი სურვილი, რომ ყველაფერი დაშრიდო, რეალობას ფარდა ჩამოაფარა, მაგრამ, სამწუ-

ხაროდ თუ საბედ-ნიეროდ, სურვილს, მიუხედავად მისი ძალისა, მნიშვნე-ლობა არ ენიჭება. სურვილი თავისთა-ვად არაფერს ცვლის. **ჯინა:** ვერ ვხედე-ბი.

ალდო: ჩვენ შეგ-ვიძლია გავაჩინოთ ან არ გავაჩინოთ, მაგრამ ვინ გაჩნდება, ეს ჩვენზე არ არის დამოკიდებული. მეც რომ იგივე ვისურვო, რაც შენ, მაინც ვერაფერს შევცუ-ლით.

ჯინა: რატომ?
ალდო: დაფიქრდი. ჩვენი მხოლოდ სურვილია. მას იქით არაფერი.

ჯინა: მე ხომ ძალიან მინდა?! როცა ძალიან გსურს, ხომ ყველაფერი გამოდის?!

ალდო: მინაზე დაეფიქრე. როდესაც ძალიან გსურს, მხო-ლოდ გგონია, რომ ეს გარდუვალად მოხდება, ამ დროს კი სურვილი შესაძლოა სურვილად დარჩეს. ეს შეიძლება მოხდეს, მაგრამ შეიძლება არ მოხდეს. ეს იგივეა, ნეიმის ნაშოსვლა ისურვო. შეიძლება განვიმდეს, შეიძლება არ განვიმდეს, მაგრამ ამ მოვლენაზე ზემოქმედება არ შე-გიძლია. მოხდება თუ არ მოხდება, ეს შენზე არ არის და-მოკიდებული.

(პაუზა)
ჯინა: (დათრგუნული) ესე იგი... ნეიმა... როგორც ნეი-მა... ჩვენზე არ არის დამოკიდებული. შესაძლოა მართალი ხარ. მაგრამ ხომ შეიძლება ასე მოხდეს? (პაუზა) თუცა შე-იძლება არც მოხდეს. ჩვენ კი ვერაფერს შევცვლით.

ალდო: პო, ვერც ჩვენ და ვერც სხვა.

ჯინა: უცნაური გრძობა დამეფულა, თითქოს... რალაც დაეკარგა. ოქროსფერი თმა, თვალბეჭი გაფერმკრთალდა, გაქრა... ველარ ვხედავ. ახლა რა უნდა ვქნათ?

ალდო: რას გულისხმობ?

ჯინა: იქნებ საერთოდ არ ღირს შეილის გაჩენა?

ალდო: რატომ?

ჯინა: ადამიანი უნდა მოვავლინოთ ქვეყანას და არც კი ვიცი, ვინ იქნება.

ალდო: არ აქვს მნიშვნელობა, ვინ იქნება.

ჯინა: როგორ თუ არ აქვს?

ალდო: ვინც უნდა გაჩნდეს და როდესაც უნდა გაჩნდეს, ის შენი შვილი იქნება და გვეყვარება.

ჯინა: როგორ? რომ არ... თუმცა არა. ო, ღმერთო! მად-ლობა, ღმერთო! შენ მართალი ხარ, ალდო. ახლა უკვე მეც შენსავით ვიფორმბ. მივხედავი თუკი გიყვარს, და მე ვიცი, რომ მიყვარს, უკვე მიყვარს, არ აქვს მნიშვნელობა, ვინ გაჩნდება და ახლა გაჩნდება თუ ვერც.

ალდო: მამ მოვავლინოთ ქვეყანას პატარა, რომელიც უამრავ სიხარულს მოგვტანას.

(ჯინა სიხარულს, სიხარულს მოგვტანას ყველას.)

(სცენა მტვრდება, დაახლოებით ოც წამს სიჩუმეა, შემდეგ ისმის ახალდაბადებულის ტირილის ხმა, რაც ამფუნოვ ხანს გრძელდება.)

სცენა II

(*დილა. იგივე ოთახი. მავიდის გვერდით დგას ოთხთვალა ეტლი, რომელშიც პატარა ნეწს. მავიდასთან დგას ჯინა, მოსტრეულს ხეხავს და დროდადრო ეტლს გააყურებს. შემოდის ალდო, კისტუმი ავიცა და ქალსტუბი უკეთია. ყავას სვამს. სა-მუშაოდ წასვლელად ემზადება.*)

ალდო: რას უშზაღებ?

ჯინა: ხილის და ბოსტნეულის პიურეს.

ალდო: რისგან შედგება?

ჯინა: ერთი სტაფილო, ნახევარი ჭარხალი და ორი ვაშლი.

ალდო: ეგ თანაფარდობა ვინ დაადგინა?

ჯინა: ექიმმა დიტეტოლოგმა.

ალდო: ორი ვაშლის ნაცვლად ერთი რომ მისცე ან სამი, რა მოხდება?

ჯინა: არ ვიცი.

ალდო: მან თუ იცი?

ჯინა: ვინ?

ალდო: ექიმმა.

ჯინა: არც ეგ ვიცი, მაგრამ ასე თქვა, ყოველდღე უნდა მიიღოსო.

ალდო: ნეტაც ვინმემ თუ იცის, ნახევარი ჭარხალი რომ დაამატო ან მეოთხედი სტაფილო, რა მოხდება? შეიცვლება მისი თვალის ფერი ან ტურის ფორმა? (*ჯინა გაკვირვებულ-ლია. ალდო უფროად, თითქოს რაღაც აზრი წყვილი*) იქნებ ნი-ორიც შეეფროსო? ნიორი ხომ ძალიან სასარგებლოა?

ჯინა: რას ამბობ? არაფრით არ შემიძლება.

ალდო: რატომ?

ჯინა: ნაღვლის ბუწის გაუღიხიანებს. (*პაუზა*)

ალდო: რა უცნაურია?! როცა პატარას შესახებ საუბ-რობ, აზრადაც არ მოგდის, რომ მას ნაღვლის ბუწი აქვს. ამ დროს კი ნაღვლის ბუწიც აქვს, თირკმელიც, ღვიძ-ლიც, გულიც, ტვინიც და მრავალი სხვა რამ. ეს ყველაფერი უპვე აქვს.

ჯინა: მო, სულ პანანინები ... ჩემი პატარა. (*პირჯვარს იწერს*) ღმერთო, ფანბრთელი მიმყოფე, მხოლოდ ამას გთხოვ, მხოლოდ ამას. სხვა არაფერი მინდა. (*შეპარვით*) ისე, თუ ტკვიანი და მომიხიბელელოც იქნება, ამას რა აჯო-რებს? ნახე რა ლამაზი თმა აქვს, სქელი და მგრსკინავეი.

ალდო: მო, ძალიან, და თვალები? დააკვირდი, ნახშირი-ვით მავი თვალები აქვს.

ჯინა: ვილაცას მიუგავს. მგონი, ბაბუას.

ალდო: რომელ ბაბუას?

ჯინა: შენს მამას.

ალდო: არა. მამაჩემს თავლისფერი თვალები ჰქონდა, მას კი შავი. შენ მამაჩემის მხოლოდ ფოტო გაცქს ნანახი და ამიტომ გგონია ასე. თან შეხედე, ცხვირი, ტურჩები სულ სხვანაირი აქვს. არა, ეერავის ვამსგავსებ.

ჯინა: მე კი მგონია, რომ ჰგავს. ვილაცას ხომ უნდა ჰგავდეს?

ალდო: არავის არ ჰგავს, არავის. ისეთია, როგორიც არის.

სცენა III

(*საღამოა. იგივე ოთახი. ჯინა საყარძელში ზის, ფეხები შე-მოკეცილი აქვს, მავიდისკენ არის მიდარბილი, კალამი უჭი-რავს. ალდო მეორე საყარძელში ზის, ნეწს კითხულობს.*)

ჯინა: რა სულელური კოსსოვრდია?
ალდო: (*ნიწს თვალს არ ამორებს*) რატომ?

ჯინა: იტალიის პრემიერ-მინისტრი 1945 წელს, შვიდი ასო.

ალდო: რა არის ამში სულელური?

ჯინა: რად ის, რომ 1945 წელს პრემიერი ფერუო პარი იყო. პ-ა-რ-ი. აქ კი შვიდი უჯრაა.

ალდო: შენ მართალი ხარ, მაგრამ არც კოსსოვრდშია შეცდომა.

ჯინა: ეგ როგორ შეიძლება?

ალდო: 45 წელი რომ დანიწყო, პრემიერი ივანე ბონომი იყო. ომის დამთავრების შემდეგ, არჩევიდან ერთი წლის თავზე, ბონომი წავიდა. ორ დღემ პრემიერის საყარძელი ფერუო პარამ დაიკავა. სხვათა შორის, პრემიერობის დროს მინაგან საქმეთა მინისტრის მოვალეობასაც ითავ-სებდა. დეკემბერში, ლიბერალების მხარდაჭერა რომ და-კარგა, გადადგა. კიდევ ორი დღის შემდეგ კი პრემიერად დე გასაპერი აირჩიეს, დიდი ლაჩიდე დე გასაპერი. აი, ასეთი იყო პრემიერია მინაცვლეობა 45 წელს. ასე რომ, კოსსოვრდში შეცდომა არ არის.

ჯინა: (*აღფრთხიანებული*) რა დეტალურად გცოდნია!

ალდო: მე ხომ მიყვარს ისტორია!

ჯინა: აბაღათ ბეგერი საინტერესო ამბავი იცი.

ალდო: საკმაოდ.

ჯინა: კიდევ მომიყვიე რა რაიმე.

ალდო: მაინც?

ჯინა: რაც გავახსენდება, რაიმე საინტერესოა. ძალიან მიყვარს, რაღაცებს რომ მიყვები. (*პაუზა*)

ალდო: კარგი. აი, მავალითად, ერთი სახელმწიფო მოღ-ვანე, ფოვანი ჯოლიტი, იტალიის პრემიერ-მინისტრი სხვადასხვა დროს ხუთჯერ იყო. კიდევ ერთი, ტომაზო ტა-ტონი, ერთადერთხელ და ისიც სულ თერთმეტი დღე. ეს ყველაზე ხანმოკლე ვადა იტალიის ისტორიაში.

ჯინა: სულ თერთმეტი დღე?! რა საინტერესოა! კიდევ მითხარი რაიმე ალდო, გთხოვ.

ალდო: კიდევ რაიმე? (*პაუზა*) კიდევ იტალიის ყველა პრემიერ-მინისტრი ვიცი.

ჯინა: (*გაოცებული*) ყველა პრემიერი?

ალდო: კი.

ჯინა: სულ რამდენი იყო?

ალდო: რომ გიპასუხო, რაღაც ზღვრული წერტილი უნ-და ავირჩიოთ.

ჯინა: კარგი. (*ხალისით*) ვთქვით, ჩვენი პიერის დაბადე-ბამდე.

ალდო: პიერის დაბადებამდე? (*პაუზა. ფიქრობს*) ორ-მოცდაოთხი.

ჯინა: ორმოცდაოთხი?! ნუთუ ყველა იცი?

ალდო: რასაკვირველია.

ალდო: ბონომის ნინამორბედი ვინ იყო?

ალდო: მარშალი ზადლო, დროებითი მთავრობის თავმჯდომარე.

ჯინა: მის ნინ?

ალდო: დურე.

ჯინა: ო, საპირულეა, გახსენებაც არ მინდა. მის ნინ?

ალდო: ლუიჯი ფაქტა, 39-ე პრემიერ მინისტრი.

ჯინა: რა თვითობაც იცი?

ალდო: (*ღიმილით*) რა თქმა უნდა.

ჯინა: თუ ასეა, მითხარი ვინ იყო მზე-ე პრემიერი.

ალდო: ფრანჩესკო ნიტო.

ჯინა: 23-ე?

ალდო: ჯუზეპე სარაკო.

ჯინა: 15-ე?

ალდო: ბენედეტო კაიროლი.

ჯინა: პირველი?

ალდო: პირველი იყო კამილო ბენსო, იგივე კავერი.

ჯინა: პირველი... კავერი... ალდო, მანამდე რა იყო?

ალდო: მანამდე იყო დანაწევრებული იტალია, ომები, ამბოხი, პრძოლა გაერთიანებისთვის.

ჯინა: კიდევ უფრო ადრე?

ალდო: უფრო ადრე იყო რომის იმპერია.

ჯინა: (აღტაცებული) რომის იმპერია! პატრიციები, სასახლეები, გლადიატორები... ალბათ რამდენიმე საინტერესო ამბავი მომხდარა იმ დროს, არა, ალდო?

ალდო: ო, ბევრი, ძალიან ბევრი.

ჯინა: (მადიკრებული) ვინ იცის, კიდევ რამდენიმე ამბავი ისეთი, ჩვენ დრომდე რომ არც მოუღწევია?

ალდო: მართალი ხარ. ალბათ ასეთი კიდევ უფრო მეტია.

სცენა IV

(საღამოა. იგივე ოთახი. ჯინა სავარძელში ზის, ქსოვს. ალდო შიშველ სავარძელში, გახუთს კითხულობს. გახუთს გადაღლებს და ჯინას მიუბრუნდება).

ალდო: თექვსმეტი წლის ხდება, ეს სიმწიფის ასაკია. მინდა, რომ დიდი წვეულება მოვაწყოთ.

ჯინა: (გახარებული) რა კარგად მოგაფიქრებია, ალდო? აუცილებლად გავმართოთ. როგორი ვინდა, რომ იყოს წვეულება?

ალდო: ბევრი ხალხი, შუქი, მუსიკა, შამპანური. დიდი ზეიმი უნდა გამოვიდეს.

ჯინა: ვინ დაგეგმათ, მოფიქრებული გაცქს?

ალდო: კლამში და ფურცელით აიღე და ჩამოუნერეთ. (ჯინა კალამს იღებს და რეუელს შლის) აიღე?

ჯინა: კი.

ალდო: ნათესალებით დავიწყეთ. მამ ასე, დედაშვილები... კონიკიტა მეუღლესთან ერთად, კარლო და ვინჩენცო...

ჯინა: ცოტა დინჯად, ვერ გასწრებ.

ალდო: კარგი.

ჯინა: კარლო და ვინჩენცო.

ალდო: შო, შემდეგ, დედა მარია და ბიძია მარკო. (პაუზა. დადარდანებული) ხომ იცი, საბრალო, ავად არის.

ჯინა: შო, ვიცი. არადა, რა კარგი აღმანიხია.

ალდო: ძალიან, ძალიან კარგი. იქნებ ოდნავ მაინც გაერთოს ჩვენიან. (პაუზა) ეჰ, მარკო, მარკო. (პაუზა) კარგი, განეგარძით. (უხალისოვლ) მაიმინაშვილები: ლუკა, ბენი და ანამარია. ასწრებ?

ჯინა: კი.

ალდო: მაიმინა სესილია და ბიძია ტონიო.

ჯინა: ბიძია ტონიო ვინ არის?

ალდო: (მარკოს ამბავი დაავიწყდა) ჩემი სიძე, სესილიას ქმარი, მუნ მგონი ნანახიც არ გყავს. უნდა გაგაცნო. აუცილებლად გაგაცნო. ალბათ ვერაფრით დაგამახსოვრებს თავს, მაგრამ უნდა იცნობდე. (პაუზა) კარგი, შემდეგ, ბი-

ძამივლები... ბიძამივლები არც ერთი მხრიდან არ მყავს, ხომ ასეა?

ჯინა: ჩემი მხრიდან არ მყავს.

ალდო: არც ჩემი მხრიდან, მაგრამ მყავს გარე ბიძამივლები.

ჯინა: ვინ? მე რომ არ მახსოვს?

ალდო: როგორ არ გახსოვს? მამარჩემის ძმის შვილიშვილი, პიეტრო. ჩვენ ქორნილიძე იყო, ბევრი რომ იცეკვა და მაგრად დათვრა.

ჯინა: კი, გამახსენდა. დიდი სასაცილო ბიჭია. მგონი ბანკში მუშაობს, ასე არ არის?

ალდო: შო, ბანკიოა. იმედია მოახერხებს ჩამოსვლას და კარგადაც გემოიარულებს. (თითბზე ითვლის) კარგი, მგონი ნათესალები მოვამთავრეთ. არა, როგორ გამოშრია? ჩემი ძმა ედუარდო. ჩანერე. (ჯინა წერს). მაჩვენე. (ართშევს რეუელს, კითხულობს და უბრუნებს) ასე. ახლა მეზობლების სია ჩამოუნერეთ. (კარნახობს) ინჯა, ტომაზო, პატრიკი ფაბიო, ელზა... ელზას დას რა მქვია? სულ მაივწყდება.

ჯინა: კარლა.

ალდო: შო, კარლა. სქელუკანალიანი კარლა. ისევე უთხოვარია, მგონი.

ჯინა: კი, ასეა.

ალდო: შო, კარგი. შემდეგ, პოლინიო და პატარა ფაბიო და ძველი მეზობლებიდან მინდა ძია ბერტო და დედა სოფია დაეპატიოთ. (პაუზა) ასე, მგონი, ნათესალები და მეზობლები ჩამოუნერეთ. ვინმე ხომ არ გამოგერჩა?

ჯინა: არავინ მახსენდება. თუ ვინმე გამოგერჩა, შემეძინა ჩავამატო. (უცნაოდ) ყოჩაღ ჩვენ!

ალდო: მოხდა რაიმე?

ჯინა: ბებიები დაგვიწყნდა.

ალდო: აჰ, საოცარია. (პაუზა) ასე ყოფილა, ვინც ახლოს არის, თურმე შეიძლება ოოლად დაგვაცინდეს. ჩანერე, ბებია კლაუდია და ბებია სილია. ჩანერე?

ჯინა: კი.

ალდო: (წაღვლიანად) ცუდია, რომ ბაბუები ვერ მოსწონენ ამახ. ძალიან გაეხარდებოდათ.

ჯინა: თვითონაც ვერ ნახა ვერცერთი. ვინ იცის, თვითონაც როგორ გახარებოდა.

ალდო: შო, რომ დაიბადა, უკვე გარდაცვლილი იყო ორივე.

სცენა V

(იგივე ოთახი. ალდო სავარძელში ზის. შემოდის ჯინა).

ჯინა: რამეს ფიქრობ?

(პაუზა)

ალდო: შეილი მოგვესწრო, ჯინა.

ჯინა: (სკამზე ჩამოჯდება მაგიდასთან) შო, გაიზარდა.

ალდო: გაიზარდა თუ გაეზარდეთ?

ჯინა: გაიზარდა თუ გაეზარდეთ? რას გულისხმობ?

ალდო: ჩვენ ვზრდიდით, მაგრამ უჩვენოდაც ხომ გაიზრდებოდა?

(პაუზა)

ჯინა: ვინმე! უჩვენოდა რა გაიზრდებოდა, ალდო? (პაუზა) შემეშინდა უცერად.

ალდო: ალბათ ისეთი არა, როგორიც არის, რადგან მშობლისმადევი ძალისხმევით შეილის მომავალსა და კეთილდღეობას არავინ ეკიდება, მაგრამ გაიზრდებოდა. ამა-

ზე ბევრი მიფიქრია. ხომ იზრდებიან ბავშვთა სახლებში? მშობლის ზრუნვა, რაც რეალურად გავლენას ნარჩოად გენს, უაღრესად მნიშვნელოვანია, მაგრამ მშობელი ერთადერთი და გარდუვალი არ ყოფილა. მასწავლებელი, მოძღვარი, მეგობარი. ეს სახლი უშუალოდ ზემოქმედებს ადამიანზე და მრავალ რამეს განსაზღვრავს. (პაუზა) ასევე ნათესავი, თანამშრომელი... და საერთოდ, გარკვეულწილად იგივე ყველა ადამიანის შესახებ შეიძლება ითქვას.

ჯინა: ყველა ადამიანის?
ალდო: კი. ზოგადად ყოველი ცალკეული ადამიანი გავლენას ახდენს სხვაზე... დიხს, ყოველი ადამიანი და ეს გავლენა მრავალგვარია. არსებობს გავლენა წინასწარი განზრახვით. მაგალითად, იაპონიაში მოქმედებს სექტა, რომლის წევრები სიტყვის ძალით ასწებობენ ადამიანს. აირჩევენ მსხვერპლს და შთაავონებენ, თითქოს ავად იყოს. სულ რამდენიმე კვირის შემდეგ ასეთი ადამიანი მართლაც ავადდება. არსებობს სხვაგვარი გავლენაც, განუზრახველი. ადამიანზე გავლენას ახდენს მეზობელი, რომელიც ზაფხულის დილას ხაზს ნევას, ფანჯარა კი ღია აქვს, გავლენას ახდენს მეტროს ხალხმრავალ ვაგონში გვერდით მდგომი, როდესაც ფეხს გაბიჯებთ, და ტაქსის მძღოლი, ხმაშალა რომ უსმენს რადიოს. ასეთი გავლენა მკაცრი, მისი შედეგი კი გრძელ — ამ მოკლევადიანი. გამობედა, სიტყვა, ფერი, აზრი, სურნელი. ეს ყველაფერი გავლენას ახდენს.

ჯინა: ანუ შეიძლება გავლენას უცხო ადამიანიც ახდენდეს?
ალდო: არა მხოლოდ უცხო. გავლენას შეიძლება ახდენდეს ადამიანი, რომელიც არასოდეს სინახავს და ვერასოდეს ნახავ. ნარჩოადგინე მწერალი, გაუკუნებებს წინათ რომ ცხოვრობდა, რომლის შესაძლოა საფლავიც არაინ უწყოდეს, მისი ნაწარმოები კი გავლენას ახდენს ადამიანზე. ზოგჯერ იძენად ძლიერ გავლენას, რომ ადამიანის ცხოვრება ძირითად იცვლება. (პაუზა) მაგრამ არსებობს გავლენის კიდევ უფრო რთული და მძლავრი ფორმა. ასეთი გავლენა ყოველწამიერი და გარდუვალია, შესაბამისად, ყველაზე მასშტაბურიც, მისი შედეგი კი განუსაზღვრელი. ადამიანის საქმიანობა, მისი მოძრაობა, გადაადგილება, დედამიწის რომელი ნერტილიც უნდა ხდებოდეს ეს, გავლენას ახდენს სხებზე. და არა მარტო ეს. მეტიც. ადამიანი ჩასუნთქული და ამოსუნთქული ჰაერის ოდენობითაც კი გავლენას ახდენს სხვაზე. ჩვენ საყოველთაო ურთიერთგავლენას ვეძიებდებარებით.

(შუტი ქრება)

მიმცემია II

სენა I

(ოთახი. მარჯვენა კედელთან ფანჯარა, ფანჯრის ქვეშ ძველბურთი ნაწერი მაკიადა სკამით, მაგიდაზე სამეფო მანქანა და ფურცლების გროვები, მარცხნივ - სინგლის ცარიელი კარდა. კარდას დაბლი ტახტია მიფეშული. ტახტის გვერდით სკამი, რომელზეც ასევე ფურცლები აწყობა. უკან კარია. მაგიდასთან ზის თავგადაპარსული ევლი, ნერს. შემოდის ბრუნო.)

ბრუნო: ბიერი!
ევლი: ბიერ ალარ მიწოდო.

ბრუნო: აბა როგორ მოვმართო?

ევლი: ჯორჯო.
ბრუნო: ჯორჯო? რატომ ჯორჯო? რატომ ბიერ არა?

ევლი: იმიტომ, რომ ჩემი სახელი არ არის. მე ჩემი სახელი მინდა. მე საკუთარი თავის კონსტრუირებას შევედეტი.

ბრუნო: გვარად რა გაქვს?
ევლი: არ ვიცი, ჯერ არ ამირჩევია. შესაძლოა სულაც არ ავიჩიო და არც შეიზღუც გვარ.

ბრუნო: პროფესია თუ გაქვს?

ევლი: პოეტი უნდა გავხდე.

ბრუნო: მატეო თავის რჩევა გაგიტირდება.

ევლი: ვიცი, მაგრამ ამას მნიშვნელობა არ აქვს, რადგან ეს ჩემი არჩევანია და მე მწვერვალს უნდა დავიყვრო, მწვერვალისკენ მიმავალი გზა

მხატვარი ირაკლი ჩიქოვანი

კი რთულია. (პაუზა) შენ შესახებაც ვიფიქრე. ჩემ მწვერვალად დავანიშნე.

ბრუნო: ეგ რას გულისხმობს?

ევლი: ურთიერთობას გამომცემლებთან, ბანკებთან, მთარგმნელებთან და ა.შ. ჩემი წარმომადგენელი იქნები ერთგვარი. როგორ მოგწონს?

ბრუნო: არ ვიცი, უნდა დავუვიქრდე.

ევლი: მე მგონი, გაართმევ თავს. (კიბზე ნაბიჯების ხმა ისმის. ევლი ფანჯრიდან გაიხედავს. შემდეგ სწრაფად) კარგი, ნაი, მოგვიანებით განვაგრძოთ. მინა მოვიდა.

(ბრუნო გადის)

ევლი: (თავისთვის) ჩემი მწვერვალი!

(შემოდის მინა)

მოხვედი საყვარელი?

მინა: ეგ სიტყვა ალარ მითხრა.

ევლი: რატომ?

მინა: შენ მე არ გიყვარვარ.

ველი: ტყუილია. შენ იცი, როგორ მიყვარხარ. მზად ვარ შენივით ყველაფერი ვანერო, არამცთო ჩემი სხეული რომელიმე ნაწილი, რაც, დამეთანხმები ალბათ, ფრიად ბანალური მსხვერპლი იქნებოდა, არამედ ჩემი ოცნებებიც კი.

მინა: თუ ასეა, რატომ ხარ ქორწინების წინააღმდეგი?
ველი: ქორწინების წინააღმდეგი არ ვარ. მხოლოდ ის ვიცი, რომ საბუთი არაფერს შეცვლის. ჩვენ ხომ ისედაც ერთად ვართ?

მინა: შემდეგი?
ველი: თუ ქორწინება შენთვის მნიშვნელოვანია, მზად ვარ, მაგრამ...

მინა: შეილო, ასე არ არის?
ველი: დიახ.

მინა: რატომ არ გინდა შეილის გაჩენა?
ველი: შენ იცი, რომ ძალიან მიწად, მაგრამ ისიც უნდა გავიო, რომ არ შემიძლია. ეს დიდი უპასუხისმგებლობა იქნებოდა ჩემი მხრიდან, რადგან მე ვერ შევქმნი ადამიანს, როგორც მას თვითონ ენდობება, რომ იყოს. *(მინას შეხედის)*

სადღაც ეს შესაძლებელიც არის, მაგრამ ამის აღბათობა ისეთივე, როგორც ზღვის ნაპირზე ქვიშის კონკრეტული მარცვლის პირდა. სამწუხაროდ ადამიანები შეილის გაჩენას მხოლოდ საკუთარ თავს ითვალისწინებენ, როდესაც უფრო მეტად იმაზე უნდა ფიქრობდნენ, ვინც უნდა გაჩნდეს. ის კი ისეთი უნდა იყოს, როგორც თვითვე ენდობება, რისი უზრუნველყოფაც მშობლებისთვის შეუძლებელია.

მინა: სიმართლე გითხრა, შენ ნათქვამს ვერ გხვდები. მხოლოდ ის ვიცი, რომ ის შენი შეილი იქნება.

ველი: მცირე ხნით.
მინა: *(შეშფოთებული)* რას გულისხმობ?

ველი: შეილი იქნება მანამ, სანამ ისეთი იქნება, როგორც მე მინდობება, თუკი სავითოდ იქნება ასეთი. შედეგად ვაიზრდება, დამოუკიდებელი გახდება და შეეცდება საკუთარი თავი იპოვოს. შეეცდება ისეთი გახდეს, როგორც თვითვე ენდობება.

მინა: ხომ შეიძლება, რომ ასე არ იფიქროს?

ველი: შესაძლოა ასე არ იფიქროს, მაგრამ შესაძლოა ასეც იფიქროს. ალბათობა არსებობს და ის უნდა გავითვალისწინოთ, თუმცა ეს ყველაფერი არ არის. არსებობს საფრთხეც. ხომ იცი, რომ მე კუნთების დისტროფიით ვარ დაავადებული? მას იცი, რომ ერთ დღეს შესაძლოა ლოკინად ჩავეყრდნე? ხოდა რომ რაიმე შემთხვევას ავადმყოფი რომ შეიქნას და მთელი ცხოვრება ეტლში მოუნოს გატარება?

მინა: ახლა მიგხვდი. შენ პასუხისმგებლობის გემინია. ნამდვილად ასეა.

ველი: სრულებითაც არა. მე მზად ვარ პასუხისმგებლობისთვის. შემიძლია მშეს გაუწესწირო თვალი და ასე დადებრძავედ ან არ ვისუნთქო. არა, ეს არ იქნება საკარბილი. მე მზად ვარ არ მეპატიოს დანაშაული, არ გამოვიხსიოდ და ასე ვიცხოვრო რაც შეიძლება დიდხანს. აი, რა იქნებოდა ქმშიზორი სასჯელი, მაგრამ ვერ დავუშვებ იმას, რომ ვიღაც ჩემ გაბო იტანჯებოდეს. *(მიმართავს მინას)* მოდი ჩემთან, ჩემო პატარავ. *(შუხლზედ დაისვენებს)* შენ ხომ იცი, რომ ძალიან რთული ბრძოლა მაქვს დანაწყებელი?

მინა: ვიცი, მაგრამ ნუთუ ეს ამდენად მნიშვნელოვანია?
ველი: ცვდილობ უარყოფის, რა გამოცდილებაც აქამდე მიმიღია, მინდა ნაწვალო, გაგაუქმო ყველაფერი, რაც

ჩემი არ არის; და სუფთა ფურცლიდან დავიწყო, რათა მე შევიძინო ცოდნა, მე ავირჩიო ადამიანები... ისე მინდა ნაწვალო, როგორც თითის გადასმა ნაშლის თრთოვლს ფანჯრად, რის შემდეგაც მის გამჭოლ სურათი გამოჩნდება.

მინა: სა სურათი?

ველი: ჩემი სურათი, ჩემი ნამდვილი სახე. მე უნდა გავხედე ყველასა და ყველაფერისგან დამოუკიდებელი, პირდა მიხედვად მე, ანუ ისეთი, როგორც ვიქნებოდი, დედამინაზე მარტო რომ ვიყო.

მინა: რატომ, რატომ გინდა ეს?

ველი: სხვაგვარად მე ვერ ვიპოვი საკუთარ თავს.

სცენა II

(იგივე ოთახი. ველები წინ და უკან დადის და საკუთარ თავს ესაუბრება. მინა სარაულზე ზის. ველები მას უნდა ამჩნევს.)

ველი: ორი წინ მაქვს გამაკეთებელი: უნდა ვიპოვო ჩემი თავი და უნდა გავხედე დიდი პოეტი, იმისთვის, რომ ვიპოვო, უნდა დავკარგო, გაგაუქმო, ნაწვალო. ნაწვალო... ნაწვალო... ყველაზე მეტად მაშას მუშაობა შეუწყობს ხელს. ამ გზით ორ კურსდღეს დაიქუქვ. უნდა ნაწვალო ყველაფერი. ბავშვობა, მეგობრები, სკოლა, მშობლები...

მინა: მშობლებმა რა დაგიპავეს?

ველი: არაფერი. მეტსაც გეტყვი, ძალიან კარგი ხალხია, მაგრამ მსურს ისე მივიღე მათთან, როგორც უცხოებთან, და თუ ამის შემდეგაც მივიღებ, ესე იგი, ჩემები გახდება, მანამდე კი ვეფაფერი. სამწუხაროდ, ეს ასეა და ასე უნდა მივიღებო ყველაფერი. მაგრამ თ, ეს არასწორია, არასწორია ის, რომ ასეა საჭირო.

მინა: მე მგონი, გფი ხარ!

ველი: არა, გფი არ ვარ.

მინა: უკვე ორი დღე დე ღამეა საკვებს არ იღებ. *(საკუთარ თავს შიმშილებს)* არ ესმის, ცუდად ხომ არ არის? *(ველები)* ჯორჯო, ჯორჯო. *(ველები გამაზრდავს)* გესმის? *(ველები)* უნდა მიიღო, მცირედი მაინც.

ველი: არავითარი კვება. მხოლოდ ასე. დიდი ნაწარმოები მხოლოდ ტანჯვით იქმნება.

მინა: თუ ტანჯვა იმის განცდას განიჭებს, რომ ქმნილია დასუსტულია; რაც მეტად იტანჯე, მით უფრო ღირებულად ხომ არ გქმნება ნაწარმოები? ასე ხომ არ არის?

ველი: დიახ, ეს ასეა და ეს ყველა ნაწარმოებში ითხლება. ეს ჩანს. ერთი მწერალი ამბობდა, მხოლოდ ისეთი ლიტერატურის მწერა, რომელიც სისხლით არის დანერგილი. საკვებით ვეთანხმები. საკვები ჩემი მტერია. მისი უფლები ლუკმა სტრიქონს მპარავს. მე ვებრძვი მიმიძლი, თუმცა დროდარბო მამარცხებს ხოლმე. დიოგენე თურმე მუცელზე ხელის გადასმით ცდილობდა მიმიძლიოს სოკვას. არ გამოისდოდა და ეს არც მე გამომდის. რაღაც ზედა უნდა მოვიფიქრო.

მინა: ჯორჯო, ასე დაავადდები.

ველი: მე უკვე ვარ ავად!

მინა: ისე ამბობ, თითქოს ცმაყოფილი იყო, რომ ავად ხარ.

ველი: არა, ჩემი სენი უსარგებლოა.

მინა: ხასარებელი სენი არსებობს?

ველი: მოცარტი, პასკალი. ორივეც თავის ტვინზე მსგავსი ღრმულია აღმოჩენილი. ეს დიდი ტკივილის მი-

ზენე იყოს მაგრამ მათ გენიალობასაც უწყობდა ხელს. ო, რამდენს მივცემდი ამ ღრმულუბში! სამწუხაროდ, მე ასეთი იღბლიანი არ აღმოვეჩნდი. ამიტომ თვითონვე უნდა შევქმნა ტინის სრულიად გამოყენების გზები.

მინა: შიშველია ეს გზა? შიშველი ხომ სხეულებს აძაბუნებს და სენის განვითარებას უწყობს ხელს?

ველი: სხეული მორეზბარისხოვანია. სხეული მე უნდა მემსახუროს, ჩემ შიხანს. ხელემ მხოლოდ იმისთვის მჭირდება, რომ კალმის დაჭერა და წერა შეეძლო, ფეხები სანერ მაგიდამდე მისასვლელად, თვალები იმის ნასაკითხად, რაც დავწერე. საცეკობო, ამბობ. მაძლარი კაცი არაფრის მაქონისია. საცეს კუჭი ცარიელ ტინს ნიშნავს. ეს ასეა.

მინა: არ ვიცი, არ ვიცი. შინიდან არ გადინარ, არავისთან ურთიერთობ, გარდა იმ შენი ბრუნოსი.

ველი: მე ვმუშაობ და ყოველი ადამიანი, ყოველი მოვლენა აფგებს იკავებს ჩემ გონებაში და, შესაბამისად, ხელს მიიღის. რომც გავიდე, რისთვის უნდა გავიდე? გარეთ არაფერი ხდება იმაზე საინტერესო, ვიდრე მე შემძლია წარმოვსება.

მინა: მეგობრებს რატომღა კარგავ? ისინი ხომ შენთვის რასაც არავის მოუხვევია?

ველი: მეგობრების უმეტესობა სკოლიდან მყავს. შენ მართალი ხარ, ისინი მე ავირჩიე, მაგრამ სკოლაში, რომელშიც ჩემი ვსწავლობდი, მშობლებმა მიმიყვანეს. მე მიყვარს ის ბიჭები და ჩემთვის მძიმეა მათი დავინტობ, მაგრამ იმ ცოდნით ცხოვრება, რომ ამ ადამიანებს არჩების საფუძვლად სხვათა გადაწყვეტილება დევს, კიდევ უფრო მძიმეა.

მინა: ნუთუ არ შეგიძლია ისე მიიღო ყველაფერი, როგორც არის, როგორც ამას სხვა ადამიანები აკეთებენ?

ველი: მიხდა გითხრა, რომ არც სხვა ადამიანებმ მოქმედებენ ისე, როგორც შენ ამბობ. ისინიც იგივეს სჩადიან, რასაც მე, ოღონდ გაუცნობიერებლად. ჩემსა და მათ, სხვებს, შორის, განსხვავება ის არის, რომ ისინი განცდის დონეზე მოქმედებენ, მე კი ცნობიერების, და მსურს პოლომდე მივიდე. ასე შეხედე: ვისთან უფრო ახლო ადამიანი, მშობლთან თუ მეუღლესთან? ვის დაკარგვას უფრო განვიტობ, მშობლის თუ შვილის? მეუღლესთან, იმიტომ, რომ მერე დიდ ბირჩია, შვილის, იმიტომ, რომ შვილიც ბირჩია. მშობელი კი... უბრალოდ ასე მოხდა. ანუ მე არ ამირჩევია, ჩემი არ არის. ის არჩევანი ურავლი უნდა იყოს განპირობებული, გარდა ჩემი სურვილის ან ნებისა. იცნე მეგობრებს დაეუბრუნდეთ. მამარჩემი ხშირად იცვლიდა სამსახურს, ჩვენც ქალაქიდან ქალაქში გადავდიოდით, მე სკოლებს ვიცვლიდი, სწორედ მაშინ დაფიქრებდი პირველად ამის შესახებ. სხვა სკოლაში რომ მესწავლა, ჩემი ამფაშინდელი მეგობრები არ მეყოლებოდა. (პაუზა) რაც სხვისგან მოდის, ჩემი არ არის.

სცენა III

(იგივე ოთახი. ველი დადის და საკუთარ თავს ესაუბრება.)

ველი: ო, როგორ დავიღალე! ხანდახან ძალი ადრ მყოფნის განგაგრძობ. ისიც კი მიფიქრია, იქნებ ჩემი საქმე არ არის და თავი დაეწებო, რაიმე ხელშლის მომიკიდო ხელ, მაგალითად, ერთი ყალბი პოეტობით გახუთი გამოვუშ-

ვა და სხვისი ნაწარმოები ვბეჭდო-მეთქი. იქნებ არ ვარ პოეტი ან ვერ გაგებდები ასეთი? იქნებ მართლდები იყენენ ჩემი მშობლები, როდესაც სამწუხარო კარიერისთვის მამზადებდნენ? არავინ ჩემ ლექსებს არ ატყვევებს, ერთბაშ — მიძველებულდები, მივირეც — კითხვადი ვერ იგებსო, მესამე გამოდებით მომადრება, მაგრამ დაპირება დაპირებადვე რჩება. შესაძლოა მე არ მიზის ყურთან თვითონ ანგვლობი. დროდადრო შენგველა ხოლმე მსავსესი აზრები, მაგრამ შემდეგე, სხვათა ნაღვას რომ ეკითხულობ, ძალია ერთიორად მემბატება. თუმცა მარტო ვარ, სრულიად მარტო. და ესეც სწორია. მხოლოდ მარტო, სხვისი მონანილობის გარეშე შექმნილი იქნება ჩემი. სხვათთან გაზიარებულად სხვისიც იქნება. მარტო. ეს შეუძლებელია ზეჯარია, მაგრამ არ დავუნებდები. ეს ჩემი მონამოვარი არ არის. ამისთვის არ ვცხოვრობ. მე უნდა გავიმარჯვო, უნდა გავიმარჯვო! (პაუზა. მძიმელად) მიხედა, ამ წამს მიგხვდი, რატომ არ ატყვევებენ, რატომ მეუბნებიან უარს. დიახ. არიან მწერლები, რომლებიც ხაღსს მიყვებიან, და არიან მწერლები, რომლებიც ხაღსს მიუძღვებიან. ჩემი დანერლი იმიტომ არ მოსწონთ, რომ იმას არ ვამბობ, რისი გავილებაც მათ სურთ, რასაც ყური შეიჩვიეს. ჩემი ნათქვამი ახალს ნიშნავს და ფიქრების აუცილებლობას გულისხმობს და შესაძლოა ახლებურად აზროვნებას, რასაც ადამიანები რთულად ეგუებოდა, რადგან ახალი ყოველთვის ამინებთ, შექმნულ ჩარჩოებს გარეთ გააყვას, მაგრამ მოჟა დრო და ჩემი ნათქვამი მათთვის ყველაზე მეტად ფსახული გახდება.

სცენა IV

(იგივე ოთახი. ველი ტახტზე წყვს, თავი იატაკზე უდევს და წერს. გარშემო დაქშუქნული ქაღალდები ყრია. ღამდება.)

მომხველი დილა. დანგარასთან ზის, თავი დაწერს რაფაზე უდევს ისე, რომ შინსკენ აქვს მიშვეროლი. შემდეგ დგება, იღებს ჯამს, დგამს სანტარი მაგიდის ქვეშ, შიგნის ყინულს. მაგდასთან ჯდება, ფეხებს ჯამში აწყობს და იწყებს წერას. ღამდება.

მომხველი დილის ისევე წყვს ტახტზე)

სცენა V

(იგივე ოთახი. ველი დადის. მონოლოგის დროს რამდენჯერმე ჩერდება)

ველი: მე გავემიჯნე ყველას და ყველაფერს. არცერთი ადამიანი, რომელიც ნარსულთან მაკავშირებდა, ატყვევითი მოვლენა... ყველაფერი დაღიწყებულია. მხოლოდ მუშაობა, მხოლოდ მუშაობა მწვერვალისკენ მიმავალ გზაზე. თუმცა არ მწვერვალად, მიკრე ზორცხვად კი არ მწვერვალს ვერ ფეხი. შვიდი ნელინდია წნერ და ერთადერთი ლექსი გამოვაქვეყნე. ერთი ლექსი მხოლოდ! ეს არ არის დროებითი წარმებატელობა, ეს შემოქმედის გასრესაა. საერთოდ წარმარცხეყვეყნებიანია, ვიკლერბადი, ჩემი პოეზიაა მათთვის ზოგადად მიუღებელი-მეთქი. აქ კი სხვა რამ მოხდა — ერთი ლექსი დაბეჭდეს! ამის ის მიზნობა, ერთი ლექსი გამოვლენი შემიხვევით, თორემ ლექსების წერა არ იცი, არარაობა ხარო. (პაუზა) მაგრამ არის ეს ასე? ცივი გონებით მშარბებს განსჯა, მაგრამ ო, რა რთულია ახლა ეს ჩემი

თვის! მაინც უნდა ვცადო. აუცილებლად უნდა გავერკვე-
 კარგად. (პაუზა) შესაძლოა შეიძლებული არ არის მზად ჩემი
 შემოქმედებისთვის. ხომ შეიძლება ასე იყოს? არ არის მზად
 და ვერ იცებს. (პაუზა) რა თქმა უნდა შეიძლება, მაგრამ
 ისიც შეიძლება, რომ პირიქით იყოს, გაასწრო იმას, რასაც
 ვერ, და არ აინტერესებს. იქნებ ის, რასაც მე ვაგებო, უკვე
 დათქვამია? (პაუზა) "უსუსური ხარ, უსუსური" — ბოლო
 დროს ხშირად ჩამესმის ეს სიტყვები, მაგრამ ვუძღვებავდე-
 ბი. მე ძლიერი ვარ! მე ძლიერი უნდა ვიყო! (პაუზა) შესაძ-
 ლაა იმგვარ სიმართლეს ვერ, რომლის ნაკითხვას ადამიან-
 ნი თვალის დახუჭვას ამჯობინებს, რადგან ემინია; ან შე-
 საძლია სულაც ზანაღურად უსიყუ ვარ და ჩემი შემოქმე-
 დება მისთვის მიუღებელია. "უსუსური ხარ", ისევ მესმის
 შავი ხმა. შექცა, მაგრამ მართლაც ვარ, ეჭვი შემიწინდა. ადრეც
 ვამჩნეია ეჭვი, მაგრამ ხელმოვწერდა არასოდეს გამოიწინა-
 ტებს, რადგან (პაუზა) მე ვიყო, რასაც ვწერ, მე ვგრძობდა
 ჩემი პოეზიის სიღრმადეს. გრძობდა და აცნობიერებდა სა-
 კუთარ სიღრმადეს, ისევე რთულია, როგორც გააცნობიერო
 საკუთარი უსუსურობა. დიან, ჩემი პოეზია დიადია და ამი-
 ტომ ერთი გოჯითაც არ ჩავალ ქვევით. დე, ისინი ვაიზარ-
 დონ ჩემმდე. ამასაც მე გაგვიტოვებ! მე უნდა გავჩაგრადო ჩე-
 მი მიხვებელი! ეს რთული იქნება, მაგრამ რადგან ასეთი სა-
 ჟირო, კიდევ უფრო მეტს ვიმორჩებ, უარს ვიტყვი ყველა-
 ლაზე. (პაუზა) თუმცა მე თითქმის ყველაფერზე უარი
 ვთქვი უკვე. არ მყავს შეილები, გავემეგრე მშობლებსა და
 მეგობრებს, დავასამარე საკუთარი სურვილები და მიხვებ-
 რადა მევენარე ჩემი სხეული. დავივინე დედამისის სახელი
 და ეს შეგნებულად გაგავთქვა. აღიარებო გამაჩნია ინს-
 ტრუქციების გარდა. ვსუნთავ, განვიცხვებ მიწის, სიცოცხ-
 მისნივს, მაგრამ ახლა ესეც შეიზღუდება. ამიერიდან არა-
 ვითარი ძილი. ძილი მხოლოდ სამ დღეში ერთხელ, ისიც
 სულ რამდენიმე საათით. მზად ვარ მელნის ნაცვლად საკუ-
 თარი სისხლს გამოვიყვინო. დიან, ეს იქნება ახალი პოეზია,
 პოეზია სიკვდილ-სიცოცხლის ზღვარზე, და თუ ესეც არ
 მოიტანს შედეგს, ამ ზღვარის გადალახვაც დიარ იქნება
 რთული.

სცენა VI

(იკვებ ოთახი. კედლები შეღებულია. მაგიდასთან ზის ველ-
 ბი. რამდენიმე დღის გაუპარასკეა. ნერს. შემოიბრის ბრუნო).
 ბრუნო: ჯორჯო! ჯორჯო!
 ველბი: (მომხედ ნერს თავს) რა მოხდა?
 ბრუნო: აი, ჯორჯალი მოვიტანე, შენი ლექსებზე დაბეჭდეს.
 ველბი: (უფერად გამოცოცხლებამ) მარცხენა.
 (ბრუნო უფრნალს გაუწყობს. ველბი კითხულობს. გაილი-
 მებს)

ბრუნო: კმაყოფილი ხარ?
 ველბი: არ ვიცი. ეგ გრძნობა არასოდეს განმიცდია.
 ბრუნო: ახლა გეტყვი რაღაცის და დარწმუნებული ვარ,
 გავგებარდება. რედაქციიდან მოვდივარ. კონტრაქტს გი-
 ფორმებენ ერთი წლით.
 ველბი: კონტრაქტი? (სკამიდან წამოხტება)
 ბრუნო: კი, კონტრაქტი.
 ველბი: ეს ყურანალია?
 ბრუნო: ხა, სრულიად ახალია. დამფუძნებელს მას შემ-
 დეგ გადაუწყვეტია გამოშვება, რაც შენი ლექსები ნაუ-

კითხავს სადღაც. თვითონ დამირეკა გუშინ და შეხვედრა
 მთხოვა.

ველბი: ეს კარგის ნიშანია. მარცხენა. (ბრუნო ქალადებს
 გაუწვიოს. ელბი კითხულობს, შემეხედ ხმაშალდა) როგორც
 იქნა. შეიდი წელიწადი, შეიდი წელიწადი დასჭირდა აი, ამ
 ქალადს. იყო შიმშილი, სიცოცხე, სამხერბაში მუშაობა
 გრომების ფასად. მაგრამ ეს არაფერია, იყო უარესიც —
 იმედგაცრუება. აი, რამ შეიძლება განადგუროს შემოქმე-
 დი. იცი, რამდენი ძალა სჭირდება იმას, რომ არ ცვრნობდენ
 და მაინც განადგომდენ მუშაობას? არაც თუ არ ცვრნობდ-
 ნენ, მეტიც, სრულიად უკარგულყოფილი იყო, სრულიად.
 არცერთი საქებარი სიტყვა საყვარელი ადამიანისგანაც კი.
 არაუცხვან. თუმცა იმავდროულად შენ გრძნობ, გრძნობ,
 რომ რასაც განიცდი და ფიქრობ, იმასხურებს იმას, სხვას-
 თან იყოს გაზარბებული. ყოველდღე ვგზავნიდი ლექსებს
 გამოცემლობაში. ყოველი ახალი ნომერი იმედი იყო. გუ-
 ლაძებერებული ვყოფილობდი ყურანალებს. როცა თანხა არ
 მყოფიანდა და ვერ ვყოფილობდი, იქვე დახლიან ვფურც-
 ლავდი. ო, ეს ფუჭი მოლოდინი. არასოდეს არაფერი ისე არ
 მდომებია, როგორც ჩემი ლექსების ხილვა, როგორც წარ-
 მატება. რამდენჯერ წარმომიდგენია, როგორ მაქებენ და
 მაიდიებენ. მუდამ მწვერვალზე ვხედავდი ჩემ თავს, რად-
 გან ჩემთვის მხოლოდ პირველობა მისაღები. პირველის
 გარდა ყველა ადგილი უკანასკნელია. ვარ კიდევ პირველი,
 თუმცა სხვებმა არ იციან ეს. ჯერ არ იციან. ო, როგორ მა-
 ლიზიანება, როდესაც ჩემი თანდასრებით სხვას აქებდ-
 ნენ, ჩემთვის კი სიტყვად არასოდეს გაუმეტებიათ. რამ-
 დენჯერ მისურვია ავამდგარიყავი და მეთქვა, ბრიყვობო,
 რას ამბობ, უმცირეს ხართ, მე მოკითხო, მე ხომ ეს ყვე-
 ლაზე უკეთ ვიცი-მეთქი. მაგრამ არაფერი ხდებოდა, ზედც
 არაფერი მიყურებდა, რადგან ადამიანთა უმეტესობა აზრის
 გამოთქმელს უფრო დიდ პატივს სცემს, ვიდრე თვით
 აზრს. იმ დროს მე ჯერ კიდევ არ მქონდა ლოგინში მოშარ-
 დვის უფლება, თუმცა ადღეს ყინულმა ლობა დაინყო. მო-
 წინაობა! დაბეჭდეს! გამოაქვეყნეს!

ბრუნო: არის.
 ველბი: (მუშტს ალმართავს) აი ასე! აი ასე! ზეახლა და-
 ინყო!

(ბრუნო ლევის მოთლს იღებს შეზახული ლაბადის ვიბი-
 დან, ხსნის და ორ ქოქაში ასხამს. სკამზე)
 ბრუნო: მომავალი გამარჯვებების ყოფილიყოს!
 ველბი: დაე, ასე იყოს! (თავისთვის) ასეც იქნება.
 (მუჭე ქრება)

მოქმედავა III

სცენა I

(ფუშენებელური სასტუმროს ოთახი. ველბის ამრეშუმის
 მუჭი მიწისფერი ხალათი აცვია. ტახტზე ზის. შემოიბრის აფო-
 რიაქებელი ბრუნო).

ბრუნო: სად ხარ ამდენ ხანს? დავაგინყვდა?
 ველბი: რა უნდა მახსოვდეს?
 ბრუნო: გერმანულ გამოცემულიან გაქტს შეხვედრა.
 ბელოდება.
 ველბი: რავითარი გერმანული და არც სხვა გამოცე-
 მელი.

ბრუნო: ვერ გავიგე.
ველი: დასრულდა, ბრუნო. ყველაფერი დასრულდა.
ბრუნო: რა დასრულდა?
ველი: პოეზიას თავს ვანებებ. შესაბამისად, შენც თავისთვის უნდა ხარ.
ბრუნო: ხუმრობის დროა ახლა?
ველი: (შეაიფა) არ ვხუმრობ. სრულიად სერიოზული ვარ. (პაუზა)

ბრუნო: (გაოგნებული) რატომ შევბი ამას? (პაუზა)
ველი: შე მინდოდა საკუთარი თავის პოვნა, მაგრამ აი, სადამდე მივიღე. შე არ ვარ და არც შეიძლება ვიყო.
ბრუნო: რას ამბობ? შენ ხარ თანამედროვეობის ერთ-ერთი გამორჩეული პოეტი, შენ ლექსებს მთელი მსოფლიო კითხულობს.

ველი: მართალი ხარ. ბევრის მიღწევა მსურდა. დრო იყო, ყოველ შემოღვამას ველოდი შედეგის ელჩს თეთრი შრომანებით. დარწმუნებული ვიყავი, ადრე თუ გვიან აუცილებლად მოვიდოდა. შეიძლება მოვიდეს კიდევ, რადგან ჩემი შემოქმედება უკვე საყოველთაოდ აღიარებულია. ზოგი ლექსი შეც მომწონს, მაგრამ იცი რაში ყოფილა საცენო? მაგ ლექსების დანერა რომ არ შექმნილობდა, ვერ დაგწერიდი.

ბრუნო: ვერ ვხვდები, რას ამბობ.
ველი: კარგი. სხვაგვარად გეტყვი. როდესაც ვიბადებო, ჩვენ გარკვეული შესაძლებლობები ანუ უნარი იმთავითვე გვაქვს მოცემული, ეს ჩვენში დეეს და ჩვენი დამსახურება არ არის. ასე მოხდა. მე ეს დაგწერი, რადგან მე ეს შემიძლო. ნარმოადგინე მომდერალი, რომელსაც სენა არ აქვს. ხომ ნარმოადგინებოდა? სულ ეს არის. როგორც გარკვევია. შენ დაიბადე და გავქვს ასეთი გარემოება, სხვას ისეთი. შენ არაფერი გავიცეობოდა საამისოდ.

ბრუნო: ვერ დაგვითანხმებ და არ, რატომ: ლუის არმსტრონგს სუსტი ფილტვები ჰქონდა და გასაძიერებლად ვარჯიშებს აკეთებდა ბავშვობაში. დანოლილი ნიგნებს იწყობდა მკერდზე და ასე სუნთქავდა. ასე რომ არ მოცეულოყო, ვერასოდეს მიაღწევდა იმას, რასაც მიაღწია.

ველი: კი, მაგრამ ეს შესაძლებლობა მასში იყო, არსებობდა. მე სხვა მაგალითს გეტყვი. ერთი კომპოზიტორი, სალიერი, უაზრად ხერხს მიმართავდა, მათ შორის არცთუ მთლად ხნივობრეს, მაგრამ დიდად ღირებული ვერაფერი შექმნა. იმის თქმა მინდა, რომ ეს ასეა და ამას უნდა შევეხოთ.

ბრუნო: შენ ხომ ყოველთვის ამბობო, თუ ადამიანი რაიმის ისურვებო, აუცილებლად მიაღწევო?

ველი: ახლაც გავიმეორებ. თუ ძლიან ისურვებს და ბევრს იძირობებს, მიაღწევს, მაგრამ ვერც კი ისურვებს იმას, რისი მიღწევის შესაძლებლობა არ გააჩნია.

ბრუნო: ეს ფატალიზმის ფორმაა?

ველი: არავითარი ფატალიზმი. დანერჩილი არაფერია და არც იმას ვამბობ, რომ ვინმე ჩემ თავზე თმის რაოდენობა იცის. უბრალოდ რაღაც მოცემულობა არსებობს და ეს თითქმის ყველგაფერს განასაზღვრავს.

ბრუნო: კი, მაგრამ შენ ხომ უაზრავს მუშაობდი მთელი შენი ცხოვრება, შენი ლექსები ხომ შეაჩინებდ არ მოსულა?

ველი: მართალი ხარ. შრომა იყო, მაგრამ იყო ის უნარიც, რომელიც ჩემში უჩემოდ არსებობდა, და თუ იმასაც გაითვალისწინებ, რომ ეს უნარი ტრადიციონობით გავრემოვბათა დამთხვევის შედეგია, რაიმეს შექმნის სურვილი სრულიად გიქრება.

ბრუნო: რითმა? შენი რითმები ეროვნულ საგანძურს ეკუთვნის.

ველი: რითმა ხშირად მართლაც ძალიან მოხდენილი იყო, მაგრამ ეს რითმები მე არ შემეძენია. ეს რითმები არსებობდა, სადაღაც ენყო თათროს, როგორც ყველა სხვა რითმა. მე მხოლოდ მივიღე და ავიღე.

ბრუნო: მამ შენ იმის თქმა გსურს, რომ ჩვენ არაფერს ვაკეთებთ?

ველი: ნაწილობრივ ანუ ჩვენ ვაკეთებთ, ჩვენი მხოლოდ შრომაა, უნარი კი ჩვენგან არ მოდის.

ბრუნო: და ვინ ვართ ჩვენ ასეთი შემთხვევისას?

ველი: გინდა იცოდე? მამ მისმინე. (შემაძლია) ჩვენ ვართ სხვები! (დარბახისქე) დაიხ. ეს ასეა. დასრულდა. პირველი პირის ნაცვალსახელები გაუქმებულია. არიან მარტო ისინი. ჩვენ აღარ ვართ. (ხანგრძლივი პაუზა)

ბრუნო: არანაირი გამოსავალი არ არსებობს?

ველი: ამას ვერ შეველი. ეს ჩაკეტული წრეა. ადამიანს არ აქვს საშუალება რაიმე შეცვალოს. არა იმიტომ, რომ ეს მის ძალებს აღემატება, არამედ იმ მიზეზით, რომ სხვაგვარად შეუძლებელია. ან ასე ან არანაირად. შეტაცვ გეტყვი, დაშვებაც კი შეუძლებელია. თუ გსურს, რომ თვითონვე განასაზღვრავდე საკუთარ თავს, უნდა არსებობდე, მაგრამ თუ არსებობ, უკვე შეგს მიერ (პაუზა) განასაზღვრული. ამან შეიძლება შეკუდინე შეგშალის. (ხარ გას)

ბრუნო: ამ დასკვნამდე დღეს მიხვედი?

ველი: არა, უკვე რამდენიმე წელიწადია. არასასურველის მიჩქვალვისა და დაგინყვის ადამიანისული ინსტიქტის არ მამდევდა შეჩერების რეშულებას. დღეს, როგორც ჩანს, მსგავსი ოპტიმიზმის სასურსი ამოინერა.(პაუზა)

ბრუნო: რას ამბობ?

ველი: არ ვიცი. ახლა უკვე სურვილია, თუმცა რაიმე აქტიუობაზე საუბარაც კი შედეგებია. აღბათ ისე ვიცხოვრებ, როგორც დავიბადე, როგორც სხვა.

სენა II

(ვიგეოთაბი. ველი ტახტზე ზის. შემოიხს ბრუნო).

ბრუნო: იქნებ დაბრუნდე?

ველი: როგორც ჩანს, შენ ვერაფერს მიხვდი. მე იმ ადგილას აღმოვჩნდი, საიდანაც უნაი არ ბრუნდებოიან. ეს საკითხი დღის წესრიგად მოხსენიდა. მე ვერ ვიქნებო. ვერც შენ იქნებო. შენ არ ხარ და არც შეიძლება იყო. შენ მოდიხარ არარადად და მიემართები არარასკენ. აქ კი... აქ კი სხვა ხარ. დავიხრე ფილოსოფოსთა ბზდაუზბდა საკუთარი თავის ძიებისა და პოვნის შესახებ. საკუთარი თავის პოვნა შეუძლებელია, რადგან იგი არ არსებობს. ეს იცი რას ჰგავს? თითქმის დაბადკვლებიან თითამი ზიხარ და ყოველ ვერზე, როცა გამართება ამბობ, ტერს ურტყამ თავს.

ბრუნო: ვერ დაგვთავაზებო.

ველი: მიმინე? მე არაფერი გამიკეთებია. რაც გავაკეთე, ჩემ მიერ არ ყოფილა გაკეთებული. ამიტომ ვაგერძობ.

ბრუნო: ნუთუ აღარ გინდა ქმნიდე? ეს ხომ საცირებაა, ეს ხომ მხოლოდ ერაულებსა შეუძლიათ?

ველი: შემოქმედების სურვილი აღარ მაქვს. აღარც მოთხოვნილება. ახლა ვარ მძიმედ ავად. ახლა მე მუდმივ ვიყავი, მაგრამ უნინ ვქმნიდი, უფრო სწორად კი, მეგონა, რომ

მე ექვნილი. ახლა მხოლოდ სენი დამჩრა. და ტკივილი. ტკივილიდან ბრძოლა ახლა ჩემი საფიქრალი. არც ტკივილია ჩემი, მაგრამ მისი მომორჩილებ... ადრე კიდევ შეიძლება, მაგრამ თანდათან სულ უფრო რთული ხდება. ჯერ კიდევ შემძლია დამოუკიდებლად გადაადგობა, მაგრამ დრო-დროს იმდენად გაუსაძლისია ეს გრძნობა, რომ მზად ვარ თავში ნაჯახი ჩაიციხე ან კეფა ავითალო. უკვე წამლებიც ოდნავ მშველს. გარკვეული დროის შემდეგ მისი გაყურება შეუძლებელი გახდება. ასეთია პროვოზი. მე უფროსს მე-გონა, სულიერ ტრავმას ადამიანის დასახიჩრება შეეძლო, მაგრამ თურმე არ არსებობს ტკივილი უფრო ღრმა, უფრო ძლიერი და გაუსაძლისი, ვიდრე ფიზიკური. ამიტომაც არის, რომ ნაშემა მხოლოდ ფიზიკურ ტკივილს გულისხმობს. ტირანებმა სხვებზე უკეთ შეიცნეს ადამიანის ბუნება. (პაუზა) თუმცა... ერთი ზე მანც რჩება.

ბრუნო: რა გზას გულისხმობ?

ველი: ამის უნდა ვვადგობდე.

ბრუნო: თუ სწორად ვხვდები, შენთვის ცხოვრებამ აზრი დაკარგა.

ველი: ვერ ხვდები, თუმცა როგორ შეიძლება მიხვდე, როდესაც ჩემ მდგომარეობაში არ ხარ? ჩემ ცხოვრებას აზრი შექნება, შესაძლოა ახლა შექონდა, მაგრამ აღმოჩნდა, რომ მე კი არ ვცხოვრობდი, მეც ვცხოვრობდი. მე კი არ ექვნილი, მეც ექვნილი. ვესმის? ეს ჩემი ცხოვრება კი არ იყო, ჩემი ცხოვრებაც იყო. თურმე ასეა. ამის გათვალისწინებით უკრება ერთადერთი აზრი. იგი ღრმად ბიოლოგიურიცაა და, ამდენად, საერთოა ყველასთვის.

ბრუნო: რა არის ის?

ველი: ეს არ არის პირამიდები, ეს არც მეცხრე სიმფონიაა, არც რითმის პოვნიტ მოგერილი ბუნდირება და არც ცვირანი ბალახე ფემბიშველი გავლა. ეს არ არის ის, რაც ადამიანმა შეიძლება შექმნას ან ფლობდეს. ეს ის არის, რასაც იგი არ უნდა განიცდიდეს.

ბრუნო: რას არ უნდა განიცდიდეს იგი?

(პაუზა)

ველი: ადამიანს არ უნდა ტკიოდეს.

სენა III

(საჯავაშყროს პალატა თეთრი კედლებით. ლოვინზე ელბი წვეს გაუნძრევლად. სკამებზე ჯინა და ბრუნო სხედან.)

ველი: ის ჩემი ნაწილი გახდა, როგორც სისხლი ამ ძარ-ღვებში, თუმცა თანდათან მოდიოდა. თავდაპირველად იყო ნამიერი ჩხვლეტა, რასაც ადამიანი დიდ ყურადღებას არ აქცევს. არც მე მიმიტყვევია. მივირ ხნის შემდეგ ჩხვლეტა განმეორდა და მისი ხანგრძლივობაც გაიზარდა. შემდეგ კიდევ, თუმცა კვლავ არ მიმიტყვევია ყურადღება. დროებით მოვლენად ჩავთვალე. ვიფიქრე, გადავიღის-მეთქი, როგორც გახაფხულის წვიმა. ასეც ხდებოდა. სანამ უსიამოვნო შეგრძნება გტოვებს, მას დიდ ყურადღებას არ აქცევ. შემდეგ ჩხვლეტები გაღრმავდა. რაღაც წუთს აღვიქვი, რომ ამის შესახებ ვფიქრობდი და მიხვდი: ეს ტკივილი იყო. დი-ახ, ტკივილი მაშინ იქცევა ტკივილად, როდესაც მის შესახებ ვფიქრს იწყებ. ჩხვლეტებმა შემოტყვევის სახე მიიღო. თანდათან ეს შემოტყვევი გახშირდა, მაგრამ ვუმძკავადე-

ბოდი. ძლიერი ადამიანი ვარ. თუმცა არა. იმ დროს მიმანინ-და, რომ ძლიერი ადამიანი ვიყავი. შემდეგ ტკივილი გამ-ძაფრდა. საბოლოოდ ექვნიან აღმოვიჩნიე, მაგრამ ინდის-ს. მომცემი ვერაფერი შეუტყვე. ჩემი სენი პროვოცირებდა. მიხვდი, რომ მე უნდა მეტრძოლა. პირველი და უმთავრესი ჩემი განწყობა უნდა ყოფილიყო. არანაირი ნაშალი არ მი-შველიდა, თუ მე არ ვყოფივარებოდი, თუმცა ტკივილთან ჭი-დლი იოლი არ ვყოფილა. იგი ტალღურად მოდიოდა. მისი ტალღები დამასტრეველი იყო, ტვინამდე აღწევდა მათი მოქმედება, შემდეგ კი შტოვებდა. ზუსტად ვიცოდი, როდის განმეორდებოდა, მაგრამ არ ვიცოდი, რამდენ ხანს ვავრ-ტელდებოდა. (პაუზა) იცით, რა არის ტკივილით ყველაზე მძიმე ასატანი? არა მისი სიმძაფრე, არც მისი შედეგი. არა-მედ განცემა იმისა, რომ მან შეიძლება არ დაგტოვოს. ერთ დღეს ასეც მოხდა. ტკივილი აღარ ნაწიდა. როდესაც გა-ვაცნობებრე, რომ აღარასადრის დამტოვებდა, ვცადაე თავი დამერწმუნებინა, რომ ამიერიდან ეს იქნებოდა ჩემი ბუნე-რები მდგომარეობა და ყველა ღონეს ვმზარებდი, რომ შეე-ჩვეოდი, შევგუბობდი. ამას ვაფერხებდი და მცირედ შეე-ბა მოდიოდა, თუმცა სულ რაღაცდენიმე დღით, და სწრაფადვე ტკივილი ახალი ძალით მოასკვებდა ხოლმე ჩემ სხეულს და შიგნულობას. ფეხები დასუსტდა. შემდეგ ხელები, წე-ლი. მე კი თავს ვინუგუბებდი, არა უშახე, ასე მოხდა, ასე ცხოვრებაც შეიძლება-მეთქი. ხელჯოხი, ყავარჯუნი, შემ-დეგ ეტლი. კიდურებს შინაგანი ორგანოები, შემდეგ კი სა-ხის კუნთები მოყვა. ლოვინად ჩავდარი. ხელის აწევა ისეთსავე ძალისხმევას მოითხოვდა ჩემგან, რასაც ადრე მორწმუნე გადავტარებ. მე კი კვლავ ვმეჭვებს ვცდილობდი. ამას წარმატებით ვაფერხებდი და ვამაყოფდი ყველგან. ჩემი თავი გმირი გეოზა, რადგან ასეთ ტკივილს ვუძლებდი და ვეგუბობდი, სანამ ერთ დღეს მიხვდებოდი, რომ მსგავსი მიდგომა გმირობის ნატამალსაც კი არ შეეკავებ. ეს მხო-ლოდ თავის მოტყუება იყო. დიახ, ტკივილი მართლაც ძალ-ზედ ღრმა და ძლიერი გახლდა, მაგრამ მასთან შეგუება არ ყოფილა რაიმე განსაკუთრებულად, ის, რაც ერთს შეუძ-ლია ან სხვას არა. ეს იძულების აქტი იყო. ადამიანი ან გეუ-ება ან არ არსებობს.

ბრუნო: არის მესამე გზაც, დავინყება.

ველი: შესაძლოა თავი მოიტყუო და დავიციოვო სულიე-რი ტკივილი ან რაღაც დროის შემდეგ მართლაც დაგაღიწყ-ადეს. ფიზიკურ ტკივილს ვერ დავიწყებ, ის მუდამ შენთან არის. (პაუზა) ტკივილის სიმძაფრე და ხანგრძლივობა დღე-ითდევ მატებულია. რაღაც მომენტში მან მოლაშტოვდა მო-იცვა ჩემი სხეული, როგორც ოოდის წვეთი მოედება წყლით სავეს ჭიქას. იმ დროს იმედ აღარ იყო. იმედ გაქრა. მე მხოლოდ წამს ვითხოვდი, რათა ამოსუნთქვის საშუალება მქონოდა. მხოლოდ წამს. მეტის მოთხოვნის შესაძლებლო-ბას ვერც კი წარმოვიფიქრებია. (პაუზა) შემდეგ, ერთ დილას, გავიღვიძე და ტკივილი აღარ იყო. არანაირი ტკივილი, მხოლოდ ვერაფერს ვგრძნობდი. იმედ განდა, მაგრამ მალევე გაქრა, როგორც ნისლი გაქვება ზზან ამინდმა. მართალია ტკივილი არ იყო, მაგრამ თურმე აღარც ჩემი სხეული იყო. შეგრძნებები გამოქრა. ყველა ნერვი, ყველა კუნთი მოკვდა. ასე მეგონა, კანი რომ არ მქონოდა, კუნთე-ბი ლოვინზე გამოიყრებოდა და გაიშლებოდა, როგორც ნაპირზე ამოვადებული მეღუზა. (პაუზა) მე აღარ ვიციბმი, გამიქრა ცრემლები. ჩემ ფილტვებში ჰაერს აპარატი უფ-

რავს. ვერ ვგრძნობ ტემპერატურას, ვერ ვგრძნობ გემოს, არ ვიცი, ვმარადე თუ არა. მე აღარ ვიცი, რას ნიშნავს განცდა. (პაუზა) მე აღარაინ ვარ.

სცენა IV

(იგივე პალატა. ლოკინზე ეღობა წეს გაუნძრევლად-სკამზე ჯინა ზის. შემოდის ბრუნო).

ბრუნო: შენი ახალი კრებული გამოიცა... კორეულ ენაზე. აი, მოვიტანე.

მინა: უკვე საუბარიც უჭირს. მხოლოდ რამდენიმე წუთი შეუძლია დღის განმავლობისას.

ველი: (საუბრობს დინჯად და წყვეტილად) არ მაინტერესებს... ახლა მხოლოდ სიკვდილზე ვფიქრობ... ტურნების მორაბაოა შემოძლია... სხვა არაფერი... მე სიკვდილს ვითხოვ. უარს მეუბნებიან... ყოველდღე ველოდები ძილის წამას... რომ დაემძინოს ... და აღარ გამეძლიებოს... შედეგებზე... ვფიქრობ, როგორ დავასრულო ვეცლაფერი... თავის მოკვლა არ შემიძლია. (პაუზა) ნაუკითხე!

(მინა ფურცელს იღებს ჩანთიდან)

მინა: შეიძლება მიკარნახა რამდენიმე დღის წინათ.

*მიგმართავ ვეცლა იმ ადამიანს, ვისაც ექნება შესაძლებლობა მოისმინოს ეს სიტყვები, ჩემი ეს გმინვა, რაც არ ნარმოადგენს სასონარკვეთის, არამედ საესტეა ადამიანური და მოქალაქეობრივი იმედით...

მიუხედავად ჩემი მსოფლმხედველობისა, მე მიყვარს ცხოვრება, ბატონებო. ცხოვრება ქალია, რომელსაც უყვარხარ, ნიადა თქვენ თამაშ, მზე თქვენ სახეზე და საღამოს სიყრნობა მეგობართან ერთად. ცხოვრება ასევე ქალია, რომელიც გტოვებთ, წმინდანი დღვა და მეგობარი, რომელიც გვალბობთ. სიკვდილი იფა საზარელიდ მეჩვენება, მაგრამ რაც მე დამრჩა, აღარ არის სიცოცხლე... ეს არის ბიოლოგიური ფუნქციების შენარჩუნების ჯოჯი და აბსურდული მცდელობა. ჩემი სხეული მე აღარ მეკუთვინის. ის აღარ არსებობს. როგორც ჩანს, იმ უფსკრულში აღმოვჩნდი, საიდანაც გამოსავალი არ არის...

მე სიკვდილს ვითხოვ, ბატონებო, სიკვდილს, როგორც ლოკინურ დასასრულს სიცოცხლისა და, ვფიქრობ, რომ როდესაც უკრძნობელი სენით შეპყრობილი ავადმყოფი იღებს გადაწყვეტილებას, უარი თქვას განცდებზე, მოგონებებზე, მეგობრებასა და სიცოცხლეზე, და ითხოვს ნერტილი დაესვას მის არსებობას, რაც დაუნდობლად "ბიოლოგიურია", მსგავსი სურვილი პატივისცემას იმსახურებს...

სიკვდილს არავის ვთხოვდი, მაგრამ რამდენიმე თვის წინათ ჯერ კიდევ მქონდა ერთი არჩევანის განხორციელების შესაძლებლობა და მიმამხდა, რომ რაღაც სამართლიანობა მაინც არსებობდა ამქვეყნად, რადგან მართალია, აქ მოხვლას ვერ ირჩევ, მაგრამ აქედან წასვლის არჩევის შესაძლებლობა გქმდევდა. ეს იყო უკანასკნელი თვეების ჩემი ერთადერთი იმედი. ახლა ეს შესაძლებლობაც მოისპო.

(პაუზა)

მე მძულს სიკვდილი. ამ ქვეყნის დატოვება ჩემი სურვილი არ არის. მე მჭირდება სიკვდილი და, იმედოვნებ, არ მსურს იგი. არ მსურს, რადგან ვეღარასდროს ენახავ ჩემ არაჩვეულებრივ მთულს, ვინც ისევე მიყვარს, როგორც

პირველ დღეს. მას აგერ უკვე რამდენი თვეა ჩემი ხელი უჭირავს გაუნდობიერებელი იმედით, რომ შესაძლოა ამან სასიკეთო შედეგი გამოიღოს, თუმცა მე ამ შეტებას ვერ ვგრძნობ და ვერ ვხედავ, რადგან ვერც თავს ვაზრუნებ და ვერც თვალებს ვამძირავებ. მიმიძის იმის ნარმოადგენა, რომ ვეღარასდროს ენახავ ჩემ შეილებას, ვისაც იტვი ხინია აღარ მოუფერებია. მე ამას ვერ ვაკეთებ ვეცლაზე უკეთესი ის არის, რომ ისინი შემემხონ ტურნებზე ლოკით. ასეთია ჩემი ამბოხი დღეს. ვერ მოვეხსნები შეილოპვილებს, ვისთან თანამშობი ბავშვითი ვერ ვიჯერებდი გულს... ალბათ ძალიან კარგი ბავაუ ვიქნებოდი... ასე გგონია. თუმცა მე ხომ მათ ვერც დავინახავდი ალბათ... შეტის აღარ შემიძლია. (მინას ცრემლი მოსდის, ცრემლი მოსდის ბრუნოსაც).

სცენა V

(კაისნის მონოდებები ტელევიზიით).

ეს სიკვდილობა, ეს დაუმეგებელი... გაავათვისოფლოთ ტკივილისგან ჩემი მოძმე... ადამიანისთვის სიცოცხლის წართმევის უფლება არავის ალარ დღმერთისა... მან სიკვდილი ბრჩია...

სცენა VI

(პალატა. სანოლე წეს ეღობ, აპარატზეა მიერთებული. სანოლის გვერდითი ფეხს ტუმბი და სკამი. ტუმბოზე მაკნინოფონი. შემოდის ექიმი რიჩი. რთავს მაგნიტოფონს ისმის ეივალის "წელიწადის დრონი" ვეცლა სკამზე)

ექიმი რიჩი: ასე, ბატონო ვეცლა. სამწხაროდ თუ საბედნიეროდ, ამ მისიის აღსრულება მე მგვდა წილად. ორგვარი გრძნობა დამეუფლა. სამწხაროდ იმიტომ, რომ ადამიანს სიცოცხლე უნდა წავართვა, ხოლო საბედნიეროდ, რადგან საზარელი მდგომარეობიდან უნდა დავიხსნა. ამას პირველად ვაკეთებ, მაგრამ თუკი ადამიანს სიცოცხლე აღარ უღირს, თუკი ის უფრო სანუკვარია, რასაც სიკვდილი ჰქვია, მიუხედავად იმისა, რომ არ იცის, რა არის ეს და არის თუ არა უკეთესი, ე.ი. დარჩენა შეუფლებელია (აპარატს ვამორთავს. ეღობი კეცება).

სცენა VII

(ოთახი პანაშვიდის შემდეგ. შუაზე ფეხს კუმო. კედელთან მინა ქალიშვილები და ნათესაები სხვდან. საუბრობენ ჩუმიად). მინა: შეილებო, ჯორჯო სასაფლაოზე უნდა დაკრძალილოთ, ალბათ ასე აჯობებს, მის მშობლებთან.

პირველი ქალიშვილი: არა, კრემატია უნდა ჩავუტარიოთ. დარწმუნებული ვარ, მამა ასე ისურვებდა.

მეორე ქალიშვილი: არავითარი კრემაცია, ახალი საფლაგი. ახალი საფლაგი უფრო მართებული იქნება.

(პაუზა)

ნათესავს: თუ ჩემი აზრი გაინტერესებთ... (მინა და ქალიშვილები ნათესავს უმზერებ. შუქი ქრება. სცენაზე დაახლოებით ნახევარ წუთს სიჩუმი).

ამჟამა ნიკლაური

**ლელოვის
ვეფხვის
ახვაპი**

(სმითნატირლავი
და
ძორიანი)

პროლოგი

...და 1922 წელს, ლელოვის ტყეში,
ზამთრის პირველი თოვლიანობის მოკლეს ის ვეფხვი.
ის ინვა, როგორც მკვდარი ელვა, მკვდარი ქუხილი
და ზედ სიკვდილის შორიდება გადაფენოდა —
სიკვდილიც ნუხება სილაშაზის განადგურებას.
ვეფხვს მოქარვული სამოსი ეცვა —
გადადიოდა ერთმანეთში თეთრი და შავი,
ამ ორ უძველეს, მთავარ ფერში კითხებოდა:
სიკვდილ-სიცოცხლე, დედ და დამე, წყნა და ლხენა...
ის ინვა, როგორც მკვდარი ელვა, მკვდარი ქუხილი —
დღის დამარცხებას ზემოთდა სიკვდილის ღამე.
...ნუხელე, უცრად, გვიან ღამით, მთელი ლელოვი
ქუხილის მსგავსა, უცნაურმა ღრიალმა შესძრა —
თითქოს ზეცვიდან ცის ლენების ხმა ჩამოიხალა,
თითქოს მინიდან მინის გრკვირვა ამომწყყრდა...
დღილით კი ნახეს — აბალმოსულ თოვლზე უცნაურ
მზეციც ტორები ბორჯღლებივით აღბეჭდილიყო.
ამ უცნაურ კვალს ლელობელი ბიჭები გაჰყვინდა
და ერთ მივარდნილ, ჩამობურულ ხევემ შევიდნენ.
სწორედ იქ იყო უცნაური ბორჯღალოსანი —
იგრძნო ხიფათი, გამოეთენი სამალავიდან
და უცებ მოხდა მოსახდენი — უცებ შეასკდნენ
ერთმორეთს ვეფხვის გული და ოთფის ტყვია...
— ვეფხვი! — შეიძრა გაღმითობა-გაღმითობა,
კითხვების ზერიით ნაწიოვდა ლელოვისაკენ.
— ამ მამდამოში ჯერ არავის უნახავს ვეფხვი! —
საიდან განჩნდა, აქ საიდან მოვიდა იგი?!
— შორიდანაა ის მოსული, მაგრამ ვინ იცის,
მინც ეს ქარმა გამოტყორცნა, რა გზით იარა?!
...ხავდა აღმოჩნდა ლელოვის ვეფხვი —
უშეჩათეს სიდიდის და სილაშაზის.
ის ინვა, როგორც მკვდარი ელვა, მკვდარი ქუხილი,
მონატრულივით ჩახვეოდა თოვლიან მიწას —
ომნი დაცემულ არაგველს თუ აგვეთელს ჰგავდა
და მკერდზე წითლად შეხმობოდა წითელი ტყვია.
...მერე ვეფხვს ირგვლივ შემოუსხდნენ სოფლის ქალები
და მოტირლებმა დაიტირეს მკვდარი სტუმარი.

ლელოალი ვეას სმითნატირალი

დილა მშვიდობისა, ლელოვის ვეფხვო!
თუმცა ეს რაღა მშვიდობაა, სისხლში იზრწობი
იმ ერთმა ტყვიამ გამოვიღო რკინის ტორები,
მდინარესავით გადაგწურა იმ ერთმა ტყვიამ
და შუა ყელში გაგექმედა ხმა, ზავთიანი...
ის მაინც მთვარი, რატომ მოხვე, რატომ ისურვე,
რომ ჩვენი ტყვიით — ჩვენი ხელით მომკვდარიყავი?!
ჩვენ ჩვენი ცოდაც გვეყოფოდა და შენი ცოდაც
რად დაგვიმატე, სისხლი ვალად რად დაგვაგდევი?
ჩვენ ჩვენი ცრემლიც გვეყოფოდა ამოსახრწობად!
ჩვენ ჩვენი სისხლიც გვეყოფოდა ნასალეკავად!
...ერთი წლის წინათ აქ სკვითებმა კალო გალენეს
და მწარე ომში დალუპული ჩვენი ბიჭები
შენსთან იწუნენ ძველი ციხის მისადგომებთან
და იმის შემდეგ ჩვენსავე მტრებს ვემსახურებით —
დატანჯულები, დალილები, დაცემულები,
სხვის მახვილის ქვეშ, სხვის ჩექმის ქვეშ გატრუნულები.
სისხლიც განყალდა, ხმაც განყალდა, სიტყვაც განყალდა,
მაგ თვალბებივით ჩვენც ჩაგვიქრა ცხელი თვალები —
...ჩვენ ჩვენი ტიანჯავც გვეყოფოდა — რად დაგვემატე!
ჩვენ ჩვენი მკვდრებიც გვეყოფოდა დასამარხავად! —
როგორ დაგმარხით, რა ხელებით ჩაგდეთ მინაში?!

აჩრდილების ძორი:

აქ ესროლეს და აქ აღსრულდა წყევლთა წყევლა,
აქ დღესაც დადის ექოქებად ცა-მინის გმინვა —
ტყვიადარულმა მოეტმა რომ ამოიგმინა
და ასხლტეილი ექოები რომ შეეხლდნენ
ბაგინეთის და შიომღვიმის ჩათვლებილ კლდეებს.
შეკრა ხეობა, ჩათვლემილი კლდეები შეკრთნენ.
გადაიჭიმა ცისარტყელას ფერადი რკალი —
თითქოს ჰაერში სისხლიანი ქრილობა განჩნდა.
არ შვავდა იგი ერთი კაცის შუბლის ქრილობას,
ის უფლისა და პოეზიის ქრილობა იყო,
ხორცილს კი არა — სულის ღია ქრილობა იყო.
...ისიც ლელოვის დადუმებულ ვეფხვივით ინვა,
მის თვალები მიჰყვინდნენ გაყრდელ ზეცზე.
ვეფხვივით ინვა წინაშურის დათოვლ ველზე
და მის სხეულქვეშ ნატყვიარი მინა გმინავდა.
დღეს მოკლეს ვეფხვი —
რა ხალისით ხოცავენ ვეფხვებს?!

გავრთილი ინოს სმითნატირალი

დადუმებულხარ, ყოვლისნამღებ ძილს ნაუღიანარ.
ყვილა, ყვილა და არ გიხდება დუმილი, ვეფხვო,
ყვილა, ყვილა და არ გიხდება ფიქრის საპანი!
გამო, გამოდი, გამოცურე მაგ ძილის ტბოდან,
ამო, ამოდი, მაგ ორმოდან ამოყვირილიდი
და სიკვდილ რკინის არნიჭური გადაუღვინდი!
ადექი, ვეფხვო, აიმაგ ზაერე ჩემი შვილებიც —
ოთხნი იწუნებთ და ოთხ კვდალად ამიპარენით,
გადაელბოთ ოთხი მხრიდან მოწოლილ სკვითებს.

ისიც შენსავით ისარჩევით შევარდა ომში, არც ის გაეცქა, შეეგება თავის ნილ ტყვიას; ისიც ქალაქის კარიბჭესთან იწვა ვეფხვივით, მასაც ერთიან დასტურად მთელი ხეობა. ნუ დალონდები, არ მიდიხარ და უტრქრებლად, დაღატორებზე, შავს ჩაიცმენ ჩვენი ქალები; არც რკინის ხიდი ჩავიტყუდებ, არ გიღალატებს, გახვალ შავეთის მდინარეზე გადებული ხიდზე.

ნაროჯის ძორი:

მართლაცადა, ვეფხვებს რომ შუბფერთი, იმგვარად მოკედას ბოლო ნაშეში თავისსავე ნატყვიარს კბენდა — გრგვინავდა, სიკვდილს დაეძებდა გასაფატრავად. აღდგორის ქვედა ჩაისუნთქა მისი ქუხილი, ალგეთის მგლეშის ადრულბულ თვალეშში ჩაფადა, დიღმის მინდერების ღრმა ნიაღში ჩაინთხა ის ხმა, ძველ ნახნავეში ჩაითესა და ჩალოვარცხა, რომ გალივდეს და გაზაფხულზე ამოსკდეს ისევ — ვეფხვის გრგვინად და მყოგრების ამოკივილად, მშვილდის ძვრილად და გაატყორცნილ ისრის ნივილად, რომ ჩვენს გზებს ფსიზელ დარაჯებდა ედგენ მხედრები, რომ ჩაქუხებას ისევ მოჰყვებს ამოქუხება, რომ ცას აობზდეს ხმა ვეფხვის და მცეცხონისა — იმის დასტურად, რომ ვეფხვები და მყოგრები არ ილევიან, ჩადიან და კელავ ამოდიან.

დიღელი შუქიას ხვითნატირალი

ვაიმე, ვეფხვო, ჩემი ქმარი, შეთე, მეგონე!.. რამ დაგამსგავსათ პირისკაით ერთიმორეს?! რამე, შენსავით, კლდის აბითი იმზირებოდა, ისიც, შენსავით, დაშლილი კლდის ჩანატებს შავადა, ისიც, შენსავით, მშვიდად იწვა მეტების კლდესთან — იტყოდი, სიძინას... გათენდება — გაიღვიძებო. ...შენც დაიძინე, ძილის დროა, ლელობის ვეფხვო, დაეკმებერა, თოვლის ხაზმა ჩამოინია. ...თეთრ ნისლეში ჩათვლიმეს და დაიძინეს მთებმა. თითქოს მზესაც ეძინება, ძლივსა ახელს თვალებს. თითქოს წყალსაც ეძინება — ნელა-ნელა უერთდება ყინულს. შენც დაიძინე, ლელობის ვეფხვო, ყვითელ ფოთლებში და თოვლში ჩათბო, შენც დაიძინე, დაიძინე გაზაფხულამდის. გაზაფხულზე კი ნეროვბის ხმა გადრეკიძებ, ჩვენი გუგული და მეტრხალოც მოფრინებდინა — შენი მდინარის მონატრებულ ხმებს მოგიტანენ და შენც იმ ხმებში გალივდებ, გააპრილდები, შეიმართები, ხმას აუნეც და შარშანზამთარს, ქალაქის კართან დაეცემულებს გამოავლინებ და ყველას ამცნობ: — ჩვენი ხმალი ისევ მთელია, ჯერ ცოცხლები ვართ და სიკვდილზე არ დავთანხმდებით!.. ...ახლა კი... ახლა დაიძინე, ლელობის ვეფხვო, დაეკმებერა, თოვლის ხაზმა ჩამოინია...

თხინავალი თინას ხვითნატირალი

რა მოხატრებით დანოლილხარ, ლელობის ვეფხვო, რა მორიდების ფრემქრათალომა გადაფრენია?! ნუ გერიდება, მოთამაშდი, უტხონი არ ვართ, უტხოვ არც შენ ხარ, შენც — მთებგიეთი და მინდერებივით, ღრუბლებივით და აქაური ლეგენდებივით — აქაური ხარ, იმ თესლიდან ხარ ამოსული, კოლხთა ღვთაებამ რომ დათესა — რკინის ხარეგით მოხნულ ველზე და ჩაიტოტა მთავარი ფესვი, ამიტომაა, რომ ლეგენდა დღემდე გრძელდება — მინას თუ გათხრი, ძველ ძელებთან და დოქებთან ერთად, ვეფხვების გრგვინვა და მედეას წყევლა ამოდის — მათი სისხლია ჩათესილი არესის ველზე — ის ლეგენდა და ზე ამოდის ნესტანის ვარდად, რეოსტყაოსან რაინდებდა ამოდის ზეეთი: ვიუსტეგანია, თეთრ ნისლებში რომ ილანდება; ეს თეთრი ქედი ტარიელოს ხერხემალია და აეთანდელის სული დადის ლელობის ტყეში. ...გადაიფერხებ მორიდების მტყერი სახიდან, განივ ფარდა, მოკრძალებას ნუ ეფარები, სახლში შემოიდი, უკითხავად დაჯე ბუხართან...

ჟამთაღანის ძორი:

ეს ხალხი შორი-შორიდან მოდის, ეს შორი გზები ჟამთაღანა — სისხლისდენაში გაშოიარეს — სისხლის კვალა ვაძაბული გამოვილი გზაზე — მოერკებოდნენ ცხენებს და ხარებს, მოაპრალიდნენ სპილენძის ფარებს, შუბის ნერვებით სწედებოდნენ მთავრებს და მოდიოდნენ — აღებდნენ და ხურავდნენ კარებს... ...ნუხელ ვეფხვის ხმამ მახვილივით შეჭრა სიწუმე. ტყვი-ნაშალი გაამზადეს ლელობელებმა... — დაუშვით თოფი, არ ესროლოთ! ეგ ვეფხვი, იქნებ, მათი სულია, თქვენი გზები რომ გამოკაფეს, ვის გავარებუ და სახელზეზეც თქვენ დგახართ ახლა, ვინც მოდიოდა და შეუბოთი სწედებოდა მთავრებს, ვინც მოდიოდა — აღებდა და ხურავდა კარებს... დაუშვით თოფი, არ დასხლიტო, თქვენი ვეფხვია!

ლელობალი თინას ხვითნატირალი

გიცანი, ვეფხვო, სიზმარულ ოცნებებიდან, ჩემი ქალური ლოდინიდან ხარ გამდოსული! მე შენ მიყვარდი. სხვა ვერავინ ვერ შევიფვარე, სულ შენ გელოდი, შენს ფეხისხმას ვაყურავდები. მესიზმრებოდა — სანადიროდ ნამოხვე ჩემზე, რომ გრიგალივით მომხვეოდნენ შენი ხელები... სულ მოდიოდი, მოდიოდი... და დღეს მოხვდი — და გზები კი არ აგერია — ჩემთან მიხვდი — ჩემდა შემძერულად, ჩემთა ცრემლთა ასადიდებლად... ვინ იყის, იგებ, აქაურმა მერცხლებმა გამცნეს, რომ ღამის ცაში მთავარსავით ვდებოდი შენივის და გამოფრინდი — ჩემმა ნატვრამ გამოვაფრინა...

უკანასკნელი ნადირობა იყო ეს შენი, მაგრამ ჩემამდე არ მოვიბრუნე, გავანადგურეს. ...შინც ჩემი ხარ, ჩემი საქმრო, ჩემი მკვდარი ხარ! და ისე უნდა გავისტუმრო, როგორც ნესია — ჩვენებურ ქადაგ და ორნახაბდ არას ჩავადგამ, ჩემგან დასოვილ ქრულ ნინფებსაც ჩავაგმევ, ვეფხვო, ჩამოართა და მკვცივდება, თავს გაუფრთხილი. ...მე კი შენს მოსვლას ძველებურად დაველოდები და საფლავის ქარს ავიყვავებ მუქი იებით — ამბობენ, ია სიყვარულის ცრემლებით...

კოჰრალი ნატოს ხმითნატირალი

გამოდი ვეფხვის სამოსიდან! შენ არ ხარ ვეფხვი! ხმაც ვეფხვისა გაქცე, მზერაც — ვეფხვის, გულ-მკერდიც — ვეფხვის... სახით ვეფხვი ხარ, მაგრამ მინც არა ხარ ვეფხვი, შენ ირავალი ხარ! — ტანზე ლურსმულ ნარინგებითი ორმოცდაშვიდი ჭრილობა გაქვს ამოკვეთილი — ესაა შენი ბრძოლების და ომების ნიშნი, ომებითა ხარ გამოხანჯული-გამოთოფილი და მხედრის მდევარ ქარებით ხარ სახედამწვარი — შენ ხარ ირაკლი, თან დაგყვება შენი არწივი და ორი შუბი იმზირება შენი მზეროდან. ...არ ვგუცხოხოს მინის გრული დახვედრა, ვეფხვო, ცოც სამარეში ჩაიფინე თბილი ფიჭუქები, ჩემი ცრემლებიც ჩაიფინე და დაიძინე... ცივი, ცრატი დღეები დავს, ლულობის ვეფხვო, ნილი და ნიშმა ძველ ჭროლოებს გამოაღვიძებს — ჭრილობები ხომ ირაკლისაც ასტკივებდნოდა! მინი ლურსმული ნარინგები აშოშობდნენ, აჯანყებდნენ და მგლებითი აყშუვლებდნენ. ანაუ, დადგორის დიდი მუხის ბრტყელი ფოთლები — ნაულე, დედის ხელებითი დაუჭერბოს ტკივლის. ...ახლა კი ნადი, ტაბახმელას ევლით გადადი, ამ ჩვენს სისხლმდინარ ჭრილობებზე გადაიარე და... გვევადრები, ნუ დახანყველი აქაურობას, ეს მზარე, ვეფხვო, ისედაც ხომ დაწყველილია!..

ონის ძორი:

დღეს აქ, ლელობში მოკლეს ვეფხვი და დასტირიან. ვინ იცის, ვგებ, ლელობის და ბეგრეთის ტყეებს ეს ეროადერთი ვეფხვი ჰყავდათ და ისიც მოკვდა — უკანასკნელი ვეფხვი მოკლეს, დღეს აქ, ვინ იცის?! მკვდარიო უკვე ბეგრეთული მამისძიდი — ლედი ამოტყდა ნარიყალას კლიოვან შობიდან; მკვდარიო უკვე გოგინება ნადორეთელი — მის ნახატევადა შვიდი ტყვია დასჭრიდათ სკეითებს; მკვდარიო უკვე ლელობელი კედლაშვილი — ოქროყანისკენ ჩამავალი შუეს ჩაყვა და ჩაქრა; მკვდარიო მარო მყავალი — ანგლოზებმა ყვილის კუბო მოუტოვეს და ნაყვას... ახლა კი ვეფხვი... მოკლეს იგი და დასტირიან. ...სადაც ლობი და ვეფხვი განყდა, იქ ომიც შეწყდა, ხოლო იქ, სადაც ცოცხლებია, ომი გრძელდება!

აქ, 1921-ში დამთავრდა ომი, მაგრამ დღეს, 1922-ში გრძელდება ისეც, რადგანაც ჩვენი ბედურაა გრძელი ომიც, რადგან უფალმა დაგვირესა მუდმივი ომი — ეს სხვა მინაა — აქ დიდგორი ცას ექისშება. სადაღაც ახლია ტაბახმელა და სოღანდული, კრანისის ველიც ერთი ხელის ვაგინდება — ომი გრძელდება მთავარი მზის ამოხდომამდე! ეს იმას ნიშნავს, რომ ვეფხვები ისეც არიან!

ტაბახმელაში გზოს ხმითნატირალი

მე შენი ამბის საკითხავად მოვედი, ვეფხვო: — რამ აგირია დრო-გამი და გზა-კვლი ვგრე?! — ვინ იცის, იქნებ, სიყვარულმა დაგისპო მზერა და მისმა ფრთებმა შემოგტყორცნეს ამ უღრან ტყეში?! ეს მინა, ვეფხვო, სვეთი მოწალი ზვარამშესია, აბუსაფოხი და ეთერის მინაა იგი. შენც სიყვარულმა შემოგტყორცნა აქ ისარეგით, შენც თავს დაგატყდა უცარი მზის დახველება; შენც შეეტირე ღრუბლებისგან დახეროილ მთავარეს და ნაყვეა შენი სიყვარული ქაოსის ქარებს. ...იქნება, ორ ვეფხვს ერთი ვეფხვი გქცით საცილოდ — გზიდან არც ერთი არ გადახვედით და თქვენი სისხლი გამოიღა გზაჯვარედინზე — იმან დაგტოვა, ცოცხალ-მკვდარი დაგაგლო გზაზე; თითონაც ძლივს-ძლივს ათორა ჩაშოლი ნელი და გაგატყორცნა — ისიც გაყვეს... ერთად ნადივდნენ... სისხლან მზერიით მიაღილე შორიზონდები და ჩაეფარნენ — მზე ნადიდა შენი მზერიდან. გინადო, ქვესკელს ჩაეტანა ქვესკელზე ქვეითი — საბარდქვეულ სიყვარულში ვერ იცოცხლებდი. თვითონ სიცოცხლე აგიჯანყდა — გადაჭრით გითხრა: — ადექი ფეხზე! ადექი და ნადი აქედან, უნდა ნახვიდე, შენ აქ ველარ იქნები ვეფხვი! და ნამოსვდი, ლელობისკენ აიღე გეზი — ჩვენ მოგაკაოთხე ტყვისთვის და ცრემლებისათვის... მე შენი ამბის საკითხავად მოვედი, ვეფხვო, შენ კი დუმხარ და დუმილის ქვით ხარ ჩაქოლული.

გვერდითი ლელას ხმითნატირალი

დიდება უფალს — ჩვენმა თვალმა კიდე გიილას დიდება უფალს — ცის მყრობის და ხნელეთის მყრობელს! არ გაგვირდა და შენი თავი გამოგვიჩვენა... ჩვენი კი გვეგონა, ვეფხვი გაქრა ჩვენი მთებიდან, ჩვენი მეჩხერი ტყეებიდან ნადიდა ვეფხვი, ჟამისაღმწეროა ლექსიკონშიც ამოხდა იგი... დღეიდან უკვე ვეფხვის ხალხად მოგვიხსენებენ, დღეიდან შიმი გამოკრთება მგლების მზერაში... ნუ გარჩედები, ვეფხვის საქმე აკეთე, ვეფხვო, — მინიდან — ცამდე, ზღვიდან — ზღვამდე გადი-გამოდი! — ვეფხვი ძალიან მოუნატრათ დიდგორის ქედებს — ისე ძალიან მოუნატრათ, ისე მზარედ, რომ ვეფხვის დანახვის სურვილისგან თვალები ენვით; ვეფხვი ძალიან მოუნატრათ ჩვენს დედაკაცებს —

ისე ძალიან მოეხატა, ისე მწარედ, რომ
ვეფხვის გარეშის სურვილისგან შეუცვლიდა ერთი...
დეტაქტივები, ძველებურად ამოუჩხილდა —
მინიდან — ცამად, ზღვიდან — ზღვამდე გადი-გამოდი,
დაე, შენი ხმით გამოირთოს ბიჭების სმენა!
დაე, შენი ხმით დაფხმდნენ ჩვენი ქალები!

სიკვდილის ქორი:

გუმინ სიკვცხლეს უხებდოდა ვეფხვის სამოსი.
დღეს ეს ღამაში ტანსაცმელი სიკვდილს ჩაუცვამს
და ის, რაც ცოცხალს უხებდოდა, შევდარსაც უხებდა! —
ვეფხვი ვეფხვია, ვეფხვს სიკვდილი ვერ უცვლის იერს
და მას სიკვდილი ვერ დადღავს თავისი დალით.
ბერუჩაშვილი გამახსენდა — ერთი წლის წინათ
ინვა ქალაქის კარიბჭესთან... თითქოს ეძინა,
ჭრილობა წითლად შეხმოზოდა მარცხენა წარბთან.
ისიც ღამაში მკვდარი იყო, ღამაზედ ინვა —
ბრტყელი ხელი ბრტყელ გულ-მკერდზე გადაეფინა
და დაიწვიებოდა შეპურებდა თოვლიან ზევას —
თითქოს თოვლისფერ ანგულოზებს ელოდებოდა.
...დაუხებდებოდა ლელობის ვეფხვს ბერუჩაშვილი
და მგობრულად გადახევედნენ ერთმანეთს ტორებს,
ტალახზე ღვინოს შემოდგამდნენ, ჯამს ვაგვედგინენ...
ცხადია, მარო მაყაშვილიც იქ მივიღოდა
და... ვეფხვი მაროს იქნებ კიდევ გაუმოიჯნურდა
და ამბა რაა შვეთი და რაა სიკვდილი,
თუ სიყვარული ამოდულად სიკვდილის ველზე
და სიმეფანეში გაიშალა ორი ყვავილი?!

აკილოზი

...და 1922 წელს, დეკემბრის თვეში,
მუზეუმის კარს ხარ-სურები მიაფცა დილით.
ურემზე მკვდარი ვეფხვი იდო და გადმოიოღეს.
მისდგნენ ღამაზე ვეფხვს მუზეუმის თანამშრომლები —
გასჭრეს-გამოსჭრეს... ვეფხვის ტყავი ნაცროთ გაავსეს,
შუშის თვალები ჩაუყენეს, ბენეის დეკორცხნეს
და ვეფხვის ნაცვლად გააკეთეს ვეფხვის ფიტული.
ახლა ნვეს მინის გალიაში ლელობის ვეფხვი
და შუშის ცპოი იყურება შუშის თვალებით.
დაცარიელდა მისი მზერა, ხმავე ჩაშრა მისი.
თუმცა... აქ ერთი უცნაური ამბავი მოხდა —
ერთხელ დარჯამა მუზეუმის გამგეს შესჩივდა:
— შუაღამისას ლელობური ვეფხვი ცოცხლდება,
გამდომის მინის გალიიდან და ღრიალს იწყებს,
თავგამტრებით ეხეთქება ჩაკეტილ კარებს
და თვალბინან იტყორცება ცეცხლის ალიო...
— აბა, სიგჟე სხვა რააო?! — თქვა უფროსმა და...
სამსახურთან დაითხოვეს შემოიღო კაცი...
მე კი მგონია, მუზეუმის გამგე აჩქარდა...
თუ დამოჯერებთ, ზამთრისაპირის კაბას ქარებში
მეც სულ ჩამესმის კარნაკეტელ ვეფხვის ღრიალი.
და ამ პოემის წერისასაც არ მმორღებოდა
დამწყვდეულ ვეფხვის ფანჯიანი ამოკვილი.
...ტახამელასთან, კრანისთანაც, დიდგორის ველზეც
ისმის ვეფხვის ხმა — არ კვებინან მკვდარი ვეფხვები.

„მე-20 საუკუნის მეორე ნახევარში დაიწყო ახალი დეტაქტი-
ტორის ბუმი. ამიტომ ბევრი გამორჩეული მწერალი ცდის ძა-
ლებს ამ განრში. მაგალითისათვის ავიღოთ თუნდაც დაურენ-
მატი“, — წერენ ზუალა და ნარსეგაკი თავიანთ ბრწყინვალე
მონოგრაფიაში „პოლიტიური რომანი“.
ფრიდრიხ დიურენმატი (1921-1990) მართლაც გრანდიო-
ზული მოვლენაა მე-20 საუკუნის ევროპულ ლიტერატურაში.

ნიკა თევზაძე

**ფრიდრიხ დიურენმატის
დეტაქტიური პროზა**

თავისებური სტილი

— ბავშვობიდან ძალზე თავისებური ვარ, არა ისეთი,
რუგორიც ყველა, და ამის გამო საკმაო დისკომფორტსაც
ვგრძნობ, — ამბობს ერთ-ერთ ინტერვიუში. დაურენმატი.
დაიბადა 1921 წელს შვეიცარიაში, პროტესტანტი
მღვდლის ოჯახში. სკოლაში საშუალო მოსწავლე იყო და
მხოლოდ იმით გამოირჩეოდა, რომ გამოუდგებოდა ჰქონდა
კონფლიქტები მასწავლებლებთან:

— ბავშვობიდან მიყვარდა ხატვა, თეატრი და ლიტე-
რატურა, ამათგანაც მუშაობდა. მუშაობდა ჟურნალის
მქონდა, მათემატიკა და ფიზიკა მძულდა, შესაბამისად აქ
ძლიერი დიპლომატი ვიღებდი საბინებზე, — იგონებს მწერა-
ლი.

სამაგიეროდ, უხვად ჰქონდა მწვავე შეკითხვები, რა-
საც გაუთავებლად უსვამდა მასწავლებლებზე: რატომ
არავინ-ოი თოხი და არა ხუთი, რა არის ეფექტური დენი
და ა.შ. აღბათ ამის გამო მისი საქციელი არაერთგზის გამ-
ხდარა პედსაბჭოზე მსჯელობის საგანი. ერთხელ შეკითხ-
ვაზე, რა გინდა გამომხედო, მიუგია:

- არავინაც არ მინდა რომ გამოვიდე!
- ეგ როგორ? სადმე ხომ უნდა იმუშაო?
- არასდგე არ ვიმუშავებ! უბრალოდ თეატრში ვივ-
ლი, ბევრ წიგნს ნაფიქრობავ და ბევრსაც დავხატავ!
- მასწავლებლებმა აღმფოთებას ვერ მალავდნენ, ამიტო-
მაც დაურენმატიმ არაერთი სკოლა გამოიკვალა. საშუა-
ლო განათლების დასრულების შემდეგ შვეიცარიის უნი-
ვერსიტეტში დაეუფლა ფილოსოფიას, ფსიქოლოგიას,
თეატრის ისტორიას, ფილოლოგიას.

— ამ დარის მიხედო, რომ ჩემი მოწოდება ლიტერატურა
და თეატრის იყო, — ამბობს იგი.

მისმა პირველმა პიესებმა მოწონება დაიმსახურა.
იმავდროულად დაურენმატი ძალზე ბევრს ხატავდა. არ-
ჩევანი მტკიცე იყო: მისი პროფესია მწერლობა და დრამა-
ტურგიაა. მაგრამ აქ თავი იჩინა მატერიალურმა გასაჭირ-
მა.

დაურენმატის პირველი მუშაულე ლოტა ვაისლერი
იგონებს:

„როდესაც ფრიდრიხი ვაიციანი, დამწყები მწერალი
და დრამატურგი იყო. მე მსაბიობი ვიყავი და მის პიესაში

მთავარი როლი ვითამაშე. ფრიდრიხი იმით მიზიდავდა რომ რადიკალიზაციის სხვაგვარი იყო და სხვებს არა ჰგავდა. ჩვენს შორის დიანყო რომანი. მან მიიხრა: ცოლობას გათხოვდა, მაგრამ ამას ვერ ვიზამ, რადგანაც მწერალი ვარ და ოჯახის შენახვა გამიჭირდება”.

ლოტას ისე ძალიან უყვარდა დიურენმატი, რომ მის ცოლობას მანიც დათანხმდა. მწერლის პროვოზიო გამართლდა, დამწერელი ლიტერატორისა და დრამატურგის პონორარებით ოჯახის რჩემა შეუძლებელი აღმოჩნდა. ცოლ-ქმარიც უღიფხუფ მატერიალურ სიფუხტირეს განიცდიდა:

— ფრიდრიხი აპირებდა რომელიმე ფირმამი სამსახურის დაწყებას. მე სასტიკი წინააღმდეგი ვიყავი, იგი ხომ ძალიან ნიჭიერი გახლდათ და არაფრით შეძლებოდა მისი ლიტერატორიდან ჩამოშორება. ვურჩიე, დეტექტიური მოთხრობა ან რომანი დაიწერო, — იგონებს ფრაუ ლოტა.

დიურენმატს, როგორც მწერალს, სულ სხვა გეგმები ჰქონდა. დეტექტიურ ჟანრს ის არცთუ კეთილი თვალით უყურებდა:

— ლოტას ვუვებნებოდი, დეტექტიურ რომანში მხოლოდ დასაწყისი და ბოლო რომ ნაიკითხო, ესეც საქმარისა-მეთქი, — წერს დიურენმატი.

შემწილი მატერიალური პრობლემები აიძულებდა მას გარკვეულწილად გადაესინჯა საკუთარი შეხედულებანი:

— ლოტას მზრუნველობა გულს მიწყევბდა. არასდროს ნუნუნებდა, არ მეუბნებოდა, ფული არა გვაქვსო, ყოველნაირად ხელს მინყობდა და ყველაფერს აკეთებდა, რათა ჩემი პროვოზისა მწერლობა ყოფილიყო. მეც დაეუთმე, — იგონებს მწერალი.

ასე ჩაუჯდა თავის პირველ დეტექტიურ რომანს. იდება 1950 წელი.

„ნიჰოპი ჰიპი“

მოთხრობის სათაური „მოსამართლე და მისი ჯალათი“ იყო. დიურენმატი მასზე დიდი რუღუნებით მუშაობდა. ცოლი აგულანებდა:

— აბა შენ იცი! ვინღო გულშერისაც გადააქარბო! ფრიდრიხს გულაზური (1896-1938) შევიცარული დეტექტივის აღიარებული მებრნი გახლდათ. მისი რომანები მსოფლიო ბესტსელერად იქცა. დიურენმატიც მუშაობდა რა თავის პირველ დეტექტიურ მოთხრობაზე, მუდმივად კითხულობდა „ვებმისტრ შტუდერს“, „სიცილის ძალაუფლებას“ თუ გლაუზერის სხვა ნაწარმოებებს. იმავდროულად ამერიკელი ოსტატების, განსაკუთრებით კი ჰემეტის, ნიგნებს დაენახა:

ფრიდრიხ დიურენმატი

— ყველაფერი ეს წინებულია, მაგრამ მსურს შევეცნა რაღაც განსაკუთრებული, ჩემი! არ მსურს არც გლაუზერის, არც ჰემეტის გამეორება. მე დიურენმატი ვარ!

გახურეული მუშაობის დროს ლოტამ უთხრა:

— ამ საღამოს ზიძია ვილისთანა ვართ დაბატყებულნი მას ძალიან სერს შენი გაცნობა!

დიურენმატი უხალისოდ დაეთანხმა. ყველაზე ნაკლებ ახლა მუშაობის შეწყვეტა და სტუმრად წასვლა სურდა. მიუთმეტეს, იცოდა: ზიძია ვილი ჰენსიაზე გასული პოლიციელი იყო. მასთან აბა რაზე უნდა ისაუბრო?

— იქნებ მოვანიებთ ნაესუღეებით? — სცადა ცოლის დაყოლიება.

— უბერხულა, კარგა ხანია გვებატყებდა.

— მაშ რა გავწყობა, — ამოიხრა დიურენმატი.

თუმცა როგორც კი ზიძია ვილი გაიცნო, ასე აღარ ლაპარაკობდა. დიურენმატის წინ იჯდა მოხუცი, მაგრამ საოცრად ცოცხალი კაცი, ბრწყინვალედ განათლებული, კარგი მოსაზრებ. ბეერი ენახა, ბეერი გადახდენოდა. როგორც პოლიციელმა, არაერთი დაბარათული საქმე გახსნა და საუკეთესო კრიმინალისტიკის სახელიც დაიმკვიდრა.

— საკმაოდ ახალგაზრდა ვიყავი, როდესაც კომისრობა მომანიჭეს, — ამბობდა იგი.

აღმოჩნდა, რომ ზიძია ვილის უმსახურია თურქეთში, იქაური პოლიციის მოდერნიზებში საქმეი წელილიც შეუტანია. ამის გამო თურქეთის მთავრობამ მედლითაც დააჯილდოვა. შემდეგ კომისანიში მსახურობდა, 1934 წელს კი ბერნში დაბრუნდა.

— მიზეზი იმდენად ბერნის სიყვარული კი არ ყოფილა, არამედ სილა, რომელიც მაღალწინისან გესტაპოელს გავანანი, — ყველადა ზიძია ვილი, — ბერნი ეს ჯერ ბულგონობად მონათლეს, შემდეგ ამბოხდენ, შეიძლება მივუტყვიოთ, ბოლოს კი თქვეს, შევიცარიენი სხვაგვარად ვერც მოიტყვიოდაო. ამ ქეშმარიტებამდე მხოლოდ 1945 წლის შემდეგ მივიდნენ, — ირონიულად გაიცინა გადამდგარმა კომისარმა.

დიურენმატიც მოელოებოდა იმდენად. წასვლისას კომისარს განსაკუთრებით თბილად დაემშვიდობა. ქუჩაში კი ცოლს უთხრა:

- იცი, მე ვიპოვე, რასაც ვეძებდი!
- რას ეძებდი?
- მთავარი გმირის პორტრეტი არ გამომდიოდა. ახლა? ახლა ყველაფერი რაგზეა!

სწორედ ზიძია ვილი გახდა დიურენმატის რომანის მთავარი გმირის კომისარ ბერლახის პორტრეტში. მწერალი კიდევ არაერთხელ ესტუმრა მოხუც კომისარს და დიდბანს ესაუბრებოდა მას.

უწინარეს ყოვლისა ეს მოთავს გვიჩვენებს კომისარ ბერლახს ეხება. ჩვენს წინაშე არაა „გენერალური მანქანები“, რომელებიც კარგადაც ჩნდებიან, ბრწყინვალელებიც ისინი, ამავე დროს ყველაფერს აშწნევენ და ხედავენ. დეტექტიური ლიტერატურა ხომ სასველა ასეთი „ადამიან-მანქანეები“ დიორენმანტის ბერლახის ცოცხალი ადამიანია, თავისი ძლიერი თუ სუსტი მხარეებით, შეცდომებითა და მიღწევებით. ბერლახი დაუცხრომელი მაძიებელია, რომლის მიზანზე ადამიანის სულის კვლევა, მის არსში ჩანედომება. ასევე ოსტატურადაა დახატული როგორც ვასტანტის, ისე ჩანცის პორტრეტებიც. ჩანცი, ეს საშუალო და ბევრითი მოლიციელი, თავის უზომო პატივმოყვარეობას მიჰყავს დანაშაულამდე. დიორენმანტმა შემთხვევით რომელიმე გამოიყვანა მკვლევად ჩვეულებრივი კარგი ილიერი, რომელიც ყველა მონაცემით საშუალოა.

„თუკი ადამიანის სულს კარგად გავქმნიავთ, ვნახავთ, რომ მასში იმდენად ბოროტდება და კეთილიც, რომელთა შორისაც განუწყვეტელი ბრძოლა მიმდინარეობს“ - წერს თავის ერთ-ერთ სტატიაში დიორენმანტი.

ჩანციც ერთნაზობას ბოროტებამ გაიმარჯვა, რადგანაც პატივმოყვარეობას ატანდა თავისი კოლეგა მშობი მოკლა. ფოჯობითური თამაში, რომელიც მას ბერლახმა თავის მოახვია, ერთი მხრივ თვითგადარჩენის ინსტინქტს უძლიერებს, მეორე მხრივ კი ამ ამაზრზენ დანაშაულს აღქმავს ეხმარება, რაც ჩაიდინა. თვითგადარჩენის ინსტინქტს აყოლილი ჩანცი ასრულებს გვალაობის ფუნქციას, იმას, რაც მას ბერლახმა განუსაზღვრა. ჩანცმა მოკლა ვასტანტი და მისი მსახურები, იმავ დროს შემთხვევითი არაა, რომ ბერლახმა არ გასტანა ჩანცი. კომისარმა ის ნაწილობრივ სასაფრთხოდ კედელთან მიიჭრა და თავისი მინდიისს წინაშე მარტო დატოვა. საკმარისია, რომ ვასტანტი გაასამართლა, დაე ჩანცი თვითონვე იყოს საკუთარი თავის მსაფულე. ბერლახის მიერ დამამათებულმა ჩანცმავე სრულად აღიქვა მის მიერ ჩადენილი ბოროტების სიმძიმე და სიცოცხლე თვითმკვლელობით დაასრულა, ანუ ბოლო-ბოლო მასში სინდისმა გაიკვიდა.

არანაკლები სიძლიერითაა დახატული ვასტანტის პორტრეტი. ავტორი ხაზს უსვამს, რომ ვასტანტი დანაშაულს სჩადის არა იმიტომ, რომ იშოვოს ფული, გაიკეთოს კარგობა ანდა ქალს დაეუფლოს. იგი დანაშაულზე მიდის საკუთარი გუნდს-განწყობის მიხედვით, მაშინაც, როცა ამისი ჩადენა სისულელეა. „ვაკეთებ იმას, რაც მინდა და როცა მინდა“, - ასეთია ამ კაცის კრიკო. დიორენმანტი ამ „იდეოლოგიას“ მოკლე ლაქონულ დახასიათებას აძლევს: „არარაობის თავისუფლება“. ვასტანტის დანაშაულები ამავრზენი და საშიშელია, რასაც დიორენმანტი შედარებულად აღწერს. როცა გუნდებზე მოდის, ის არანაკლებ სიკეთესაც სჩადის. და ასეთმა კაცმა შეძლო მდიდარი, პატივცემული, მოქალაქე გამხდარიყო. ვასტანტი არამარტო გავლენიანი მრეწველი (თუნდაც ტრესტის ყოფილი პრეზიდენტი), არამედ მეცნიერიცაა. ბოლოვითის დარგში გამოცემული მრეწველი მრეწველი სახელი გაითქვა იმდენად, რომ საფრანგეთის აკადემიაში არჩევაც შესთავაზეს (!!!), რაზეც თვითონ განაცხადა უარი. საზოგადოება მას პატივს სცემდა, მშობლიურ სოფელში კი პირდაპირ აღმერთებენ, რადგანაც სოფლის მთელ ბევარას იხდის.

რამოსდება, თუკი ასეთი კაცი ხელისუფლებაში მოვა? — ამ კითხვას ავტორი მთელი სიმწვაით სვამს. დიორენმანტის ვასტანტი ხელისუფლებაში იმიტომ არ მოვიდა, რომ სათანადო მოთხოვნილება არ გააჩნდა და არა იმიტომ. რომ არსებულმა სისტემამ არ დაართო უფლება.

„...ჩვენ, ადამიანები, ერთმანეთის შიშით ვავალიბებთ სახელმწიფოებს. ათასი ჯურის დარცველებს შემოვიკრებთ გარშემო, პოლიციელებს, ჯარისკაცებს, ექველბებს, საზოგადოებრივ აზრსაც ვიშველიებთ, მაგრამ განა ეს გვიშველს?! საკმარისია დიდი სახელმწიფოს სათავეში ერთი ამორალური მოქცევა, რომ მე, თქვენი ნაციონალური მრჩეველები და ყველანი ნაივლეკებით! საკმარისია ერთი ვასტანტი, რათა ჩვენი რიგები დაინარგოს, ფორპოსტებს გვეყრდეს აუარონ!“

ავანტიურისტი, რომელიც დიდი სახელმწიფოს სათავეში მოქცევა, ეს მართლაც ფაქტობრივად ვასტანტის თემაა. ვასტანტები იყვნენ ლენინი, სტალინი, მაო, პიტლერი, პოლ-პოტი, ბერი. ასევე ვასტანტებს წარმოადგენენ (თუნდაც ბევრად მცირე მასშტაბით) სსრკ-ში აღზევებული პარტი-ფუნქციონერები თუ წრდლოვანი ეკონომიკის ბოსები, იმპერიის დაშლის შემდეგ პოლიტიკურ ლიდერობაზე რომ განაცხადეს პრეტენზია. რასაკვირველია, დიორენმანტი არ მოელდა, რომ მისი წინაფიქრი ესოდენ ღრმა გამოიხდოდა. მწერლის გეგმა ვაცილებული მოკრძალებული იყო.

როდესაც მისი რომანი გამოქვეყნდა, მეორე მსოფლიო ომი ახალი დამთავრებული გახლდათ, ჭრილობები კი ჯერაც მოუშუშებულე. ვასტანტი დიორენმანტმა შეხვებისა-ზოგადოებას, რომ პრობლემა, რომელმაც ნაციზმი წარმოშვა, ჯერ არაა გადაწყვეტილი, რომ დასავლურ დემოკრატიას ვერ კიდევ არ შეუქმნის ძლიერი ჯეტივები ავანტიურისტიებისაგან თავდასაცავად, ავანტიურისტიებისა, რომლებიც ცხოვრობენ კანონს გარეშე. საამისოდ დიორენმანტმა თავის რომანში მამინდელი შვეიცარიის სრულყოფილი სოციალური და ფსიქოლოგიური ანალიზი მოახდინა. ეს ძირითადად პერსონაჟთა გიგანტურ ფსიქოლოგიური პორტრეტების შექმნით ვიზდა. ეს თანაბრად ეხება როგორც მოთავს გმირებს, ისე ემიგრირებულსაც (შმიდის საცოლე ანა, ქალბატონი მუნდერი, პოლიციელი — კენანი, ბლატერი, შარნელი, ოფიცინატი გოგონა, მერნალი). მათი სახით დიორენმანტმა მამინდელი შვეიცარიის ტიპური ადამიანები გვიჩვენა. ყველაფერი ეს იმდენად ოსტატურადაა გაკეთებული, რომ მკითხველს თვალწინ წარმოუდგება არა მხოლოდ შვეიცარია, არამედ საერთოდ დასავლეთ ევროპა. დასკვნა მოკლე და ერთმნიშვნელოვანია: ასეთი სიზოგადოება, თავისი ფიზიკური, მორალური თუ ინტელექტუალური პოტენციალით, ვასტანტმა წინაშე უძლიერია.

როდესაც რომანზე მუშაობა დაგასრულე, ეს მთელი ძალით შევიგრძებენ, იმდენად, რომ შეკარწუნდი კიდევ“ — იგონებად შემდგომში დიორენმანტი.

დღეს ყველასათვის ცხადია: ის, რომ ომიო დანგრეულ ევროპას ახალი ავანტიურისტი არ დაეუფლა, ამერიკის უკეთობელი შტატების დამსახურებაა. ვანიგრტონის სწორმა პოლიტიკამ, რაც უწინარეს ყოვლისა დასავლეთ ევროპის სახით ძლიერი, დემოკრატიული ძაყყენის შექმნას გულისხმობდა, განამარობა კიდევ დასავლური დემოკრატიის, ევროპული ცივილიზაციის გადარჩენა.

ტრიუმფალური სვლა

— ვაშინგტონს დიდი მადლობა, მაგრამ ჩვენც უნდა ვთქვათ ჩვენი საკუთარი სიტყვა! — წერს ერთ-ერთ პუბლიცისტურ სტატიაში დიურენმატი. აღსანიშნავია, რომ მწერალს „იანკები“ სულაც არ ემიტნავენებოდა. მისი სიტყვებიც ანტიკომერციულად განწყობილი ინტელიგენტის სიტყვებია, რომელიც სიმამლი-ანტიპათიების მოუხედავად იძულებულია სიმართლე აღიაროს.

დღეს ევროპამ „გასტამანების“ პრობლემა უკვე გადარწმუნა. ამენდა სამოქალაქო საზოგადოება, ავანტიურის სტილი აქ უკვე ვეღარ აღზევებდნენ, მოუხედავად ამისა, „მოსამართლე და მისი ჯალათი“ დღესაც უდიდესი პოპულარობით სარგებლობს. მისი მბატკრული სიძლიერე, ადამიანის სულის კვლევა თანამედროვე მკითხველსაც აღფრთოვანებს. ამიტომ ეს რომანი გერმანული სკოლების სასწავლო პროგრამებშია შეტანილი და სამართლიანად შეეფიცა მე-20 საუკუნის დასავლეთ ევროპული ლიტერატურის ოქროს ფონდში.

„მეშინია, გარდასის ტყვე არ გავხდები“

დიურენმატი მსოფლიოში სახელგანთქმული მწერალი გახდა, თუმცა სსრკ-ში კარგა ხანს არ აღიარებდნენ. სტალინის ეპოქაში „როგორც საბჭოთა იდეალებისათვის უცხო“ (ვცხოვროვებ კოჩეტოვის ფორმულით) იგნორირებული იყო. სერგეი ბავინის ცნობით, დიურენმატის თხოვნებითა რუსულ ენაზე გამოცემა მხოლოდ 1961 წელს დაინიშნა. პირველად მოთხოვნა „ავანია“ ითარგმნა, რამდენიმე წლის შემდეგ კი ეურნალმა „ვოკრუსე სვეტამ“ რომანი „მოსამართლე და მისი ჯალათი“ გამოაქვეყნა.

ლოტა აღფრთოვანებული იყო მეუღლის ნარმატიებით. მის ბედნიერებას საზღვარი არ ჰქონდა, მაგრამ ერთხელ ბერნლე სტუდენტებთან შეხვედრიდან დიურენმატი შინ აღელვებული დაბრუნდა.

- მისხა რაიმე? — შეკითხა ლოტა.
- მისხდა, ერთი ლამაზი სტუდენტი გოგონა გავიცანი.
- ოჰო! პირველი ჰემანი რუსული გაქვით?
- გთხოვ, ნუ დამცინი. მას მე კი არა, ბერლახი შეუყვარდა.
- რაო?
- ტირილ-ტირილით მკითხა, ნუთუ ბერლახი მართლაც მოყვდამ? რასაკვირველია, დავამწვიდე და ვუთხარი, არა-მეთქი. ნეტავი გენახა, სახე როგორ გაუწანადა, სხეებიც ალტაცებულნი იყვნენ.
- მეერ რაა ამაში ცუდი?
- როგორ თუ რა? მკითხველთა ნერილებს ყოველდღე ვიღებ, ყველა ბერლახის ახალ-ახალ თავგადასავლებს ითხოვს.
- და ძალიანაც კარგი. შენ დეტექტიური რომანები უნდა წერო.
- ასე ბერლახის ტყვე გახვდები, — აღმოვადა დიურენმატი, — როგორც კონან დოილი გახდა შერლოკ ჰოლმის ტყვე!
- ეგ შენზეა დამოკიდებული, — მიუღო ცოლმა.

დიურენმატი ენერგიულად მოღვაწეობდა დეტექტიურ ენაში. მისი ყოველი ნაწარმოები მსოფლიო ბესტსელერად იქცა და მრავალ ენაზე ითარგმნა.

— ეს იყო ნამდვილი ტრიუმფალური სვლა, — წერს სერგეი ბავინი.

კომისარი ბერლახი მისი შემდგომი რომანის „ექვე“ მთავარი გმირია. აქ ბერლახმა უნდა დაამტკიცოს, რომ რესპექტაბელური ექიმი სინამდვილეში ნაცისტის დამნაშავეა. კომისარს ხელთ არავითარი ფაქტი არა აქვს, მხოლოდ ეჭვი და მეტი არაფერი. ბერლახიც მისთვის დამახასიათებელი თავგებულადებული სიმამლიც იწყებს თამაშს. ის ამ ეჭვიტანაილი ექიმის კლინიკაში წევმა. რომანში ოსტატურადაა ნაწევრები ფსიქოლოგიური დუელი ექიმსა და ბერლახს შორის. პოლო-პოლო კომისარი იმარჯვებს და ამტკიცებს: სხენებული ექიმი მართლაც ნაცისტი დამნაშავეა, რომანს ნარმატიება ხუდა და ეკრანიზებულიც იქნა, მაგრამ დიურენმატი უკმაყოფილო იყო:

— იმის გაკეთება, რაც ჩაიფიქრე, მხოლოდ ოცდაათი პროცენტით შეძელი, — აცხადებს მწერალი „ლიტერატურნიაა გაზეტსათვის“ მიცემულ ინტერვიუში.

დიურენმატი მუდამ შედეგის შექმნისაკენ მიისწრაფოდა. იგი წერდა, რომ დეტექტიურ ენაში მისი მუდმივი მუშაობა სულაც არ ნიშნავს, რომ გასართობი ბელეტრისტიკის შემქნა სურს. „შინამდვილმა არა აქვს, რა განმისაა ჩემი ნაწარმოები, მთავარია, რომ მასში დამსული იყოს სერიოზული პრობლემები და გაკეთდეს სრულფასოვანი ფსიქოლოგიური ანალიზი, ეს ჩემი პრინციპია“. თუმცა პრინციპის დაცვა დასავლეთშიც კი არაა იოლი.

— ჩვენთან არ არსებობს ცენზურა, — წერს ფრანსუაზ სავანა, — მაგრამ არსებობს ბაზარი. გინდა-არ გინდა, ამა ის ანაგონი უნდა იყო.

დიურენმატსაც არაერთხელ მოუხდა ამ ფაქტორისათვის ანგარიშის გაწევა. მწერალი იგონებს, თუ როგორ მიიწვიეს კონიში, რათა დეტექტიური ფილმის სერიალი დაენერა. დიურენმატი დათანხმდა და კონტრაქტიც დაიდო. ასე გაჩნდა კინოსცენარი „აღმტყმა“. სიუჟეტი მარტინ ვია: ვიღაც მანიაკი სამართლებრივ ყველს ჭრის 10-12 წლის გოგონებს. პოლიციის კომისარი მათი ტყვეები ძვრება, რათა დამნაშავე დაიჭიროს, მაგრამ ყველა დაცვობა ამაოა. ერთ-ერთი დაღუპული გოგონას ყველა ალტექმას ჩამოართმევს მათთვის, რომ მისი შვილის მკვლელს დაიჭიროს. მალე პოლიცია ვიმე ფონ გუნტენს აპატირებს, რომელსაც სექსუალური დანაშაულისათვის სასჯელზე ერთხელ უკვე იხდიდა, ახლაც ყველას დამნაშავე გუნტენი ჰჯონია. მოკლული გოგონას დედაც საგანგებოდ ინახულებს მათთვის, რათა მადლობა გადაუხადოს. საქმე ოფიციალურად წინადადება გახსნილად. ახლა ფონ გუნტენი სასამართლოს ენაშე უნდა წარსდგეს. მათვის კი იორდანიში გამგზავრებას სთავაზობენ. კონტრაქტის თანახმად მან იქაური პოლიციის რეორგანიზაცია უნდა მოახდინოს. ეს კარგად ანაზღაურდებად სამუშაოა, დაბრუნების შემდეგ კი კარირული ნინსვლა გარანტირებულია.

— იმ დროისათვის მე უკვე პენსიონერი ვიქნები, — ეუბნება მათვის პოლიციის უფროსი — და ჩემს ადვილს

თქვენ დაიკავებთ, აკი ჩემი ყველაზე ნიჭიერი თანამშრომელი თქვენა ხართ.

მუხუდგავს ამისა მათი გამგზავრებულ უარს აცხადებს და დახედავთ ამტიკიცებს: მკვლელი თავისუფლად დანავარდობს, დაკავებული გუნტინი უდანაშაულოა. უფროსის მის სიტყვები სასაცილოდ არ ჰყოფნის. მაინც მათეი შეგულებას იღებს, რათა კერძო ძიება დაინწყოს საკუთარი ძალითა და რისკით. კომისარი ჩქარობს, რადგანაც ერთი თვის შემდეგ ფონ გუნტინის სასამართლო პროცესისა დაინშნული.

— ჩემგან მოითხოვდნენ, რათა სურათი ჰეპი-უნდით დამთავრებულიყო, — ამბობს ერთ-ერთ ინტერვიუში დიურენმატი.

ასევე მათეი. მარტოხელა დამიმა, ამ შემთხვევაში კომისარს მოთიემ, ყველას გეშეკიცვა თავისი სიმართლე და ნამდვილი დამნაშავე შეიყვრო. უდანაშაულო ფონ გუნტინი გაათავისუფლეს, ყველაფერი ისე მოხდა, როგორც ამერიკულ დეტექტიურ მელოდრამებშია ხოლმე. მარტოხელა გემარმა, რომელიც კეთილი, ძლიერი და ჭკვიანია, ბოროტება ბეჭებზე დასცვა. მაყურებელმაც სურათი აღტაცებით მიიღო, თუმცა დიურენმატი უკმაყოფილო იყო: — ესა ზღაპარი დიდებულთათვის — განაცხადებს მწერალი თავის რადიო-ინტერვიუში.

დიურენმატი ჩაუჯდა რომანსა. „მსურდა რეალისტური ნაწარმოები შექმენა და არა ის, რაც საზოგადოებას გულს მოეზანდა“, — წერდა შემდგომში დიურენმატი. სათაური უცვლელი დარჩა, სქემაც იგივე იყო: მანიაკი საპროტოქოლი ჭირს ეყვს 10-12 წლის გოგონებს, რომლებსაც მანამდე მოკლადით უმსახინებდა. ერთ-ერთი დაღუპული გოგონას — გრიტილი მოზერის — დედა აღტიმას ჩამოართმევს კომისარ მათიის, რომ მკვლელს აუცილებლად დაიჭროს. მალე დასატიმრებულ მებრუნდომანე ფონ გუნტინს. სექსუალური დანაშაულისათვის ის ერთიხელ უკვე იყო სასამართლევი, ამიტომ გუნტინი ყველას დანაშავე ჰგონია. უცვლელია იორდანიაში გამგზავრების სცენაც. მოუღენების შემდგომ განვითარებაში კი მწერალიმა ძირეული ცვლილებანი შეიტანა.

ფილმში მათეი ამტიკიცებს გუნტინის უდანაშაულოებას. რომანში ეს ასე არაა. კომისარმა იცის, რომ გუნტინი უდანაშაულოა, მაგრამ ამის დაბეჭდვას ვერ ახერხებს. გუნტინიც თვითმკვლელობით ამთავრებს სიცოცხლეს. ფილმის მსგავსად რომანშიც მათეი უარს აცხადებს იორდანიაში გამგზავრებაზე. ვინმე ჰელდონი და მის ქალიშვილ ანე-მარისთან ერთად ბენზინის წერტეს ხსნის და იქ სახლშია. მანიაკი სავარაუდოდ ამ ტრასაზე მოძრაობს. ანე-მარი 10-12 წლისა და უარდნობითაც ძალზე ჰგავს მათ, ვისაც მანიაკი ერჩის. მალე ანე-მარი შეატყობინებს მათიის: კეთილი ჯადოქარი გავივანი, მან მოკლავდა მარჩუაი. მათეი უბალ შეატყობინებს პოლიციას, თუმცა დადარჯებულნი ამაოდ ელან მანიაკის მოსვლას. არავინ მოდის. პოლიციელები იეპურობას სტოვებენ, მხოლოდ მათეი რჩება პოსტზე:

— დავიციდი, დავიციდი, იგი მოვა, უსათუოდ მოვა! გადის წლები. პოლიციის უფროსის შეატყობინებენ, რომ მილიონერ ფრანუ შოტს მისი ნახვა სურს. ქალი სულს ლეგს და სურს პოლიციის შეას რადაც მნიშვნელოვანი

უთხრას. მართლაც გამოირკვევა, რომ თურმე პატიცემ-მული ფრანუ თავის მოფერ ალბერტზე იყო დაქორწინებული, რომელიც მასზე ბევრად უმცროსი გახლდათ. ქალი მას ჩაგრავდა და ამ ნიდადავზე ალბერტს გასუეთიარდა ავადმყოფობა: ის სამართლებით კლავდა 10-12 წლის ქვარი, ნახვებთან გოგონებს, აქაოდ ზეციდან ხმა მესმისო. ასე მოკლა მან გრიტილი მოზერიც. ანე-მარისაც ალბერტმა აჩუქა შოკოლადი, მაგრამ როდესაც მანქანით გოგონასთან შესახვედრად გავმართა, ცისტერნას დაუგახა და მოკლა. ამრიგად, მათეი სწორად მოქმედებდა, მისი კათვლა მხოლოდ დასანანმა შემთხვევითობამ ჩამალა! პოლიციის უფროსიც გავმართება ბენზინის წერტინსავე, რათა მათიისთვის ეს ეთქვა, მაგრამ ყოფილ კომისარს უკვე აღარაფერი ესმოდა. არაფით გამოღწერებული ერთ წერტინს მიშტერიზია და ჯოტყად იმეორება:

— დავიციდი, დავიციდი, იგი მოვა, უსათუოდ მოვა...

ამრიგად, რომანი დიდად განსხვავდება ფილმისგან. დიურენმატი შექმნა არა გასართობი მელოდრამა, არამედ სერიოზული ნაწარმოები. ავტორმა გვიჩვენა მამოხდელი შევიცარის უტყუარი სურათი, დაგვიჩვენა ამ საზოგადოების ტიპური წარმომადგენლები. ესენია სხვადასხვა ფუნის, კლასის ადამიანები: მათიის უფროსი, პოლიციელი ჰენცი, მოსამართლე, პროკურორი, მებრუნდომანე ფონ გუნტინი, გლეხები თუ მოხუცი მილიონერი ფრანუ შოტი. მათი პორტრეტები იმდენად ესატყუარდა და დასატული, იმდენად სრულფასოვანადაა გამოკვლეული მათი სული, რომ მკითხველი თვითონ მიდის დასკვნამდე: ასეთ საზოგადოებაში მართლშაფულობის ზიმი შეუძლებელია, რადგანაც აქ გაბატონებულია კარიზმიზმი, ნებისმიერ კლასად პირადი კეთილდღეობის მოწყობის წყურქული, ფარისევლობა და ა.შ.

მათეიმ სერიოზულად ინაშა მოკლული გრიტის დედისათვის მიცემული აღტიქმა, პირად კარიზმა უარი განაცხადა და დანაშაულის გახსნას შეეცადა. ამით ის საზოგადოებას დაუპირისპირდა. შედეგიც კანონზომიერი იყო. ყველაფერი ეს დიურენმატმა აჩვენა არა პუბლიცისტური ხერხებით (როგორც ამას აკეთებდნენ ვალე, გლაუზერი, არნო ან რეალისტური დეტექტივის სხვა ოსტატები), არამედ ადამიანის სულის კვლევით, რამაც განაპირობა კიდევ ამ რომანის მნიშვნელობა.

— „ალბერტ“ აღბათ ერთადერთი შემთხვევაა მსოფლიო ლიტერატურაში, როდესაც ჯერ სცენარი და ფილმი, შემდეგ კი რომანი შეიქმნა, — წერს მიაი ტუროესკია, — ფილმი კარგი დეტექტიური მელოდრამაა, რომანი კი ნამდვილი შედეგრი.

ასევე დეტექტიურ ქაგამია გახვედრი ფსიქოლოგიური მოთხრობა „ავარიო“. კომპოზიციურ ტრასას მანქანა გაუფუჭებდა და იძულებულია ღამე სოფლად გაათიოს. ტრასის მასპინძელი მოხუცი, პენსიაზე გასული მოსამართლე აღმორჩნება. იგი თავის სტუმარს ეუბნება: ჩემთან სტუმრად ჩემი ყოფილი კოლეგები იკნობებანი: ყოფილი პროკურორი, აფეოკატი, ექს-ჯალათიცა გვყავს, იმით ვერთობო, რომ ძველ პროცესების გათამაშობთ, მავალითად, ვასამართლებთ ფანა დარკს, რაისტავის დანშევლებს, ერთხელ ფრიდრის დიდს გეგოვებ კი ჩამოკითვითიო.

ტრასაში ვაგოცობლდება. მას ხომ თვითვედვარი თამაში და ვართობა ძალზე უყვარდა. მასპინძელი განაგრძობს:

ცოცხალი ადამიანების გასამართლება ბევრად მასინტერესოვანი, ამიტომ როცა ჩემი სტუმრები თანახმა არიან, მათ ვასამართლებთო. ამას წინათ სტუმრად ერთი გერმანელი გენერალი გვეყავა და ის გაგასამართლო, ახლა, თუ ნებას მოგვცემთ, თქვენ გაგასამართლებთო. ტრასის სიამოვნებისაგან გაიბადრება. მალე სტუმრებიც მოვიდნენ. იშლება მეფური სუფრა და ტრასის „სასამართლოც“ იწყება.

განაწილის გამოტანა გულმოდგინე გამოიძიების გაორუმე შეუსაძლებელია. მოთხრობაშიც არახალხი სიძლიერითაა აღწერილი დაკითხვა, რომელსაც ტრასის ყოფილი პროკურორი, მოსამართლე და ვეკელი მოუწყობდა. ის ძველი ღვინოების თანხლებით მიმდინარეობს. „დაკითხვა“ ისე ვინტერესულად წარიმართა, რომ ტრასის ცხოვრების ყველა დეტალი გამოამზეურა. უბედურმა კომპოვიაციორმა მართლა ირმინა, მკვლელობა ჩავიდინო, და „სასამართლო“ განაწიენი (წინასწარუგანხალხი მკვლელობისათვის მას ჩამოხრობა მიესაჯა) სერიოზულად დაიჯერა. ტრასისმაც თვითმკვლელობით დაასრულა სიცოცხლე. ასე მიმდინარეობდა მოთხრობა.

მეტიველესათვის აღნაბი საინტერესო იქნება შემდეგი ფაქტი: „ლიტერატურაშია გახუტასათვის“ მიცემული ინტერვიუში დორენმატი აღნიშნავდა, რომ „აგარიის“ ფინალი თავ მოეწონა და მეორე ვარიანტი დაწერა. აქ ტრასისი არც იკლავს, პირიქით, თავის მასინძლებს დასცინის: ოპ, ეს სულელი მოხუცები, საქმე გამოივლიათ და ესაო. მეორე დილით მასინძლებს ეწმევიდობება და არბივს დაუდგება ზახს. თამაში დამთავრდა, ბაბუსმაც გადაიარა. ცხოვრება ჩვეულ კალაპოტში გრძელდება, არაფერი შეცვლილა და არც შეიცვლება.

— ვინაა ტრასა? ჩვეულებრივი შვეიცარიელი, საშუალო კლასის წარმომადგენელი, დასავლური კულტურის პროდუქტი. არსებულს სინამდვილე აიძულებს ადამიანის მზის ქვეშ ადვილს მოპოვებისათვის იბრძოდეს. გამარჯვება ნებისმიერ ფასად უნდა მოიპოვო, ასეთია საზოგადოებრივი კრიდეო. ტრასისიც ამან აქცია დამანაშავად. მისი თვითმკვლელობაც მონანიებას, შესაბამისად, საშუალო შვეიცარიელის გაიდევალებას ნიშნავს, რაც სინამდვილეს ეწინააღმდეგება. ასე ვფიქრობდი, როდესაც ფინალის პირველი ნაწილი დავასრულე — გახუტება „ლიტერატურაშია გახუტას“ კორესპონდენტს დორენმატიც.

პირველი, ვინც მწერალს თავებში აუხილა, ლობა გახლდათ, რომელმაც ფინალის მცირე ვარიანტი სახტიკად დაიწერა. შემდეგში დორენმატის მეგობარი მხედველი და გამომცემლობის რედაქტორი იყვნენ. დაიხს, საზოგადოებაში ყველაფერი რაგზე არაა, ამიტომაც ადამიანთა სულემშიც ავარია მოხდა (დორენმატის სიტყვით, აქედანაა მოთხრობის სათაურიც), მაგრამ მონანიება ადამიანის უმთავრესი დანახალხითელი თვისებაა. ტრასისიც სიცოცხლედ თვითმკვლელობით უნდა დაესრულებინა, რადგანაც „დეკონსტრუქციის“ შედეგად მართლაც აღიქვა საკუთარი დანაშაული და ეს მის გაიდავალებას სულაც არ ნიშნავს — ასეთია რეალობა.

— არგუმენტები დამაჯერებელი იყო. მეც ძალაში პირველი ვარიანტი დაგტოვე, — ამბობს „ლიტერატურაშია გახუტასთან“ საუბარში დორენმატი.

კრიტიკოსები „აგარიას“ ერთსულენად შეეფიქრად აღიარებდნენ, მაგრამ ასევე ერთსულენად გამოთქვამდნენ შემფიქრებებს, რომ მასობრივი მეტიველე მის არ მიიღებდა. ნაწილობრივ ეს გამართლდა. „აგარიას“ ნაკლები წარმატება ხვდა, ვიდრე „აღიქვას“ ან „მოსამართლესა და მის ჯალაც“. ასევე წარუმატებელი გამოდგა მისი ეკრანისხაცაც. სამაგიეროდ, თეატრებში ტრეფიფიტი გაივდა ამ მოთხრობის მიხედვით დადგმული პიესა. აღსანიშნავია, რომ „აგარია“ მარჯანიშვილის თეატრის სცენაზე ბრწყინვალედ დადგა რეჟისორმა გ. ანთაძემ.

ყველა კრიტიკოსი (როგორც ევროპელი, ისე საშუალო) ამტკიცებდა: „აგარიის“ მიხედვით დადგმული სპექტაკლი თავისი სიძლიერით დორენმატის საუკეთესო პიესაა „ფიზიკოსებსაც“ კი აღემატებაო. ავტორს ამაზე გულთანად ეცინებოდა:

— სულაც არ მიამაჩნია „ფიზიკოსები“ ჩემს საუკეთესო დრამატურგიულ ქმნილებად. ვერ გამოვიდა, კრიტიკოსებს ასე რატომ შეუყვარდათ. „ფიზიკოსები“ პუბლიცისტიკაა და არა ხელოვნება. მხატვრული დონით ის „ხანდაზმული ქალბატონის ეიზოტს“ ბევრად ჩამორჩება. ჩემი პიესებში აღა ყველაზე ძალიან „მეტეორი“ მიყვარს, ალბათ იმიტომ, რომ ყველაზე იდუმალია.

„ფიზიკოსების“ მოქმედება ფსიქიატრიულ კლინიკაში ვითარდება. მისი მთავარი გმირია გენიალური ფიზიკოსი, რომელიც თავს შეშლილად ასაღებს. სინამდვილემ უდიდესი გამოგონების ავტორია და საზოგადოებას ამ კლინიკაში ემსახურება. ასევე შეშლილებად მოაქვს თავი კლინიკაში მყოფ კიდევ ორი ფიზიკოსი. მხოლოდ ფინალში ვიგებთ, რომ ეს სიმუღარია. სინამდვილეში ორივე დაზვერვის თანამშრომელია, რომლებიც სხეულზე გამოგონებაზე ნადირობენ. ნაწარმოების ფინალში ვიგებთ, რომ გამოგონებაზე კიდევ ერთი პერსონაჟი, საგვიეთის დიასახლისი, ნადირობს. მას ეს გაამდიდრებს მიზნით სჭირდება. ამით ავტორს სურს გვეჩვენოს, რომ თანამედროვე საზოგადოებაში ადამიანი თავისუფალი ვერ იქნება. დორენმატის გმირიც თავს მოიგონებებს, რათა ფსიქიატრიულ კლინიკაში მინაც იპოვოს თავისუფლება და მყოფდროება. აღმოჩნდება, რომ საგვიეთშიც კი ეს შეუძლებელია.

როგორც ყველა დეტექტივი, „ფიზიკოსებშიც“ არის მკვლელობები და გამოძიება, თუმცა არა გაცემა პეპი-ენ-დი. გამოგონებას კლინიკის დიასახლისი ეუფლება, რომლის წყალობითაც „მსოფლიო ტრესეს“ დაასრულეს და მილიადერი გახადება. მეცნიერი, რომელმაც გამოგონება შექმნა, სიცოცხლის ბოლომდე ფსიქიატრიულ კლინიკაში უნდა დარჩეს. მან ყველაფერი დაკარგა, დანაშაული ოჯახითა და დამთავრებული თავისუფლებით.

— დორენმატმა გაიმეორა ის, რაც უკვე აჩვენა თავის სხვა დეტექტიურ ნაწარმოებებში, — ნურს ტიპარი კოსსტიკი, — ანუ, რომ თანამედროვე დასავლური დემოკრატია ბორიგების წინაშე უძლურია, შესაბამისად აქტიუალურია პრობლემა, თუ ვის ბელში აღმოჩნდება მეცნიერულ-ტექნიკური რეჟიმის მიღწევის მიღწევის. პიესაში ამას გაამდიდრებს მონაწირეული ფსიქიატრიული კლინიკის დიასახლისი ეპატორებმა, მაგრამ სომ შეიძლებადა რო-მელიმე ფანტაზიკოსი მინაპის ხელში ჩაგარდნილიყო? ეს კითხვა უფრო სიმშვენიერია დასაძლული და ამ სიმშვენიერს კიდევ მეორე აძლიერებს ღრმა ფსიქოლოგიური ანალიზისა

აღსანიშნავია, რომ „ფიზიკოსების“ ეკრანისხაცისა

(ის ცერმონებში კინემატოგრაფისტებმა განახორციელეს) წარმოიქმნა ახალი პრობლემა. დიურენმატი წერს: „რეჟისორმა მთხოვა შემეცვალა ფინალი. ისე ცერმონორულად მემუდარა, რომ დაფიქსირებულიყო“.

პიუსისაგან განსხვავებით ფილმში უპიკინდია. საციურეთის დიასახლისი მიხილულულია და მას პოლიცია აპატიმრებს. გენიოს ფიზიკოსი კი ტყვეობიდან ათავისუფლებენ. ის თავის ოჯახს, თავის კლდეებს უბრუნდება. საკადრისად ისევება პიროვნება, რომელმაც მას ცოლი წაართვა. ფილმში ის საციურეთის დიასახლისის თანამშრომელია და გამოყვანილი. სიმართლე იმარჯვებს, ბოროტება კი დათრგუნულია. ასე მთავრდება ფილმი.

— ყველაფერი პოლიციურადი მელიორამის სტილში იქნა გადაწყვეტილი, — ამბობს ერთ-ერთ ინტერვიუში დიურენმატი.

„ფიზიკოსებმა“ სსრ კავშირში ფრიად საინტერესო გზა განვლია. ორიოდეწლიანი განწყობილი საბჭოთა მწერლობის მას მტრულად შეხედნენ. ალექსანდრე ჩაიკოვს კი წერდა, დიურენმატმა მართალია კაპიტალისტური წყობილება აწილა, მაგრამ ვერ აჩვენა რევოლუციური ძალეტი, რომლებიც მას ბოლოს მოუღებენ. დიდი კამათის შემდეგ დათანხმდნენ იმას, რომ პიუსა საბჭოთა კავშირშიც დაეცვათ. ანატოლი რიბაკოვის ცნობით, გადამწყვეტი ლენინი ბრენენევის პოზიცია გამოკვდა, რომელმაც განაცხადა: „ფიზიკოსები“ დიდი ინტერესით წაუკითხე. მართალია სოციალისტური რეალიზმის ჩარჩოებში ვერ თავსდება, მაგრამ ნამდვილი ოსტატის შემქნელია, ამიტომ ჩვენი მაცურებელი მას უნდა იცნობდესო“.

პირველად დიურენმატმა პიუსა ვილნიუსში დადგეს, შემდეგ ამას მოჰყვა დადგმები რიგაში, მოსკოვში, კიევიში, მინსკში, ბაქოში, თბილისში.

— ყველაზე კარგად „ფიზიკოსები“ საქართველოში დადგეს, — წერს ცნობილი დრამატურგი მიხეილ შაქარაივი. დიურენმატის ეს პიუსა ჩვენში გულთბილად მიიღეს. ის არაერთხელ დაიდგა გზინობედოვის, ქუთაისის, რუსთავის თეატრის სცენებზე. მაცურებელს გულზე მოხვდა ის გამამფრებელი ვენებები, რომლითაც პიუსა გაჯერებული. ქართულ სცენაზე დადგმული „ფიზიკოსებიც“ უდიდესი წარმატებით სარგებლობდა.

დიურენმატის რომანია უმარადესობა ეკრინობებულია. ამ დროს არაერთი კაზუსი მოხდა. უნიანარის ყოვლინა ეს „მოსამართლესა და მის ჯალათს“ ეხება. მისი სცენარი თვით დიურენმატმა დაწერა. ამ დროს მას და ფილმის რეჟისორის პიუსის მწვავე დისკუსიები გაჩაღდა.

— რეჟისორს „შავი კინოს“ ჩვეულებრივი ნიშნის შექმნა სურდა, — წერს დიურენმატი, — მისი მიზანი დეტექტიური მელიორამის გადაღება იყო, მელიორამისა, სადაც არავითარი პრობლემა არ იქნებოდა დასმული, აქაოდაც მაცურებელი ფილმს მხოლოდ გართობისა და დასვენებისათვის უყურებდნენ.

დიურენმატი ამას გადაჭრით ნინ აღუდგა. „ჩვენი კამათი მწვავე და ხანგრძლივი იყო, — წერდა შემდგომში დიურენმატი, — ბოლო-ბოლო ორივე მხარემ დათმო. რეჟისორი დათანხმდა, სცენარში ჩემი შესწორებები შეეტანათ, მე კი მისი ზოგიერთი წინადადება გავიზიარე“.

ფილმში გატანაში ყოფილ ნაცისტადა გამოყვანილი. მას უპირისპირდება ბერალხი, დემოკრატისა და ჰუმანიზ-

მის იდეალების უსაზღვროდ ერთგული. ფინალი ვიგებთ, რომ ბერალხს ეხმარებიან მოკლული შმიდის სატროლი ანა და პოლიციელი ბოტატი. ჩაიკოვ მათი დახმარებით აწილა. შეცვლილი ფინალიც, ფილმში ჩაიკოს აპატიმრებენ. ამრიგად, აღარა გვყავს ეული გმირი, რომელიც ბოროტებას მარტოც ებრძვის. საზოგადოებაც არც ისეთი უსუსურია, როგორც ეს რომანშია დახატული, და მას როგორც გატანა-ნებთან, ისე ჩანცებთან გამკლავებაც ძალეში.

— როდესაც ფილმი ეკრანებზე გამოვიდა, მართალია ასე იყო. დასავლეთშია დაამტკიცა, რომ გატანათა დამარცხებაც შეუძლია და ჩანცების მხილებაც, ასე რომ, რეალიზმიდან გადახვევა ოდნავადაც არ მომხდარა, — მიიჩნევს ჯონ ლე კარი.

დიურენმატის შემდგომი დეტექტიური რომანებიდან აღსანიშნავია „მართლმსაჯულება“. მასზე მუშაობა მწერალმა 1957 წელს დაიწყო და 1985-ში დაასრულა.

— ამ რომანის შექმნა ფრიად სპეციფიკურ პირობებში მიმდინარეობდა, — წერს სერგეი ზავიჩი. — ლუტკა მძიმედ გახდა ავად, დიურენმატმა კი საყვარელი გაიჩინა. ეს ფაქტი მას ძალზე თრგუნავდა. საყვარელი ასეც ვაუწყებდა: „ამირეალური პიროვნება ვარ, ლუტკას ძალისა და უწყვეტი, ყველაფერი ხელს მიწყობდა, მე კი, როგორც კი ავად გახდა, ვუღალავტა“.

საყვარელზე დაქორწინება მხოლოდ მას შემდეგ გადაწყვიტა, რაც ლუტკა გარდაიცვალა. ცოლის სიკვდილმა მასზე იმდენად დაამარტავი ზეგავლენა იქონია, რომ ერთხანს წერასაც შეეშა. ამ მდგომარეობიდან დიურენმატი საყვარელმა გამოიყვანა, რომელიც მანზე ვერ არ იყო მისი ცოლი. კალმა რომანის რაღაც ნაწილი დაიწერა დიურენმატმაც ეს თავები ხელახლა დაწერა. რომანზე მუშაობას ისინი დაქორწინების შემდეგაც განაგრძობდნენ.

„მართლმსაჯულება“ ყურადღების ცენტრშია მკვლელობა. თავდაპირველად თითქოს ყველაფერი წაითქია. მკვლელი მხილებულია და სასჯელსაც იბდის. უკვე საკანში მყოფი იგი სათავაზობს ახალგაზრდა ადვოკატ მუტის, ხელახლა გამოითქოს მისი საქმე. მუტის ცენტრულია შეუდგება ძიებას. მას არ ამჯობებს ის, რომ მისი საქმიანობა დაგვიანებულია (მემთხვევითი არაა, რომ მისი გვარი მუტია, მაკ გერმანულად გვიანს ნიშნავს). დაჭრებული ძიება გამოიწვება შედეგს. ამ დროს ნათელი ხდება საზოგადოების ტყუილარები სხე, საზოგადოებისა, რომლის ნიაღშიც ხსენებული დანაშაული წარმოიშვა, თუმცა მთავარი კვლევაც ადამიანის სულის ანალიზია. ავტორი ამას ჩვეული ოსტატობით აკეთებს.

პიუსი

დიურენმატი ლიტერატურაში დარჩა უნიანარის ყოვლისა როგორც დრამატურგი.

„მის პიუსებს ფილოსოფიურ ტრაქტატებად აღვიქვამ, — წერს ადვოკატი ფელინი, — ეს „ფიზიკოსებსაც“ ეხება, სადაც პუბლიცისტკია დასაშვებზე მეტია.“

დიურენმატმა-მწერალმა შექმნა დეტექტიური ქარგაში გახვეული ნამდვილი შედეგები. ისინი სამართლიანად შევიდნენ მე-20 საუკუნის ევროპული ლიტერატურის ოქროს ფონდში.

ვახტანგ ჯავახიძე

ციკლიან — „ნიკვ გალაკტიონი“

პოეზიის ჰუმანიზმი

ნიკოლოზ ბარათაშვილის ლექსებს მისი მგებობები და ნათესავები კარგად იცნობდნენ, მაგრამ ვერაინი ამოიცნო. 1858 წელს ილია ჭავჭავაძემ როგორც კი ნაიკითხა, მთელი ღამე ვერ დაიძინა და უცებ „ალმობარმა“ ბარათაშვილი

1858 წელს ილიამ ვაჟას პირველი რამდენიმე ლექსი და პირველი პოემა ნაიკითხა და დახეჭდა და განაცხადა:

— არა, ჩვენ, ძველებმა, ახლა კალამი ძირს უნდა დავდეთ! გზა ვაჟას უნდა დავუთმოთ.

უკანასკნელ ცამეტ წელიწადს ილიას ლექსი არ დაუწერია და ახის მიზეზი იყო აკაკი: ილია მიხვდა, რომ აკაკი „სხვა იყო“.

რომ არ მოეკლათ და თორმეტ წელიწადს კიდევ რომ ეცოცხლა და გალაკტიონის „არტისტული ყვავილები“ რომ ნაიკითხა 1919 წელს!

არადა, ამჯერად ჭამაგიკრმა ორმოცი წლით დაიგვიანა და მას მოულოდნელი და უცნაური სახელი ერქვა: სუ-ი-ცი-დი!

თითქოს ნიღაბიდან გამოიხიდა

ვახტანგ გურგენიძის მიერ 1955 წლის 9 ივლისს ვანში გადაღებული ფოტოსურათებიდან ერთი გამოირჩევა: გალაკტიონს მარცხენა ხელს ტურქეთთან მიუტანია და საითკენღაც ქვემ-ქვემ გაიყურება. რა თქმა უნდა, არ იცის, რომ ფოტოაბარატის ობიექტივი დაუმინხეს.

იმ დღეს ოცზე მეტი ფოტო გადაუღეს: ყველგან ჩვეულებრივი გალაკტიონია: ესალმება, საუბრობს, ლექსს კითხულობს, სადღერძოდლოს წარმოასვენებს, იცინის კიდევც... ეს ერთია განსხვავებული: მიუხედავად იმისა, რომ მრავალრიცხოვან თანამეგობლებთან შორის განსაკუთრებული ყურადღების ცენტრში აღმოჩნდა, წამით მაინც ვაძევცა სინამდვილე და, რაკი ჩასაფრებული ობიექტივი ვერ შეამჩნია, ნიღბიდან გამოიხედა. ჩანს, ეს უჩვეულო პოზა „ჩაველო“ ჩემმა სუხნიამ და მომწეტი ხელიდან არ გაუშვა.

გარდა მშობლიური ვანისა — ვახტანგ გურგენიძის ინიციატივით გალაკტიონმა იმოგზაურა აგრეთვე მესხეთ-ჯავახეთში. ვახტანგ გურგენიძე ახლად პოეტს მოსკოვში, ფშავში, მთაწმინდაზე და ფოტომუყარულმა მეტად მდიდარი ფოტოკაბალიოგი დაგვიტოვა.

ვახტანგ გურგენიძის წინაშე „გალაკტიონის მოგზაურობა მესხეთ-ჯავახეთში“ ერთი — აგრეთვე ნამივირთვა და დაღებული — ექსტრავაგანტური ფოტოა წარმოდგენილი: გალაკტიონი მსუბუქ ავტომობილთან დგას და ცისკენ უცნაურად შემართულ მარჯვენა ხელში ბოთლი უჭირავს,

თითქოს უმისამართო სადღერძოდლოს შეუძლებლებს უხილავს. ფოტოს ვახტანგ გურგენიძის მინანური ახლავს: — გალაკტიონს ძალიან მოეწონა ბერძენის ცოტა მოშორებით მინერალური წყალი „ვარძია“. როდესაც ვადაუფულე, მიხვდა არ დაბეჭდვდა, რადგან სხვებს ღვინო ეგონებოდა — „ხომ იცი, ვახტანგ, უიღბლო კაცი ვარ“ (გალაკტიონის ეს თხოვნა, როგორც ხედავთ, არ შევასრულე).

ალბათონის თორის

თითის ანაბეჭდების დამთხვევის ალბათობა ყოფილა ერთი შეფარებული 64 მილიარდთან. მაშასადამე, შესაძლებლობა აბსოლუტურად გამორიცხული არ ვახლავთ.

საინტერესოა, როგორი ალბათობა არსებობს გენიალურ მეტაფორათა დამთხვევისა?

მაგალითად: რილკე — „ეს საღამოს წიგნი, კარგი და მდიდარული ძონის ყდა ახლავს მას“.

და გალაკტიონის — „საღამო ხეივანზე ხვედრის ყდამი, ვით წიგნი ლურჯი და ძვილისძველი“.

ან — „საღამოს წიგნი მთებმა დახურეს“?

ცხადია, მსგავს შემთხვევებში ალბათობის მაჩვენებელი მნიშვნელოვნად დაბალი იქნება, რასაც ადატურებს მეორე მაგალითი:

რილკეს ერთი ლექსი ასე იწყება: „შენ ხარ, წვედიანი, ჩემი სამშობლო“,

გალაკტიონის „ოფორტი“ კი ასე მთავრდება: „ეს თოვლია ჩემი სამშობლო“.

ხოლო ნიციშ „ესე იტყოდა ზარატრუსტრას“ მესამე ნაწილის ქვეთავი „შინ დაბრუნება“ ასე იწყება:

„შე მარტოობავ! შენ, ჩემო სამშობლო, მარტოობავ!“

დარწმუნებულად ვარ, ნიციშ და რილკე და გალაკტიონი კიდევ არაერთხელ შესხვედნან ერთმანეთს, და განა მარტო ესენი ჯერმე ჯოისი — „წამწამების მესერიდან იცქირებოდა“,

გალაკტიონი — „თქვენთა მშვენიერ წამწამთა ქობი“

და თვით რუსთაველი — „გარდისა ბაღსა უჩრდილობს ჩრდილი წამწამთა ქობისა“.

არც პორტუგალიური სამყარო აღმოჩნდა შორეული: „ირიში წვიმა“ — ფერინანდო პესოსა ლექსების კრებულის სათაურია, შეიძლება „ალმაცერი წვიმა“ ერქვას და ასე ეთარგმნოს. გალაკტიონთან კი როგორ ერთადაა:

„თოვლი იყო ირბი, ალმაცერი“.

ტალანტების შესხვედრა გრძელდება.

როგორც ვიცი?

— გალაკტიონ ტაბიძის შემოქმედებაზე, მის დიდ პოეზიაზე, გრიგორ ციციტი, წიგნის შექმნას უცხუბეთში ეპირებოდა არცაღო რობაქიძე. აი, ის, გრიგოლ რობაქიძე, შესაძლებელია მას. მეტად სამწუხაროა, რომ მან ამ დიდებული ჩანაფიქრის ხორცშესხმა, როგორც ჩანს, ვეღარ მოასწრო... ასეთი პოეტის ფენომენზე სწორად გრიგოლ რობაქიძეს შეეძლო ეთქვა ლირიკული ნიონამდ სიტყვა და მეტად სამწუხაროა, რომ მან ეს ვერ მოასწრო (ან იქნებ რამე ჩანაწერები კიდევ ინახება მის არქივში?). — ამგვარ მოულოდნელ ინ-

ფორმაციას გვაუწყებს ირაკლი აბაშიძე თავის უაღრესად საინტერესო მემუარებში „ხარები ოცდაათიანი წლებიდან“.

„როგორც ვიცით“, — ბრძანებს ბატონი ირაკლი. ჩვენ კი ვიცით შემდეგ: 1961 წელს „გეაქნადმი“ გრიგოლ რობაქიძემ შეოცე საუკუნის ქართული პოეზიის ათი „მედევი“ გამოაჩინა (მათ შორის — გალაკტიონის „ნიკორწმინდა“) და ფრწილებში მიუთითა:

— (აზნუ შემდეგ რეულში — წერილში გალაკტიონ ტაბიძეზე).

მართლაც, ერთი წლის შემდეგ გრიგოლ რობაქიძემ კურნალში „ბედი ქართლის“ გამოაქვეყნა „გალაკტიონ ტაბიძე და მისი „ქებათა ქება ნიკორწმინდას“ და ამ ესეში, შეასახა რა ქებათა ქება „ქებათა ქებას“, მეტისმიტად ზუსტი და დამახასიათებელი მინიშნებებითა და შტრიხებით დაგვიხატა გალაკტიონის ტრაგიკული პორტრეტი. იმავე 1962 წელს კი გრიგოლ რობაქიძე გარდაიცვალა.

სხვა შემთხვევა გრიგოლ რობაქიძის განზრახვისა ჯერჯერობით ჩვენთვის უცნობია.

ცნობილი კი გახლავთ გალაკტიონის 1916 წლით დათარიღებული ერთი უცნაური უსათაროს პირვანდელი ვარიანტი, რომელსაც აქვე აღვადგინთ და ნარმოვიდგინოთ, ვინაიდან 1927 წლის ინტერვიუ შეტანისას ავტორმა ტექსტი განაწიროს და ადრესატის კვლი ნაშალა:

გალაკტიონ ტაბიძე

სხვები ჩხაიან, როგორც ყვავები, ვერ გრძნობენ რაა კარგი, ფაქიზი.

არის განსხვავება:

გალაკტიონ ტაბიძე და გრიგოლ რობაქიძე.

პირველში ფანტასტიკა მეტია,

მეორეში — ნაკლები,

პირველი პოეტიკა,

მეორე — სპექტაკლები.

გრიგოლს ეზმანება ისევ დონისი,

სხვაა მოჩვენება გალაკტიონისა.

ორთავეს სმენია

დიდება მარადი

და ქართლის გენია.

წიგნები და წიგნები

1993 წლის 20 თებერვლს რადიოთი მოვისმინე ლამაზი კიკილაშვილისაგან: გიორგი ლეონიძემ განაცხადა: გალაკტიონი წმინდა წყაროა, — ნიაღვარიო.

ამ შედარებებში არის სიმართლის ნატამალი, ოღონდ — მხოლოდ ნატამალი, რადგან ნიაღვარი უპირატესობის ასოციაციას იწვევს.

წიგნებსა და მემუარებს

1997 წელს, გალაკტიონის არქივი რომ მესამედ გავასრულე, ნაიციცნებე: როდესაც კიდევ უფრო დაგებრდები, მთავრობას ეთხოვ, გამომიჯონ ნორმალურულსადაცაა შტატი და ცალკე ოთახი ლიტერატურის მუზეუმში. დავიდეგამ ჩემს „ერიკას“ და ჩავეუჯდები გალაკტიონის არქივს. ყოველგვარი ქრონოლოგიის გარეშე ერთმანეთში შერეულ ბიოგრაფიულ დღიურებს და ჩანაწერებს შევარჩევ, დავათარიღებ, დავალაგებ და ამოვბეჭდავ. უთარიღობებს წლებს შორის ჩავსვამ ინტერმედიად და შევადგენ უნიკალურ ნიგვს — „ცხოვრება გალაკტიონ ტაბიძისა — მოთხრობილი გალაკტიონ ტაბიძის მიერ“.

ეს იდეა კარგადანია ჰაერში ჰკიდია, მაგრამ შეძლება იგი მინაზე ჩამოვიყვანოთ.

შეკითხვა მოსკოვიდან

„უცნობი“ რომ გამოიცა, იდეა შესტავანდელმა წერილი გამოგიგზავნა მოსკოვიდან და ნიგნი მთხოვა (იგი ქართულ პროზას თარგმნის რუსულად. მე მას არ ვიცნობდი). იდამ შეკითხა: ითარგმნება თუ არა „უცნობი“ რუსულად.

ნიგნი გავუგზავნე და მივწერე, რომ „უცნობს“ უშანგი რიქინაშვილი თარგმნის. უშანგი თვითონ მოვიდა ჩემთან და გამაღრთხილა, სხვა მთარგმნელს არ შევთანხმებოდი. მაგრამ უფრო სარფიან ორიგინალებს ვადაპყვი და მერე სულ ნაწიდა საქართველოდან.

ისე, „უცნობის“ პირველი ვარიანტიდან ორი თაბაბი „დრუტება ნაროდოვმა“ დაბეჭდა ნახატებთან ერთად და ამდენივე — „ლიტერატურნია გრუზიაში“. მთელი გვერდი დაუთმო „ლიტერატურნია გაზეტამ“. ასე რომ, პირველი გამოცემის თითქმის მესამედამ გამოქვეყნებულია რუსულად.

გალაკტიონ ტაბიძე თუ ღვათი მანდარია?

გალაკტიონ ტაბიძეს სიცოცხლეში ბევრი მეტოქე ექიმებოდა, საუკუნის მეტრს ედრებოდა, ეჯიბრებოდა, ცდილობდა გვერდით დასდომოდა, გადაატარებინა კიდევ.

გალაკტიონ ტაბიძეს სიკვდილის შემდეგ გამოუჩნდა მეტოქე, კაცი, რომელსაც ლექსი არასოდეს დაუწერია.

აი, როგორ მოხდა ეს: 1961 წელს ქუთაისში ამქნდა დიდი პოლიგრაფიული კომპანიტი და მას ორი წლის წინათ გარდაცვლილი სახალხო პოეტის სახელი უწოდეს. პირველი ნიგნი, რომელიც ამ სტამბამ დაბეჭდა, იყო გალაკტიონის „ასი ლექსი“.

ამ კოცოდე წლის წინათ სტამბაში რეორგანიზაცია ჩატარად, სტამბას სახელი შეუცვალად და დაარქვეს მისი ყოფილი დირექტორის, თავისთავად ღირსეული მესტამბა-და და ქართული მწერლების დაფსახებლის — დავით მანდარის სახელი.

გალაქტიონის სახელი კი ქუთაისიდან წყალტუბოსაკენ მიმავალ ქარს გაატანეს.

პირი შარვაშიძე

მერი შერვაშიძე — მშენებლების სასწაული: 93 წლისა კიდევ უფრო ღამაზი იყო, ვიდრე 23 წლის: არა დაუბერებელი სიღამაზე, არამედ — სიბერეში უფრო გამშენებრებული სიღამაზე.

„გალაქტიონმა დახურა“

2001 წლის 19 ნოემბერს დამირეკა ტაბუ მეტურიაშვილი:

— 17 ნოემბერს ჭყვიშში ვიყავი. გალაქტიონის 110 წლისთავი აღინიშნა. გამოვედი და სიტყვა შენი სტრიქონებით დავამთავრე: „მეორე ათასწლეული გალაქტიონმა დახურა“. ჩემს შემდეგ გამოვიდა იმერეთის გუბერნატორი — თემურ შაშიაშვილი: „თუკი მეორე ათასწლეული გალაქტიონმა დახურა, უბერსულია გალაქტიონის მუზეუმში წვიმა ჩამოდიოდესო“, — და მუზეუმს საქმად დიდი თანხა გამოუყოლი.

„ნარვალს“ თუ „ნარვალს“

1988 წელს გამოცემულ „უცნობში“ მე ახლებურად ნავიკითხე გალაქტიონის ერთი სტრიქონი, პირველად თორმეტკომეულის მეშვიდე ტომში დაბეჭდილი: „შორით შორად ფიქრით ნარვალს“ კი არა — „შორით შორად ფიქრი ნარვალს“-მეთით.

1995 წელს ჩუბჩიკა და აიშინა არაბული „ლიტერატურული საქართველოდან“ შემომედაუნენ და არ დამეთანხმენ. არც მე დავეთანხმე და შემდეგ გამოცემებში დაბეჭდილობით გავიმეორე ჩემი შენიშვნა, რასაც აძკარად დასატურებს ლექსის ერთადერთი ავტორგრაფი.

ჩუბჩიკა, როგორც სწავია, მას შემდეგ თანმიმდევრულად ეკვლევს ამ ორი სიტყვისა და ორი ასონიმის მართლწერას და გალაქტიონის ავტორგრაფების მიხედვით ნარ-ებისა და ნილ-ების სანიშუმო ცხრილიც კი შეადგინა.

2002 წელს იზა ორჯონიკიძე „გალაქტიონოლოგიის“ პირველ კრებულში გამოეხატა და მხარი დამიჭირა.

იმავ 2002 წელს იმავი „გალაქტიონოლოგიის“ პრეზენტაციავ თამარ ბარბაქაძე გამოვიდა და განაცხადა, რომ ზაშურის რაიონში აღმოჩნდა სოფელი ნარვალის, თუმცა კარგად ვერ გავიგე ამ ნარვალს რა კავშირი ჰქვას გალაქტიონის ტექსტთან.

მოკლედ ჩემი ერთი უწყინარი შენიშვნა აგორდა და, ეტყობა, არც ასე ადვილად გაქრებდა.

პროვანი-იარპვანი-იარანი

1999 წლის 18 მაისს გამოცემულმაშო მესტურმა ჩუბჩიკა. სხვათაშორის მკითხა: როგორ გეხსიო სიტყვა — ეროვანი („შენი სულმნათისად ასელა ეროვანი“ — „ნიკორმნიდ“). დაეფიქრე. ამაზე არსოდეს მიმიტყვივა ყურადღება. ჩუბჩიკამ იქვე განმარტა: „ეროვანი“ ნიშნავს „იეროვანს“ ანუ „იერიანს“-ო. მე გალაქტიონის ჩანაწერი გავიხსენე: „იერიანი ქალიო, იტყვიან ქალზე, რომელიც სახალხო დღესასწაულებში გამოირჩევა, სიღამაზითაც ყურადღებას იმსახურებს“ — და დავეთანხმე. თენგიზმა გავიხსენა ალექსანდრე ჭავჭავაძის სტრიქონი — „საგლო-ვი ნაშთი შენობათა კვლავ ეროვანთა“ — და ვაფას სტრიქონიც: „ადვილად აიცილობდა კაცი ფაშური ერთა“. ქართული ენის განმარტებით ლექსიკონში ჩავეხიდე: „ეროვანი-იერიანი“ — და ალექსანდრე ჭავჭავაძის გვერდ სტრიქონია დამონშებული. ჩუბჩიკამ ისიც მაცნობა: ალექსანდრე ჭავჭავაძის „ეროვანთა“ — ზურბა სარჯველაძემ განმარტა როგორც „პაეროვანთა“ —ო.

ჩუბჩიკამ შემომთავაზა შემეხსნადა ამ სიტყვის ეტიმოლოგია და დამეწერა ამის შესახებ.

P.S. კი ამ სიტყვის პასუხი და ჩუბჩიკას ნაცნობი არ უკავდა: ვისაც იცნობდა, ყველა მისი მეგობარო იყო.

კოტეტიშვილისა სიხანი

ერთხელ ტელევიზორს მოვეუსმინე. ვახუშტი კოტეტიშვილმა გავიხსენა: კოტეტიშვილებს გალაქტიონმა შაქიკთხა და ვინაიდან მასპინძელი სახლში არ დახვდნენ, შატარა ბარათი დატოვა. ვიცოდი, რომ უბინაოების საქმად ხანგრძლივ პერიოდებში გალაქტიონ ტაბიძე ვახტანგ კოტეტიშვილის ოჯახს აფარებდა თავს, იქ ცალკე ოთახიც კი ჰქონდა განკუთვნილი და აგრძელებდა შემოქმედებით ცხოვრებას. იმ დროს მე და ვახუშტი ერთად ვმოღვაწეობდით კულტურის ინსტიტუტში და ხშირად ვხვდებოდით ერთმანეთს. მორიგი შეხვედრისას ვთხოვე იმ ბარათის ასლი — ჩემი „უცნობის“ შემდგომი გამოცემისათვის. არასასიამოვნო ფაქტი მაუნაყა: სამოქალაქო ომის დროს თბილისის ცნობილი დაპირისპირებისას რომ „ეროვნული მოძრაობის აქტივისტებმა“ კოტეტიშვილების სახლ დაწვეს, ის წერილი იმ ცეცხლს შეწვინაო, მაგრამ იმ პატიარა ბარათის ტექსტი უპირად მახსოვს და მოგატყავი. მართლად რამდენიმე დღის შემდეგ ვახუშტიმ გამოშვა შეტად საინტერესო კომენტარებით განმარტებული ვაგათი. მე იგი გამოვიყენე „უცნობის“ 2007 წლის საბოლოო გამოცემის ერთ-ერთ ეპიზოდში „ღუნიის დაბარლებზე“. ამგვრად სრულად დაქვეყნებ ვახუშტი კოტეტიშვილის მიერ ნარმოდგენილ ტექსტს:

„გალაქტიონის ერთი წერილის გამო“

გალაქტიონ ტაბიძეს და ვახტანგ კოტეტიშვილს ძველი მეგობრობა აკავშირებდათ. ეს ურთიერთობა იმდენად ახლობლური იყო, რომ უბინაო ახალგაზრდა გალაქტიონის ვახტანგმა თვით ოთახი ოთახი დაუთმო მთამანინის უბანში,

Էրասմուս Գեղամյան

კოტე მესხის (მამინდელი პროუტის) ქ. 18 სახლში და ვახტანგის დედა ეკატერინე და და ივლიტა მშობლიურ ზრუნვას არ აკლებდნენ.

როგორც ბოლო დროს გამოირკვა, გალაკტიონის და ვახტანგს ერთად უმღერიათ ნიკო სულხანიშვილის გუნდში.

1934 წელს ვახტანგ კოტეტიშვილმა გამოსცა „ახალბურთე პოეზიის“ პირველი ტომი ღრმად მცენერული შენიშვნებითა და სამეცნიერო აპარატით, რომელსაც დიდი აღფრთოვანება გამოიწვია ქართულ საზოგადოებაში.

ბუნებრივია, ეს მოვლენა არ გამოეპარებოდა გალაკტიონის, რომელიც დიდებულად ერეკვიდა საქართველოს ყოველი კუთხის ფოლკლორის ნიუანსებში. და აი, იგი თავისი ალტაცების გამოსახატავად სწვევია ვახტანგ კოტეტიშვილს, მაგრამ შინ არავინ დახვედრია. გალაკტიონის ქალაქის პატარა ნაფლეთზე დიდურია მოკლე ბარათი და დაუტოვებია მასპინძლისათვის. აი ეს წერილი:

„ჩემო ვახტანგ, ვიყვია შენთან, არ დახმდვი. „ახალბურთე პოეზია“ დიდებულია. გილოცავ და გისურვებ, ჩემო ვახტანგ, იარი ასე სულ მალა-მალა და სვა კარგი ღვინო!

P.S. ჩემო ვახტანგ, ვთხოვ იმ ღვინოდან ცოტა ჩემთვისაც გადახარჩუნო. გ. ტაბიძე“.

ეს პატარა ბარათი სხვა წერილებთან ერთად ინახებოდა ვახტანგ კოტეტიშვილის ოჯახში, მის პირად არქივში. ადრე, როდესაც მამაჩემის არქივის დიდი ნაწილი ლიტერატურულ მუზეუმს გადაეცემა, ეს წერილები დავიტოვე. მიმდროულ ქრონოლოგიურ გადამიღო და შემდეგ დედენი ჩამებარებინა მუზეუმისათვის. მაშინ ვინ იფიქრებდა, რომ დადგებოდა ისეთი უკუღმართი ქაბი, რომ თავისუფალი საქართველოსათვის „გამბოძო ქართველები“ უმნიშვნელოდ დაწვადნენ და გადაგუადგნენ ბოლშევიკების მიერ უკვე ნამუშეული მამულოშვილის სახლ-კარს. ეს წერილიც მაშინ დაიწვა. მაგრამ, ბუნებრივია, იგი ზეპირად მასსოვს აქამდე, რადგან ეს პატარა ბარათი იყო ჩვენი ოჯახის ერთ-ერთი უძვირფასესი რელიკვია, რომელსაც ყველა ჩემს მეგობარს ვაჩვენებდი და ვუკითხავდი ხოლმე. ამასთანავე, მეჩვენება, რომ ამ რამდენიმე სტრიქონშიც დიდებულად ჩანს გალაკტიონის ხასიათი და მისი იუმორი.

ამეგრად იგი მსურს გადაეცემა გალაკტიონის სულის ბიოგრაფს, პოეტ ვახტანგ ფეხაბაძეს, როგორც დიდი მოზაიკის პატარა ნატეხი. ვიცი, რომ მასზე უკეთ ვერავინ მოუძებნის ამ ნატეხს თავის ადგილს იმ დიდ მოზაიკურ პანოში, რომელსაც გალაკტიონის გალაკტივა ჰქვია.

ვახტანგ კოტეტიშვილი“

ნახატბი, ავტობიოგრაფიი, ფოტოსურათბი

1997 წლის ერთ მშვენიერ დღეს ჩემთან მოვიდა ჩუბჩიკა. ჩუბჩიკა არა მარტო მესანიშნავი მხატვარია, არამედ გალაკტიონის პოეზიას და ტექსტის საინტერესო მკვლევარიც. მისი დაფინანსებული თხოვნითა და მოთხოვნით მე „უცნობს“ დავამატე ერთი მნიშვნელოვანი ეპიზოდი — „გალაკტიონი და ფორსმანი“.

მოვიდა ჩუბჩიკა და შემთავაზა, ერთად შევედგინა გალაკტიონის ნახატების, ფოტოსურათებისა და ავტობიოგრაფიის ნიგრი-ალბომი, რომელსაც იგი უცხოეთში დაბეჭდვდა.

შეუთანხმებ, შობათ დღეს, როდესაც ორივენი თავისუფლები ვართ და ლიტერატურის მუზეუმი მუშაობს, ერთად გვევლო მუზეუმში და შევევერჩია საჭირო მასალა, თავდაპირველად ფოტოები. ნახატებისა და ავტობიოგრაფიის დიდი ნაწილი მე გადავღებულ და დამუშავებული მატეს, დანარჩენების საარქივო ნორმები კი — ამონერილი. ვაპირებდით ნახატებისა და ფოტოებისათვის შესაბამისი ტექსტები დაგვეერთო ჩანაწერებიდან. მასალითად, 1914 წელს აკაკისთან ერთად ქუთაისში გადაღებულ ფოტოზე გალაკტიონის შესანიშნავი მოთხრობა-მოგონება აქვს დანერილი. ვაგზალში უპატრონო რუს პაცანებთან გადაღებულ ფოტოზეც გალაკტიონის საინტერესო მოთხრობა ვახტანგს ვახტანგს ვაგზარქონის საგულანისში მინაწერები შემოინახა, და ასე შემდეგ და ასე შემდეგ.

შეთანხმებისამებრ, პირველ შაბათსვე ენვეთ ლიტერატურის მუზეუმს. დირექტორი იზა ორჯონიკიძე ადვილზე არ დავგვხვდა. მოადგილე ნინო ზოფრასია გავაცანიე ჩვენი განზრახვა და შევედეთ საქმეს. პირველ დღეს ფოტოსურათების საკმაო რაოდენობა გადავარჩინეთ და შემდეგ შაბათს უნდა გავვეგრძელებინა.

ორი თუ სამი დღის შემდეგ დამირეკა იზა ორჯონიკიძემ და მაუწყა, რომ ავგვარი ალბომის გამოცემას მუზეუმი თვითონ აპირებდა.

დავურეკე ჩუბჩიკას. ჩუბჩიკამ, მე მოველაპარაკებო იხს და ერთობლივ გამოცემას შევთავაზებო.

მას შემდეგ რამდენიმე წელიწადი გავიდა და ამ საქმეს თავი ვერ მოგბა.

სამწებროდ, არც ლიტერატურულ მუზეუმს და იზა ორჯონიკიძეს გამოუციათ საკარგული ალბომი.

სამაგიეროდ იზა ორჯონიკიძის ინიციატივითა და რედაქტორობით გამოიცა გალაკტიონის საარქივო ოცდახუთტომეული, რომლის ერთ-ერთი კონსულტანტი მეც ვარ — თიმიურზ დოაშვილიან ერთად. ამ ოცდახუთტომეული დაბეჭდა გალაკტიონის ფოტოები, ავტობიოგრაფიები და ნახატები, მაგრამ ნიგის მეზღუდული ფორმატი თვალსაჩინოდ ვერ წარმოაჩინა ამ უაღრესად საინტერესო მასალას.

გალაკტიონის ნახატები, ავტობიოგრაფიები და ფოტოები გამოცემულს ელოდებოდა!

არგონავატიის მოლოდინი

1986 წლის 11 იანვარს (ჩემი ირინეს დაბადების დღეს!) ჩემთან სუფრაზე მუშანა ლეხანიძემ გვაუწყა: გალაკტიონი დამესხარა და ცხვრის დაკვლა მთხოვა (მოვტყინებო, თვითმკვლელისათვის ნესხ არ აუცილია!). აბეც იმყოფებოდა ნოდარ ტაბიძე, ნოდარის შემოთავაზების შემდეგ გადაწყვეტიტე ქვეყმში გამგზავრება, რათა მურმანის ჩანაფიქრი შევევრულდინა.

ამავე წლის 3 მაისს (ჩემი ირაკლის დაბადების დღეს!) ჩემი ლურჯი 07-ით, მურმანი, მურმანის მუღლები — ქალატონი ლენა ჭავჭავაძე, მე და ირაკლი დასავლეთისაკენ გავემგზავრეთ. ქუთაისში მურმანის ბიძამთავმა მალევე შევიღო დაგვავტვრა. ცხვარი არქილის გორაზე ავიყვანეთ, რქებზე სანიღბები დავათეთი და ზეპარი მამამი აკურთხა.

იმევე საღამოს ორი მანქანიტ ვეწვიოთ ყვემს, სადაც დაგვედენენ ნოდარი, ფიქრია და გიორგი.

აქაც აქუსური მუდელი გვეწვია და დიკლა ცხვარი. გალაკტიონის სახელზე ვაგანობელი ტრაპეზი დიდხანს გაგრძელდა. შუაღამოსას მასლობელი სასფლაოზე ხელავალი დღიწო და თიხის თასები გავიტანეთ და გალაკტიონის მშობლების საფლავებს დღიწო ვაპყურეთ, შესანდობარი მეტყვიო.

მეორე დღეს ისევ გალაკტიონის სადღეგრძელოებს დავებურუნდით და შუადღისას ჩემი ლურჯა აღმოსავლეთისაკენ შემოვამბრუნე.

ჩვენი სტუმრობისას გალაკტიონის სახლის პირდაპირ რომისს ნაპირას იდგა ასლი ხის გემისა „არგო“ — ინგლისელი მეცნიერისა და მოგზაურის სვედერინის აგებული. სვედერინმა გაიარა არგონავტების მარშრუტი, ვადმოლასა ეგვიპტისს ზღვა და შავი ზღვა, შემოვიდა რიონში და რატომღაც გალაკტიონის სახლთან დააბა ხომალდი, რომელიც ჩვენც ჩავსვდიით და ფოტოსურათებიც გადავიღეთ.

მართლაც გასაოცარია, რატომ მაინცდამაინც ყვემში დასარულა მოგზაურობა რომანტიკოსმა მოგზაურმა? როგორც ჩანს, პატივი სცა პოეტის სხოვნას, რომელიც 1928 წლიდან ელოდებოდა, როდეს ესტუმრებოდადენ „არგონავტები ახალი დროის“.

გალაკტიონის შიჭი

— 1936 წლის 5 ნოემბერს კირკის ქ. 4 სახლის ეზოში ერთი ძირი ფიჭვის ხე (შესასვლელიდან პირველი — მარცხნივ) დარეულია თვით პატივცემულ გალაკტიონ ტაბიძის ხელით. ერთი წლის წინათ აშენებული სახლის წინ რამდენიმე ფიჭვი დარგეს, მათ შორის პოეტს საკუთარი ათვისა და ფანჯრების წინ სასაუბარი ხელით დარეულა ერთ-ერთი და ეს ფიჭვი უცნობ პირს გალაკტიონის უთხის წიგნაში აღწინაწავს.

1952 წლის 9 მარტს თვითონ გალაკტიონმა გაისხენა: — ამ ბაღში არის ჩემს მიერ დარგული ფიჭვი, რაც მას თავს გადახდა, პირდაპირ ასანერია.

მარჯანიშვილის ხუთი ნომრებიდან ჩემი კაბინეტის ფანჯრები პირდაპირ შეპყურებდნენ მარჯანიშვილის ოთხი ნომრის ფანჯრებს და მე ძალიანებურად ყოველდღიურად ვესვამებოდი ნაცნობ ფიჭვს, რომელსაც ჩემს მეტი აღიარაინ იცნობდა.

თიხშირედათიანი წლებიდან — სამჭოთა კავშირის მარტულ მარჯალებად დაშლის შემდეგ — გამოცემლობა, რომელიც წელწანში ოთხას წიგნს გამოსცემდა, თითქმის გაუქმდა და მე საკაო დრო მრჩებოდა ხშირად შემთავალიერების პოეტის ბიოგრაფიის ეს უკანასკნელი ერთადერთი ნაშთი, ვინაიდან გალაკტიონის ბინა გაიყიდა.

მაღე ყოფილი კირკის, ყოფილი ჟორესის და ბოლოს მარჯანიშვილის ქუჩა გააფართოვეს და ერთ მვეწიერი დღეს ხეების მოჭრას შეუდგნენ. მე სასწრაფოდ დავურეეც მწერალთა კავშირის მიდევანს ჯანსუღ ჩარკვიანს, ჯანსუღმა ქალაქის აღმასკომში ვადარევა და მაშინვე გამოვცადდნენ ოფიციალური პირები, რომლებსაც ფიჭვის ისტორია ვაუწყე და ასე ვადარევა ყველაზე დანარგული ერთადერთი ფიჭვი — გალაკტიონის ფიჭვი.

1999 წლის 5 მარტს მარჯანიშვილის ოთხ ნომერი გალაკტიონის მემორიალური მუზეუმი უნდა გახსნილიყო. წინა დღეებში შენობის ფსადი გალაკტიონის ჩურჩა გაასუფთავეს და სახლის წინა სვედერი ყვაილიყვანა ჩარგეს. ყოველივე ამას შემდეგ ვათვალიერებდი. უცებ თვალი მოვკარე ორი ლინერი მამაკაცი ნაჯახებში მიადგა ფიჭვს. უცებ პოეტის სრულიად უცნობი სტრიქონი გამახინდა — „რგორც შემოდო არ დამეფოლა, რამდენჯერ სცემდა ტყემი ნაჯახი“ — და უმაღ კიბზე დავეჭვი, ქუჩა ვადეჭერი და შევეღტი. არ დამიჯერეს და უფროსი მოვიკითხე. ჩავიტანე ჩემი „უცნობი“, იმ უფროსის „ვოლგის“ საბარგულზე ვადეჭმულე და 1936 წლის 5 ნოემბრის ჩანაწერი ნაუკითხე. ამჯერად მეორედ ვადეჯარჩინე გალაკტიონის ფიჭვი.

სამწუხაროდ, მევატყვე, რომ ფიჭვი ხმებოდა. ახლა მეორე ჩარკვიანს დავურეეც, ვასხულის ძმას, ჯიმი ჩარკვიანს, სატყეო დეპარტამენტის უფროსის მოადგილეს, და ეთხოვე დახმარება. ჯიმი მოიყვანა დეპარტამენტის თანამშრომლები, დაათვალიერეს ადგილი და რამდენიმე დღის შემდეგ მოიტყვეს თითქმის იმზელა კარვად გახარებული ფიჭვი და სათანადო ტექნიკაც მოიყვანეს. ძველი ამოიღეს და ახალი ჩარგეს. ამ ცერემონიას დავხწრო ვახსულ ჩარკვიანი და სატყეო დეპარტამენტის უფროსის მოადგილე. გამოჩნდნენ უფროსისტიცი. მხევედრა რესტორანში ვავაგრძელო და სამჭხლის ვადარჩენილი ფიჭვის სადღეგრძელოც შევწკიო.

სატყეო დეპარტამენტის თანამშრომლებმა ვავაფართიხილეს, ახალჩარგულ ხეს ყოველდღე უნდა უხსათ წყალი. როგორც ჩანს, მუზეუმის თანამშრომლებმა ვერ გამოიჩინეს სათანადო ყურადღება და რამდენიმე თვის შემდეგ გალაკტიონის ფიჭვის მემკვიდრე საბოლოოდ დაიჩარგა — გახმა!

როგორც გალაკტიონმა ბრძანა ამ ფიჭვის თავგადსავალი მართლაც „პირდაპირ ასანერია“.

ს ი ტ ყ ა

წარმოსათქმელი გალაკტიონ ტაბიძის ობელისკის გახსნისას 2010 წლის 17 მარტს

ეს პატიარ კუთხე — ჩვენი ისტორიის წინდა და საბედისწერი ადგილია.

აქ 1959 წლის 17 მარტს 17 საათსა და 50 წუთზე ტრაგიკულად დაასრულა სიცოცხლე გალაკტიონ ტაბიძემ.

ამ კუთხეს 13 მეტრის სიმაღლიდან ვადმოპურებს ფანჯარა ოთახისა, სადაც უკანასკნელი ნაბიჯები გადადგა გალაკტიონმა.

მას შემდეგ ოროცდათორთმეტი წელი ვავიდა. ამ ხევარი საუკუნის მანძილზე ბევრი რამ ვაკეთდა, თითქმის ყველაფერი ვაკეთდა გალაკტიონ ტაბიძის სხოვისს უკედესყოფდე:

- დაიდგა ძეგლები,
- დაიარსდა მუზეუმი,
- პოეტის სახელი ეწოდა ქუჩას, ხიდას.
- დაარსდა გალაკტიონოლოგიის ცენტრი და გამოიცა „გალაკტიონოლოგიის“ ოთხი ტომი, რაზედაც ოცნებობდა პოეტი.

გადიდებს კინოფილმი, დაიწერა პიესები, ლექსები, პოემები, მოთხრობები, რომანები, მოგონებები, მუსიკალური ნაწარმოებები, და ეს პროცესი გრძელდება და გრძელდება. იყო ერთადერთი ხარვეზი, და ეს ხარვეზი გახლდათ ადგელი, სადაც დღეს ჩვენი შევიკრიბეთ.

პირველი ოცდაათი წლის განმავლობაში გალაკტიონის თვითშეგლეჯლობას ტაბო ვდო, რადგან ეს იყო აშკარა პროტესტი. მაგრამ საბჭოთა იმპერიის დაშობის შემდეგ, უკანასკნელ ოც წელიწადს უყურადღებობა დანაშაულები თანამონაწილეობას ნიშნავდა.

არადა, ყურადღება არავინ გამოიჩინა. აქ საქვებზე კი ამხენეს და ეს ადგილი თანდათან დაივიწყეს.

მე, როგორც გალაკტიონის ბიოგრაფიით დაინტერესებულმა პირმა, ამის შესახებ გამოვაქვეყნე წერილი და პირადად მივმართე ქალაქის მერიას.

და დღეს დიდი მადლობა უნდა გადავუხადო ქალაქის მერიას, რომელმაც მყისიერი ვალისხმობა გამოიჩინა: სასწრაფოდ გადაიტანეს საქვები, მოამზადეს სკვერი და ყაზბეგის რაიონიდან ჩამოიტანეს დიბაზის ორი ძვირფასი ქვა, „ვეფხისტყაოსანში“ შექმნილი იგივე ამარტის ქვები. ეს კუთხე თითქოს თავისთავად მოითხოვდა შევსებას. ეს ადგილი თითქოს განზრახ შეარჩია პოეტმა.

აქ სადავებოდ მოსვლა არცაა საჭირო: ამ კიბეზე ყოველდღიურად ადის და ჩამოდის ასობით, ათასობით ადამიანი და ყველას ყურადღებას მიიპყრობს გალაკტიონის ხატოვანი ფაქსიმილი.

ნიმანდობლივია, რომ ეს ქვები ჩამოტანილია ყაზბეგის რაიონიდან, მშობლიური რაიონიდან ჩვენი უმბრძვლი და უნეტარესი პატრიარქისა, რომელმაც 2000 წლის 25 ივნისს მრავალრიცხოვანი მრველი შეკრიბა სიონის ტაძარში და ეუბნო და პანაშვიდი გადაუხადა გალაკტიონის სულს.

ნიმანდობლივია ის ფაქტიც, რომ გალაკტიონის ობელისკი დგას ილია ჭავჭავაძის პრისიპეტზე. ეს ობელისკი ნინამურის გამოძახილია. ეს ორი ობელისკი გახლავთ მკაცრი გაფრთხილება, რომელიც ყოველთვის უნდა ახსოვდეს და არასოდეს არ უნდა დავიწყდეს ქართველ ხალხს.

„პრამია“

1998 წელს მწერალთა კავშირმა ჩემი „უცნობი“ რუსთაველის პრემიაზე წარადგინა. ნიგეშა პრემია ვერ მიიღო — რამდენიმე ხმა დააკლდა.

ეს ფაქტი ნებატურად შევსადა პრესაში, რადიოში, მწერალთა ცალკეულ პუბლიკაციებში, დაზირეკეს ნაცნობმა და უცნობმა გულშემატკივრებმაც.

შემდეგ და შემდეგ ასევე ნებატურად გაიხსენეს:

- 1998 წელს — მიხეილ ქველიციემ,
- 1999 წელს — ფრიდონ ხალვაშმა,
- 2001 წელს — მურმან ლებანიძემ,
- 2003 წელს — ჯუმბერ თითქერიამ,
- 2005 წელს — თემურაზ დოიაშვილმა,
- 2008 წელს — ვილენ მარდაღიშვილმა,
- 2009 წელს — იოსებ ჭუმბურიძემ.

1998 წელს პრემიის კომიტეტის თავმჯდომარეს, ჩემს უფროს მეგობარს, მურმან ლებანიძეს ნინასწარ გულწრფელად განუვუცხადე: მივიღებ პრემიას, ძალიან გამიხარდება, თუ არა და — ძალიან არ მენწყინებამეთქი.

მაშინ გამოცემლობაში ერთ ოთახში ვისხედით მე და დირექტორის მოადგილე შოთა იამანიძე. შოთამ ერთი კვირის შემდეგ გამოიბოლა: შთელი კვირა გაკვირდები და გაცილებული ვარ, არაფერი რომ არ გეტყუბო. მე იგივე ვაუშვოდი, რომ ორივე შედეგისათვის ნინასწარ ვიყავი შემზადებული.

ერთხელ ბატონ პავლე ინკორაყვას შევხვხვებ: თქვენ რომ აკადემიამი წარადგინეს მწერალთა კავშირმა და უარი გვიხრეს, ეს ფაქტი უფრო საინტერესოა-მეთქი.

ბოდიშს ვიხდი თამაში შედარებისათვის, მაგრამ მეორე ჩემს პრემიასაც იგივე ბედი ეწია: წლები გადის და ნიგეშა გაროვებს და აჭარბებს იმ ხმებს, რომლებიც პრემიების კომიტეტის წევრებმა ვერ გაიმეტეს — ცამტიკი წლის ნინაო.

დასასრული შემდეგ ნომერი

მართლმადიდებლური პოეზიის პირველი ფესტივალი „წმიდა ნინო“

სამშვიდობო ორგანიზაცია „სადაკო“, წმიდა ილია მართლის (ჭავჭავაძის) სახელობის სალიტერატურო ფუნდალ „საქართველოს მოამბე“ და სალიტერატურო ფუნდალი „ოლე“ 2011 წლის 31 მაისს თბილისის სამების საკათედრო ტაძართან არსებულ „ახალგაზრდული და კულტურული აქტივობების ცენტრის“ დარბაზში აწყობენ მართლმადიდებლური პოეზიის ფესტივალს. ფესტივალში მონაწილეობის მიღება შეუძლიათ როგორც პროუსიონალ მწერლებს ისე დამწყებ ავტორებს, რომლებზეც პოეტური სიტყვით აღიღებენ უფასო, მართლმადიდებლურ სარწმუნოების. გარდა მხატვრული ღირსებებისა ლექსს უნდა გააჩნდეს სულიერების მალაღ დონე.

ავტორებმა გამოუქვეყნებელი ლექსები (არა უმეტეს 3 ლექსისა) უნდა გამოგზავნონ ელექტრონულ მისამართზე: festival2011@yahoo.com festival2011@mail.ru

ლექსის თან უნდა ერთვოდეს ავტორის ფოტო და ტელეფონის ნომერი.

წილების გამოგზავნის ბოლო ვადაა 2011 წლის 30 აპრილი.

ეთურის მიერ მონაწილეული ლექსები 31 მაისისათვის დაიბეჭდება ცალკე კრებულად, ხოლო გამორჩეულ ავტორებს გადაეცემათ დიპლომები და სამახსოვრო საჩუქრები.

ტელეფონი: 899 94 94 82

თამარ ყალიჩავა

პოლიტიკური რომანტიზმის ბმირი

ლექსი
ქაქუცა წოლყაშვილზე

საზოგადოება ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტში როსტომ ჩხეიძის მიერ ქაქუცა წოლყაშვილზე ნაკეთებული საჯარო ლექციის მოსასმენად შეიკრიბა. შეხვედრას ინსტიტუტის დირექტორი, პროფესორი ირმა რატანიანი უძღვებოდა:

„მოგესალმებით, უკვე ტრადიციად იქცა ლიტერატურის ინსტიტუტში ეს შეხვედრები, რომლებიც ლიტერატურათმცოდნეობის პრობლემებს და თანამედროვე კვლევებს ეთმობა. მოხარული ვარ, რომ ინტერესს ამ სემინარის მიმართ საკმაოდ მაღალია და, თუ არ ცვდები, მიმდინარე წელს ეს არის რეგით მეოთხე მოხსენება მის ფარგლებში, რომელსაც პეტია „ლიტერატურათმცოდნეობის კურსის პორნოზონტიკა“ და ჩვენ მართლად ვცდილობთ, რომ გავაფართოვოთ დისკუსიის პორნოზონტიკა ამ დიალოგის პროცესში. მე უკვე ძალიან საინტერესო საუბრის მოლოდინში ვარ, რომელსაც დარწმუნებული ვარ მოჰყვება ასეთივე საინტერესო შეკითხვები და დისკუსია ბ-ნ როსტომთან“.

ხოლო მას შემდეგ, რაც მადლობა გადაუხადა მომხსენებელს საინტერესო და მნიშვნელოვანი ლექციისთვის და დამსწრე საზოგადოებას შეკითხვებისა და შთაბეჭდილებების გამოთქმა სთხოვა:

„ძალიან საინტერესო მოხსენება მოვისმინეთ, ძალიან მნიშვნელოვან თემაზე. ვფიქრობ, ყველაზე ძალიან ყურადღებით გუსმენდით ამ სიღრმისეულ დაკვირვებებს, რომელიც ამ მოხსენებაში ჩანდა — ადამიანის ისტორიულ ბედს და მის ლიტერატურულ რეფლექსიას შორის“.

ყურნალისტი ვახტანგ ბახტაძე დაინტერესდა, თუ როგორ იხსენიებდა მაშინდელი, ბოლშევიკური პრესა ქაქუცა წოლყაშვილსა და სხვა აჯანყებულებს:

„თქვენ გაკვირთ ასხენეთ მაშინდელი ტერმინი „პოლიტიკური ბანდიტი“, თქვენ ღრმად გატყნაწამოშეყარი ამ საკითხებზე და მომავალი თაობებისთვის საინტერესო იქნება იმის გაგება, თუ როგორ მოიხსენებენ აჯანყებულებს მაშინდელ პრესაში, როგორ მოიხსენებენ ლიტერატორები და როგორ — პოლიტიკოსები?“

როსტომ ჩხეიძე:

„მაშინდელ ბოლშევიკურ პრესაში, როგორც „პოლიტიკური ბანდიტი“ — ასე იყო. ამით ისინი აღიარებდნენ,

რომ პოლიტიკური მებრძოლი იყო ქაქუცა წოლყაშვილი. ოღონდ, ძალიან მალე საერთოდ გაქრა მისი სახელი, საერთოდ აღარ ახსენებდნენ. ქაქუცა წოლყაშვილი მაშინ არ არსებობდა, აღარ არსებობდა — არც აჯანყება ყოფილა, არც ქაქუცა ყოფილა, არც ბანდიტად, არც არაფრად აღარ ახსენებდნენ. იმიტომ რომ, რომ ახსენონ ეს მაინც განიხილავდნენ ასოციაციებს, ვიღაცა გაიხსენებდა, ვიღაცა დაინტერესდება ამ რეალობის აღდგენით. იმიტომ ვფიქრობ რომ აღარც ახსენო და საერთოდ მიჩქვამო. საბჭოური, ჩვეულებრივი დემაგოგიური ხერხია“.

ლევან ქურციკაშვილმა დარბაზს ქაქუცა წოლყაშვილთან დაკავშირებული ბავშვობის ორი მოგონება გაუზიარა:

„მეფე ლიონსა არ იყოს, 80 წელიწადს გადავცდი და სრულ ჭკუაზე ვარ თუ არა, ის არ ვიცი. ახლა რატომ ვამბობ ამას, თბილისში დავიბადე, სვანეთის უბანია ჩემი უსარკულესი პეტია, მაგრამ გავიხარე კახეთში, თელავში და ძალიან ადრე გავუშინაურდი იმ მშვენიერ სოფლებსა და ქალაქებს. უნდა მოგახსენო, ჩემი როსტომი, ქაქუცას განმობილი ხალხში არ ყოფილა. ქაქუცას არ ახსენებდნენ. ორად ორი შემთხვევა მახსოვს. ბავშვები ვართ, ერეკლე მეფის სახლის წინ იყო ძველი ბაღი, რომელსაც მოხუცი დარაჯი ჰყავდა და, ერთხელ ამ დარაჯმა თქვა, აქ რომ ადგილი არისო, შავი ჯავიჭით შემოღობილი, უსახელო საფლავიო, იგი, ეს ვინა სსსრსთვის არისო? გავიგონათა თქვენ, მატანში დაბადებული კაცი იყოო, რაზ-ბოიონი“ იყო, მაგარი „რაზბოიონი“ — ქაქუცაო. იმ ადგილს რომ ჩავუვლიდიო, ძველ ბაღში, სულ მახსენდება დარაჯის სიტყვები „მაგარი „რაზბოიონი“ ქაქუცაო.“ მეორე შემთხვევა იყო კიდევ: აღაზნის ველზე (ბაა აღაზნის ლოქის რა შედგენა), იქაც ერთ სახში, მშვენიერი პურმარული გაიმართა და იქ იქცა, აი, აქვე, ნაფრევეები რომ დგასო, იმ სახლში მოუწყეს ქაქუცას ალყაო, და მაშინ ბუნებურ გადარჩაო, გასლტა და გაასწრო აქედანო.

თეთრიან მატანშიც, სადაც ქაქუცა იყო დაბადებული, იქაც ისე მუშაობდა მაშინდელი მთავრობა, გაჭაჭანება ქაქუცას სახელისა არ ყოფილა. ახლა მე რა მინდა, როსტომი, აი, ამ წინს კაცი ვახვიდ და თავიანდე, მე გვიჩნია, რომ ქაქუცა თამაშობდა ნაგებულ ბრძოლას „თამაშობდა“ არ ესადაგება იმ კაცის საქციელს. მისი მთელი არსება იყო მართლაც დადგურვლა სამშობლოს სიყვარულით. იმას იქ დივიზიები ცულებოდა თუ არ ცულებოდა, მაინც გასაჭირში იქნებოდა... რვა-ღურად აფსაება, რომ ვერ აფერიალვდა იქ ერთხელად დრომას... მე გვიჩნია, ეს იცოდა, მაგრამ ისეთ გარემოებაში, ისეთ ამბავში იყო ჩათრეული, თავი ვეღარ დააღლია... ალბათ, ამ ამბავმა განაპირობა კიდევ ის, რომ ქროლიან გაუღლიანდა, ტუბერკულოზით ვახდა ავადა... ეს ტუბერკულოზიც, მგონი, სამშობლოს სიყვარულის ტუბერკულოზია“.

ლევან ბრეგაძე:

„ბატონო ლევან ქურციკაშვილმა რომ ბრძანა, „ქაქუცა თამაშობდა ნაგებულ თამაშს თამაშობდითო“, ამას მინდა რაღაცნაირად გამოვხეხმავო. მართლაც ასე ჩანს, გონივრული არ ჩანს ასეთი ბრძოლა, ბრძოლა ვის წინააღმდეგ? ბოლშევიკების წინააღმდეგ, რომელმაც ზევადა მოვიდა და შინ ამ ზევაგს უნდა შეუშვირო თავი? მაგრამ მთლად ასეც არ არის საქმე! დიდი ბნის წინაა ნავიკითხე ამერიკელი ავტორების სეიფარსისა და კანის ნიკეი „საიღუპ-“

ლო ომი საბჭოთა რუსეთის წინააღმდეგე", და იქიდან ჩანს, რომ ქაქუცა ჩოლოყაშვილის ამბოხი მთლად უიმედო ნა-მონჯება არ ყოფილა. როგორც მახსოვს, არსებობდა გეგ-მა, რომლის თანახმად ამბოხება ერთდროულად უნდა დაწყებულიყო მთელ კავკასიაში და საბჭოთა რუსეთის დიდ ნაწილში. ამას (ამბოხების ყველგან ერთდროულად დაწყებას) პრინციპული მნიშვნელობა ჰქონდა. მესმევოქე-ბის ნაადრევად გამოხსელის თაობაზეც იყო იქ იმ წიგნში, როგორც მახსოვს, საუბარი... ნოე ფორდანი იყო ნახსენე-ბი, ქაქუცა — არა. მაგრამ ერთდრო-ული ამბოხების გეგმა, რომლის გან-ხორციელებას ბორის სავენიკოვი ხელმძღვანელობდა, ჩაყარდა. აჯან-ყების დაწყების წინა დღეს სავენიკო-ვი დაიჭირეს, და ეს კაცი, რომელიც დიდი მტერიც იმ დროს საბჭოთა რუსეთს არ ჰყავდა, ციხეში „გაბოლ-შევიდა“, ყველაფერი მოინანია მე-რე კი თავი ჩამოიხრჩო. ასე იყო ეს საქმე, როგორც მახსოვს. ყოველივე ამის გათვალისწინებით, ვფიქრობ, უაზრო აღარ ჩანს ქართველების ამ-ბოხი, უბრალოდ, ისინი მარტო-მარტო შერჩნენ მტერს პირისპირ, იმის გამო, რომ ერთდროულად აჯან-ყების გეგმა ჩაყარდა. მოკლედ, იმის თქმა მინდა, რომ სავენიკოვის გეგმის გათვალისწინება ქაქუცა ჩოლოყაშ-ვილისა და მის თანამებრძოლთა ამ-ბოხების ისტორიის შესწავლას, ეფიქრობ, მხოლოდ წაადგება, მას-სტაბურობას შექმნის მას და არც ისე უაზრო გამოჩნდება. ასე მგონია.

იმისაც ვიტყვი, რომ, როგორც როსტომის ყველა გა-მოსვლა, დღევანდელი საუბარიც დიდი სიამოვნებით მო-ვისმინე... ბევრ რამეს ვგებულობთ ახალს. რაც მოავარია, გადამდებია მისი პათოსი — შენც მოგიჩვენებ რაღაცა მსგავსი გააკეთო, და კიდევ ერთხელ მადლობა ამისთვის მიმისწევს".

სიმბოლური იყო **ზაზა აბზიანიძის** გამომხაერება. იგი საზოგადოებას დაკინებულ ქვეყანაში შექმნილი არა-ჯანსაღი გარემოს შესახებ ესაუბრა, სადაც გმირებს ან-ტიგონური ენაცვლებიან და ასეთ ვითარებაში როსტომ ჩვიტის ღვანლს ჟანსალი ცნობიანების შესანარჩუნებ-ლად ბევრის მოქმედი და ჭკუის სასწავლებელი უწოდა. მან გამოსვლა ძალზედ ორიგინალური ყესტილი დაასრუ-ლა — ბატონ როსტომს საჩუქრად მაშის, გიორგი აბზია-ნიძის მიერ ნაქონი, შალვა ამირჯვიტის ლექსების კრებუ-ლი „მინაწერები“ გადასცა:

„სიმბოლოლოგიით დაივწყებ, ჩემთვის საყვარელი და საინტერესო თემით. სიმბოლოლოგია განასხვავებს საკრ-ალურ საგნებს, სიმბოლურ მოვლენებს და ბოლოს სიმბო-ლურ პროვინეტებს და ქვეყანაზე ძალიან ბევრი რამის თქმა შეიძლება იმის მიხედვით, თუ ვინ არიან ეს სიმბოლოური პი-როვნებანი... პოლიტიკური რომანტიკის ზეობის ხანაში სიმბოლოური პროვინეტანი არიან აღექვანდრე ბატონიშვი-

ლი, ქაქუცა ჩოლოყაშვილი. იმ დროს, როცა ქვეყანა კინ-დებდა, მისი სიმბოლური პროვინეტანი ხდებოან ქარაფულტა, უხამსი მსახიობები და კუნთბაგარი სპორტსმენები, მეტი აღარაა. მე ისევე მგონია, რომ მთელი პათოსი როსტომის მოღვაწეობის — და არ შემეშინებება ამ წუთში ამ სიტყვის თქმისა — არის აი ამ სიმბოლურ პროვინეტათა სპექტრის გა-დანაცვლება, შებრუნება იმ ლრსიველი პროვინეტებისაკენ, ჯერ ერთი, გახსენება უბრალოდ, იმიტომ, რომ არჩილ ჯორჯაძე ვის ახსოვს ამ ქვეყანაში. ახსოვთ და გაისიხენს

ქაქუცა ჩოლოყაშვილი, აი იმ დემონს-ტრაციების შემდეგ, იმ ტრანსპარან-ტების შემდეგ, იმ არცთუ ალსაბაცე-ბელი სპექტაკლის შემდეგ (არ მინდა რამე ცუდი ვთქვა თეატრზე, რომელ-მაც კმუთობდა და ჩემი ბიოგრაფიით ვარ დაკავშირებული), მაგრამ ესეც რაღაცა დეკორატიულია, ისევე, რო-გორც სამარტოტო ტაქსში პირვე-რის გადაწერა არაფერს არ ამბობს ქვეყნის რელიგიორობაზე და ქრის-ტიანულ სანყისებზე... თუ ამ სიმბო-ლურ პროვინეტებს მივხედუნდებით, ერთ-ერთის მძღვეც დაფიქრება ძა-ლიან ბევრის მოქმედი და ჭკუის სასწავლებელი. აქ მარტო ქაქუცა არ არის, აქ არის ძალიან ბევრი რამ... ხანდახან ჩვენთვის ძალიან მიმეხვ დასასწავლებელი ბიოგრაფია. ისეთი რამ, რაც გინდა ამოიკრებო მესხიე-რებთან. აი, ეს ექიზოვი ვახტანგ რა-ზიკაშვილისა — სამარცხვინო და და-სასწავლებელი ადამიანისთვის... ხში-

ქაქუცა ჩოლოყაშვილი

რად არის ამ რომანში ნახსენები შალვა ამირჯვიტი, ძალიან საინტერესო ბიოგრაფია. ერთ ექიზოვი ნავიკითხვ თქვენი ნებართვით, შალვაზეც ლაპარაკი... და გადაბოლიდა მისი ლირიული ლექსების პანიკრებულა — „მინაწერე-ბი“: აბა, ჩაკითხე, სიზმრებისა და არქედლების პოეზია თუ არ არისო...“ — საერთოდ, ეს ბიოგრაფიული რომანი იკითხება არაჩვეულებრივი ინტერესით, ვერ მოწყდები და მინც მოწყდები იმ ადგალის, სადაც ეს ჩაკეთდა. მიყვინ იმ თაროსთან, სადაც „მინაწერები“ იღო და გადავდე მეორე თაროზე, სადაც ერთი ნაწევარი უჭირავს როსტომის წიგ-ნის და ეს „მინაწერები“, მამაქვის ნაქონი, რომელიც თა-ვის დროზე ჩაკეტულ თაროში იჯარებოდა. ვიცოდი, რომ ეს განდობილთა თარო იყო, — სტუმრიანობის დროს და როცა უცხო ხალხი ტრიალებდა სახლში, არ უნდა მიკარებოდი: გრიგოლ რობაქიძის, მიხეილ ჯავახიშვილისა და სხვათა აკ-რძალული წიგნები იღო. აი, ეს წიგნიც მათ შორის, და ვი-ფიქრე, შეიძლება ჩემმა 70-მა წელმაც მავიჭრებინა, რომ მინდა როსტომს გადავცე ეს წიგნი და ჩემი გამოსვლა ამ სიმბოლოური ყესტილი ადამიანისთვის“.

ირმა ჭბათანი:

„შესანიშნავი საჩუქარია, ბრწყინვალე...“

ეშარი კვიციანიშვილი:

„ახალი ნაკითხული მაქვს ეს წიგნი. ჩემი აღტაცებაა გა-კუზიარე როსტომს. მძილავს მისი მწერლური და ორ-

ელენე ამაღლობელი

შავი ჩონის მისტერია

როსტომ ჩხეიძის ახალი ბიოგრაფიული რომანის წარდგინება

„ეს არის ნიგნი პიროვნებაზე, რომელიც მხოლოდ იმით კი არ არის ცნობილი, რომ მე-11 არმიას ებრძოდა და უზარმაზარ იმპერიას ამბოხებოდა, ის კავკასიური ეთიკის, ზნეობის, ჩვენი სინდისისა და კაცობის სიმბოლო გახლდათ“, — ასე იტყვის **ერეკლე საღლიანი** სამეზბის ახალგაზრდულ ცენტრში, წარდგინებაზე **როსტომ ჩხეიძის** ახალი ბიოგრაფიული რომანის „**შავი ჩონა**“, რომელიც 1924 წლის აჯანყების თაოსანს ქაქუცა ჩოლოყაშვილს ეძღვნება.

როცა მე-11 არმიის ნაწილები უტყვევდნენ და მცირედნი შემორჩნენ შევიწყული მძებრი, ქაქუცას ქისტებთან კაცი გაუგზავნია და დახმარება უთხოვია. მათ უარი უთქვამს, რადგან ერთ-ერთ შაბიტულ ზვესურს ქისტები მოუკლავს. იმ ხვესურს მოსისხლე მტერთის შვილი გაუგზავნია და შეუთვლია: თუ თქვენი წამოუსვლელობის მიზეზი მხოლოდ ეს არის, ალღუთ სისხლი და გადმოიხიეთ ამბლამ, დაგვეხმარეთო. იმ ღამეს ქისტები მართლაც გადმოიხილან, ბავშვი უფრებლად ჩაუზარებიათ მამისათვის და საერთო მტრის წინააღმდეგ ბრძოლაში ქართველთა გვერდის დამდგარან.

ამ სულსემძებრულ ისტორიას ერეკლე საღლიანი გაიხსენებს კავკასიური ეთიკის ნიმუშად და იმის დასაწახავად, თუ რამოდენა მნიშვნელობა ენიჭება დღეს ქაქუცა ჩოლოყაშვილის სახელის გაცოცხლებას, კავკასიური სინდისისა და კაცობის სიმბოლოს ნაშრომებს. ამიტომაც აღნიშნავს:

— თუ არის დარჩენილი ლიტერატურის რომელიმე სფერო, რომელშიც ჩხეიძის მადლობა კალამი არ შეხებოდას. ზის, თარგმნის, წერს ნიგნებს, რომლებიც ყველაზე მეტად სჭირდება ჩვენს ქვეყანას. მისი უფრო იმ მწერლებს, იმ სახელებს დასტრიალებს, თავის დროზე ცენზურის მარწმუნებში რომ მოუქცენ და მკითხველამდე მისვლა დაავანინეს. განსაკუთრებული მადლობა მინდა უთხრობ და ვარკველი თაობის, 40-იან წლებში გერმანულეთთან თანამშრომლობის ბრალდებით რეპრესირებულ უნიჭიერეს მწერალთა შემოქმედების გამოთვლებათვის. სხვა რომ არაფერი დაეწერა, მის დიდ ღვაწლად მხოლოდ პავლე ინგოროყვას შესახებ ბიოგრაფიული რომანი იკმარებდა, არადა ერთმანეთზე უკეთესი ნიგნები დაუნყო მომავალ თაობასო.

ქაქუცას სახელი ჯერ კიდევ იმ დროიდან ესმოდა, ვიდრე ნერაკოთხვას დაიწყებდა.

ოთარ ჩხეიძე ხშირად ამბობდა: სამმა პიროვნებამ ითავა ალერულებიან ბაგრატიონთა ვალი — ილიამ, არჩილ ჯორჯაძემ და ქაქუცა ჩოლოყაშვილმაო. ხანი უნდა გასულიყო, რომ ამ ადამიანთა ღვაწლში გარკვეუ-

ტორული ხელოვნება და ამ შემთხვევაში მახსენდება ჩარლზ დიკენსი, რომელიც თავის რომანებს საჯარო გამოსვლებისას ატყვდა საათნახევარსა თუ ორ საათში. ასე გენიულურად ფლობს როსტომი ორატორულ ხელოვნებასაც. უზარმაზარ-ვალესი ნიგნია. ერთი აზრი მაქვს, რამდენიმე ადგილას, ცოტა საეჭვოდ გამოიყოფება (შომეწონა როსტომის ტერმინი „ჩეკელეები“) ჩეკელთა მიერ მოტაცებული შალვა მალაქაძედიე. ერთგან იყენებს კიდევ როსტომი მის შემუარებს. ვიტყვორ რეხილაქემ გამოაქვეყნა მისი ამბავი... ვიტყვორს აქვს ჩემთვის ნათქვამი, ერთადერთი კასეტაო, ჩემი ნაამბობისო, ზვიად გამსახურდიამ ნაილო და დაიკარგაო. არ ვიცი, როგორ დაიკარგაო... მაინც პატრები შეყვდათ ეს კაცო... სამსახური მისცეს, იურისტი იყო... ვახვთვიქლებამც მიიღო მონაწილეობა... ემიგრაციაში არ აქვს კარგი სახელი.

მაინტერესებს ერთი ეპიზოდი, ერთი ახლობელი კაცია ჩემი — დევი შორასი, მითხრა, ბები-აჩემი კავთისხვეული ქალიაო, თურმე სტალინთან იმყოფებოდა და სტალინს გაათავისუფლებს გიორგი შატბერაშვილიო, კულაკების მხარდამჭერა დასწავს და ამიტომ დააპატიმრესო...

როსტომ ჩხეიძე:

„შემაგრეს ბრალდება ეს ლექსი იყო ქაქუცასადმი მიძღვნილი, მერე კულაკთა მხარდამჭერაც მიაყოლეს...“

ეზნაზ კვიციანიშვილი:

„როსტომმა ამ საჯარო გამოსვლისას გამოტოვა ქაქუცა ჩოლოყაშვილის აგონიის ეპიზოდი, ასე შესანიშნავად აღწერილი რომანში, თუ როგორ იღუპება იგი სანატორიუმში. ამხელა ვიქცაკი დარღობს, დღეში ოთხჯერ უნდა ვჭამოი, ლუარსაზს თათქარბედ ვიქცეოი... და ბოლოს, თეიონი ილია ქვხავედა და უზენება, ჩემი ბიოგრაფიიდან ჩავეღეს მის მითხრობაში და მე უფრო ვარ ლუარსაზი, ვიდრე შენი... არჩევეულებრივია...“

სავსებით დამაჯერებელია, თავიდან ბოლომდე როგორ გასდგეს ამ წიგნს მიზელი ჯავახიშვილის ტანჯული არჩდილი. რამხელა თვითგვეგმა, როცა იგი თეიმურაზ ხევისთავს საკუთარ თავს ადარებს.

ასევე საინტერესოა, როგორც ცოცხლებდა ნიგნში მისა ხელაშვილი. უზარმაზარი საქმე გამოვიდა, არ მეგობა, თუ მისაკ წერეთელზე ბიოგრაფიული რომანის შექმნის შემდეგ ასეთი ექსპრესიით დაწერდა სამიოდ თევეში ასეთი შვენიერ ნიგნსაც. ჩემი მეგობრისა არ იყოს, სამოცდაათს მეც გადაცილებული ვარ, მაგრამ ჩემი ემოციები არ ტყუიან და ვულოცავ როსტომს ამ შესანიშნავ ნიგნს. როგორც მამამისმა მხატვრული პროზით შექმნა ქართლის ცხოვრების მატჩიერი, დოკუმენტურ პროზაში იმევეს აკეთებს ჩემი როსტომი და მინდა, რომ დიდი მადლობა მოვახსენო ამისთვის“.

ლიყო. ამბები, ეპიზოდები, ხასიათები, რომლებიც ამ წიგნშია აღწერილი, ვერ კიდევ თხოუმეტი წლის წინათ შეეგროვებინა და სურვილიც გასჩენოდა, დაენერა წიგნი ქაქუცა ჩოლოყაშვილზე. თითქოს მასალაც ჰქონდა. ეს ყველაფერი გაეაზრებინა კიდევ, მაგრამ... ვერა და ვერ იწყებდა წერას. შთაგონებას სჭირდებოდა და ეს შთაგონებაც, რაღაცნაირად გაჭირვებულბულიყო.

ერთხელაც, მარჯანიშვილის თეატრის სცენაზე, გადაჭედდა დარბაზში ნახავს საქტაკლს ქაქუცა ჩოლოყაშვილზე (რეჟისორი ლევან ნულაძე, პიესის ავტორი გურამ ქართვილიშვილი) და რომ ალტაცდებდა, იფიქრებს, შთაგონებაც ეს აღმოჩნდებაო, მაგრამ... ალტაცებული მაყურებლის ნერიით დამთავრდება ყველაფერი.

დრო კი გადიოდა... დროს სულაც არ ანაღლებდა, ელოდა ვინმე თუ არა, თავის საქმეს აკეთებდა მარადიული სიზუსტით და ზუსტად იცოდა, როდის, სად და რა უნდა მიეტანა. აი ის კი, ვისაც სურდა დროისათვის გამოეჩატა ბელიდან დიდი სახელები, ვინც, მათ ბედისწერას გამოადგენბული, წარსულს, ამწყოსა და მომავალს ერთნაირად უკირკიტებდა, თავის საქმეს აკეთებდა და დიდ წინაპართა სულის გამოწაბობას ეწრაფოდა.

ამიტომაც იტყვის შეკრებაზე **მაკა ჯობაძე**:
„როსტომ ჩხეიძე დროით დადგენილი, დროით შემონმებული ვარსკვლავების, რაგინდ უცნაურადაც არ უნდა ფერდეს, აღმოჩენით არის დაკავებული. ეს მისი სისხლბორცული საქმეა, მისი სტიქიაა, მისი სასიცოცხლო სიერცეა. ათწლეულთა და საუკუნეთა სიღრმეებში ჩუმად ჩარჩენილ სახელებს უფიცობისა და გულგრილობის ფერფლად განაწინად, მთელი ბრწყინვალეობით გადმოსახება ისინი ჩვენს დროში, სული შთაბერა, გააცოცხლა. ეს ძალიან რთული, ძნელი საქმეა, კეთილშობილური, უმაღარი, ხშირ შემთხვევაში საარსიო საქმეც, რადგან ჩვენს სინამდვილეში გარდაცვლილები ხშირად ცოცხალთა საქმეს აკეთებენ“.

ჯანსუღ ჩარკვიანი კი დაძმენს:
— ისეთ დროში ვცხოვრობთ, რის ქაქუცა, რა ქაქუცა, მალე იაკობ გოგებაშვილი არ ეცოდინებათ. აი, ამ გზით მივდივართ და დღერთმა დაგვიფაროს, ასე გაგრძელდეს. ამიტომ დღეს ქაქუცას გაცოცხლება დიდი ვაჟკაცობა მგონია. თუ წარსულის ფასი არ იცი, ამწყოს ვერ შეაფასებ, და მომავალიც ვერ გაიმარჯვებს. როსტომ ჩხეიძის წიგნებში კი საომივე დროა გერწყმულიო.

ახალი დამთავრებული ჰქონდა რომანი მიხაკო წერეთელზე, საბოლოო რედაქციაზე მუშაობდა, როცა ემზარ

კვიტაიშვილმა ახალგამოცემული წიგნი გადასცა სპირიდონ კვიდის მიმონერების შესახებ და რომანიც სანტერესო პასაჟებით შეივსო მიხაკო წერეთელზე.

ხანი გავიდა მას შემდეგ და ერთხელაც ნამოგონდა, თითქოს სადღაც ამოვიკითხოს, რომ ქაქუცა ჩოლოყაშვილი ლუარსაბ თათქარიძესთან აიგვიგნდა თავს, ოღონდ ვერ კი იხსენებს სად. თუ ეს წარმოსახვის ნაყოფი აღმოჩნდებოდა, ფრაზა სტატის დანერას ეყოფოდა;

თუ აღესქანდრე სულხანიშვილს ეწერა ან შალვა ნუცუბიძეს, ქაქუცა ამ გვითხრობდა, მცირე მონოგრაფიაც გამოვიდოდა; და თუ თვითონ ქაქუცა ამბობდა... გამზადებულ ქარგა იქნებოდა რომანისა.

და გულისფანქვალით რომ შლიდა წიგნს სპირიდონ კვიდას ჩანანერების შესახებ, თან ქაქუცას სულსაც ევედრებოდა, იქნებ როგორმე ეს ფრაზა მაპოვინოო... და, აი, კიდევ:

„შე თვითონ გადავწყვიტე, დავმორჩილებულიყავ ლუარსაბ თათქარიძესავე ბედსა“.

ქაქუცა ამბობდა... ქაქუცა ჩიოდა თავის ბედს.

და ეს ოდესღაც რომელიღაც წერილიმ დაწაკენილად ეწერებოდა, სულაც მას შემოეჭსოვება ნანარმოების კომპოზიციური ქარგა და კიდევ ერთი ბრწყინვალე ნიმუში შეემატება თანამედროვე მხატვრულ-დოკუმენტურ ჟანრს.

— როსტომ ჩხეიძის ყველა რომანი, ფაქტობრივად, დოკუმენტალისტიკაა, მაგრამ დიდი შემოქმედის მიერ დაწერილიო, — აღნიშნავს შეკრებაზე **ლია სტურუა**, — პირადად მე განსაკუთრებით მიყვარს მისი მონოგრაფია „ქება სიზარმაცისა“. როგორი ოუმორით არის დაწერილი და რა ზუსტად გამოხატავს თავის არსს, მაგრამ ისიც პოეტის დაწერილია.

როსტომ ჩხეიძე ლიტერატურის ადამიანია. ლიტერატურის გარეშე, დარწმუნებული ვარ, ვერ იცოცხლებდა. ამ ყველაფერს ამგვრებს ის, რომ იგი დიდ სახელებს პატრონობს. ქაქუცა ჩოლოყაშვილი მნიშვნელოვანი პიროვნება იყო საქართველოს ისტორიაში და მისი სახელის ნამონევა ძალიან საგულისხმოა, მით უმეტეს დღეს, როცა ასე მოგვეძალა სხვა ღირებულებები. კი მატროს, ძალიან მიყვარს ევროპა, მაგრამ მე ევროპელი არ ვარ, ქართველი ვარ და ქართველად უნდა დავდგე ყველგან. როსტომ ჩხეიძე ამ ქართულ საქმეს აკეთებს, რისთვისაც დიდი მადლობელი ვარ მისი.

და კიდევ... არ იცი, არასოდეს მიკითხავს, მაგრამ მგონი ლექსებსაც უნდა წერდეს, რადგან ის აშკარად პოეტია.

როსტომ ჩხეიძე

გვიანდელი პერიოდი რომანისთვის „შავი ჩოხა“ და-
ერქმია. ამ სათაურში ქაქუცას ბედისწერაზე გავსიმბოლოვე-
ბულიყო და ჩვენი ქვეყნისადაც. და ერთხელაც თავის საყვა-
რულ ნივთს — მიხილვ ჯავახიშვილის ჩანაწერებს რომ გა-
დამოღოს — რომელშიც თავის დროზე საგულდაგულად ჩა-
უსხაზავს საინტერესო ცნობები თუ სასაქები — ერთ ასეთ
ფრაზასაც აღმოაჩენს (ოფესილაც საგანგებოდ ჩანიშნულს,
მაგრამ მივიწყებულია და ცნობიერებაში მიკარგულს):
— მინდა დავეწერო რომანი „შავი ჩოხა“.

ოლონდ მიხილვ ჯავახიშვილი არ აზუსტებს, ვის უნდა
ეძღვნებოდეს ეს რომანი. მინიშნებითაც არ მინიშნებს,
მაგრამ... სამშობლოს ბედისწერის გამოდევნებული ადა-
მინისთვის, იმისთვის, ვინც მიხილვ ჯავახიშვილის გუ-
ლისნადღისაც უეკრიტებს, თავისთავად იგულისხმება,
რომ შავი ჩოხის „შვიდავი“ კაცო, ვინ-ვინ და, სწორედ ქა-
ქუცა ჩოლოყაშვილი უნდა ყოფილიყო.

ქაქუცას ჩოხაზე სისხლში გასამებულიყო.
ქაქუცაც ლეთისკაცად ეცნო ერს გენით, გონით და სამ-
შობლოსადმი უნაპირო სიყვარულით. და რა გასაკვირი იქ-
ნებოდა მწერალი, რომელიც თავად იყო მონანილ იმდრო-
ინდელი მოვლენებისა, ვის თავზე გადავიდა ის ქართვე-
ლიები, სურვილი ჰქონოდა ამ ყველაფრის გაცოცხლებისა.

— ეს არის რომანი, რომელიც მიხილვ ჯავახიშვილს
უნდა დაეწერა, — ასე დაიწყო თავის გამოსვლას შეყრე-
ბაზე თეიმურაზ ქორიძე, — ეს არის ნიგინი შავი ჩოხის,
დაუყოყნარ, მარადიულის შესახებ.

აქ საოცრად ერწყმის ერთმანეთს მეცნიერი და მწერალი;
ეს ჩემი ნიგინა — ასე შემოვიდა ქიქვა და ასე იტყვის
ბერი თთვერანი, რადგან შავი ჩოხის ნოსტალგია ნოს-
ტალგია იმ დიდი თაობისა, რომელიც გაბადა და იბრძო-
და, და რომლისთვისაც ბაზალეთის ტბის ძირას დაჯანე-
ბული აკანია შეიძლება ყოფილიყო მისტაფიკაციური
მოგონება. მაგრამ... ყველაფერი შეიძლება რეალობად იქ-
ცეს და გაცოცხლდეს, როცა დადგება ისტორიული ნული,
როცა ჭეშმარიტების საათი დადგება.

ხომ საითქოს ძალიან შორეულია გიორგი ათონელი თა-
ვისი საოცარი ფრაზით: „ნათესავი ქართველთა უშანკო
არს“... მაგრამ ამ ყოვლისმომცველ სიტყვების უპროფრა-
ზისას ავტორი შენიშნავს, რომ ქაქუცა ჩოლოყაშვილსა
და, საერთოდ, იმდროინდელ ქართველთაში ქართულ
უშანკოება აბზობდა. თეთი ყველაზე დიდი ნიპონისტი
ფრანც კაფკაც კი შენიშნავდა, ადამიანს არ შეუძლია იარ-
სებოს რაღაც დაუწვრვრელიად მიტყვი რწმენის გარე-
შე. შეიძლება დაწვას საკუთარი ნაწერები, ცრემლი ღვა-
როს საკუთარ თავზეც, შერობაზეც, ქვეყანაზეც, მაგრამ
ვერ იცოცხლებს ვერც ერი, ვერც ბერი, ვერც კაცი, თუკი
უკანასკნელ დასაყრდენს დაკარგავს. და ეს ამბობებული
უშანკოება, ეს არის — თუ გნებავთ, ეგზისტენცი, რომელ-
იც მუდმივად ფეთქებს ქართველ კაცში — შავი ჩოხის
გამარჯვებაცაა, ცრემლიცაა, ყიფინაც გამარჯვებისა.

ჩვევს არანაკლებ მძიმე დროის შეილება ვართ, და რო-
ცა ჩვევს საათებთან, წუთებთან საოცრად მსგავს დროზე
გვესაუბრება როსტომ ჩხეიძე, ძალიან საგულისხმო რამ
მგონია. ნიშანდობლივია ისიც, რომ რომანი, რომლის შექ-
მნაც სურდა მიხილვ ჯავახიშვილს, ასე უნდა შემდეგ ინე-

რება და გვახსენებს ნარსულს, არა მხოლოდ იმიტომ, რომ
ისტორიაა, არამედ იმიტომაც, რომ საოცარი ძაფები გვა-
კავშირებს ამ ისტორიასთან.
მაღლობა როსტომს ამ კავშირისათვის.

დროთა კავშირი კი თვითონ არსთაგამრიგებს დაეფე-
ნა და დამტკიცებინა თავისი ბეჭდით.

შემთხვევითი ხომ არ იყო, იატაკქვეშეთიდან ამოსულ დი-
სიდენტურ მოძრაობას ორი პორტრეტი რომ გამოეფინა —
ალექსანდრე ბატონიშვილისა და ქაქუცა ჩოლოყაშვილის.

ეს ორი სახელი იყო სიმბოლო თავისუფლებისა, გა-
მარჯვების რწმენისა... და პორტრეტების ტაროლი კიდევ
დაგვირგვინდებოდა შემტრეტების დაშუქადებლობის
გამოცხადებით.

ათონეულების შემდეგაც განესაზღვრა ქართული სა-
ხელმწიფოებრიობის ბედი. იმ საწინააღმდეგარეობებულ
ბრძოლას ამაოდ არ ჩაველო. ავბედითი საუკუნის მინუ-
რულს დამდგარიყო 1924 წლის აგვისტოს დღეების ნანატ-
რულს ნათელი და სხვა შუქით გაბრწყინებულიყო ქაქუცა ჩო-
ლოყაშვილის სახელიც. ის სახელი, შერეც, სამშობლოდან
გადახვედის შერეც დიდხანს რომ ტრიალებდა ხალხში და
მსხინლად ელოდნენ მის გამოჩენას.

— ხალხი ტყემი გადის, შენ გელოდებიან, თუ დაბრუნ-
დები, ახლა კი ნამდვილად გადავიგდები თუღელსა, — ეცბე-
ნებოდნენ საქართველოდან შორს, პარიზში მყოფ ქაქუცას,
მაგრამ მის უკვე აღარაფერი შეეძლო. დარდიო დადნარი
სანაოლს მიუჭაჭულებოყო და ვერაინი გული უტრიოდა.

„შერამდენედ ხამდებოდა სისხლში ქართული ჩოხა.“
შერამდენედ უნდა გადახვეილიყო ქვეყნის უკვდავ
სულად უფლისგან ნაგულისხმევი საქართველოდან, შერე
რომ ტკივილიანი ზემით დაუბრუნდებოდა უნიმდეს
ალაგს — მთაწმინდას.

როსტომ ჩხეიძე ქართველთა მარადიულ, წყველაკ-
რულევის საკითხაზე დააფიქრებს მკითხველს, საუფლო
სიტყვის დამმარხებლებზე — თავადაც საუფლო სიტყვის
დამმარხებელი.

პირველად იყო სიტყვა... დამარხებულ არს ენაი ქართ-
ლი... როცა ასე მოძალდებულა „ხალისობანი ბრიყოსანი“,
დაველოდოთ უკეთეს დღეებს, რომელთა გარდაუფლობის
ეს სწამდა ერის მასხურად ნათესავან ხელდახსნულ ქა-
ქუცა ჩოლოყაშვილს და ასე უნდა დიდ მამულიშობელ
ქართველთა კიდევ ერთხელ „დამაფიქრებელ“ როსტომ
ჩხეიძეს — გმირთა დაუღალავ ქონებას და მოსარჩუნეს“,
— იტყვის ნანა კუცია. თვითონ როსტომ ჩხეიძე კი, ათწ-
ლეულების შემდეგ ქაქუცას ხსოვნასაც რომ დადაგამს
ნათოლს, ასე დასაბრუნებს საღამოს:

— ინვა სარცელებუ ვეცას გმირებთან გათანაბრებუ-
ლი, ვაჟას ლექსებზე ცრემლი საღიოა, რაკი მათში ხედვე-
ლად საქართველოს ბედისწერას.

ისა ბნელ ზეგმი მოსულსა დიდი ჭადრები ჰფარავდო,
— აი, ამ სტრიქონებზე უტრიოდა გული და ვერაინი გადა-
ანმუნებდა, რომ ის ია, ზეგმი მოსული, რომელსაც დიდი
ჭადრები ფარავს, საქართველოს, ტრავალოლი საქართვე-
ლო, რომელიც სწორედ მისი ძალისხმევით...

მისი ძალისხმევით უნდა აღდგარიყო მკვედრით.

როსტომ ჩხეიძე

ახლა კი — ფარდის ბახსნა

ნოდარ გურაბანიძის მონოგრაფიის — „მიხილ თუმანიშვილის თეატრი“ — ნარდგინებისას მანანა ანთაძე ამასაც იტყვის: ნუხელ დაიწყე ამ წიგნის კითხვა, რათა რაღაც შთაბეჭდილება შემეჩინოდა, და ვერც გავიგე, ისე გავიდი ბოლოში.

შემომეკითხაო, — ასეთ დროს ამგვარადაც ითქმის.

და ამხელა წიგნს ერთი ჩაჯდომით ძალდაუტანებლად რომ გაასრულებ, მართლაც რომ შემოგეკითხება, ცხადია, ამას მკითხველის პროფესიონალიზმიც იწვევს, მაგრამ უპირველესად თხრობის ის იდეალური, ჯადოსნური სიბილი, ერთბაშად რომ ჩაგითრეს, თავის დინებაში მოგატყვევს და... ამოყვინთვისას ნაკითხული წიგნი შეგრჩება ხელთ.

ნოდარ გურაბანიძის კალამს აქვს ეს უჩვეულო მადლი. ისე ცოცხლად, ისე მიმზიდველად მოგითრობს, თითქოს ბელეტრისტიკა და არა ხანცენიერო კლდეოა.

სტილის დახვეწილობამ და არტისტიკაშია მიყვანა იგი მხატვრულ-ესთეტიკური მინიატურების ციკლამდე „სამკაირო თეატრალის თეალით“, რომელიც ათწლეულთა მანძილზე იცნებოდა და უკვე ორ წიგნს მოიცავს.

მიიყვანა ავტობიოგრაფიულ რომანამდე. ეს თხზულებანი მხატვრულ-დოკუმენტური პროზის ჩინებული, ქრესტომათიული ნიმუშებია, ოღონდ საგულისხმო ისაა, რომ მისი პირწმინდად მეცნიერული ძიებანიც ამავე რკალში ექცევა და ჟანრობრივად შესაძლოა განისაზღვროს როგორც: მეცნიერული პროზა — ნაკადი, რომელმაც XX საუკუნის მეორე ნახევარში სულ უფრო მკვეთრად იჩინა თავი და ჩვენს სამწერლო ცხოვრებასაც გადმონდა. ზოგადი ტენდენცია ჩვენთვისაც მახლობელი აღმოსავლეთი, ლიტერატურის მიწაგანი განვითარების ლოგიკითაც ნაკარნახევი, და ნოდარ გურაბანიძის წერის, თხრობის მანერა ზუსტად მიესადაგა ამ მიმართულებას, რომელიც ევრასოდეს გადავარავს სხვა მხატვრულ-დოკუმენტურ ფარებს, მაგრამ ყოველთვის შეინარჩუნებს საკუთარ ადგილს — კოლორიტულს, თავისებურს, შეუცვალებლს.

„მიხილ თუმანიშვილის თეატრი“ ტრილოგიის ნაწილია, და თუმცა ყველაზე ბოლოს ის დაიწერა, ქრონოლოგიურად საბავშვო მოქცევა დაპარჩენ მონოგრაფიებს: „რეჟისორი რობერტ სტურუა“ და „ფანტასტიკური რამაზ ჩხიკვაძე“.

ნოდარ გურაბანიძეს სხვადასხვა დროს არაერთი რეცენზია თუ გამოხმაურება მიეძღვნა მიხილ თუმანიშვილის სპექტაკლებისათვის, მაგრამ ამჯერად მათ კი არ იმეორებს, არამედ მხოლოდ ითვალისწინებს, რათა მონოგრაფიის აღნაგობაში ცოტა უხეშად არ შეიქმნას ადრინდელი სტატიები და კომპოზიციური მთლიანობა ოდნავადაც არ დაახინოს.

როგორც მონოგრაფიისათვის არის ნიშანდობლივი, „მიხილ თუმანიშვილის თეატრში“ მითითებულია ამა თუ იმ წიგნისა ან პუბლიკაციის უხეშად მოხილვით და გვერდებშიც, უხეშადაა მოხილული ციტატებიც. საქმარისია მხოლოდ, რომ მითითებანი ამოვარდეს. ციტატებშიც გამოიხშიროს, აუცილებლობისას კი პერიფრაზი ამოჯობინოს ავტორმა, რომ ხელთ გვექნება ჩინებული ბიოგრაფიული რომანი.

თუმც — მართალია ამ ფანრის ნიმუშები ბევრი არ მოგვეპოვება, მაგრამ კიდევ უფრო მკვირდ გამოიყურება სამეცნიერო პროზა, ამიტომაც ნოდარ გურაბანიძეს ურჩივება, რომ ეს მცირედი გამოაჩინოს უფრო ხელშეახლებად, ამ ფანრს შემატოს თავისი ეს ტრილოგია, ვიდრე ბიოგრაფიული რომანის ნაკადს.

იხე მაინც რა იყო მიხილ თუმანიშვილის ნამოსვლა რუსთაველის თეატრიდან — სახელმწიფეჭილის, ამხელა გავლენის მქონის, შემოქმედების ზენიტში მყოფის, წინა არაერთი წარმატება რომ ეგულდებოდა. და ეს ახალი გამარჯვებანი რეალობა რომ გახლდეთ, კიდევ თვალნათლად დადასტურდა კიონოსახიობთა თეატრში დადგმული სპექტაკლებით. ვითომდა ექსპერიმენტული თეატრალური გარემო მის ხელში წამდელი დიდებულებას შეიძენდა, და მითუფრო გასაოცარია, რატომ და როგორ უნდა გამოიკეტოდა ასეთ დროს რუსთაველის თეატრის კარი?!

თუ არ შევალამაზებთ ამ დრამატულ ეპიზოდს, მიხილ თუმანიშვილის ნამოსვლას გამოვდენა, გამოძევება უფრო შენიშნება.

ამგვარი გამოძევებანი უჩვეულო არ გახლავთ თეატრალური ცხოვრებისათვის, მაგრამ მართლაც ასე ყოველგვარი ხმაურის, აფორიზმის, საზოგადოებისათვის რაიმე ცნობილი დაპირისპირების გარეშე?!

დაიბ — არც „ზემოდან“ მოუხსნიათ და არც თეატრის ხელმძღვანელობას გაუთავისუფლებია ოფიციალურად.

ნოდარ გურაბანიძე ამ გარემოებებს რომ უსკვირდებდა, ამ საიდუმლოს ამოსხნას რომ ცდილობს, ყოველგვარი წერილობის აღდგენასა და გათვალისწინებას, იმასაც შეახსენებს მკითხველს, რომ მას შემდეგ რეჟისორმა გამოსცა ექვსი წიგნი, სადაც ვინმეს მიმართ საყვედურიან სტიქოებაც ვერავინ იპოვნის, უშუალოდ არავიზე განწყენებულია:

— ბევრზე გულგატეხილსა და გულნაკლავს ძველებურად უყვარდა თავისი ძველი მეგობრები „შვიდობაში“ და თავისი მონაფეხი, რომელთაგან განსაკუთრებით გა-

მიორჩენილად რ. სტურუა და თ. ჩხეიძე... შეიდაცადადან“ მხოლოდ ე. მანჯგალაძემ და გ. გვაგუჭკორმა უერთგულეს ბოლომდე...

მაშ რ თხაბა?

მიხელ თომანიშვილის უქადურესად გამახვილებულმა, გაფაქიზებულმა სენამ იგრძნო რუსთაველის თეატრის ცხოვრებიდან მისი გარიყვის გარდუვალობა და... თვის არ აკადრ, მოზღაუჭებოდა იქაურობას და, თავის მონაფეცებს კი არ გამოირიდებოდა, მათთვის კი არ დაეთმო ასპარეზი, არამედ თეთონ ისინი ჩამოცილებინა.

არადა, იოლად დათმო.

ყოველ შემთხვევაში, გარეგნულად არაფერს დატყობობა მისი განაწინებება. ამ ყველაფერმა მის სულში გადაინაცვლა, იქ ჩაგულბა და საზუღამოვად ჩაიკირა.

დაე მისი ასეთი მოქმედება ხელსაყრელი ყოფილიყო ყველათვის და კიდევ გახარებოდათ.

— ხელისუფლებამაც და თეატრის ხელმძღვანელობამაც პოლიტესავით დაბანანეს ხელი და ამ ისტორიიდან სულთაღდ გამოვიდნენ.

ადილად ამოსაცნობია შეუფარავი ირონია — პილატესავით სუფთად გამოსვლა რაღა სუფთად გამოსვლა, არა?! ის ორი ნერული-განცნობა, რაც ჩართულია ამ მონოგრაფიაში, ერთხელ უკვე გამოქმუწურდა ნათელა ურუშაძის ნიგში „მთავარი მოწმის ნაამბობი“, მათგან პირველს კი აკაკი ბაქრაძის დოკუმენტური რომანიდანაც ვიცნობდით — „ნიღბების სამყაროში“, სადაც ისიც დატყვევებულია, რომ განცხადებდა, რომელიც ხელს ანერვორობერტ სტურუაც და თემურ ჩხეიძეც, და ადრესატები კი არიან საქართველოს კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის კულტურის განყოფილების გამგე და საქართველოს კულტურის მინისტრი, უშუალოდ ბატონი აკაკის, თეატრის იმჟამინდელი დირექტორის, მიერაა დაწერილი.

განცხადებამი ასეთ სტრიქონებსაც ამოკითხავთ:

— რუსთაველის თეატრის კარი სპექტაკლების დასაღდგმულად ყოველთვის ღიაა და აღესპიძისა და მ. თუმანიშვილისათვის, როცა მოისურვებენ, შეუძლიათ დადგან წარმოდგენები, მაგრამ წინააღმდეგე ვართ მათი კოლეგიაში მოსვლისა, როგორც მამველი რაზმისა, რომელმაც კატასტროფისაგან უნდა იხსნას თეატრი.

და იქვე ულტიმატუმი: თუ ჩვენს აზრს არ იზიარებთ, ჩვენ შეგვიძლია წავიდეთ რუსთაველის თეატრიდან და, უნდა მიზანშეწონილად მიგანიათ, ისინი მოვიდნენ და ვინელმძღვანელონ თეატრსო.

გითბეველიც შეამჩნევს და მონოგრაფიაშიც საგანგებოდაა აღნიშნული, რომ სარეჟისორო კოლეგიის განცხადება განსაკუთრებული ტექნიკით არ გამოირჩევა. ჯერ მარტოს კი გამოიქმეები რად ღირს ორი დედი რეჟისორის ინტერნისაივის. და რას წარმოიდგენენ, თუ ორივე განცხადებმა მიხეი თუმანიშვილის ხელში აღმოჩნდებოდა.

ეტყობა, განცხადების ავტორებმაც იგრძნეს ეს უხერხულობა და ამიტომაცაა, სასწრაფოდ რომ მისაფენებენ მეორე ბართასაც, რომელშიც იმ პირველი ნერილის დაბრუნების ითხოვენ — არ სურთ ამ დოკუმენტის დატოვება ისტორიისაივის. და რას წარმოიდგენენ, თუ ორივე განცხადებმა მიხეი თუმანიშვილის ხელში აღმოჩნდებოდა.

ნათელა ურუშაძე ამ ყოველივეს ფსიქოლოგიურ ახსნას გამოუძენიდა: რობერტ სტურუამ და თემურ ჩხეიძემ, უკვე შესანიშნავ სპექტაკლთა ავტორებმა, ამ ორმა „ლიტერმა შეიშა“ არ ისურვებ, „ამათა“ დაბრუნება, როგორც გამორჩეული ხელოვანი მითაფრო სწეუროდათ თავისუფლება და სრული დამოუკიდებლობა.

— ეს გულსატკეპნი განცხადებაც სრული შემოქმედებითი თავისუფლების შენარჩუნებისათვის დაინერა.

ნოდარ გურაბანიძე ვაიზიარებდა ამ ახსნას და თავის მხრივ დასძენდა: განსაცვიფრებელია, რომ ეს ორივე ნერილი მიხეი თუმანიშვილთან აღმოჩნდა, ძნელი წარმოსადგინი არ არის, რა დამეართობოდაო! და კიდევ ცოტა ხნის შემდეგ მან ერთგვარი „რევანში“ აულო თეატრის ხელმძღვანელობასა და სარეჟისორო კოლეგიასო.

ეს მიხედობდა კულტურის მინისტრის ოთარ თათიაშვილის კაბინეტში, ნოდარ გურაბანიძეც რომ დაეწინებოდა, როგორც მინისტრის პირველი მოადგილე, ვის კომპეტენციაშიც ხელოვნების სხვა დარგებთან ერთად (სახვითი ხელოვნება, მუსიკა) თეატრიც შედიოდა. არც მინისტრმა და არც მისმა მოადგილემ არ იცნან, რომ მიხეი თუმანიშვილი ორივე ნერილსაა გაცნობილი.

უკვე ისეთი ვითარებაა, რომ თეატრის დირექტორიც და ორივე რეჟისორიც თანახმაა მიხეი თუმანიშვილის დაბრუნების. თითქმის უკვე ყველაფერი რიგზეა, რომ ამ სახელმძღვანელო ხელოვნების მოულოდნელი განცხადებაც, ყველას სახება რომ დატოვებდა:

— მე ვინის ჩემს კანდიდატურას, მე თეატრში ამ დაებრუნებუი.

მიხედვით, უხერხული და შემანუნებელი სიწუმე რომ ჩამოეარდებოდა და ყველა გაოგნებულ შეაქცერდებოდა ერთმანეთს.

ბატონი მიხეილი კი გაგარძელებდა, რომ: თეატრში ამ ბოლო დროს ბევრი რამ შეიცვალა, იქ სულ სხვა პრინციპები და სტილი დამკვიდრდა, და თვითონ რომ დაბრუნებულყო, ამ ახალგაზრდებს მხოლოდ ხელს შეუშლიდა:

— მე რომ თეატრის ხელმძღვანელი ვიყო, არ გავუშვებდი რომიკოს „ყვარყვარს“ და „კეკელიური ცარკის წრეს“...

ყველას ენა ჩავეცივარდაო, — დასძენეს მონოგრაფიის ავტორი, — მათ შორის ისეთ ქვიან და ელასტორო პიროვნებას, როგორც ოთარ თათიაშვილი იყო.

მხოლოდ რამდენიმე წლის შემდეგ მიხედობდა იგი „რევანშის“ აზრსაც და ბოლო სიტყვების ქვეტექსტსაც. მან ანით ზომ თეატრის დირექტორსა და რეჟისორებს აგრძობინა: ნათიხული მაქვს თქვენი ხელმოწერით განცხადებნილი წერილები, თქვენს გულისთქმასაც ჩავხვდი და, რაკ ელა სრული თავისუფლება გნებათ, ინებეთო.

ეს უბეზოდი ნოდარ გურაბანიძეს არამცთო პრესაში არ გამოუშეუერებია, უახლოეს მეგობართა წრეშიც არ დასცდენია კრიტიკის მასზე და მხოლოდ ახლა, ამ წიგნში გამოქვლია.

აქვე გახსენებულია ცენტრალური კომიტეტის ბიუროს სხდომა, ამ შეხვედრიდან ერთი კვირის თავზე რომ გაიმართებოდა და აქ მონაწილეებს უკუვლილოდ დაბარებდნენ, რათა სარეჟისორო კოლეგია დაემტკიცებინათ.

ყველა გამოცხადებობდა, ვარდა რობერტ სტურუასი, და მისი ეს საცქიელი ისე გააზრებდა ედუარდ შევარდ-

ნადეს, რომ თავს ვერ შეიკავებდა და ხმაშალდა, მკაცრად მიმართავდა აკაკი ზაქარაძეს: რა დირექტორი ხარო, რომ საკუთარი თანამშრომლის ბიუროზე გამოცხადება ვერ უზრუნველავითო.

ნოდარ გურაბანიძე მიიჩნევს, რომ რობერტ სტურუას ეს არაირდინარული ნაბიჯი ბრძანული აღმოჩნდა, და რომ სწორედ ასეთი მოულოდნელი და პარადოქსული გადაწყვეტილებათა გამო უყვარდა მიხეილ თუმანიშვილს თავისი ეს გამორჩეული მონაწილე:

— იგი სრულიად თავისუფალი იყო სტერეოტიპებისაგან... ყოველთვის თავისებურად აკეთებდა, კანონებს და მეთოდოლოგიას არღვევდა... ის ლაპარაკობს და წერს იმას, რასაც ფიქრობს. მას არაფერი აჩერებს. მასში შინაგანი ცენზორი არ აღუზრდაო.

ის უჩვეულო ნაბიჯი ბრძანული მაინც რითი აღმოჩნდა? ტრილოგიის ავტორის აზრით, სწორედ მას მოჰყვა ორი ბრწყინვალე კულტურული კერის შექმნა:

„მიხილ თუმანიშვილის თეატრი“, „რობერტ სტურუას თეატრი“.

ყოველივე ასე სასიკეთოდ მოთავაფებოდა ჩვენი საზოგადოებრივ-კულტურული ცხოვრებისათვის. ეგაა, რობერტ სტურუა გაითავალისწინებდა მომხდარს, თავისებურ მიჯაღიდად დისახავდა და, თემურ შვიციძეს რომ განაშთისმრებდა მარჯანძეშვილის თეატრში, თვითონ მონაცეს აღარ იყოლებოდა, ამ მხრივ საიმედოდ ჩარახავდა რუსთაველის თეატრის კარს და... კიდევ შეიზარალებებდა ერთპიროვნულ მმართველობას სამ ათწლეულ წელიწადს.

მიხილ თუმანიშვილი ადვილად დათმობდა ხელმძღვანელობას, რაკილა გუმანიც და ანალიტიკური განსჯაც უკარახებოდა, ქართული თეატრისათვის ასე სჯობსო.

ფრანც კაჟკას სიტყვების პერიფრაზი რომ მოვიძველო:

მიხილ თუმანიშვილს არ გააჩნდა თეატრალური ინტერესები, იგი უბრალოდ თეატრისაგან შედგებოდა. ამიტომაც გამახვილებოდა ასურეგად ინტელუცია, და ამიტომაც შეძლო ასე უჩუზრად გარიდებოდა იმ გარემოს, ურომლისთლაც არსებობა ვერ ნარმდებინა, და ნლობით დალოდებოდა ახალი კერის შექმნას, რომელსაც ჯადოსნური უნარით მართლაც ბრწყინვალე ასპარეზად გარდაქმნიდა.

მერე ისე მოხდებოდა, რომ ყოველ დღლით ზარის ჩამოკარას დაეჩვეოდა.

და ფიქრი რომ აჰყვებოდა: ნეტა ვის უხმობს ეს ჩემი ზარიო, — ერთხელაც დღიურში ჩაინიშნაოდა და ყოფით განცდას ერთბაშად სიმბოლოს ნიშნულზე აზიადედა.

ეს კი მოხდებოდა მის გარდაცვალებამდე სამი თვით ადრე.

იგი უბრალოდ თეატრისაგან შედგებოდაო... ეს ფანტიკური სიყვარული და რწმენა მოჩანს ბევრგან, რასაც მისი ხელი დატყობია, და ხელშესახებდა შეიგრძნობა თუნდა იმ სტრიქონებში, რომელიც თავისი ექსპრესიით, მეტიც, აპოთეოზური სულისკვეთებით ასე დამყვნდა ნოდარ გურაბანიძის მონოგრაფიასაც დამაკავრვინებულ პასაჟად:

— გაუმარჯოს თეატრს — სხვადასხვა ადამიანების, დეკორაციების, მტერის, ათასგვარი თეატრალური ხარა-

ხურის, მაგნიტოფონის, მოქმედების დროს მოულოდნელად დახეტიალი ნათურების, გადაშნარი ფარების, მყვირალა რეჟისორის თანაშემწეთა და ჭუჭყიანი პარკების ბედნური საუფროსი გაუმარჯოს თეატრს! მის ნარმატებასა და ჩაგარდნებს, გაუთავებულ, ქანკის ვამცდელ რეპეტიციებს, რეპერტუარს, რომელიც არასოდეს არ იგეგმება დროულად, კულისგმს მიღმა შორებს, რომლებსაც ვიღაც-ვიღაცები ქართლად ინტრიგავს უძვიანო.

— გაუმარჯოს ქართულ თეატრს — ძალზე ნიჭიერ, დაუდევარ, უთავებლო, მაგრამ თხემით ტერფამდე თეატრალურ, ფიცხელ და ყოველთვის უქამყოფილო ქართულ თეატრს.

თითქოსდა სხვადასხვა განზომილებაანია არეული ერთმანეთში, თითქოს რაღაც წვრილმანები თუ ნაკლებნიშნენილივანი დეტალები ზემებებადა წარმოჩენილი... მაგრამ მოჩვენებითია ეს ერთმანეთში აღუფრეავი და წერილმანებად მიჩნევა, რაკილა ასე ცხოვლებდა, ხელშესახებად წარმოსახება თეატრის ჯადოსნური გარემო — თავისი სცენითა და კულუარებით, როგორც ერთიანი, განუყოფელი მთლიანობით. თორემ წვრილმანებს სხვაგვარად სიმბოლოს დონემდე ვერაფრისღდივებით ვერ აზხადავ, ვერ განახოავებდა, და ამ უჩვეულო ხიბლითაც ვერავის განმსჭვავებდა.

დეკორაცია ვერ შეიძენს ახალი სინამდვილის იერს.

თეატრალურ სინამდვილეში გნებავს გზის გაკვლევა? აჰა, სანდო მეგზურად მიხილ თუმანიშვილის თუნდაც ეს სტრიქონები, ერთბაშად რომ აგიყოლებს და კიდევ ერთხელ ჩაგაგონებს, რომ სცენის მტვერი სულ სხვა მტვერია, სხვაგვარად შემქმერელი და გაბნობნავაო.

— ახლა კი ფარდა!

ამ მონოგრაფიის უქანსკენლ სტრიქონად გამოყენებულია მიხილ თუმანიშვილის ერთ-ერთი ნიგნის სახელწოდება.

დიდი მასეტრო ასე ემშვიდობებოდა მაცურებელსაც და მკიხებელსაც იმ ფიქრით გულშეძრული: ნეტა ვის მოუხმო ჩემმა ზარმაო.

გადადიოდა არყოფნაში და ვერ ეტყებოდა ზარის დადებებს.

ნეტა მის შემდგომაც თუ ჩამორეკავდა ყოველ დღლით — დაფრებით, მიხანსრაფულად, გაუნელებულად?!

ჩამორეკავდა შორეულ მოგონებად.

ჩამორეკავდა მომავლის რწმენად თხემით ტერფამდე ქართული თეატრის შენარჩუნებისა.

ახლა კი ფარდაო...

რას იზამ, თუკი ეს ფამიც მოახლოებულა.

მაგრამ სულ სხვა განცდას იწვევს მიხილ თუმანიშვილის თეატრალური-კულტურული ღვანის ვასიგრძეგანება, მისი მხატვრული შემკვიდრულობის შეთვისების სურვილი, მისი ბოგრაფიისათვის თვით ბოლომდე თვალის მიდევნება... და ძალდაუტანებლად შეიძლება მცირეოდენი რედაქციული ჩარევა ამ ფრაზაში:

— ახლა კი ფარდის გახსნა!

ასე და მთლად ასე.

როგორც მიხილ თუმანიშვილის ახალი სიცოცხლის მაუსყებელიც და ნოდარ გურაბანიძის მონოგრაფიის ღირსების განმსაზღვრელიც.

მაია ჯვალაიშვილი

იქნებ სამყარო მხოლოდ ჩვენი სიზმარია

*

კატა ჯავახიშვილის
პოეტური კრებული „გარცხნივ“

ხაოიან ენას აუესვამ
მელნისფერ გზას და
სტრიქონ-სტრიქონ დავიწყებ თოვას.

ეს სტრიქონები პოეზიათა თავისი მშვენიერი ბუნდოვანებით, მკითხველს რომ რაღაც უჩვეულოსა და უცნაურის შესაგრძობად განაწყობს. ამ მეტაფორით ვეცნობით პოეტს (ლექსი „მყვინარაობა“). ჩვენ უმაღლესი შეიგრძნობით პოეზიის იდუმალებას, სიღამაზეს და მხოლოდ შემდგომ ვცდილობთ გაგებას, თუმცა მთავარი მაინც ის ემოციაა, რომელიც გადამდები სევდის თანხლებით შემოიჭრება გულში და მზეურასა და ფიქრს რაღაც უხილველის დასახაზობად გავკვივავებებს. წარმოსახვაში სურველისტიური სურათები წამოშლივნიან — თუნდაც ასეთი — ციდან ისფერი სტრიქონები ბარდნის და ეს თვითონ პოეტია, რომელიც ამგვარად ცდილობს ყველგან, ყოველივეს გაანეფინოს, რათა შეიგრძნოს სიცოცხლის არსი, რომ უფრო იოლი დასაძლევია გახდეს მარტოობა, რომელსაც ასე ხატავს პოეტი: ვახაფხულის მწვანე მინდორზე დგას კუბო, რომელიც თვითონაა („ეს კუბო მე ვარ“). ეს ეხმარება გალაკტიონის სტრიქონს: „რომ დავიღალე მე ამ კუბოში“. შენ, მკითხველო, რომელმაც იცი სიტყვის ფასი, უნდა იცნო ქვეა-ქუხლის ხმაში მარტოსულის „ბღაღღი“, მიჰყვე „სიკვდილის გაუზრწნელი მარტოობის“ ბუნს... და თუმცა ისიც საკითხავია, „მარტოსულობის“ ასეთი მტიკვენული შეგრძნების გარეშე შეიქმნება თუ არა რაიმე ღირებულო. და თუ „ლუკმა-ლუკმად“ არ გაიციხნი თავს, აღბათ, ვერც ვერაფერს დაწერ სულისშემჭერელს.

კატა ჯავახიშვილის პოეზიაში კი ხშირად შეხვდები სულისშემჭერელს. პოეტი საოცარი ვენებითა და გატაცებით წერს სიკვდილსა და სიცოცხლეზე, სიყვარულსა და სიძულვილზე, ყოველივე იმაზე, რასაც ყოველწამიერად პაერთან ერთად ისუნთქავს მოკვდავი. მისი სტლია მეტაფორულია, ის დაეძებს საგანთა და მოვლენათა შორის ფარულსა და უცნაურ შესატყვისობებს, რათა დროთა ტრიოალში გაცვეთილ გრძობებს ფერი და ელვარება დაუბრუნოს.

ამ კრებულით ყველა ლექსი მდიდარია სათქმელით, ფერებით, აზრებით, მუსიკით. ყოველი ლექსი მკითხ-

ველს აღძრავს ფიქრისკენ, რადგან უიშობოდ შეუძლებელია სრულყოფილი განცდა იმისა, რასაც დავევნილი სტილით ქმნის პოეტი. ამიტომაც მკითხველის ინტელექტსა და გემოვნებაზეა დამოკიდებული, რაგვარ ესთეტიკურ ტიპობას განიცდის ამ კრებულის კითხვისას.

კატა ჯავახიშვილისთვის პოეზია დროში არსებობის ტიკილის დაძლევაა. მასაც, როგორც ყველა პოეტს, მარადისობის პერსპექტივიდან დანახული მედინი ყოფიერება გაუსაძლისი ნაღველით აღავსებს და უჩვენს ვაქცევის, თავდადნევის სურვილს და ისიც გარბის სიტყვებში, რომლებიცგანაც ამენებს ლექსების ქალაქებს, სოფლებს, სიცოცხლეს, სიკვდილს... პოეზიის სამყაროში ის თავისუფლდება იმ ყველაფრისგან, რასაც ცხოვრება თავს ახვევს. აქ ის თავიდან აღავებს „სიცოცხლეს“ და ამ გზით აღებჭდავს თავის არსებობას.

„დრო აღ იწყება, არც მთავრდება, მხოლოდ დღეები დგანან ჩრდლოში ასომთავრულად“, — წერს ერთ ლექსში („გაორება“). პოეტისთვის დროც სიცოცხლის მეტაფორაა მხოლოდ. ნეტარი ავგუსტინე გვახსენდება: „არის სამი დრო: ანმყო წარსულსა, ანმყო აწმყოსი და ანმყო მომავლისა. ეს რაღაც სამი დრო მხოლოდ ჩვენს სულში არსებობს და სხვაგან ვერსად ვერ ვხედავთ მათ. ანმყო წარსულსა — მესხიერებაა, ანმყო აწმყოსი — უშუალო ჭყრება, ანმყო მომავლისა კი მოლოინა“. კატა ჯავახიშვილი სწორედ ამგვარად განიცდის დროს — იგი აწმყოსია, თან წარსულსა და მომავალში, რადგან მუდმივად ისხუნებს წარსულს, მუდმივად ჭყრება და მუდმივად ელოდება. დროის ამგვარად განმცდილი ადამიანისთვის სამყარო გამჭვირვალე ხდება და დაფარული — ხელშეუხებელი.

დროის გამაგრთიანებელი პოეტის „მეა“, რომელიც დაარღვეულ-დაფუთილ ჩვენს დროებაში ცდილობს იქცეს ერთგულ მშეკავებრებად და ამას ახერხებს იმით, რომ კერძო ტიკილსა და სხარულს აზოცხადებს. ჩვეულებრივ დროს კი პოეზიის დროდ გარდაქმნის, რომელიც მისი „გარდასახებისა“ და „წარმოსახების“ შიხაბანისად იცვლება. ის დროსაც ისევე ეთამაშება, როგორც სივრცეს. ორივეს თავისუფლად, ლლად ღლის, ერთმანეთში ურევს, უშორესსა და უახლესს ერთმანეთთან აწყვილებს და ქმნის ფანტასმაგორულ სახეებს. ამ გზით ის უპირველესად ცდილობს, შეიცანს თავისი მე, რომელიც გამუდმებით იცვლება, რადგან ცხოვრება კარნავალი მასაც აიძულებს სხვადასხვა ნიღბის მორგებას:

ცხადში კი ვდგავარ:
ერთი ფეხი ალთას მიდგას, მეორე—ბალთას,
ქვეშ სამყარო გაიშალა, ქალაქ-ქალაქ
ქარ-ქარ
ერთი მუჭით ვაგროვე და მეორეთი ვფანტავ...
(„გაორება“)

„რა არის პოეზია, ამას ვერა კაცი ვერ აგისხნით,— წერს ილია, — მთქმელიც ტყუილად მოსცდება და გამოწინებს. პოეზია საგრძობობელია და არა საცნობელი... ვიცი, რომ იგი ხატება ჩვენია გრძნობათა, გულის-თქმათა, ფიქრთა, ნაღველთა, ღმბითა, ერის სიტყვით, ხილულთა და არა ხილულთა. ვიცით, რომ მისგან მოიბიბულს კაცს

"ავინყდება სანუთროებმა", მის მიერ გატაცებული "გულის-თქმა კაცის ცისა იქით ეძიებს სადგურს, ზენა არსთ სამყოფთ"... პოეზია უცნაური მაღლია და პოეტი ამ მაღლით მოსილი" (პოეზიის ახალდაზრდა მოყვარული", "ივერია", 1886 წელი, 139). კატო ჯავახიშვილიც სწორედ ამ უცნაური მაღლით მოსილია. მისი ყოველი ლექსი არის ერთგვარი ექსტაზი, როდესაც პოეტი შთაგონებით ავსებული, უცნაური ენერგიით დამუხტული, თვალაბილული, სმენაგაფაქიზებული და გულგახსნილი სამყაროს იღვმალ ხმებს მიაყურადებს. იგი გრძნობს სიცოცხლის მფთქებით ძარღვის რიტმს. ეს არის მოულოდნელი „ავსება“ — სწორედ ასე ჰქვია კრებულის პირველ ლექსს, ავსება მოულოდნელი განცდით, რომელიც სკვდილის შიშს დააძლევინებს:

„წუ გემინია, ყველა კართან მგია სიკვდილი, — ამ სიტყვებით პოეტი დედამიწას ამწვივდებს. საგულისხმოა, რომ მკითხველი შედგა არა პატარა და კერძო, არამედ კოსმორი ტკივილის მონანივ. ეს კი მას წინასწარმეტყველოვით ქვეყნიერებისთვის რაღაც მნიშვნელოვანის საქებადგებლად აღძრავს. ამ დროს უძველეს მისან-ქურუმებს ემსგავსება, პატივზე ნაკურთხებლად რომ უსწვრივად სიტყვები: „ყველა გზასა და გზაზე ყველა ნასახლარს სმენა ყველა ველსა და სოფლებს და ქალაქებსა სმენა!“ ცნობილი ფაქტი, დედამიწის გადაგარა ორბიტიდან 8 სმ. იქცა მისი შთაგონების წყაროდ, იმპულსად, რომ დაფრინებულიყო. „შეტატახაზეთი დაფეხილი დიდი გლოუსის“ ბედსაც.

როგორც პოეტი ფიქრობს, დედამიწა ადამიანებმა დააფუძვ, სიმსივნეებით გაიდგეს მასში ფესვები, „დაიძრინეს სულიდან“ და „ყოფაქცევაში ორიანი“ დაიმსახურეს. აქ არის გადაძახილი ნიღვეს ზარატუსტრასთან, რომელმაც ზუსტად შეაფასა ადამიანის ამგვარი მდგომარეობა: „ძინას, — თქვა მან, — გარსი აქვს და ამ გარსს სწეულბანი. ერთ ამ სწეულბათაგანს, მაგალითად, აადამიანი“ ეწოდება“.

ეს ლექსი, აგრეთვე, გვაგონებს ემილ ვერპარნის ლექსს „სამგლოვიარო მარში მიწის გარდაცვალებაზე შეწყობინება“. შავ სიწყურში „ოქროქიანი ვარსკვლავების კორტეჟი ვაზე“ მიაცილებს გარდაცვლილ დედამიწას: „შენ არ ყოფილხარ! შენ იყავი მხოლოდ ჩვენება!“ (კალდერონი გაფრინდავილის თარგმანი). კატო ჯავახიშვილის ლექსშიც ამგვარი განცდაა: „იყო ამბავი — ჩვენ რომელიც გამოვიკონეთ“.

ლექსში გაიხმის მონოდება: სწორება „მარცხისაკენ“ რატომ მარცხისაკენ? ალბათ, იმიტომ, რომ გული მარცხნივ არის და გულია ადამიანის ჯოჯოხეთიცა და სამოთხეც.

პოეზია, ხელოვნება კი ნუთისოფლის გულია, საიდანაც დროდდარი ამოიფრქვევა ცეცხლი, არა დამწველი, არამედ განმწმენდი. ქემპერიტ ხელოვნებას ხომ მუშუღლია კაიარზისის გამოწვევა. სწორედ ამიტომაც გაიაზრებო-

და პოეზია ყოველთვის რელიგიის უახლეს ნათესავად, ხოლო ზიზღის შემქმნელი — პოეტებად. დედამიწის დაღუპვის სურათი იხატება სხვა ლექსშიც „პოკალიპსის“: „ანგელოზები აფარებენ შავ მემორანდუმს მემუივე ცასთან“, ან „პირველსახეს იბრუნებს ფერი გულამოჭმული საკუთარი უსასრულობით“.

„მარცხნივ“ — კრებულსაც ასე ჰქვია და ბოლო ლექსსაც, რომლის ლირიული გმირი მარადქალურია, ნაყოფიერი სანების სამყაროს, რომელიც თვითონ სიცოცხლე, რომელიც მიმართავს შემოქმედს, მისცეს ძალა, გადაურჩეს სიკვდილს, რომელიც ასე შთამბეჭდავდა და ორიგინალურადაა დახასიათული „ქვე გზისპირას ზის უმწი კაცია და სველ ზღვრებს უშლავს“. ცხოვრება კი სათონვა (ეს ეხმინება ვაჟა-ფშაველას: „ამ ნუთისოფლის თორნეში ბევრი სხვა გამოცხობილა“. ლექსი ასოციაციებით არის დაწნული, სიმბოლოები ერთმანეთს ჩრდილებს ჰფენენ. „თონეში პური ჩააყარი“ — მანამდე კი ნუთისოფლის დღაბაზე დაიფუჯა სული, რომელიც პურად უნდა იქცეს (თუნდაც უტყდა), რათა მერე ვივლავს „საზრდოდ“ ექვეს:

„გულზე დამა-მე, გულზე დამისი, მკერდმოჭრილი სხეულიდან ტკივილი რომ ვანოვო პირმშოს“. ჩნდება სახარებისული „არა პურითა ხოლო ციხინების კაცო“. აქ სწორედ ამ ტკივილი ნაშობ, დასიერი, თუნდაც უფარცმულ — სიტყვა პურით საზრდობაზე შეიძლება მიგვანიშნებდეს პოეტი, რომლის პოეზიამ სიტყვების მიერ მოქსოვილი მზატურული სახეები მისგან დამოკიდებულია იქნენ მნიშვნელობებს. ამ ლექსში თითქოს საშოთხიდან გამოძევებული ევა ევედრება შემოქმედს.

კატო ჯავახიშვილის ლექსები ძალიან მდიდარია სიმბოლოებითა და სხვა მზატურული სახეებით; ეს კი მკითხველს მრავალფეროვანი ინტერპრეტაციის საშუალებას უქმნის. შესაძლოა ხშირად ცალკეული სიმბოლოს ახსნა არც დაემთხვეს ავტორის თავმარრველ ჩანაფიქრს, ეს ჩვეულებრივი ამბავია, მთავარია, რომ სწორედ ამ ინტერპრეტაციათა წყალობით ლექსი იქნეს სიცოცხლეს. ყოველი მკითხველი, შეიძლება ითქვას, თავისი სულიერი სამყაროთი ახალი მოქმედსკი, რომელშიც, ვინ იცის, როგორ გადაიშლება ლექსის პოეტური ხატები.

კრებულის ოთხ ციკლში: „მლაშე ტბა“, „შუშის ქალაქი“, „მარტონი“, „მარცხნივ“, როგორც სულიერი ქვეყნიერების ოთხ კიდეში მოგზაურობს პოეტი. ორ ციკლს შორის არის მყოფიება, სახელწოდებით „თუზის (მედიტაცია)“. თუმცა მილიანობაში ეს არის მედიტაციური პოეზია — პოეტის მზერა მუდმივად მიმართულია არსებობის სიღრმისკენ, სიცოცხლის ფესვებისკენ.

ამ ლექსების ლირიული გმირი „თავისა ცნობისაგან“ ხშირად ვარდება „ჭირში“. ერთ ლექსს, სახელწოდებით „გამოვლდა“, ვივლიანობის სიტყვები აქვს ემიგრირადაც: „აუ თავი შენი შენ გახალისე, ღარიბად არ ისხებნი“. თუმცა ეს „თავის ხლება“ ხანდახან გაუსაძლისად

მტიკინეულია და ჩნდება წარმოსახვაში ბრეიგელისა თუ ზოსიმის ნახატთა მსგავსი კომპარული ხილვები: „წაიღე ჩემი თავი მიხსენი ცოცხლადყოფნისგან, მკვდარი რომ უფრო შემეყვარა“.

აქ გავსივნივება პავლე მოციქულის სიტყვები: „მკვდრებზედ მრავალხეუთ თვენი თავი ცოცხლებსათვის, და ცოცხლებზედ — ღმერთისათვის“ (რომაელთა, 6, 11). ცოცხლებზედ ყოფნა ცოცხლად არის დაკავშირებული, ამიტომაც სურს პოეტს მისგან გათავისუფლება. ამ ლექსშიც და სხვაგანაც, როგორც აღვნიშნეთ, ირველება რელიგიურ-ფილოსოფიური განცდვები. სხვანაირად შეუძლებელიცაა, რადგან ფეხისტინციალურ საკითხებზე ფიქრობს პოეტი:

ყველა ღამიდან გამოვიდე იქნებ ოდესმე —
რომ შეგაყვარო...
ყველა კედლიდან გამოვიდე
იქნებ ოდესმე,
ყველა სიხშირიდან გამოვიდე
იქნებ ოდესმე,
ყველა დროიდან გამოვიდე იქნებ ოდესმე
...
რომ დაგიბრუნო

(„მგ ზაერი“)

აქ სიტყვები გამეორების გზით მაგორად იმუხტებიან. სულის ღმერთთან შეერთების წყურვილად აღვიქვამ ამ ლექსს.

კრებულის ზოგადი შთაბეჭდილების მიხედვით კი პოეტის წარმოსახვისა თუ ცხოვრების უპირველესი საყრდენი ქრისტიანული ფასეულობანია.

ამ პოეზიაში ერთი გამოკვეთილი თემა ძიებაა, რომელიც სხვადასხვა ლექსში განხვავებულია განიტოტება. იგი მარადიული მგ ზაერია:

დღეს უფრო მეტი უნდა იარო,
გზაზე ქარისგან დაწიხლული ნღები შემოგზვდეს
მტკერი ავარდეს და ქუდმოხდილი ცაში აგროვო,
და როცა დრუბლებს მოშივდებათ ნვიმის სიმშრალე,
თვალთ შეაყარო.
შენ ჩაიარო და არ გაჩერდე

(„მგ ზაერი“)

გამეორება აქაც ლექსს ლოცვასა თუ შელოცვას ამსგავსებს ერთდროულად. აქ სრულიად მოულოდნელია პოეტური სახე „წვიმის სიმშრალე“, ისინი ზომ ერთმანეთს გამოირიცხავენ, მაგრამ პოეზიაში ხდება ამგვარი სასწაულები, ხილვები, მატერიალურ სამყაროში დაუკავშირებელი საგნები და მოვლენები აქ თამამად და თავისუფლად წყვილდებიან. ამგვარი ოქსიმორონები ხშირად გვხვდება კატოს პოეზიაში და ისინი ქმნიან, ერთი მხრივ, მოულოდნელ დაძაბულობას, მეორე მხრივ კი, პოეტის ოსტატობას ამხელენ.

ეს „წვიმის სიმშრალე“ უცრემლო ტირილს მაგონებს. „შენ ჩაიარო და არ გაჩერდე“... კი ასოციაციებს ააფეთქებს — მაგონებს მაცხოვარსაც, რომელსაც „არა აქუს, სადა თავი მიდროვოს“.

საზოგადოდ, კატო ჯავახიშვილის პოეზია ასოციაციური — ფიქრთა ნაკადები გამოდგებით ეხლებიან და განიზიებებიან ერთმანეთისაგან და მკითხველიც მის ლექსში ისე ვარდება, როგორ მორევში, რომლის თავბრულდამხვერი ტალღები, არ იცი, სად გამოგრიყავენ. თანამედროვე ქართულ პოეზიაში იგი, ამ თვალსაზრისით, ღია სტრუქტურას ენათესაება.

სხვადასხვა კოდე (ლიტერატურული, რელიგიური, ფილოსოფიური) უზეად არის კატო ჯავახიშვილის პოეზიაში, რაც მკითხველისგან გარკვეულ ძალისხმევას მოითხოვს, რომ მიუხედე და მიჰყვეს აზრისა თუ ემოციის მდინარებს. ეს ინტელექტუალური პოეზია ჩახლართული მეტაფორულობით, ერთდროულად რომ იზიდავს და განიზიდავს კიდევაც მკითხველს.

პირველივე სტროქონი ლექსისა „ცხვარი“: „ვიშვები მკვდარი“ — იწვევს ისეთ რეაქციას ჩემი ფიქრებისას, რომ შემდეგ ყველაფერი ამ კონტექსტში მიედინება. მაგონდება გურამიშვილის, ერთი მხედვით, პარადოქსული: „ცოცხალი შობენ მკვდარია და მკვდარი ცოცხალთა ბადებენ“. თუმცა ბიბლიური კონტექსტი გაურკვევლობის სიზნულეს არღვევს. მკვდრად შობა სახარებისეულად პირველცოდვის დღით დაბადებულს გულისხმობს, რომელსაც მოკვდავი თავს ვერ დააღწევს. ამ ლექსის მიხედვით, თვითონ პოეტია ცხვარი, შესაძლოა და ავტარი: „თეთრი ხელები ჩემთვის იღოცხებენ“.

კატო ჯავახიშვილის პოეზიაში სამყარო ფერს იცვლის, რათა სხვანაირად ააღელვოს ყველაფრისგან, მათ შორის, სამშობლოსგან გაუცხოებული ადამიანი.

**გველიური შემომხვევი და არ განმადგო.
შენ ისამოდან შობილი,
შენს გესლში მინდა ჩაწვე**
(„არეკიეში სამშობლოს“)

ასე უცნაურად არის გაცხადებული სიყვარული, დამალვა რომ სჭირდება. ამან გავგახსენა ტიცინან ტამბისი სტროქონი: „ჩემთვის სამშობლო სახევეია მშრალი ბალაღმის“ („მღვდელი და მალარია“).

კატო ჯავახიშვილი თითქმის ესთეტიკით ეხმინება სიმბოლისტთა პოეზიას, რომელთათვისაც „პოეზია ენერგიაა, ქმედება, გადალახვა საზღვრების. პოეზია მაშინვეა, როდესაც ათვისება იღებს მისწერ ხასიათს“ (სანდრო ცირეკიტი, „პოეზიის ნაპირები“). ერთი სიტყვით, პოეტი ახერხებს არა ღამაში პათეტიკით, არამედ გატანჯულ მხედავორებით დახატოს, როგორ სტკივა სამშობლო: „ლევიმის ძეგლზე — ცხელ ნალამზე სული ავაცვი. ვაბარულ გზაზე იდგა ჭიჭა — ღამე ქვესქნელი“.

ამ კრებულიში ბევრი ტკივილია: სოხუმის დაკარგვის სტიქილი ასეთი მეტაფორით გადმოგვცემს: „გვამებისთვის სველ ბელტებზედ მიღინე სარეცელს“ („გაქცევა“).

ახლობის დაკარგვით; „ამ შემოხვიდე ჩემს ჯოჯოხეთში ახლად ამოყრილ თევზებით გულადმა წენან ჩემი ფიქრები“ („გა-მო-ღვი-შე-ბა“).

კიდევ რა სტკივა? მიტოვებული ევნახები („ვზის ტირილობა“) — ამ ლექსში თითქოს იერემია გოდებს და მოთქვამს;

და ვაი, შენს ფუძეს, ბერიკაცო, რომ აკვანში ჩაკრული ტალავრად წამოგდგამია თავს და შენ კი ისევ არტახებებს ჩეჩავ.

და ვაი შენს ტალავერს, ბერიკაცო, რომ ცრემლი ქვასავეთ გამაგრებია და ველარცა ტირის.

კატო ჯავახიშვილი გრძნობს სიტყვის ასტრალურ სხეულებს, როგორც გრივოლ რომაქიმე იტყოდა. სიტყვა მისთვის ცალკე სამყაროა, რომელშიც მოგზაურობს და ნანახ-განცდილს მეტაფორებად ამონერს. ამიტომაც წამოშობიდან მისი ყოველი ლექსის კითხვისას ფანტასმაგორული სურათები.

**ვარ შინა,
შინა ვარ მე,
აიხსნება ყველა წყევლა და
იტვირთებს ზეკაცი ცოფვას ყველასას...
აიხსნება ყველა წყევლა და
აბილურსმება ერთი სხეული ყველასთვის**
(„იონე“)

მისი ფიქრების ველს კრავს და ამთლიანებს ჯვარი – მისი სიცოცხლის სიმბოლო. სხეულდგომი არსებობით მატერიალურ სამყაროში ჰორიზონტალურად განფენილი, ხოლო სულიერად ზევით, ზეცისკენ, ღვთისკენ მიმართული. რევაზ სირაქემ „ჯვარსახოვნება“ უწოდა ფიქრთა ამგვარ მდინარეებს. ჯვრის მკლავთა გადაკვეთის ნერგბილში იბადება პოეზია, რომელიც თანაბარი ინტენსივობით ირეკლება ცასცად და დედაშიწასაც.

„კირიონ“ – ამ ლექსში საოცარი სითბოთი და სიყვარულით იხატება კათალიკოს კირიონის სახე. ირღვევა დროთა ხამანი და პოეტის თვალნი წარმოისახება წამებული ბერო:

**ივნისის თვეში სენვას ერთი სანთელი ენთოს
ღმერთო, შენ გვსავ,
ორმოც დღეს მარტო ლოცულობდეს,
ღმერთო, შენ გვსავ,
ივნისის თვექსმეტს უნალატონ პურით და ღვინით,
ივნისის თვექსმეტს უნანსტერთან
განთოდებს მთავარ.**

„პურითა და ღვინით ღალატო“ გვაგონებს საიდუმლო სერობას, როდესაც ქრისტე მიმართავს მოციქულებს: ერთი თვექსმეტი გამეცემსო. „მთვარის განთილება“ კი მიაწინებს მიღწერი სამყაროს გლოვანე.

ლექსში „მლაშე ტბა“ საოცარი ხატოვანებით, უჩვეულო მეტაფორებით იხატება პოეტის სწრაფვა ამაღლებულ მთისკენ. „მლაშე ტბა“ მისი სულის სიმბოლოა. იგი „უშინობისგან შეცივებულ წუთისოფელში“ თითქოს მფარველ ანგლოზის მიმართავს, რომ ხელი მოჰკიდოს. „ჩემ შიგნით ახლა ნაკრძალი“ – ამგვარად სურს გაბნობის გაუცხოება ყველასგან. ლექსი ჩამოყრდნობილია 4 სტრიქონზე, რომლებიც მისული „ნეტარებებია“:

1. ნეტარ არს კაცი – ჩემამდე რომ ვერ მოაღწია. მიღწევა ნიშნავს დასასრულს. ვერმიღწევა კი სიცოცხლეა, რომელიც სულს მარადის აღვიძებს და ინვესტის გზისკენ.

2. ნეტარ არს დილა – მამლის ყვილს თუ ვერ მოესწრო. მამლის ყვილი ქრისტეს გაცემის პარადიგმაა, ამიტომაც დილა მამლის ყვილამდე – უცოდველობის სიმბოლოა.

3. ნეტარ არს მტრედი – სამრეკლოში თუ ვერ შეფრინდა. აქ ჩანს თანაგრძნობა ყველა იმ უშანკო სულის მიმართ, რომელიც სანადელს ვერ აღწევს.

4. ნეტარ არს ღმერთი, ჩემამდე თუ შემოაღწია. ეს სტრიქონები ბუნებრივად ებმებიან პირველ ფსალმუნს:

„ნეტარია კაცი, რომელიც არ მისდევს უღმერთთა რჩევას და ცოდვილთა გზას არ ადგას, არ ზის აყუთათა საკრებულოში. 2. არამედ უფლის რჯულშია მისი მისწრაფება და მის რჯულზე ფიქრობს იგი დღედაღამ. 3. და იქნება იგი წყლის ნაკადეთთან დანერვილი ხესავით, თავის დროზე რომ იძლევა ნაყოფს და არ დატყნება ფოთოლი მისი. და ყოველივეში, რასაც იქმს, წარმატებულია. 4. უღმერთნი ასე კი არ არიან, ბზეს ნააგვანან, ქარისგან აღდგილს. 5. ამიტომ ვერ წამოიძვრებიან უღმერთნი სასამართლოში, ხოლო ცოდვილი – მართალთა კრებულში. 6. რადგან უფლად უწყის მართალთა გზა, უღმერთთა გზა კი წარვიგებება“.

კატო ჯავახიშვილის სტრიქონში „ნეტარ არს ღმერთი, ჩემამდე თუ შემოაღწია“. მოულოდნელად იცვლება რაკურსი. კაცი, მტრედი, დილა – შინის, წუთისოფლის „შვილები“ არიან და მოულოდნელად შემოიჭრება „ნეტარ არს ღმერთი“, ამგვარად განიცდება ის, როგორც „შამა“ და „ჩიბობლი“. ამგვარი განცდა ზეცისას საოცარი სითბოთი განსჭვავებს ლექსს.

ამ სტრიქონში პოეტი წარმოაჩენს ტკივილს უფლისას, რომლის სიცოცხლეს კვებავს ადამიანთა სიყვარული. სადაც არ არის სიყვარული, იქ, როგორც გრივოლ რომაქიმე წერს „ჩაკლულ სხეულში“, ღმერთი იფლითება, ამიტომაც დაარტყა რომანის ერთ თავს სწორედ ასე: „ღმერთის ტკივილი“.

„სასუფეველი ადამიანთა გულებშია“. მთის ნეტარება მკლავნდება მის მიერ შექმნილის ღვთისებში, როგორც შესაქმნია: „ადიანბა ღმერთმა ყოველივე, რაც გააჩინა, და აბა, ძალიან კარგი იყო. იყო საღამო, იყო დილა – მეექვსე დღე“ (დაბადება, 1, 31). ადამიანები კი ამ სიხარულს ართმევენ უფალს, როდესაც მისი სახლიდან თავგზაბანულნი გარბიან „უძღები“ შვილებივით.

ამ ლექსში სხვადასხვა მხრივ რამ იქცევა ყურადღებას, მათ შორის, მეტაფორები: „გადღამებული ბუშბულიდან ნვეთავს სიცოცხლე...“ ღაზარეს სახე და ფიქრი თვითმკვლელობაზე.

პოეტისთვის ხილული სამყარო ილუზია და მოჩვენება, როგორც გლაკტიონი იტყოდა „ყოველივე ქარია და ჩვენება“. ეს კარგად ჩანს ლექსში „Non-Stop“. რომელიც სხვათაგან იმითაც განსხვავდება, რომ საინტერესოდ არის განყოფილ და გართობული. გამოერება ამ ლექსშიც, ერთი მხრივ, კეთილშეგონებას და, მეორე მხრივ, ფიქრის ჩამოშვებას იწვევს:

„წარმოიდგინე“ ამ სიტყვის გამეორებით პოეტმა გამოიყავს მკითხველს დროის შეჩვეული მდინარებიდან, ნაცნობ საგანთა ტყვეობიდან გამოათავისუფლებს და სხვა დრო-სივრცულ განზომილებაში შეჰყავს, რათა დააფიქროს:

„ჩენია სული, თუ უბრალოდ შემოგვისასხლებს“

„წარმოიდგინე, რომ პოეტებს ჩვენ მხოლოდ ვგავართ...“

...როცა ერთმანეთს უმიზეზოდ ვუღარიბდებით“.

პოეტის შექმნილი ახალი სიტყვა „ვუღარიბდებით“ საუკეთესოდ გამოხატავს ერთმანეთისგან გაუცხოებას.

„შუშის ქალაქი“ სიმაბოლოა თანამედროვე ცივილიზაციისა. აღარაფერი აღარ არის მყარი და ხანგრძლივი, ყველაფერი, უზირველესად ურთიერთობანი, იოლად იმსხერვება და იფანტება. ადამიანები დადიან თვალებში შუშის ნაწამსურვევებით და ზეცის დანახვა უჭირთ. სტრიქონები ამხელენ ნამდვილ გრძნობათა მონატრებას:

ამ ღამით ქარაშოტს ელიან ქალაქის ვატრავში მომწვედიელ ქვაფენილს დაბზარავს სიბერე, გადვადვად სიჩუმეს, მოვისხათ აპრილის ხალაოი და მერე ნამდვილი ცრემლებით ტირილი მაჩვენე.

ამ ლექსების რიტმული მონახაზი უმეტესად ექსპრესიულია. ექსპრესიის განცდას ამძაფრებენ ალტერაციები:

მე... მხოლოდ ამ ერთხელ,
ამ ერთ ხელს
იმ ორის მაგიერ
ნაყვეტილ ღამეში
წყვეტილად
ლოცვა რომ მასწავლე,
მე... მხოლოდ ამ ერთხელ,
ამ ერთ ხელს
კანკალით შეგახებ
(„სამხრეთი“)

ამ კრებულის ფურცლებზე ყვავიან „თვლებით გამრავლებული ლექსები — ბეგონიები“ — „სასრულის საწყისები“ („ბეგონია“).

ყოველი ლექსის დასასრული — მკითხველის გონებაში ახალი ფიქრის დასაწყისია და ასე გაგრძელდება მუდამ:

იქნებ სამყარო მხოლოდ ჩვენი სიზმარი არის
და მამონ, როცა ჩვენ ნამდვილად გაგვეღვიძება
აღარ დაგხვდება
(„უანა“)

„ნამდვილ გაღვიძებაზე“ ფიქრი კი წყაროა შთაგონებისა.

ბევრი რამ დაგვრჩა სათქმელი. მთავარია, რომ ამ ლექსების კითხვისას

აღილიყა! იდგა ღმერთი ჩვენ შორის
(„ღუბლი“)

წინო დეკანოძე

დედოფალების მისია

*

ასამთ საღირმის უჩვეულო კოლექცია

„რედაქციამ გესტუმრობდა“... ანდა „დღეს ჩვენ ემას-ბისძობით...“ — ამნარი წინადადებები ბევრჯერ მორგვინა დასაწყისის გასაიოლებლად დასაბეჭდ მასალას. ძნელა დასაწყისი, არანაკლებ — დასასრული... ერთი სიტყვით, მიწოდდა მომხსენებინა, რომ სარედაქციო წერილის მომზადება საპასუხისმგებლოა, ამავე დროს აზარტულიც — შესაძლებლობა გეძლევა საკუთარი კეთილგანწყობა გამოხატო მიუკერძოებლად. თანაც აქტიურად კი არ წარმოჩნდე, როგორც სუბექტი, უბრალო დამატებასავით მიაკუთვნო ადგილი ჯარსთარ თავს. უბრალო დამატება — ერთ-ერთი რიგითი ფარისკაცი დასრულებული აზრის გამოსახატებად.

ჩვენი სტუმარი არის ასამთ საღირმე — მორიდებული, მოკრძალებული პიროვნება. ფოლკლორის მოტრფილს რომ იტყვიან, სწორედ იმგვარია და აქვს ამ სიყვარულს საფუძველი, გასული საუკუნის 70-იანი წლების მეორე მონაკვეთიდან; უნივერსიტეტის ფოლკლორისტა ექსპედიციები საქართველოს მთიანეთში: სვანეთსა და რაჭაში, ფშავსა და ხევსურეთში, მის მშობლიურ თუშეთში. ეს ექსპედიციები მამინ მონაწილე სტუდენტებისთვის მეორე უნივერსიტეტად არის დამახსოვრებელი. გიორგი (იურა) ჯაფარიძისა და ზურაბ კიკნაძის გუნდის წევრობა გულსხმობდა პასუხისმგებლობას — ღირსებასა და ზნეობაში არავისთან ჩაჭრილიყავ, სიხარულ და უმადღერობინა, მოყვრისთვის გვერთგულა. მთაში, მწარსამო ტრაპეზთან ბევრჯერ შეგვედრებინა მოკაპაზე ზეცისათვის სამშობლო, გაუფუნარი სიყვარულით შეგესხა ხოზბა მარადიული მთებისადმი, ცეცელ სიოზე მომიბინე თუ ყვავილებით მოჩითული კორდისათვის გეძევა მადლობა. დღეს კი სამიუშო და უანგაროდ მწრუნველი წინამძღოლები მოსაკლისებელი და მოსანატრებელია მშობლების თაობისათვის, ადამიანურ ურთიერთობათა საშაში უკმარისობაში რომ ყალიბდებიან...

ჩვენი სტუმარი სწორედ იმ თაობის ფილოლოგია. მუდამ საიხლის მაძიებელი, მუყავითი, გონიერი, საქმეში დაუზარელი, სანდო და ნებისყოფიანი. ეს ქალი მხოლოდ შესახვედობით კი არ გააუჩრებია წლებს, გულიც უწყურინია ყოფის პირისპირ; მიუხედავად ამისა, დიასახლისია ტრადიციული ტკბილი ქართული ოჯახის, დიდება — პატარა ელენესი. სწორედ ასეთს და ასმათს უნდა ეზრუნა და შეეძინა ეს საოცარი თოჯინები, რომლებიც არ იციანან, მაგრამ გაბა-

ლისებენ, სახეიშო ატმოსფეროს გთავაზობენ, ვარდასულ კოლორიტს აცოცხლებენ. ეს მინიატურული დედოფლები, ეთნოგრაფიული ყოფისა და კულტურის თავისებური მისიონერები, თითქმის ერთი წლის წინათ პირველად გამოიფინა თბილისი ბაჟის გალერეაში. იმ ფორტუოზულ სანახაობას დამთვალეირებლის უდევრ მოწონებაც ერტო. და აი უკვე ამ თოჯინების კატალოგიც დაიბეჭდა სამოსიელი კრიველის¹, კერძოდ მისი პრეზიდენტის ლუარსაბ ტრაქინიძის თანად-

წოდებული ჩრდილოკავკასიელთა სამოსები, საქართველოს თითქმის ყოველი კუთხის მცხოვრებთა, იქვეა სიმებების, აზერბაიჯანელთა, ქართველთა ნაციონალური ტრანსპარენტის ნიმუშები. მაგრამ ჩანაფიქრის ბირცმებსწინათვის საჭირო გახდა უფრო მეტი მასალის მოძიება და თავმოყრა. ამ საქმეში კეთილი ადამიანებაც შეენიჭნენ. განსაკუთრებულად მადლიერი აღსტორიის მუზეუმის თანამშრომლების, ქალბატონების ლილა მოლოდინისა და ცილა ზეზუნავილის. უანგაროდ, ყოველგვარი მატერიალური დაინტერესების გარეშე რომ შეუდგინეს ძირითადი ბიბლიოგრაფია, რითაც საბოლოოდ დაკავლიანდა.

ასმათ საღირიძე

გომით. ეს ილუსტრირებული გამოცემა კიდევ ერთხელ ათვალსაჩინოებს, ასმათ საღირიძის ნახევრადი ნიმუში რომაა ოსტატობისა. ეს კარგად ნაშრომებული საქმე, გულსისხმიერი მატერიალური თანადგომით, შესაბამელობა უკეთესად დაგვირგვინდეს. გამდიდრდეს და გამარავალფეროვანდეს ექსპოზიცია... ცხადია, ყოველგვ უკეთ აქვს მოფიქრებულ-წარმოდგენილი თვითონ ავტორის, ოღონდ საკუთარ თავზე ლამაზს, ურჩევნია ისაუბროს იმ ადამიანებზე, რომელთა აზრის გარეშე ეს მშვენიერი დასაწყისი ვერ შედგებოდა. შესაბამისად ასეთი ამბები მოგონებებით იწყება.

თითქმის 25 წლის წინათ პატრივად ერტო ვაცნობოდა საინტერესო და ნიჭიერ მხატვარს ნინო ბრაილავილს, რომელიც ახლობლოდა ლადო გუდამაყილსა და ენუეჩ ახვლედიანს. იმ თაობის მხატვართა წრეში გამოჩენილი სახელით იყო დაამკვიდრებულიო. ქალბატონ ნინოს რთული და საინტერესო ცხოვრება ჰქონდა გამოვლილი, ნამდვილი არისტოკრატი იყო, ერთ რამედ ღირდა მისი მოსმენაო — სინაუზული ამბობს ასმათ.

მოგვიანებით, ნინოს ქალიშვილს, ეკა პრივალოვას ალბომი გამოუცია დედის ნამუშევრებისა, სადაც ეთნოგრაფიულ ექსპედიციებში შეგროვებული ნიმუშებია აღბეჭდილი. რაბან ფოტოაპარატი არ ჰქონია, ეთნოგრაფ-მხატვარს, ფოტოგრაფიული სიზუსტით შესრულებია ჩანახატები. მისი ლეგალი ამ საქმეში შეუფასებლად მიაჩნია ჩვენს ტემპარს. თოჯინების ხელობაც მისგან ისწავლა. თავისი ხელით თლიდა ხისგან თოჯინებს სამოსითურთ. თოჯინების თითების ჩამოქვის იდეალურ შემოადებს ფლობდა, ბევრი რამ გამაზნდი და მასწავლაო. სიყვარულით იგონებს თავის პირველ მასწავლებელს ამ საქმეში.

ქვეყნიბიერ სურვილი თოჯინების კოლექციის შექმნისა რამდენიმე წლის წინათ გასჩერა, როდესაც ხელოვნების საერთაშორისო ცენტრში (ხელმძღვანელი ქალბატონი მაცა დვალდიშვილი), ერთი პროექტისგან გერმანელი ეთნოგრაფი მხატვრის მაცა ტილკეს ნამუშევართა რეპროდუქციებით შეიძინა. XIX საუკუნის 10-იანი წლების ექსპედიციის მონაპოვარია შემონახული. ფოტოგრაფიული სიზუსტითაა მო-

დგენილი ჩრდილოკავკასიელთა სამოსები, საქართველოს თითქმის ყოველი კუთხის მცხოვრებთა, იქვეა სიმებების, აზერბაიჯანელთა, ქართველთა ნაციონალური ტრანსპარენტის ნიმუშები. მაგრამ ჩანაფიქრის ბირცმებსწინათვის საჭირო გახდა უფრო მეტი მასალის მოძიება და თავმოყრა. ამ საქმეში კეთილი ადამიანებაც შეენიჭნენ. განსაკუთრებულად მადლიერი აღსტორიის მუზეუმის თანამშრომლების, ქალბატონების ლილა მოლოდინისა და ცილა ზეზუნავილის.

უანგაროდ, ყოველგვარი მატერიალური დაინტერესების გარეშე რომ შეუდგინეს ძირითადი ბიბლიოგრაფია, რითაც საბოლოოდ დაკავლიანდა.

ფრიად საყურადღებო და ანგარიშგასაწვევი ცნობები ამოიკითხა ივანე ჯავახიშვილის, გიორგი ჩიტაიას, ვერა ბარდაველიძის, თინათინ ოჩიაურისა და ნინო გვათუას ეთნოგრაფიულ ნამუშევრებში.

...ჩრდილოეთი თოჯინა როცა დაასრულა, ასმათმა საჭიროდ მიიჩნია პროფესიონალის ავტორიტეტული აზრი მოესმინა. ნამუშევრები წარუდგინა ზურაბ ფოცხიშვილს, ბალხური რჩევისა და ეთნოგრაფიის ჩინებულ მცოდნეს. დედოფლები შეუქო და ურჩია კოლექცია გამგრავალფეროვნებინა. მისი ნამუშევრების პირველი შემფასებლები კი შეუდგნენ და ქალიშვილი არიან. მათი დადმარების გარეშე არც შეიქმნებოდა ეს კოლექცია.

სულ ახლახან საპატრიარქოს ტელევიზიამ სპეციალური გადაცემა მოუძღვნა ასმათ საღირიძის თოჯინების ხელოვნებას. მისი საქმიანობა საპატრიარქოს ყურადღების მიღმა რომ არ დარჩენილა, იმედსა და სიამეს უღვივებს.

თოჯინების სახის ნაკეთები გამოკვეთილი რომ არაა, ამაზე ავტორის არც უზრუნია. მისთვის მთავარია სასოსი, რომელიც შექმნილია შალის, აბრეშუმის, ბამბის, ტილის ქსოვილებისაგან. ეს მშვენიერი კაბები შემკულია ჩაფრასტებით, ორნამენტებით, სევადებით, გულისსაირის შესაკრავები საოცარი ოსტატობითაა დამზადებული, რადგან ყველანაირი არის ძალზე მინიატურული და მნახველი უშბალ შენიშვნის, მის შემქმნელს როგორი ნებისყოფა, გულმოდგინება და სიყვარულის გასაკვირველი ნიჭი აღმოუჩენია ამ საქმეში. ყველანაირი საკუთარი ხელით, სხვათა დაუხმარებლად რომ მოაბერა, ვითომც არაფერი. მთავარი მისთვის ისაა, სად დააბინოს, სად მოეჩინოს შესაფერი ადგილი ამ ნახელავს, რისი დათვალვებიცა ნებისმიერი ასაკისა და ეროვნების ადამიანისათვის უფეულად იქნება ესთეტიკურად სასიამოვნო, ფაქიზი და ნატიფი ემოციის მოწოდებელი; თანაც ეს დედოფლები თავისებურ მისიონერებად შეიძლება ვიგულისხმობთ ანწყოდან განრდასულს დასანახავად.

ჰერმან ჰესე

მონოღება

ნანყვატი რომანიდან

„რომში მარგალიტაბით თაგაში“

ეშპოლცთან გამომშვიდობება კენხტის ცხოვრებაში მნიშვნელოვან მომენტს წარმოადგენდა. თუ მას აქამომდე ბედნიერი ბავშვობა, თავისუფალი და თითქმის უზრუნველად მონესრიგებული და პარმონიული ცხოვრება ჰქონდა, ახლა ბრძოლის, განვითარებათა და პრობლემების დრო დაუდგა. ჩვიდმეტი წელი უსრულდებოდა, როცა მას და მისი ამხანაგების ერთ ჯგუფს შეატყობინეს, სკოლაში მომდევნო, მაღალ საფეხურზე მალე გადახვალთ, და ახლა ამორჩეულთათვის ცოტა ხნით ეს მნიშვნელოვანი და საკამათო თემა აღარ არსებობდა გარდა იმ ინტერესისა, თუ რომელ ადგილზე უნდა დაეღუნებოდათ თითოეული მათგანი. და ამას ტრადიციონალურ გამზავრებაზე რამდენიმე დღით ადრე ცალკე-ცალკე ატყობინებდნენ და გამოსაშვებ ზეიშმა და სკოლის დატოვებაზე დროის მონაკვეთში არდადეგებს უნიშნავდნენ, სწორედ ამ არდადეგებზე კენხტს ერთი დღეა და ღირსსახსოვარი ამბავი გადახდა. მუსიკის მანგისტრმა თავისთან მიიწვია, სადამდეც უყვით გაისიერნება და რამდენიმე დღით დაარჩებოდა მასთან. ეს დღი და იშვიათი პატივისცემა გახლდათ. იმავე საფეხურზე მყოფ ერთ ამხანაგთან ერთად — რადგან კენხტი ჯერ კიდევ ეშპოლცს ეკუთვნოდა, და ამ საფეხურზე მყოფ მონაყვებს მარტო მისვლა-მოსვლა ნებადართული არ ჰქონდა — ადრიან დღით ტყის გავლით მთებისაკენ მიმავალ გზას გაუდგა. ტყის ჩრდილით, საში საათის შემდეგ, როცა ორივემ გააკეთებულ სიმაღლემდე მიიღწია, მალევე მოჰკრა თვალი ქვემოთ მდებარე თავიანთ პატარა ეშპოლცს. შორიდანვე გამოარჩიეს სიმუქეში ხუთი გოლიათი ხე, მოჩანდა გაზრუნებით შექმნილ მართკუთხედ ტბორთა სარკისებურ ზედაპირებთან ერთად, სკოლის მაღალი შენობა, დამხმარე ნაგებობანი, პატარა სოფელი, ცნობილი იფნარი.* ორივე ყმაფილი იხდა და მიდამოს გასატყუროდა. ეს საყვარელი ხედი ზოგიერთ ჩვენგანს მესსიერებაში შემორჩა, რომელიც დღევანდელისაგან არც თუ ისე ძალიან განსხვავდება, რადგან დღი ხანძრის შემდეგ შენობები თითქმის უტყველად იქნა აღმართული და მაღალი ხეებიდანაც საში გადაურჩა ხანძარს. ისინი დაპყრებდნენ ქვემოთ მდებარე სკოლას, ნუღბის მანძილზე თავიანთ მშობლორ ადგილს, რომელსაც ახლა მალე უნდა დამშვიდობდნენ და ორივეს გულს უძრავდა ეს ხედი:

— ფეიქრობ, აქამდე არ შემეგობინია მისი სიღამაზე, — ნარმოთქვა იოზეფის თანმხლებმა. — აჰ, დიახ, ეს ალბათ იმიტომ, რომ პირველად ვხედავ რადიას, რაც უნდა დაეტყო და რასაც უნდა დავემშვიდობო.

— ეს ასეა, — დაეთანხმა კენხტი, — მართალი ხარ, მეც იმავეს განვიცდი. მაგრამ როცა აქედან წავალთ, მართლაცადა, ნამდვილად ხომ არ დაეტყვებათ ეშპოლცს? მას ნამდვილად მხოლოდ ისინი სტოვებენ, ვინც სამუდამოდ წავა, აი, ოტო, მავალითად, ლაიონურად შესანიშნავად რომ იტხავდა სახუმარო ლექსებს, ანდა ჩვენი შარლემანი, ნელის ქვეშ დიდხანს რომ ცურავდა და სხვები. ისინი მართლაც გამოემშვიდობნენ მას და დატოვეს. დიდი ხანია მათზე აღარ მიფიქრია და ახლა გამახსენდნენ ისინი. თუნდაც დამეცინო, მოუხდებოდა კველფერისა, ეს სკოლას ჩამოშორებული ჩემი რაღაც პატივისცემას იმსახურებენ, ისევე როგორც მიტოვებული ანგელიზი, ლუციფერი, რადღაც დიდს ფლობს. მათ შეიძლება მცდარი რამ ჩაიდინეს, მეტრიც, უაქველად მედარი რამ ჩაიდინეს, მაგრამ რაღაც მაინც გაუქუთეს, რაღაც სრულყვეს, ნახტომი გახედეს, ამას მხნეობა სჭირდება. ჩვენ სხვებს, ჩვენ გჯერდა მუყაითობა და მოთმინება, და გონება, მაგრამ არაფერი გვიქნია, არ გადავმტარებართ.

— არ ვიცო, — დაფიქრებული ამბობდა შეორე, — ზოგოერთმა არც რაიმე გააკეთა, ვერც რაიმე გაბედა, უბრალოდ გამოისიერა, მანამდე სკოლა უკანვე გაუშვებდა. მაგრამ შესაძლოა, ბოლიდებ ვერ გიგებ. რას გულისხმობ ხტუნვაში?

— ვგულისხმობ ნასვლის, მიტოვების შეძლებას, მნიშვნელოვანის ქმნას, აი, სწორედაც გადახტომას. არ ვისურვებდი, ჩემს უნივერსალ სამშობლოში, ჩემს უნივერსალ ცხოვრებაში უკან გადახტომას, არ მიზიდავს, თითქმის დამაინებს. მაგრამ ვისურვებდი: ერთხელ, როცა დრო მოაინებს და ეს საჭირო შეიქნება, მეც დაეაღწიო იმას თვით და გადახტომას შეეძლო, მაგრამ უკან კი არა, უფრო მცირედში, წინ და უფრო ზედასვლა შეეძლო.

— და აი, მის შესახებ ვერაფერ მივფიქრებ კიდევ, ეშპოლცი საფეხური იყო, შემდგომი უფრო მაღალი იქნება და ბოლოს ორდენი გველოდება.

— კი მაგრამ, ამას არ გვგულისხმობდი, ისე წინ უნდა წავიდეთ, ამიტომ,** მოგზაურობა მშვენიერია, მე ის ისე გამახარებს. ჩვენ ძალზედ დავენაღვლიანდით.

ამ განწყობასა და ამ სიტყვებში, რაც იმ ამხანაგმა გადამოგვცა, უკვე ვლინდება კენხტის ახალგაზრდობის ქარიშხლიანი ეპოქა.

ორი დღე დამკვივს მოგზაურობა გზაში, ვიდრე ისინი მუსიკის მავისტრის მამინდელ საცხოვრებელს, მაღლა მთებში

* ეშპოლცი გერმანულად იფნის ტყის, იფნარს ნიშნავს.

** მეგობარი (ლათ.)

მდებარე მონტეპორტს მიალენის, სადაც მაგისტროს ყოფილ მონასტრის დიოქოროებს სალექციო კურსს უტარებდა. ამ-სანაღი სასტუმროში მოათავსეს, იმ დროს, როცა კნებტმა მა-გისტროს ბიანში პატარა სენაჟი მიიღო. ის-ისი ხერხგანთა ამოღლება და დიანანა, რომ თათბში მასპინძელი შემოვიდა. პატრიცეუმსაც კაცმა გმწავლის ხელი თავსებდა, მკირვედ ამოიხრდა და სკამზე ჩამოვდა, ცოტა ხანს თაღლები მოხუტე, როგორც სწავლა ზედმეტი დაღლილობისა, შენებე კი მე-გობრული მზერით გამოულაპარაკა: მაპატრე, მთლად კარგი მასპინძელი ვერ ვიქნები. შენ ხომ ფეხით ნასიაროვლები ხარ და დაიღლებოდი, პატრონად რომ ვითბრა, მეც ასე ვარ, დღევანდელი დღე რაღაც გადატვირთული იყო — მაგრამ თუ ვერ მაინც არ გეცინება, ერთი საათით მაინც ჩემს ოთახში შევიყვანე. აქ ორი დღით შევიძლია დარჩე და ხვალ შენი თანხმებულზე ჩემთან სუფრაზე მიიწვიო. მაგრამ მე ბევრი დღე არა მაქვს შენთვის, სამწუხაროდ, ამიტომ უნდა ვნა-ხოთ, რაწმინდემ საათს როგორ გვატარებთ, ეს შენთვის მჭირდება, ესე იგი, ახლა დაიწვიებთ, არა?!

მან კნებტი თაღლებიან დიდ ოთახში შევიყვანა, სადაც არანაირი ოთახის მოწყობილობა არ იყო ძველი პიანინოსა და ორი სკამის გარდა, რომლებზედაც დასხდნენ. შენ სხვა საფეხურზე ახალ გადახვალ, — დავიწყო მაგის-ტრმა. — იქ ყველაფერს მაღს ისწავლი, მრავალი რამ სა-სიამოვნოცაა, რომში მარგალიტებით თამაშის მოსიწყვა-ცა აღბათა მალე დამწყებ. ეს ყველაფერი მშვენიერია და მნიშვნელოვანი, მაგრამ ერთი რამ უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე სხვა დანარჩენი: შენ უნდა ჭკრეცა შეისწავლო. როგორც ჩანს, ამას ყველა სწავლობს, მაგრამ ამის შემოწ-მება ყოველთვის არ შეიძლება. ვისურვებდი, ეს სწორად და კარგად გესწავლის, ისევე კარგად, როგორც მუსიკა; ყველაფერი დანარჩენი მერე მოდის თავისთავად. ამიტომ მიხდა ორი-სამი ლექცია მაინც მე თეთობი ჩაგტარებო, რაც შენი მოპატრიცების მიზეზია. ანუ დღეს, ხვალ და ზუგ თითო საათი შევეცადოთ ჭკრეტას, და კერძოდ, მუსიკაში. შენ ახ-ლა ერთ ჭკბა რძეს მიიღებ, ნყურვილმა და მიმშობლა ხელი რომ არ შევიშალოს; საღამოს ულუფას უფრო მოგვიანებ-ბით მოგვიტანენ.

კარზე დააკაკუნეს და ერთი ჭკბა რძე მოართვეს. — ნელ-ნელა დალიე, — აფრთხილებდა იგი, — დრო გაეცეს, ღოღინ არ ილაპარაკო. აუტარებელივდა სვამდა კნებ-ტი ციე რძეს, პატრიცეუმელი ადამიანი პირდაპირ ეყვდა და ისე თაღლები დაეხუტე, სახე მკრეცად მოხუტვის მოუ-ხვდა, მაგრამ ხალისიანი იყო, სრულიად უმოცოთველი მი-გახანდა იღიმიოდა; ფიტრებში ჩაიძირული ისეთ შეგებას გრანობდა, როგორც გადაღლილი კაცი წყალით ფეხების ჩაყოფისას მოისვენებს ზოლმე. სიმშვიდე მოიღოდა მის-გან, კნებტი მიხვდა ამას და თვითონაც დამშვიდა. მაგისტროს ახლა სკამზე შემობრუნდა და ხელი ფორტე-პიანოს კლავიატურას შეახო. იგი უკრავდა თემას ვარია-ციებით. იტალიელი კომპოზიტორის ნაწარმოები ჩანდა. თავის სტუმარს მიანიშნა, ეს მუსიკალური მსგელოლობა ცეკვაკვებით წარმოედგინა, როგორც უწყვეტი რიგი ერთ-ნაირი სიძლიერის სავარჯიშოებსა, როგორც უფრო პატარა, ხან კი უფრო დიდ ნაბიჯთა რიგი, სიმეტრიის ღერძის შუაგულდინ რომ გამოდის, და სხვა არაარსისთვის მიექ-ცია ყურადღება; კარგად იმ დიდერებისა, რომელთაც ეს ნა-ბიჯები ქმნიდა. იგი კიდევ და ათავად იღებდა ტაქტებს, რუ-

მი გრანობიერებით მიწყებოდა და უკრავდა, მერე გაჩერ-და, ხელები მუხლებზე დაიწყო, მდუმარებით მოცული იყ-და, საოცარი სინჯნარით, თაღლები ნახევარდ დახუტედა, ყოველგვარი მოძრაობის გარეშე, საკუთარ თავში ჩაიძრუ-ლი მუსიკას რომ კვლავ იმეორებს და აკვირდება. მონაწე შენავანდა მყოფრადებლად მას, ნინ დადებული ნოტების ნიგნამ ნანარმოების ნახვევებს დაპყრებდა და აღიქ-ვამდა რაღაც მოძრაობით, რაღაც ნაბიჯებით, ცეკვითა და რნეით, და ცდილობდა ეს მოძრაობა ამოცნო და ნაე-კითხა, როგორც ჩიტის ცაში განავარდების ორიბი ხახუბი. ეს ყველაფერი დაეგნა და ისევე ჩაიკარგა, მას თავიდან უნ-და დაეწყო, ერთი წუთით ვეღარ შეძლო ამის თავმოყრა და აღმოჩნდა სიცარიელეში. ირგვლერ დარცხვნილი მიმოიხე-და და დაინახა გარინდებულ, ფიტრებში ჩაძირული მაგის-ტრის სახე, სიბნელეში გაფრქვითალბული რომ ირგეო-და, აი ისევე იპოვნა თავისი სულიერი სიგრცე, რომელც ნელად დაუსხლტე ხელიდან, ისევე მუსიკის ეღერა ესმოდ, იქ, ხტადავდა ნაბიჯ-ნაბიჯ მომდინარე, ხტადავდა მას, საკუ-თარი მოძრაობის ხახს რომ სტოკებდა, ხტადავდა და გრძნობდა უხილავის მოცეკვავე ფეხებს...

ეჩვენებოდა, დიდი დრო გავიდა, როცა სივრცის ისევე გა-მოქცეა, როცა ისევე შევიტრინო საკუთარი სკამი, მარდავით დაფარული ქვის იატაკი, სარკმლის მიღმა ბინდის შერათალი შუტი. გრწნობდა, ვიღაც უყურებდა, უმზერდა და იგიუ მოი-ხედა: მუსიკის მაგისტრის მზერას შეჩერდა, მას უყურადღე-ბით რომ ათავლიერებდა. მასწავლებლმა ოდნე შენამწე-ვად დაუტრა თავი, იმ იტალიური მუსიკის ბოლო ვარიაცია ერთი თითით პიანისიმოთი დაუტრა და გაიპარია.

— იფიქრე, აქ დარჩი, — მოუც მას. — ისე მოხბრუნდე-ბი, შენ მუსიკა კიდევ ერთხელ გაიხსენე, ყურადღება მიაქ-ციე ფოტურას! მაგრამ თავი არ აიძლო, ეს ხომ თამაშია. თუ ამის მერე გაეცინება, გეცე არაფერია! იგი გავიდა, ერთი სამუშაო კიდევ ელოდებოდა, ამ დატვირთულ დღეს ესეც შესასრულებელი იქნებოდა, სამუ-შაო არ ყოფილა მუხუბეტი და სასიამოვნო, სკოლა არ იყო, როგორსაც ისურვებდა. სადიოთორო კურსის მოწაფეთა შორის გახლდათ ერთი ნიჭიერი, მაგრამ ქვედაღლი და გულზნვიადი ადამიანი, რომელთანაც კიდევ უნდა ესაუბ-რა, რომლისთვისაც სწორი მიმართულება უნდა მიეცა, მი-სი მანკიერი მხარეების მიუღებლობა ეტყებინა, მისადმი ზრუნვა გამოეჩინა, როგორც აღმატებულს შეგნოდა, და სიგვარამა გამოეგნინა, როგორც ავტორიტეტს შემეფი-ერდა. ის ოხრავდა, რომ არ არსებობდა სრული ნესიერი, რომ არ იყო გამორკვეულობა იმ ადამიანებში, რომლებსაც ეგონათ, რომ საამისო ნიჭი ქმნიდათ! რომ ისევე და ისევე ერთი და იმავე შეცდომის დაშლელც იყო საჭირო, ერთი და იგივე სარევედა ბალახი უნდა მოემორებინა ნიჭი ხასია-სის გარეშე, ვირტუოზულობა იყრარქვის გარეშე, რაც ად-რე მუსიკალური ცხოვრების უფლებონის ხანში პატრ-ნობდა, მუსიკის რენესანსში ამოძირკვა და გადახსვა-ვირცდა და აი ახლა მან ისევე გაიხარა, ამწვანდა და ამოიკ-ვირცდა.

როცა თავისი საქმიანობა მობრუნდა იოხვფათა ერთად სავარჯიშოდ, ნახა, რომ იგი წყნარად გამოიყურებოდა, მაგრამ ნასიამოვნები და უკვე დასვენებული ჩანდა. — ძა-ლიან კარგი იყო, — ოცნებით წარმოასტევა ყმანვილმა. — მუსიკა მთლად გაძიქრა, ის გარდაიქმნა.

— დღე შენმა ეს მუსიკა კვლავ უღერდეს, — უთხრა მასწავლებელმა და პატარა ოთახში შეუძღვა, სადაც პურიტა და ხილთი განუყოფელი მაგიდა დახვდათ. მათ მიირთვეს და მასწავლებელმა მიიწვია, ზედა სადირობრო კურსზე ცოცხა ხნით შემოვიდა. ვიდრე უკან მიბრუნდებოდა და სტუმარს თავის სენაკში შეიკვანდა, — საუბარი გააგრძელა, — ვერტისას რედაქცია დაინახე, მუსიკა ფიგურისაგვით გამოიხატა შენში. შეეცადე, როცა ამისი ნაწილი გაეკინდება, ჩაენერო.

სასტუმრო ოთახში კინეტიმა მაგიდაზე დადებული ქალაქის ფურცელი და ფანქრები ნახა და ვიდრე მოსასვენებლად წავიდა, შეეცადა ის ფიგურა ჩაეხატა, როგორადაც წელანდელო ხაზი გადაიქცა. გაუსვა ერთი ხაზი და მისგან რიტმული დამორეგებით ირიზად მიმართული გვერდითი პატარა ხაზები გაიყვანა. ეს კაცს გაახსენებდა ხის ტრატზე ფოთლების განლაგების წესრიგს. ვერ დაკმაყოფილდა იმით, რაც გამოვიდა, და კიდევ ხალხის რამდენჯერმე ეცადა ამის მოხატვისა, და ბოლოს თამაში ხაზი წინწკლივით მოკვდა, საიდანაც გვერდითი ხაზები ასხივებდა, მაგასად გვირგვინის ცვალებობა. შემდეგ დასაბრუნებლად გასწავლა და მალევე ჩაიბინა. სიმარში ისევ იმ მთის თბებთან მივიდა ტყეების გავლით, სადაც გუმირ ახანაგთან ერთად დაისვენა, და იხილა ქვემოთ მდებარე საყვარელი ემპოლიც და, როცა მას დასცვივროდა, სკოლის შერობის მართკუთხედს ოვალურად გაიხსელა, შემდეგ მისგან წრე შეიკრა, შემდეგ კი გვირგვინად გადაიქცა და გვირგვინმა წელანელა იწყო ტრიალი, ტრიალებდა ზარად სიჩქარით, ბოლოს ძალზედ სწრაფად დატრიალდა და გასკდა და მოკივდა ვარსკვლავებს შვერიბა.

გამოლევიძებისას ეს აღარც იცოდა, მაგრამ როცა მასწავლებელმა ჰკითხა მოგიანებოთ, დილის გასეირნებისას, რაიმე ხომ არ დავგისწავლო, ისე ეგონა, თითქმის სიხშირით რაღაც ცუდი თუ შემაშფოთებელი რამ განიცადა, დაიფიქრა, სიხშირით კვლავ გაიხსენა, მოჰყვა ის და თავისივე გულგრობლობით გაოცებულ დარჩა. ოსტატე ყურადღებით უსმენდა.

— სიხშირის ყურადღება უნდა მიგაქციოთ? — იკითხა იოზეფმა. — შეიძლება მათ მნიშვნელობა მივანიჭოთ? მასწავლებელმა თვალეში ჩახავა და მოკლედ მოუგო: ყველაფერს უნდა მიექცეს ყურადღება, რამეთუ ყველაფერი ჩვენება შეიძლება; — რამდენიმე ნაბიჯის შემდეგ კი მამობრივი მზრუნველობით ჰკითხა: რომელ სკოლაში გადახვებით დიდი სიამოვნებით? — ახლა განითქმა იოზეფი. სწრაფად და ხმადაბლა უპასუხა, — ვფიქრობ, ვალდებულნი. — მასწავლებელმა თავი დაუჯრა. — მე უსმენობ-

დი ამაზე. შენ ხომ იცი ძველი გამოთქმა: *Gignit autem artificiosam...*

კიდევ უფრო შეუნიღბა სახე კანკარულა და ყველა მოწვევისთვის კარგად ნაცნობი გამოთქმა დაასრულა: *Gignit autem artificiosam lusorum gentem Cella Silvestris* გერმანულად: „ავალდებულნი ხომ წარმოიზნოს რომში მარტალიტებით მოთამაშეთა ხელეწიერების წიქით დაველდებოდეთ ხალხს“.

მოსუცმა თბილი მზერა მიაპარა: — ცხადია, ეს შენი გზა იოზეფ, შენ იცი, რომ რომში მარტალიტებით თამაშს ყველა არ ეთანხმება. ისინი ამბობენ, ეს ხელეწიერების შემცველთა და მოთამაშეთა პელეტრისტები არიანო, მართლაცადა, მათ სულიერ ადამიანებად კი არა, თავისუფალ, ფანტაზიურ და ხელეწიერების მოყვარულ ადამიანებად მიიჩნევენ. შენ ნახე, რაც აქ სინამდვილეა. იქნებ გაქვს საერთო ნარმოდგენები რომში მარტალიტებით თამაშის თაობაზე, რის გამოც მას იმაზე უფრო მეტად მიენდობი, ვიდრე მისგან რამეს მიიღებ. და იქნებ შიშობი. თამაშს საერთოები აქვს, ცხადია. სწორედ ამიტომ ვეფიქრებ ის. უსაფრთხოდ გზებზე მხოლოდ უსუსტებს უშვებენ. შენ კი არასოდეს არ უნდა დაგვიწყნდეს, რასაც ასე ზნორად გუებნებოდ: ჩვენი დანიშნულებაა დამირისპირებათა სწორი გარკვევა, ვერა მხოლოდ დამირისპირებათა, შემდეგ კი მათი როგორც ერთიანობის მოუღუსთა გარკვევა, ასეა რომში მარტალიტებით თამაშთან მიმართებითაც. ხელეწიერ ბუნების ადამიანები ამ თამაშზე შეე-

მხატვარი დეკო ალუღიშვილი

ვარებულები არიან, რადგან აქ ფანტაზია შეიძლება. მკაცრი სპეცილისტები ვერ იტანენ ამას — აგრეთვე ზოგიერთი მუსიკოსი გაუბრის — რადგანაც მას დისციპლინაში სიძაქრის ის ხარისხი აქვია, რისი მიღწევაც ცალკეულ მეცნიერებებს შეუძლიათ. კარგი, შენ ამ დამირისპირებას გაეცნობ და ერთ დროს აღმოაჩინებ, რომ ეს ობიექტების დამირისპირებები კი არაა, მათზე სუბიექტურია, რომ მავალითად, ფანტაზიური ხელეწიერის სუფთა მათემატიკასა და ლოგიკას იმიტომ კი არ ირიდებს თავს, რომ აქედან რაიმე შეიკვნა და რაიმე გამოკრევიკა, არამედ იმიტომ, რომ ინსტინქტურად სხვა მხარეს იხრება. შენ შეგიძლია ამ ინსტინქტურ და ძლიერ მიდრეკილებებს და ანტიპატეტებს დაკვირვებით მოუხვედ ნაკლები სულთერების მქონე ადამიანთან. სინამდვილეში ეს ნიშნავს, რომ დიდ ადამიანებსა და აღმატებულ სულის ადამიანებში ეს ენებანი არ არის. თითოეული ჩვენგანი არის მხოლოდ ადამიანი, მხოლოდ მცდელობა, მხოლოდ გზაში მყოფობა. ის კი იქითვე უნდა იყოს ზამში, საითქვეც სრულყოფილებაა, ცენტრისკენ უნდა ისწრაფოდეს და არა პერიფერიებისკენ. დაიმახსოვრე: შეიძლება მკაცრი ლოგიკოსი ანდა გრამატიკოსი იყოს და ამასთანავე ფანტაზიითა და მუსიკით სასცე. შეიძლება მუსიკოსი ანდა

როში მარგალიტებით მოთამაშე იყო და ამასთანავე კანონისა და წესრიგისაკენ მიმხრდა. ადამიანი, რომელსაც ჩვენ ვგულისხმობთ და როგორც გვსურს ვახდეს, ჩვენი მიზანია. თუ მას შეეძლება ყოველდღე თავისი მეცნიერება თუ ხელოვნება სხვა დანარჩენით შეცვალოს, იგი როში მარგალიტებით თამაშში ყველაზე უფრო კრისტალური ლეგაციის გამაბრუნებელს შექმნის და გარმატაკაში ყველაზე უფრო შემოქმედებით ფანტაზიას გამოავლენს. ჩვენ ასეთები უნდა ვიყოთ, უნდა შევქმნათ ყოველ საათში სხვა პოსტზე დადგომა, ისე, რომ არ ვენწინააღმდეგებოდეთ და არც რაიმე ვკაბნევენ.

— მაგონია, გზელები, — თქვა კენტამა, — მაგრამ ისინი, რომელთაც ძლიერი სიყვარული და ზიზხი იყვართ, უბრალოდ უფრო მგზნებარენი არ არიან, სხვები კი უფრო მშვიდი და უფრო დამყოლინი?

— ისე ჩანს, რომ მართალია, მაგრამ მართალი არ არის, — გაუცინა მასწავლებელს, — დამიანები ყველაფრისაგან გულმოდგინტაობას, ყველაფრის სამართლიანობას რომ იჩენდნენ, მაშინ, ცხადია, მათ სულიერი ძალის, სულიერი აღზველობისა და სითბოს ნაკლებობა კი არ უნდა ჰქონდეთ, არაა შედ სიჭარბე, რასაც შენ მგზნებარებას ეძახი, სულიერი ძალა კი არ არის, არამედ სულსა და გარე სამყაროს შორის არსებული ხახუნია. ეს იქ არის, სადაც მგზნებარება ბატონობს, მინსრაფებისა და ლტოლვის ძალა არ არის ჭარბად, არამედ მიმართულია ვანკრობობებისა და მცდარი მიზნისკენ, აქედნად გამოიმდინარე ატმოფეროში დაბახუნდება და სურვის შესუფთავდება. ვინც მისწრაფების უმაღლეს ძალას მიმართავს ცენტრისაკენ, ჭეშმარიტი ყოფიერებისკენ, სრულყოფილებისკენ, იგი ჩანს უფრო მშვიდი, უფრო განმცდილი, რადგანაც თავისი ვარაუდების აღს მიღდა არ ხედვას, რადგანაც, მაგალითად, კამათისას არ ყვირის და ხელებს არ იქნევს. მე კი გეტყვი შენ: ის უნდა ენოს და იჩეუდეს!

— აჰ, ვინმე რომ შედოს ამისი ცოდნა! — ნაშოიძხა კენტამა, — რომ არსებობდეს სწავლება, რაღაც მაინც, რასაც შეიძლება დასჯერდე! ყველაფერი ერთმანეთს ენი-ნაალმდეგება, ყველაფერი ერთმანეთის გვერდით მიმდინარეობს, არსად არ არის სიხვადე, ყველაფერი შეიძლება ასე განიმარტოს, ანდა პირიქით, ისე შეიძლება მთელი მსოფლიოს ისტორია როგორც განვითარება და პროგრესი, ისე აიხსნას, და ასევე შეიძლება მასში დაეცემისა და უახრობის გარდა არაფერი დანახოს კაცმა. მამ არ არსებობს ჭეშმარიტება? არ მოაოვება ნამშვილი და კანონზე დაფუძნებული სწავლება?

მასწავლებელს ვერ არასოდეს მოესმინა მისგან ასეთი მზოურული საუბარი, მან ცოტა გაიარა და შემდეგ ისევ გაბაგრობ: არსებობს ჭეშმარიტება, ჩემო საყვარელო! მაგრამ „სწავლება“, რომელსაც შენ ელტვი, აბსოლუტური, სრულყოფილი და მხოლოდ განმბრძობით, ასეთი არ არსებობს. მანც არ უნდა მიესწროდე მარტოაფედ სრულყოფილ ცოდნას, მეგობარო, არამედ საკუთარი თავის სრულყოფილად ქმნას, დეობაბრობა შენმა, და არა ცნებებსა და ნივნებში. ჭეშმარიტებით უნდა ცხოვრობდე და არა მხოლოდ მისი სწავლებით იფარგლებოდე. ბრძოლებზე გა-დასიხანე ყურადღება, სძლიე, იოხუფ კენტბ, მე შეხედავ, ისინი უკეე დაიწყო.

**გერმანულიდან თარგმნა
მარიამ ქსურვალი-ნარტიშვილმა**

ქართელ რეზვიანობი

მნიშვნელოვანი მოვლენა

ქართული ფილოსოფიური აზრის ისტორიის ოთხტომეულის გამომცემა

ქართული ფილოსოფიური აზრის ისტორიის (ქვეა-ს) მომზადება და გამოცემა (I ტ. 1996, II ტ. — 2010, III ტ. 2010 და IV ტ. 2004) საეტაპო მთავრდება ქართული ფილოსოფიისა და ქართული ფილოსოფიური აზრის ისტორიის შესწავლის საქმეში.

ქვეა-ს მომზადება დაიწყო საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდიუმის 1986 წლის 30 იანვრის დადგენილებით. იდეა ეკუთვნოდათ აკადემიის მაშინდელ პრეზიდიენტს, აკადემიკოს ევგენი ხარაძეს და ვიცე-პრეზიდიენტს, აკადემიკოს ანდრია ავაქტიძეს.

მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდიუმის აღნიშნული დადგენილების საფუძველზე გამოიყო ფინანსები ქვეა-ს მოსამზადებლად, შეიქმნა საინფორმაციო კოლეგია (მთავარი რედაქტორი აკადემიკოსი შალვა ზიდაშელი, მოადგილე აკადემიკოსი ვ. თევზაძე და სწავლები მდივანი — ფილოსოფიის მეცნიერებათა დოქტორი მიხეილ მანარაძე).

გამოცემის შესუერებმა გადამწყვიტა, რომ ოთხტომეული არ შემოფარგლულიყო მხოლოდ ქართული ფილოსოფიური ძეგლების შესწავლა-განხილვით. დასახული მიზნის მისაღწევად განხილულ იქნა როგორც ისტორიული ძეგლების და ისტორიკოსთა ნაშრომები (ასწლოვანი მატთანე, ქართლის ცხოვრება, ივანე ჯავახიშვილის შრომები), ისე მწერლების (რუსთაველი, სულხან-საბა ორბელიანი, ნიკოლოზ ბარათაშვილი, ილია ჭავჭავაძე და სხვ.) შემოქმედება და მეცნიერთა (ტბულ აბუსელიანის ძე, ივანე გამრამდელი, ივანე თარნიშვილი და სხვა) ნაშრომები.

ქვეა-ს ოთხტომეულის მომზადებაში მონაწილეობენ თანამედროვეობის ნამყვანი ფილოსოფოსები (ან გარდაცვლილი — შ. ხიდაშელი, ვ. დედაბროშვილი, რ. შენგელია, ვ. თევზაძე, ს. ავალიანი, ვ. შუმბინაშვილი, დ. დანელია, ლ. წერეთელი, მ. მახარაძე, ლ. ზაქარაძე, თ. შიბინაშვილი). ფილოსოფოსების გარდა ოთხტომეულისთვის სტატიები დაწერეს ფილოლოგებმა და ისტორიკოსებმა (ან გარდაცვლილმა ლ. ჭილაშვილმა, ბ. ბარამიძემ, აგრეთვე მ. რაფაემ და პ. ჩიხიძემ).

ქვეა-ს I ტომში შესულია ივანე ჯავახიშვილის ორი სტატია, რომლებიც ვებთა ზეობის საკითხებს შუა საუკუნეების საქართველოში.

ქვეა-ს ოთხტომეულის უპირველესი ღონსება არის ის, რომ პირველად ქართულ მეცნიერებაში მოხერხდა ქართული ფილოსოფიისა და ქართული ფილოსოფიური აზ-

რის ისტორიის გააზრება IV საუკუნიდან XX საუკუნის ჩათვლით. აქამდე მართალია გვქონდა შალვა ნუცუბიძის ქართული ფილოსოფიის ისტორიის ორტომეული (I ტ. 1956, II ტ. 1958), რომელიც მთავრდებოდა სოლომონ დოდაშვილის მსოფლმხედველობით. შალვა ნუცუბიძის ორტომეულში განხილული არ ყოფილა ქართული ფილოსოფიის მთელი საუკუნენახევრანი ყველაზე ნაყოფიერი მონაკეითი.

ქართული ფილოსოფიის და ფილოსოფიური აზრის ისტორიის ცალკეულ მონაკეითზე არსებობდა შ. ხიდაშელის, თ. კუკავას, ვ. გაგოიძის, გ. დეაბრბერიძის, ფ. ნაიბაიძის და სხვათა მნიშვნელოვანი გამოკვლევები.

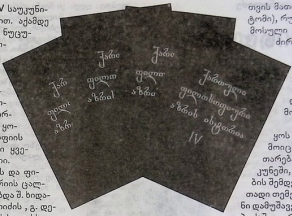
გარდა ამისა ქართული ფილოსოფიური აზრის ისტორიის საკითხები განხილული ჰქონდათ მეცნიერების სხვადასხვა სფეროს მკვლევარები (ივ. ფავანიშვილი, კ. კეკელიძე, ივ. ბერიძე, ა. ღრანგიშვილი და სხვ.), მაგრამ ემეორებთ: ქართული ფილოსოფიისა და ქართული ფილოსოფიური აზრის ისტორიის საკითხები მილიანიბაში დასაწყისიდან და XX საუკუნის ჩათვლით პირველად სარეცენზიო ოთხტომეულში განხორციელდა ქუაჩას ოთხტომეულში დიდი ყურადღება ექცევა დასავლეთის, კერძოდ, გერმანული, გერმანული და რუსული ფილოსოფიის მნიშვნელობის ქართული ფილოსოფიისა და ფილოსოფიური აზრის ფორმირებაში. ამ მხრივ საყურადღებოა ნეოპლატონიზმისა და ქრისტიანული ნეოპლატონიზმის (არეოპაგიტული მოძღვრების სახით), კაპადოკიელი მამების მსოფლმხედველობათა და ათენის მწიგნობართა სკოლის წარმომადგენელთა შეხედულებების საფუძვლიანი განხილვა და ქართული ფილოსოფიის-

თვის მათი მნიშვნელობის ჩვენება (I ტომი), რუსული ენის მეშვეობით შესრული ევროპული ფილოსოფიის ძირითადად გერმანული ნაშრომების როლის ჩვენება და XIX - XX საუკუნეებში ქართული ფილოსოფიაზე გერმანული ფილოსოფიის გავლენის წარმორება.

საგანგებოდ უნდა გამოიყოს მე - 4 ტომი, რომელიც მოიცავს ფილოსოფიის განვითარებას საქართველოში XX საუკუნეში, უნივერსიტეტის დაარსების შემდეგ. აქ გამოქვეყნდა ძირითადი თემები, რომელთა საფუძვლიანი დაშუშავება ხდებოდა განსაზღვრულ ეპოქაში, კერძოდ: ფილოსოფიის ისტორია, ლოგიკა, მარქსისტული ფილოსოფია და ისტორიული მატერიალიზმი, აქსიოლოგია (ეთიკა, ესთეტიკა) სოციოლოგია, რელიგიის ფილოსოფია და ათეიზმი, კულტურის ფილოსოფია, ფილოსოფიური ანთროპოლოგია, ბუნებათმეცნიერების ფილოსოფია.

აღსანიშნავია ისიც, რომ მართალია ქუაჩას ოთხტომეული ძირითადად თემატური პრინციპითაა აგებული, მაგრამ გამორჩეულ ქართველ მოაზროვნეებს (იოანე პეტრიანი, ანტონ პირველი, სოლომონ დოდაშვილი, გერასიმე ქიქოძე, შალვა ნუცუბიძე, სერგი დანელია და სხვა) საგანგებოდ ეძღვნება ცალკე თავები.

ქართულ ფილოსოფიაში არსებული კვლევა-ძიების შედეგების გათვალისწინებით და საფუძვლად ქუაჩას ოთხტომეულის გამოცემით მნიშვნელოვანი ნაბიჯი გადაიდგა ქართული კულტურის შესწავლის თვალსაზრისით. შეიძლება ითქვას, რომ ამ ოთხტომეულის გამოცემა არის მნიშვნელოვანი მოვლენა.

სამების ტაძარში — ახალგაზრდული კულტურის ცენტრში გაიმართა ზურაბ ჭავჭავაძის შემოქმედებითი საღამო. საღამო გახსნა მამა კონსტანტინე [ვიორგაძე].

სიტყვით გამოვიყენე: ლალო მინაშვილი, მამა თაღმაზ ჩოხევი, ვაჟა კვარცხელი, მამა ელიზბარი (ლიაკონიძე), ზინა კვერენჩილაძე, იმპარ მჭვიტი, ნინო მარსაგიშვილი, მამიზა ცანავა, შალვა დავითაშვილი, ვაჟაფარაძე, მურთაზ ოსუნელიანი, ციცი ერასთავი, ცილა არაძეშვილი, ზადერი ქუთათელაძე, ნიკო რევიავიძე.

ლო, მეუფე თაფეოზი. მოსწავლეები გიორგი მოსიაშვილი, ბექა პაკურიძე.

მონაწილეობდა ბავშვთა ანსამბლი „საგალობელი“.

შესრულდა შოთა რაჭვეტაძის მუსიკალური ნაწარმოებები.

ზურაბ ქაშიანიძეს

კაცი ის არის, იტყვიან, ვისაც ხიფათი სდევდა, სიტყვა ვისიც რომ უტყვიო, ვისაც გულში სჭირს სევდა. წარსულ დროს

იმედი ყელში ხავის, მოსთქვამს, წრიალებს ჩინჩილებს ყრის, ოქა-ჯურხიას ხმლი. ნუ სწუხარ, გულს

ყველა მივგორით, დღეს ცას ეცლება სვეტი, დრო იყო, როცა სირცხვილი იყო სიკვდილზე მტეი.

ნუ გაიტტენ, ნუ ნაგერძევა სახსო, გამკენი მაინც გაივებს, ვით მიჰყვას უფლის ხმაო.

არ გარევიხარ მარჯავს, ჩვენად იმედად გახატო, სწუხარ, კაცი კაცს არა ჰგავს, მალავს საკუთარ სახეს, ძმას ალარ სჯერა უკვე ძმის,

სიტყვა ვისაც რომ უტყვიო, ვისაც გულში სჭირს სევდა. **პირობი მოსიაშვილი**

თეკლე ჯანელიძე

მომავლის პოეტი

რენე კალანდიას პირველი წიგნი „ხსოვნის ყვავილი“ 1972 წელს გამოვიდა სოხუმში. მას შემდეგ დიდი დრო გავიდა. პოეტისთვის იდგა ხან ძიების, ხან კრიზისისა და ხანაც აღმავრების ხანა. ახლახან გამოქვეყნდა „ინტელექტა“ რენე კალანდიას რჩეული 100 ლექსი გამოსცა. წიგნი აქამდე გამოუქვეყნებელი ლექსებიც შევიდა. შემდგენელი და წინასიტყვაობის ავტორია ივანე ამირხანაშვილი. 5 თებერვალს „ინტელექტის“ დარბაზში გაიმართა კრებულის წარმოდგენა.

„უკვე ძალზე მოპულარული სერიის — „100 ლექსი“ — პროექტის ავტორმა კახეძე კუდაამ აუდიტორიას აცნობა, რომ გამოვიდა ამ სერიის ორმოცდამეათე წიგნი, რომლითაც ასტრომეტრის პირველი ნაწილის გამოცემა დასრულდა. ბატონო კახეძე გვამცნობს შეხვედრას, რომ უკვე მზადაა და მალე დაიბეჭდება მსგავსი კრებულები უცხო ენებზე.

რენე კალანდიას კრებულში ბატონო კახეძის თქმით, გამოიყოფა მოღვაწეობის სამი პერიოდი. სამეფე ეტაპის მოკლე დახსიანთების შემდეგ ნიშნულზე ლექსები წაუკითხა დამსწრე საზოგადოებას და დასძინა, რომ კრებულში დაეღვლა ზომიერება, რაც უთოვად შემდგენლის, ივანე ამირხანაშვილის, დამსახურებაცაა.

წიგარ ტბაში ყველა პოეტი გალატკობის ძებებს, ძებებს მისეულ ადგილს, მისეულ ზურგ... და ბუნებრივია, ამ თვალით კითხულობს რენე კალანდიას ლექსებსაც. ორი რამ მათცვებს და ადამიფორიუმებს ამ კრებულში, პრძანა ბატონმა წიგარმა — სისადაე და შემოქმედებითი გზებია.

ივანე ამირხანაშვილის თქმით, რენე ის პოეტიცა, რომელსაც არ შეუძლია სისახლების არმოდება. ის თავის ლექსებში ბუნებრივია, ოდნავადაც არ იტყუება. მისი ლექსები მოდის დროიდან, გარემოდან, პრაქტიკოდან და იძებს განზოგადებულ ხასიათს.

როსტომ ჩიქოძე აღნიშნა, რომ უკვე ჰქონდა საზოგადოება ამ წიგნის შესახებ გამოთქვა აზრი საბატორიკოს ტექნიკის დოლის გადაცემის, შეფასებისა რენე კალანდიას „100 ლექსი“, რომელიც განსაკუთრებული მოვლენა, შეფასებისა პროექტიც და კიდევ ერთხელ ვთქვა, რომ გამოქვეყნდა „ინტელექტი“ არის ერთი მტკიცე ბურეტი, საყრდენი და ნაწიშნებელი ბეჭერი რამის ჩვენს სალიტერატურო ცხოვრებაში. რაც შეეხება ახალ კრებულს, ბატონი როსტომის თქმით, ამ წიგნით თითონ რენე კახეძე არსილიად ახლებურად. ნიშნულია მისი შემოქმედებისთვის ის, რომ მის პოეზიაში არ იყო ის თანაბრობა რაც ზოგიერთ პოეტს ახასიათებს, ეს არის ცხოვრების წესიდან, პროზული ფსიქოლოგიკოდან, წიფის თავისებურებიდან გამომდინარე, ეს უთანაბრობა ბეჭერ რამეს აკლებდა მის პოეზიას. ამ წიგნში კი არის ნამდვილი რენე. ეს არის დამსახურება რენესთან ერთად ივანე ამირხანაშვილი და ზვიად კვარაცხელიანი. ივანე ამირხანაშვილის მინასიტყვაობა მართლაც ნიშნული არის კრიტიკული აზროვნების, ეს ანალიზი რენე კალანდიას პოეზიისა არის ფლოგორული ტექნიკით დაწერილი, აღნიშნულია ყველა ნოეზისი, ყველა თავისებურება. თავიდან იწყება ასეთი ფრაზით, რომ რენე კალანდიას მომავლის პოეტი, ივეე განაზრებულია, რომ ის მომავლის პოეტი იქნებოდა, რამდენადაც მომავალს უტოვებს სრულ ანგარიშს იმისა, თუ რა

ხდებოდა დღეს. ეს წიგნი არის საამყო რენე ლიტერატურული ცხოვრებისთვის. მთლიანი კრებული ყოფითობიდან ამოიღის, ტკივილებიდან, მივიღებოდა, რომელიც განზოგადებულია ტრაგიკის დონეზე, ერის ტრადეფია აქ გამოხატულია უკიდურესი სიმწეაეით და გულგადახსნილობით. ბატონმა როსტომმა საზოგადოებას რენე კალანდიას ორი ლექსი წაუკითხა.

რევაზ სირაძემ აღნიშნა, რომ რენე კალანდიას პოეზიაში არის მოწარმა, სინდისი, ნამუსი. კალანდიების ოჯახში არის ქართული სული, სიკეთე, სინაზე. ზოლო ზნეობის პოეზიაში დიდი მიმწელობა აქვს.

საზოგადოებას მიესალმნენ რენე კალანდიას მეგობრები: **მანანა ამირეჯიბი, ირინა ონიანი, რეზო ავაშია, თენგიზ მუენარგია, მამუკა ნიკოლაური.** მათ ერთხმად აღნიშნეს რომ პოეტი საკუთარ ლექსებში სულს დასტრიალებს, რენე სულს მისატვარა — თქვა **რეზო ავაშია**. მისი თქმით, გარდა იმისა, რომ რენე დიდი პოეტი, დიდი ადამიანიცაა, ის ახალი პოეტიცაა და არასოდეს დაძეგდება.

ერეკლე სალიანიშვილი აღნიშნა, რომ პოეზია არ შეიძლება ერთ ადგილს ტყუენდეს, არ ერთადებობს, პოეტის თვალსაწიერი არ უნდა შეიზღუდოს. რენე კალანდიას ის პოეტიცა, რომელიც

საც სისახლებების არ ეძინა. მან ქართული პოეზიაში შემოიტანა ახალი ფერი, ახალი სიტყვა. შემოიტანა ბალტიკისპირის კულტურა. რენე კალანდიას ბატონი რეკლეს აზრით, თავად ავტორს ჰქვამს. რენე კალანდიას მიერ პოეზიაში შემოტანილი სისახლებზე ისაუბრა **ბალთერ არაბულმა**. მან თქვა, რომ რენე პირველივე ლექსებით მიიტცია მკითხველს ფურადებდა და ის ერთრესი დღემდე არ შენეგდება. პოეტი ლექსის ტრადიციული ფორმითაც ახერხებს სისახლს თქმის და მისეგრავას, ამიტომ მის ახალ ლექსებს ყოველთვის ელოდება მკითხველი.

ანდრო ბუაჩიძემ განსაკუთრებით გამოყო რენე კალანდიას მეამბოხე სული პოეზიაში. რენე ვერ იტანს ტრიუმფალიობას, შახობას, რუტინას. ის მთელი არსებით ეწინააღმდეგება დოგმებს. ამავე სფეროს რენეს ფრაზები არ არის ხელოვნური, არამედ პოეტის სულისა და გულის ნაწილია. რენე კალანდიას უადრესად თავისუფალი აზროვნების პოეტიცაა და სხვებსაც აძლევს თავისუფლების მგავლობას.

ზვიად კვარაცხელიამ გაიხსენა პირველი შეხვედრა პოეტთან, მასთან ხასლში, ზეგდემი და მაშინდელი ძლიერი შთაბეჭდილება, რომელიც დღემდე არ განეცვლია. ამ კრებულის შეფასებას საკუთარი წელითი თავგანმებლად აღნიშნა და თქვა, რომ წიგნში უკვე დიდ ჩანს ავტორის პოეტური სული. ხანაც ბატონი რენე თვითორნიულია. ამ აზრის დასადასტურებლად ნაიკითხა ერთი საინტერესო ლექსი კრებულშიდან.

რენე კალანდიას ძმამ და თვითონვე შესანიშნავმა პოეტმა **გენო კალანდიამ** გაიხსენა ის რთული გზა, რომელიც სამივე ძმის დღემდე გაიმართა. თბილად მოიგონა მამა, რომელიც ხელს უწყობდა შვილებს საკუთარი ინტერესების განხორციელებაში და ჩათვალა, რომ მამა, ვლადიმერ კალანდიას, დღემდელი დღის მონასილევია.

დასასრულ მაღლობა გადაიხადა თვით კრებულის ავტორმა. სისახლო გამოთქვა, რომ აღარ არიან დიდი პოეტები: **შოთა ჩანტლაძე, ოთარ ჭილაძე, ანა კალანდიძე, მუხრან მამუკარიანი, თამაზ ჩხეველი.** ნაიკითხა მათივე მიძღვნილი ლექსები და დამსწრე საზოგადოების სიყვარულით გულაყიულებულმა მამიძე ტკირობა უწოდა ამ საყვარულს. დაუმომწინებელი პოეტი კი ყოველთვის „ნახავს, სულ მუხევა სოკრატემ თუ ორი წვეთი ჩატკვა“.

ზურაბ ბახტაძე

მარადონა — მწერალი

როცა იგებ, რომ მარადონას წიგნი გამოვიდა, პირველი ფიქრი ის მოგდის თავში, ნეტავ წერის დროსაც ისეთია, როგორიც მინდორზე და ცხოვრებაში, თუ წიგნში შევცადა, თავისი თავი უკეთესად ან სულ სხვა მხრივ წარმოვიჩინა?

და როგორი სიაშივრება გეუფლება ამ წიგნის კითხვის დროსაც და მისი დამთავრების შემდეგაც, როცა რწმუნდები, რომ წიგნს “მე ვარ დიეგო” ტყუილად არ ჰქვია და მისი დანერგო ერთი ნუთითაც არ გაურბის მასში თავის თავს და იქაც ისეთივე სურპრიზებს გვიწყობს, როგორსაც მინდორზე და ცხოვრებაში.

მარადონა ნიჭიერი და გულწრფელი ავტორია, მაგრამ ნიჭიერი და გულწრფელი — მწიფდანიც შეიძლება იყოს და ემზაკიც. და, აქედან გამომდინარე, სალამარკოს ის არის, ამ ნიჭიერებისა და გულწრფელობის უკან რა სულიერი და ინტელექტუალური საწყაროს წარმომადგენელთან გვექვს საქმე.

დიეგო მარადონა არც მწიფდანიც და არც ემზაკი, ის ერთი სიღატაკში გაზრდილი ბიჭია, გამდინდრების მიუხედავად რომ მაინც ღატაკის თვლით უყურებს ამ სამყაროს და ეს ხან ანამულებს მას, ხან კი ხასკილო მდგომარეობაში აყენებს. თუმცა ორივე მდგომარეობაში ალალი კაცია. ალალია მაშინაც, როცა ლითარ მათეუსს მადლობას უხდის იმისთვის, რომ გაიხსენა და გამოსათხოვარ მატჩზე მიიწვია; და მაშინაც, როცა რობის პაპს მისგან მიღებული საჩუქრის ღირებულებაზე ედავება და საკადრის პასუხსაც იღებს მისგან.

ის დიდებულებივინებს ამეღავენებს, როცა სამშობლოზე, მემგობრებზე, გალუმემატიკორებზე ან ცოლზე ლაპარაკობს, მაგრამ, როგორც კი გუნდის ხელმძღვანელობაზე, ფეხბურთის ჩინოსნებზე ან პოლიტიკაზე იწყებს ლაპარაკს, მაშინ უკვე ერთი ჭრეველი და ახირებული კაცი ხდება, რომელსაც ყველაფერ აპას დიდი ფეხბურთელობის გამო პატიობენ, ან არ პატიობენ. ის გულწრფელი იყო მაშინაც, როცა „გულწრფელი ტყუილი“ თქვა, რომ გოლი თავისი ხელით არ გაუტანია და ამ ამავეში ღვთის ხელი ერია; და მაშინაც, როცა ეს ცოცხა აღიარა. ამ ორივეს უკან კი ის ფაქტი დგას, რომ მაშინ მარადონამ უკადრებელი იკადრა.

დიეგო გულწრფელი რაინდია, როცა კანიჯას სოლიდარობას უცხადებს — ნაერებში მისი არმეყვანის გამო, და ასეთივე გულწრფელი ახირებულია, როცა მწერთყელება თუ ჩინოსნების კორტიკაში შეუვლიდა და კატეგორიულია.

ის საკმაო ინტელექტს ამჟღავნებს, როცა სხვა ფეხბურთელების ნიჭზე და პიროვნულ თვისებებზე წერს, მაგრამ ერთი სასაბულო ბიჭი ხდება, როცა გულწრფელად უკვირს, ფიდელ კასტროს მიახმელება მონიშნულმდგეგებმა თურქში მისი მოკლა რომ გადაწყვიტეს „მარტო იმიტომ“,

რომ ფიდელ კასტროს მეგობარია. (დიეგოს ალბათ მარკუს-ენგელს-ლენინს-სტალინიც სამყაროს გადამჩრჩენები ჰგონია და კიდევ კარგი მათ დროს არ თამაშობდა ფეხბურთის და ისინიც ფიდელ კასტროსაკით არ ემეგობრებოდნენ).

მარადონა ალბათ მაშინაც გულწრფელია, როცა აშბობს — „ცხოვრებაში მარტო ჩემს თავს მოვეყვები ცუდად“ — მაგრამ სინამდვილეში მან თავისი ნარკომანობით მსოფლიო ფეხბურთი დააზარალა, რომელსაც ის ბევრჯერ და ძალიან დააკლდა.

აი, ეს არის ის, რაც ჩვენც, გულმემატიკორებმაც, გულწრფელად უნდა ვაღიაროთ, თუ გვინდა, რომ მარადონას ნაირმა ფეხბურთის გენიოსებმა აც თა-

ვისი თავი დააზარალონ და არც თავისი გულმემატიკორები. ისე კი, ყველაფერ ამის უკან ხომ მაინც ის კაცი დგას, ვინც ამდენი ადრენალინი დაგვაჯილდოვა, ვინც კიდევ უფრო ძლიერად გააერცელა ფეხბურთის ვირუსი მთელ მსოფლიოში და ვინც, ბოლოს, ეს წიგნიც დაწერა, რომელსაც დიდი ფეხბურთელი ნიჭიერი ავტორადაც მოგვევლინა, რომელიც მახვილი თვალით დანახულ, საფეხბურთო ცხოვრებისა თუ ზოგადად ცხოვრების ბევრ ეპიზოდსა თუ მოვლენებს აღწერს ხატონად, სევდიანად და თან დიდ იუმორით. წიგნის ბოლოში კი მარადონა ვეთავაზობს იმ ფეხბურთელების მოკლე შეფასებებს, ვისაც ის ცხოვრების მანძილზე გაცნო და შეფასების ღირსად მიიჩნია. ეს არის პატარა შედეგები, რომლებიც ზუსტად, ჭუნდად და ოსტატურად ასახავენ მათი ობიექტების ნიჭსა და დღაწლს. და საერთოდაც, მთელი წიგნი სასხვა ბევრი ისეთი ეპიზოდით, რომელსაც ბევრი მწერალიც მოაწერდა ხელს. ნიშნებსაც შეგნებულად არ მოვიყვან. მათი გაცნობის სიაშივრებას წიგნის მკითხველებს დაუტოვებ, მაგრამ ქართველ მკითხველს მარადონას ერთ-ორ ისეთ გამონათქვამს შეთავაზებ, რომელიც ქართულ ფეხბურთისა და ქართულ ფეხბურთელებზე პირდაპირ „ცხრიანში“ ურტყამს; „იმისთვის, რომ მოიგო, ჯერ უნდა ითამაშო“ ...

„იმ დროს ყველაზე მშვენიერი ის იყო, რომ ყველა გულმემატიკორას უყუარებო“ ...

„არგეტინაში კრიზისის გამო ძალიან უჭირდათ, მე კი ძალიან მიწოდდა, რომ, დროებით მაინც, ჩვენი გამარჯვებით ისეთი სიხარული გამოგვეცნა, რომელიც ხალხს თავის პრობლემებს დაეაწყინებდა“ ...

რაც შეეხება წიგნის თარგმანს, ერთი მხრივ, იქნებ უკეთესიცაა, რომ ის მწერალმა თარგმნა (დათო ტურანი უკლებს) — ლაღად და „გაუმსაღმინებლად“ — და არა უშეცდომო პროფესიონალმა თარგმნელმა, მაგრამ, მეორე მხრივ, წიგნში ბევრ დასაბან ენობრივ და სხვა შეცდომას ვხედავთ: „ბეკრი ნლეზი“, „ურტყავ“, „დღეები გადი-

ოდნენ", არც მჭირდებოდა, ყველაფერს კლაუდია მყიდულობდა, „ყოლებს იტანდა“ (როცა ვერ გააქონდა, მაშინ „ვერ იტანდი“?)), „თმები“, „ვტირივარ“, „ისტორია“, „ამბის“ ნაცვლად და ასევე არასწორად დაწერილი უცხო სიტყვები და სახელები: „ალსტალი“, „აუსტასტიური“, „ჯეკუა“, „კოლომბა“, „სისტანული“ — ისტორიული „სტამბოლის“ ნაცვლად (ასე ხომ, „მოსკოვი“ „მოსკვათი“ უნდა შეიცვალოს?) და „ფერიზა“ ორი „არ-ით, რაც ქართულში არ იხმარება. ასევე, უცხო ენიდან პირდაპირ გადმოტანილი და უზერხულობამდე მისული „ბრაზილია ჩემი

მონინალმდეგეა — დიდი ასოებით“ (?) და ზოგი სხვაიც. ამ ყველაფერს ემატება უამრავი კორექტურული შეცდომა, ერთმანეთს გადაბმული სიტყვები და სასენენი ნიშნების ნაკლებობა. ეს ერთგვარად ანელებს წიგნისგან მიღებულ სიამოვნებას. ქართულად თარგმნილი ასეთი წიგნები ამ მხრივაც უნდა აკმაყოფილებდნენ მკითხველის მოთხოვნილებას, რომ მკითხველს პროქართული ავტორის წიგნის სხვა ენაზე წაკითხვის სურვილი არ გაუღიანებო.

იხე კი, რა თქმა უნდა, მთავარი მაინც ის არის, რომ მადონას წიგნი გამოვიდა.

ისტორიის თეთრი ლაქები

გურამ ყორანაშვილი

სივართლის
მაკიახალი
გპითხვალისათვის

ინგლისელი ისტორიკოსი
იონა ჯუგაშვილ-სტალინის შესახებ

იოსებ სტალინის თემა, როგორც უნდა ვფასებდეთ მის ნააზრევსა და მოღვაწეობას, ფრიად საინტერესოა. ამიტომაც სავსებით კანონზომიერია ის დიდი ინტერესი, რასაც თანამედროვე მსოფლიო ისტორიოგრაფია იჩენს მის მიმართ. კერძოდ, ეს იტყობს აშშ-ის, ინგლისის, საფრანგეთისა და რუსეთის საისტორიო მეცნიერების შესახებ. მაგრამ, დღიად სამწუხაროდ, იმავეს ვერ ვიტყვით ქართულ ისტორიოგრაფიაზე. იგივე შეიძლება ითქვას ახალგაზრდა იოსებ ჯუგაშვილ-სტალინის თემაზე, რომელზეც დასავლურ მეცნიერებაში სამი მონოგრაფია (ედვარდ ვილის სიითის, რონალდ სუნისა (აშშ) და სარეცენზიო წიგნის ავტორისა) არსებობს.

1990-იანი წლებიდან მოკიდებული საქართველოში აღნიშნული საკითხის გაშუქებას შეეცადნენ კარლ ციტიტივილი, ვახტანგ გურული და ალექსანდრე დაუშვილი, რომლებიც ძირითადად შესაბამისი დოკუმენტების მოძიებით შემოიფარგლნენ. ასე რომ, თემის სერიოზული დამუშავებისაგან შორსა ვართ. არც უნდა გაგვიკვირდეს, თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ ჩამოთვლილი ისტორიკოსები უნინ საბჭოური პერიოდი იყვნენ დაკავებული. არადა, საკითხი ღრმად რომელ ქვეყანაში უნდა დამუშავებულიყო, თუ არა საქართველოში, სადაც „შომაველი დიდი ბელადი“ 1878-1907 წლებში ცხოვრობდა. მეტსაც ვიტყვით, პარადოქსია, რომ ქართულ მეცნიერებაში ახალგაზრდა ჯუგაშვილ-სტალინის ნაშრომების (ორი სამუშაო ფორმა-

ტის ტომი თუ გამოვა) გამოქვეყნებაც კი ვერ მოხერხდა. მაშ რას ავითვის საზოგადოება „სტალინი“, რომლის დაარსებაც საზოგადოებას დიდი ზარ-ზიმით ამცნეს. იქნებ ქართველმა სტალინისტებმა (მისმა თაყვანისმცემლებმა) რუს კოლეგებს მიზამონ და სიტყვებით კი არა, საქმით გამოიღონ თავი.

ამჯერად შეეხებთ 2007 წელს ლონდონში გამოქვეყნებული საიბონ სებაგ მონტეფიორეს წიგნს „ახალგაზრდა სტალინი“, რომელიც ჩვენში დღემდე არ გამომდარა სერიოზული განხილვის საგანი. ის, რაც „საზოგადოებრივი მუშაობების“ არხზე ვიხილეთ (ორჯერ) (მხედველობაში გვაქვს ჟურნალისტ გახტანგ სანაიას მიერ მომზადებული გადაცემა) სწორედ რომ მეცნიერების პროფანაცია გახლავთ. სერიოზული საკითხი დაყვანილ იქნა ოდენ კეკეს (ეკატერინეს) ზნეობაზე, „ბელდის“ კანონიერ თუ უკანონო ნარმოშობასა და მის გატაცებაზე ელთა სექსით. ტელეარხმა „ბიფიშა“ კი ორი თავისთვის სასურველი ისტორიკოსის პირები გვაძვირო წიგნის უფარგისობა ისე, რომ სერიოზულად არც კი გარკვილან.

ამთავითვე აღვნიშნავ, რომ ბაკურ სულაჯაურის გამოცემულმა (ახლა რომ საგამომცემლო სახლს იტყვიან) საიბონ სებაგ მონტეფიორეს დასავლელთა ნაშრომი დროულად, ინგლისში გამოქვეყნებიდან ორი წლის შემდეგ გამოსცა. წიგნი მკითხველთა ფართო წრეს საკითხის გაცემა-გააზრებასთან ერთად საერთოდ ქართველ ისტორიკოსებსაც აძლევს იმის მაგალითს, თუ როგორ უნდა ინერგობდნენ საინტერესო ნაშრომი ისტორიულ თემაზე.

წიგნი იკითხება დიდი ინტერესით, რომ იტყვიან სულმოურთქმელად, მონტეფიორე თავის თავში აერთიანებს ბელეტრისტიკას და ისტორიკოსის მაღალნიჭიერებას. რასაკვირვებელია, ეს გარემოებაც არ იკმარებდა, ავტორი რომ არ გასცნობოდა უამრავ საარქივო მასალას, მოკლევადიან და სათინადო ლიტერატურას. თუმცა მას მხედველობიდან გამორჩენია ზოგიერთი ქართული წყარო, რაც, პუნებრივია, უცხოელ ისტორიკოსს მიეტიყვება. აღნიშნულს ემატება ჩვენი სინამდვილის ნაკლებად ცოდნა. ამ ნარკვების გამოსწორება, ვგონებ, ქართველ ისტორიკოსებს ხელგვეწევდება.

აღბათ ღირს შესვენებად, რომ თავის დროზე საჭიროა ბიოგრაფია და იდეოლოგია დღიად გაისარგნენ იმი-სათვის, რათა „ბელადის“ სახე უღრესად იდეოლოგიზებული სახით ნარეგდინათ. უბრალო, ამ მოვლენას თავისი მიზანდასახულობა უქონდა. საუბედუროდ, ქართველები ფართო მასა კვლავ მსგავსი მითოლოგიის ტყვეობაში იმ-

ყოფებმა, რასაც აქლიერებმა აგრეთვე მი-
ვიან ფსევდო-ისტორიკოსთა „ნაპრომე-
ბი“. მსგავსი ნარმოადგენების საპირის-
პიროდ საიმომ სებაგ მონტეფიორეს
„ახალგაზრდა სტალინი“ სულ სხვაგვარი
ისტორიულ რეალობას გადმოსცემს.
ქართველი სტალინისტების რეაქციისა
რა მოგახსენით, მაგრამ პირადად ჩემში,
რომელსაც სპეციალურად უმუშავია
აღნიშნულ თემაზე (იხილეთ ნინგი „სტა-
ლინი — შტრიხები პორტრეტისათვის“),
ნაპრომში დამაფრებლად არის წარ-
მოადგენილი ახალგაზრდა „ბელადის“
ფსიქოლოგია. სამწუხაროდ, ნინგს არ
ახლავს სამეცნიერო აპარატი, მის შესა-
ხებ მხოლოდ საიტია მიითითებოდა.

ეგრე ვიტყვით, რომ სარეცენზიო
ნინგის ავტორი სუბიექტივობით გამო-
ირჩევა. პირიქით, მას ობიექტურობა არ
აღსაბობს, რასაც ვერ ვიტყვით რუ-
სულ ისტორიოგრაფიაზე. აღარას ვამბობ ქართველი ის-
ტორიკოსების თაობაზე.

„ბელადის“ დაბადების თარიღად 1879 წლის 21 დეკემ-
ბრის ნაცვლად 1878 წლის 6 დეკემბერია ნაჩვენები. ავტორ-
ი ეყრდნობა რუს ისტორიკოს ალექსანდრე ოსტროვსკის.
ეს მართლაც ასე გახლავდა და იგი დოკუმენტურად იქნა
დადასტურებული ქართველი ისტორიკოსების მიერაც.

მომავალი „ბელადის“ ვინაობა. წარმომავალი კატე-
გორიული სახით დაკვირვებულია ოსობასთან (ითქვამს
ტურუნდოვის პოლიციის უფროსი ოსი ივანე კიბირივი ამ ნი-
ადავზე მასთან კარგ ურთიერთობაში იყო). მაგრამ ქართულ
ისტორიოგრაფიაში სხვაგვარი მოსაზრებაა გაბატონებუ-
ლი, რაც ინგლისელ ავტორს უნდა გაეხათილებინა. იგი გა-
მოიღის გვარსახელ „ჯუღაშვილი“ ფორმიდან და არა ჯუ-
გაშვილიდან. ყოველ შემთხვევაში ამის შემდეგ ქართველ ის-
ტორიკოსებს გვმართებს მეტი საფუძვლიანობით დავასა-
ბუთით ჩვენული ვერსია და იგი უცხოეთსაც ვამცნო.

ავტორი თავშეკვებას იჩენს სენსაციუბისაგან ჯუღაშ-
ვილ-სტალინის ბიოლოგიური მამის საკითხის თაობაზე,
ასე რომ აინტერესებთ რუს ისტორიკოსებს და ქართველ-
თა ფართო მასას. ჩანს, ანგავა მოსაზრებებს ფართო გა-
საკენის მიხედვით „ბელადისამომ“ ოპოზიციურად განსუ-
ბილია წრეებშიც. მაგრამ ფაქტია, რომ „უცნაურს, ექსცენ-
ტრიულსა და გულცივ სოფის ბევრი კომპლექსი ანუხებდა
საკუთარი პიროვნების, ოჯახისა და ვარჯიშობის გამო“
(გვ. 214, იხ. აგრეთვე გვ. 180, 332).

მსგავსი მიდგომა ჩანს იმაზეც, რომ ავტორი, ჩანს,
დარწმუნებული არაა ახალგაზრდა ჯუღაშვილ-სტალინის
„ოხრანა“-ფანდარმერისათან თანამშრომლობაში. ჩემი
აზრით, ეს ვერსია საფუძვლიანია, ეკრძოდ, მას ადასტუ-
რებს ილია ჭავჭავაძის მიკვლეობაში ჯუღაშვილ-სტალი-
ნის მონაწილეობა.

საიმომ სებაგ მონტეფიორეს მიხედვით, თითქოს 1904
და 1905 წლებში იოსებ ჯუღაშვილ-სტალინის განზრახული
ქორწინდა ეროვნული, ქართველი სოციალ-დემოკრატიული
პარტიის შექმნა (სხვათა შორის, ამავე აზრისა გახლავთ
პროფესორი გივი ფორდანი თავის მონოგრაფიაში ილიას

ახალგაზრდა
სტალინი

საიმომ სებაგ
მონტეფიორე

მიკვლეობის თაობაზე). მაგრამ ინგლი-
სელი ავტორი არას გვეუბნება იმაზეც,
თუ რა შესაბამისი საისტორიო წყაროებს,
რა არგუმენტებს ეყრდნობა იგი. ცხა-
დაა, არც იმის თაობაზე ლაპარაკობს,
თუ რამ შეუშალა ხელი ი. ჯუღაშვილ-
სტალინს ამ ჩანაწერის განზოცოდებო-
ბაში. ასე რომ, ქართველ ისტორიკოსებს
გვმართებს ვარკვეული გარჯა ამ მიმარ-
თულებითაც.

ახალგაზრდა სტალინიზე თხრობა მო-
ცანილია 1917 წლის ოქტომბრის ენ. სო-
ციალიტურ რევოლუციამდე, როდესაც
იგი 39 წლისა, ბოლშევიკური მთავრობის
ინთერ-იური სახალხო კომისარი გახდა და
რითაც დაიწყო მისი ტრიუმფალური აღ-
მასკვლა „მსოფლიოში პირველი სოცია-
ლისტური რევოლუციის“ დიქტატორობა-
საკენ. ავტორს არ გამოარჩენია რაიმე მნიშ-
ვნელოვანი საკითხი, რაც ი. ჯუღაშვილ-
სტალინის შესაბამისი ხანის ცხოვრებასთან არის დაკავშირ-
ბული. მაგრამ ამის შესახებ თხრობა შორს ნაგვიყვანდა.

საიმომ სებაგ მონტეფიორე, ჩანს, სერიოზულად არ
იყნობს ავთენტურ მარქსიზმს და ამიტომაც ჯუღაშვილ-
სტალინს მიიჩნევს მის დიდ მცოდნედ. იგი ნერს: „ის ყვე-
ლაზე უკეთ იცნობდა მარქსის თეორიებს (1). მარქსიზმ ის
სფერი იყო, სადაც მას ვერაფერ სჯობნიდა. მან კარგად
იცოდა, როგორ გამოეყენებინა მარქსის რომელიმე ურჩავა
სასურველი საკითხის დასამტკიცებლად“ (გვ. 210-11).
მაგრამ აქვე ავტორი ასეთ დასკვნას აკეთებს: „თუცა მი-
სი სტალინი არასამაშველი, უხეში, აზრს მოკლებული და
მშრალი იყო“. სინამდვილეში უკანასკნელი ძალზე ზედა-
პირულად, დოგმატურად, ბრმა რწმენის საფუძველზე იც-
ნობდა აღნიშნულ მოძღვრებას და ამ მხრივ არ გამოირჩე-
ოდა ნოე გორდანიასაგან, ფილიპე მახარაძისაგან, ნოე რა-
მიშვილისაგან, ალექსანდრე ნულეკიძისაგან და სხვა ქარ-
თველი „მარქსისტებისაგან“. ამ მხრივ, ცხადია, იგი ვერ
შეედრება კარლ კაუცკისეულ ანდა გეორგი პლუხანოვისე-
ულ ცოდნას, აღარაფერი რომ არა ვთქვით ავთენტური
მარქსიზმის შესახებ. ვახვიადებულისა „მარქსიზმის ტიტა-
ნებში“ ლევ ტროცკისა და ვლადიმერ ლენინის ჩართვა (გვ.
164), ასევე მარტოკისა და სტალინის „ომ მარქსისტულ მე-
სიად, ღრმა მოაზროვნედ“ გამოცხადება (გვ. 355). ავტორის
თითქოს სჯერა, რომ სოსონ 13 წლის ასაკში კარგად გაიგო
ჩარულ დარვინის „სახეობათა წარმოშობა“, ანდა ცოტა
მოგვიანებით მარქსის „კაპიტალი“. აღნიშნული მოძღვრე-
ბის მთავარი ხიბლი „ბელადისთვის“ გახლავთ თავისებუ-
რი გაგება კლასთა ბრძოლისა და პროლეტარიატის დიქ-
ტატურის საკითხებისა. ამ მიზნის მიღწევის გზაზე კი იგი
არავითარ ამორალურ საშუალებას არ ერიდებოდა. ამდენ-
ად, იოსებ ჯუღაშვილ-სტალინი, ავადსახსენებელი
ადილუ მიტლერის დარად, მაკიაველის „ფრიად ნარმატე-
ბული“ მოხაფე იყო.

ფიქრობთ, ინგლისელი ავტორი სათანადო საფუძ-
ვლიანობით არ გამოირჩევა ბოლშევიზმის, კერძოდ ნინგის
მთავარი გვირის ნარმატების საიდუმლოს გაგება-გაზარბე-
ბაში. რუსიკოსების მარცხიანი ომის ვარად არსებობდა

სხვა საფუძველიც, რომელიც ტრადიციული საზოგადოებების სპეციფიკურ არსში მდგომარეობს, ის სოციალური სისტემა, რაც საბჭოთა რუსულმა ბიუროკრატამ თავისი „ბელადის“ ხელმძღვანელობით დაამყარა, ნიშნდებოდა. ნილად ძველი რუსეთის წესწყობილებით აიხსნება. თუ ისტორიულ-მედიანობით მეთოდს მოვიშველებით, მარცხიანი ომის მიუხედავად, რუსი ბოლშევიკების გერმანელმა კოლეგებმა (ვევლისხმობ საზოგადოება „სპარტაკუს“, რომელიც ვიცით, ტრაგიკულად დაასრულეს თავიანთი ავანტიურისტული ნაშთწყება.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ღიმილის მომგვრელია პასაჟი საიშირ სებაგ მონტეფიორეს წიგნიდან. 351-ე გვერდზე ვკითხულობთ, რომ ლენინმა „მაღალი რანგის ბოლშევიკები დაყო „საკმის კაცებად“ და „ჩაის მსმელე-ბად“ და თავის მხრივ დასძინა: „ჩაის მსმელი“ ზვერად მქალ აღიწინა. საბჭოთა რესპუბლიკა რომ შევლიდითა ისტაბილურობის გზით ნასუფიყო და „ჩაის სისის“ ტენდენცია განვიტოებინათ, რომელსაც კამენევისა და ბუხარინის ტიპის ბოლშევიკები წარმოადგენდნენ, სრულიად განსხვავებული ქვეყანა ჩამოყალიბდებოდა“ (იქვე).

ვერ გავიხსენებთ ავტორის იმ მოსაზრებასაც, რომ „კავკასიის პატარა ერებისთვის რთული იყო ნამდვილი ინტერნაციონალური მარქსიზმის მიღება, რადგან ისინი მუდამ დაშოკიდებლობაზე ოცნებობდნენ“ (გვ. 76). ჩვენდა საწმენხაროდ, ქართველი სოციალ-დემოკრატების (ესდექების) მრწამსი სწორედ რომ სანაშაბდოეო გახლდათ ე.წ. — მენშევიკებისა 1918 წლამდე, ხოლო ბოლშევიკ-კომუნისტებისა ამის შემდგომად, მათი არსებობის ბოლომდე.

რასაკერძოდაც, ინგლისელი ავტორის წიგნი, რომელიც საქართველოს ისტორიულ სინამდვილეს ეხება, დაზღვეული ვერ იქნებოდა მეცნიერებისაგან. ზოგიერთი მათგანი მთარგმნელისა და რედაქტორების უფლებად უნდა გაესწორებინათ, ზოგიერთზე კი კომენტარები გაეკეთებინათ. ასე მაგალითად, „ბელადის“ მშობლების გენეალოგიურ ხეში ქორინების თარიღად მითითებულია 1870 წელი, 31-ე გვერდზე კი — 1872, რაცა დედამისის თითქმის 17 წლისა იყო, მაშინ როდესაც ამ დროს იგი 14 წლისა იქნებოდა. სინამდვილეში შობილება იქორინინეს 1874 წელს. ასევე გენეალოგიური ხის მიხედვით, ზესაროოს 60 წელი უცხოვრობდა, 221-ე გვერდის მიხედვით კი — 55. 354-ე გვერდზე ი. ჯუგაშვილ-სტალინის შესახებ წიგნი ვკითხულობთ, რომ „ის კლანურ კავკასიაში გაიზარდა“, 319-ე გვერდზე კი აღნიშნულია „კლანური ინტერელი კავკასიაში“, რაც ცხადია, არასწორია და ჩვენს შესაბამის ისტორიულ სინამდვილეს დამახინჯებულად წარმოადგენს. ანდა როგორ შეიძლებადა უკომენტაროდ დატოვება მტკიცებულებისა, რომ გორი ერთ-ერთი ქართული სამთაობის დედაქალაქი გახდა, „ოუსეცა 1871 (!) წლიდან რკინიგზის გახსნამ (უნდა იყოს „გაყვანილი“ — გ.ყ.), რომელიც პარ ზღვამდე (თუ პორიეთი? — გ.ყ.) მიდიოდა, ქალაქი მიერუდგობდა პროვიზიცია აქცია“ (გვ. 49). სინამდვილეში უნდა რკინიგზამ გორი უფრო დააწინაურა? საკითხავია ისიც, თუ რატომ იყო ეს ქალაქი რუსეთის იმპერიის ერთ-ერთი ყველაზე კრიმინალური ქალაქი (იხ. შესაბამისი ფოტო). თითქმის „ბელადამ“ დედამისს უკანასკნელად 1930 წელს იწახულა (გვ. 42). უნდა იყოს 1935 წ. განმარტებას საჭიროებს, თუ ვინ იყო, რას წარმოადგენდა „ცნობილი არისტოკრატია პარათივი“ (გვ. 62). ცხადია, დიდი უზუსტობაა

დაინტერესოებს („ცხელი გოგირდის წყაროების (და ცნობილი აბანოების) ქალაქი კორდარის მთაწმინდის კალთაზე მდებრილი (გვ. 71).

რაც შეეხება 46-ე გვერდს, სადაც წერია: „მეორე მსოფლიო ომის დროს ის (სტალინი — გ.ყ.) ალერსიანად იცინოდა, როცა კეკე მარშალ უკუკოს უყუებოდა, როგორ ანებებოდა შვილს და „რომ ექვს წლამდე მისთვის თვალს არ მოუცილებია“, ცხადია, მსგავსი რამ უაზრობაა, რადგან „ბელადის“ დედა 1937 წელს გარდაიცვალა და იგი გეორგი უკუკოსაც არ შეხვედროს. მაგრამ ამ შემთხვევაში შევძლოთ თვითონ მთარგმნელს მოსვლია — ასე რომ, ინგლისურ ტექსტში ასეთ რამ არაა. მსგავსი რამ შეიძლება 126-ე გვერდზე, სადაც ჩამოთვლილია საქართველოში მოქმედი პოლიტიკური პარტიები: სოციალ-დემოკრატისტებისა, მენშევიკებისა, ბოლშევიკებისა, ანარქისტებისა და სოციალისტებისა. მკითხველს უთუოდ გაოცდება თუ ვინ იყვნენ ეს უკანასკნელი. ინგლისურ ტექსტში კი ფიგურირებენ ცენტრები (SR).

წერილობანი ხასიათის შევადგომით კი ნიგმად, როგორც უკვე აღვნიშნავდით, უამრავია. მაგალითად „ყარაჩოლელებს“ ავტორი განმარტავს ქართველ რაინდად (იხ. ინგლისური ტექსტის გვ. 15 გვერდი), მაგრამ არ ახსენებს კონტოებს და მათ განმარტავს „ქართველ მოვაჭრეებად თავზე შემოდგმული დიდი ხონების“ (იხ. თარგმანის 70-ე გვ.). ი. სტალინის ცაივის ცასილის ერთ-ერთი მწუხღვლის გვარი ბოურდინოვსკაია კი არ იყო (გვ. 23), არამედ — ბურდინოსკაია. ი. სტალინის ერთ-ერთ ტერორისტის გვარსახელი ჭირბაძოვილი კი არ იყო, არამედ — ჭირბაძოვილი. აშკარად უზუსტობა გახლავთ კავკასიის მჭუნოსნაცვალ ილიაროს კორანცოვ-დუკოევის მიმართ ვითუტეტების „გულთბობის“, „ლიბერალურის“ ხმარება (გვ. 25, 141). ქართველი მკითხველი იფიქრებს, რომ ერთ-ერთი ტერორისტის ღომინამ ქალი იყო, რამეთუ „ელისის“ სახელს ატარებდა (გვ. 26), სინამდვილეში ეს უკანასკნელი მამაკაცი კი გახლდათ, სახელად — ელისი. წიგნი წარმოდგენილი გენეალოგიური ხის მიხედვით ეკატერინე (კეკე) დედადა 1858 წელს, რაც უღავედ სწორია, მაგრამ 1872 წელს იგი 17 წლისა ყოფილა (გვ. 31). რას ნიშნავს „ჩერქიზული პალატო“? (გვ. 33, 103). მცდარია აზრი, რომ გორივერის ეკლესია შუასაუკუნეების ციხის გვერდით იდგა (გვ. 34). ვაჟგუბარია, თუ რას ნიშნავს გორში მანსაველებელთა გიმნაზიის არსებობა (გვ. 62). სინამდვილეში აქ ფუნქციონირებდა საოსტატო (სამანსაველებლო) სასწავლებელი. 75-ე გვერდზე ვკითხულობთ, რომ „ეს მარქსისტები (სტალინისებრი (სილევია) ჯიბლაძე, ნოე ფორდანი — გ.ყ.) თბილისში შეიკრიბნენ, გაზეთ „კვალის“ გამოცემა დაიწყეს“. ნამდვილი ფაქტი ისაა, რომ აღნიშნული ორგანიზაცია დაამფუძნებლები სხვები გახლდნენ, თავდამირველად კი მას გამოსცემდა და რედაქტორივად ანასტასია თუმიანიშვილი-წერეთლისა (ფაქტობრივად გიორგი წერეთელი), რომელმაც იგი (გაზეთი) ნოე ფორდანის გადადგამა. გოლციანი კეკეასის გენერალ-გუბერნატორი კი არ იყო (გვ. 921), არამედ — მთავარმართველი. აშკარა ლავსულისა დაწერა სიტყვებისა „შუთისის პროვიზციის გუბერნატორი“ (გვ. 104). შესაბამისი ფოტოზე ათი წლის სოსო წარმოდგენილია სემინარიის მოსწავლედ, მაშინ, როდესაც იგი ამ დროს გორის სასულიერო სასწავლებელში სწავლობდა. თბილისის სასულიერო სემინარიაში კი იგი 1893 წელს კი არ შევიდა, არამედ —

მომდევნო წელს. რა თქმა უნდა, ვ.ი. ლენინის „რა ვეკეთოთ?“ სტატია კი არაა, არამედ — წიგნი „ბელადის“ ბანდის ერთ-ერთი წევრი ხან კირთახის, ხანაც კი კორთახის გავრცელებული მარგაპეტის მრეწველობის საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილე ივანე (კიტა) აბაშიძე თავადი გახლდათ, ხოლო გრანელი აბაშიძეები — ახნაურები. 102-ე გვერდზე ვკითხულობთ, რომ რამშვილი მხარის უჭერდა ტერორს, მაგრამ საკითხავია თუ რომელი: — ისიღორე თუ ნოე — იგულისხმება. რაკი სიტყვამ მოიტანა, ვიტყვით რომ საბრძოლო ვჯგუფებიდან ყველას როდი უთქვამს უარი ხელისუფლებისათვის იარაღის ჩაბარებაზე (გვ. 150), არამედ ეს მხოლოდ ბოლშევიკებს ეძება. აპკარა გაუგებრობაა თბილისის შემოგარენის „მოთივნი გლეხები და მწყემსები“, რომლებიც აქტიურად მონაწილეობდნენ რუსეთის პირველ რევოლუციურ (გვ. 149). დაზუსტებას საჭიროებს სიტყვები: „თბილისში კავკასიის მრისხანე მმართველი, გენერალი ფიოდორ გრინაზივი“ (გვ. 155).

აპკარა გაუგებრობაა ი. ჯუგაშვილ-სტალინის სემინარულად მიგობართა შორის მიხეილ კლინინის დასახელება (გვ. 164), თანაც შემდგომში როგორც ეკონომიკური საბჭოსა და მთავრობის წევრისა (გვ. 248). მეთხველისათვის დაუჯერებელი იქნება, თუ როგორ იგვეგებოდა 1906 წლის 15-16 ივლისს, ქორწინების ღამეს, ი. ჯუგაშვილ-სტალინის მიერ ბანკის გადარცხვა. თუნდაც 1907 წლის დასაწყისისათვის, რომელიც ამ წლის 13 ივნისს მოხდა. იმავე ვიტყვით პასაჟზე „ტორკოვი ვიანა მიხდა, რომ 1907 წლის მაისში სტალინი ბანკის მომავალ ძარცვებზე ფიქრობდა“. თითქოს ახლავაზრდა ჯუგაშვილ-სტალინის ერთ-ერთი ავტენტის (ორთახისა), ბანკის მოხელე ვონსენსკისა აღფრთოვანებული იყო „თავად ერისთავის“ (იგულისხმება ცნობილი პოეტის რაფიელ ერისთავის) სიტყვების გამო სოსისულად ლექსით, მაგრამ რადიკალი ხომ 1901 წელს გარდაიცვალა და ამ დროისათვის „ბელადი“ ლექსებს უკვე აღარ წერდა. ჩანს, უნდა იგულისხმებოდეს 1895 წელს, როცა იოსებ ჯუგაშვილმა პოეტის იუბილეზე თავისი ლექსი წაიკითხა. დაფუსუსია მტკიცება იმისა, რომ ანდრეი გრომიკო შემდეგ უმაღლესი საბჭოს პირველი მდივანი გახდა. ასევე შეეძლოა ი. ჯუგაშვილ-სტალინის ბანდაში ისიღორე რამშვილისა და სეთი დედგარანის ყოფნის მტკიცება (გვ. 126). „ბელადის“ მამა ბესო გარდაიცვალა ჯანს, 1910 წელს, 55 წლისა ყოფილა (გვ. 221), გენეალოგიური ხის მიხედვით კი 61 წლისა გამოიშვა.

არასწორია „აპახსოურის იმპერიის“ ხმარება (იხ. რუკა-ზე), ასევე „აპახსურის ორმაგი მონარქიისა“ (გვ. 260). ნიკოლაი ბუხარინის მკვლელობის 1930 წელს კი არ ჰქონდა ადგილი (გვ. 268), არამედ — 1938 წელს. 280-ე გვერდზე ლაპარაკია ნიკოლოზ (კარლ) ჩხეიძეზე, როგორც ჯუგაშვილ-სტალინის „თანამოქალაქეზე და პარტიის თავმჯდომარეზე“, რაც, ცხადია, შეცდომაა.

ბოლშევიკების, კერძოდ ვ.ი. ლენინისა და ი. სტალინის მიერ „მსოფლიოში პირველი მარქსისტული“ (!) ხელისუფლების შექმნა“ (გვ. 336) არასწორია არა მარტო იმიტომ, რომ მანამდე უკვე არსებობდა პარისის კომუნა, არამედ ბოლშევიკური ხელისუფლების არსის გამოისიძობაც. ნინოს ბოლის დართულ სტალინის მესასახელებსა და ფსევდონიმების სიაში გამოტოვებულია „ი. ჯ-შვილი“ და „სოსხელი“. აღარ ჩამოეთვლით სხვა წერლობად შეცდომებსა და ფუსუსტობებს.

რაც შეეხება ქართული თარგმანის ენას (მთარგმნელი გახლათ ნანა დინამიძე), იგი მთლიანობაში კარგად იკითხება. მაგრამ მივგავანია, რომ მთარგმნელი ჯორჯერი არ იყავს ჩვენს ენობრივ ტრადიციას და ჭარბად ხმარობს ბარბარზიმებს (კერძოდ ანგლიკიზმებს). მაგალითად, „სტალინი ამგნებული კიბის“ (გვ. 33) მაგიერ უნდა იყოს ალბიონ ამგნებული, ტოიანიმ გამპარეულის ნაცვლად — ლამბარეული. გვარსახელი ნინითათროშვილი კი არაა (გვ. 35, 40), არამედ — ციხითათროშვილი, „ლევის ვაჭრის“ (გვ. 37) სანაცვლად ჩვენს ენაში ხომ გვაქვს „სირაჯი“. უკუიჯგონოების (გვ. 44) მაგიერ უნდა იყოს უკუიჯგონოები, მემუარის (გვ. 46) ნაცვლად — მოგონება, ციხისმიგარის უბნის (გვ. 49) (გორში) მაგიერ — ციხისუბანი. 50-ე გვერდზე მითითებულია გორის ტაძრის ტურა, 58-ეზე კი — სობორნაის ტურა. ქართულად, რასაკვირველია, გრიგორი კი არ უნდა ვთქვათ არ დადევროთ (გვ. 60), არამედ — გრგოლი, საიდის (გვ. 71) მაგიერ — სეითი. ცნობილი ევროპელი ორენტალისტი რენანი ფრანგი გახლდათ, ამიტომაც მის სახელად უნდა ვიხმაროთ არა ერნსტ, არამედ — ერნსტ-კანთელად აჯობებდა ხალხსანი სოციალისტები „ამოვლელისტ-სოციალისტების“ ნაცვლად (გვ. 96). ცნობილი რუსი პროვოკატორის ახუფის სახელის სწორი ფორმაცა ეწოდა და არა ევანო (გვ. 99). მეთხველებს უთუოდ გაუჭირვებდათ თუ რა იგულისხმება „ამოვლელტებში“ (გვ. 99, 102, 106, 123, 184). სინამდვილეში აქ პროკლამაციებია ნაგულისხმები. იგივეს ვიტყვით გვარსახელ კარსიაზე (გვ. 99), ალბათ უნდა იყოს კამია. ქართულად ყურს ვხამებთა „თორტი სულთანის“ (გვ. 101), უნდა იყოს ცხადია, თურქეთის სულთანის, „ფარცხანას“ (გვ. 102) (ზათუმში) მაგიერ — ზარცხანა. აპკარა შეცდომაა „უტროსა და უტროსი სოციალისტები“ (გვ. 103) ბოლშევიკებისა და მენშევიკების ნაცვლად. „კარგი კახარაინის“ (გვ. 105) მაგიერ უნდა ფიგურირებდეს ხარკი ყაზარაინი. აპკარა შეცდომაა იაკო (კობა) ეგნაძეამოვლელზე ითქვას „გორელი მემამულე“, ანდა მის ვაჟ — ალექსანდრეზე (სამა) — კრემლის კურიერი. ქართულად ვიტყვით და დავერთო „თავად გოლიციანი“ და არა პრინცი გოლიცინს (გვ. 115), „უკშირის“ (გვ. 117) ნაცვლად ხომ გვაქვს „უკშირა“, „პროტინების“ (გვ. 127) მაგიერ — ცილევი. „ბელგანანა საზოგადოების თეატრი“ (გვ. 131) ერქვა „არტისტიკული საზოგადოების თეატრი“. ყურს ცუდად ხვდება „წერილი თავდაზნაურების“ (გვ. 132), „საცხოვრებელი ადგილის პოეზია“ (გვ. 147) ხმარება, ასევე „ავტორატივისა“ (ბევრგან) თვითმპრობოლოების ნაცვლად. „სხად ბეის“ (გვ. 158, 177) მაგიერ უნდა იყოს ასად ბეი. ამავე გვრდზე „შენიერის“ ნაცვლად ხმარად ფიგურირებდეს შენიერულიცა, „ჩრდილოეთის ოკეანის“ (გვ. 141) მაგიერ — ჩრდილოეთის ყინულოვანი ოკეანი, „შტორმის“ ნაცვლად — ქარიშხალი, „ნავთობსაბადოების ნაცვლად“ — ნავთობსარწყები, „პორტ-მალის“ (იქვე) მაგიერ უნდა იყოს პორტსეპოტი. რას ნიშნავს „ქუთაისის რკინიგზის გვირიბი“ (გვ. 155). ყრილობის ნაცვლად ხმარად იხმარება კონგრესი. „ბუნდისტის“, „პოლიტულ-ლიტვლის“ (გვ. 179) მაგიერ უნდა იყოს ბუნდელი, პოლინელი და ლიტველი, ხოლო „მრჩეული დელეგატების“ (იქვე) მაგიერ — დელეგატები“ სათაბიბრო ხმის უფლებები“. „ინდუსტრიალისტის“ (გვ. 188, 203) ნაცვლად უნდა ვიხმაროთ მრეწველი, მენარა-ბე. გვარსახელი კარსიის მაგიერ უნდა იყოს ქარსიძე, ბან-

კი „კრედიტ ლიონესი“ ქართულად უნდა გაფორმდეს, როგორც „კრედიტ ლიონე“ (გვ. 188), ხოლო გვარსახელი „გოუ-ისდე“ — გედად. „ლოკალური კომიტეტის ნაცვლად (გვ. 191) — ადგილობრივი კომიტეტი. გემის შეპირების ნაცვლად — გემის დაკავება (ქვეყ.) დიდად ფილიზურ სერგო ორფინკიძეზე „ღარბი არისტოკრატს“ კი არ ვიტყვით (გვ. 192), არამედ გაღარიბებულ ან ღარიბ აზნაურს. უზუსტობა გახლავთ „სტოლიზინის მუტევის“ ხმარება (გვ. 193) რეაქციის ანდა რევრესიების ნაცვლად. „მეორე ინტერნაციონალური კონგრესი“ კი არ უნდა ვთქვათ, არამედ მეორე ინტერნაციონალის კონგრესი (VII, გვ 196). გაუგებარია სურენ სანადარიანის მიმართ „დეკადენტის“ ხმარება (გვ. 201), „ჰიმბატის“, „სპარსული რევოლუციის“ (გვ. 201) მაგიერ უნდა იყოს „ჰუმეტი“, „სპარსეთის რევოლუცია“. „მან-დატური კომისიის“ (გვ. 209) ნაცვლად უნდა იყოს სამანდატო კომისია, სიმონ ვერნაპის (ხმარება) ნაცვლად — „ვერნეპიკა“, „პარმეა“, რასაკვირვებელია, სარეფორმო ნივნიც ჩაინაცვლოს (გვ. 214) ხიზლი. ნეოლოგიზმი გახლავთ ასევე „კონსლიტორი“, „კონსლიტორები“ (გვ. 272, 275, 218) შემთანხმებელი, შემთანხმებლების მაგიერ. „საქონლის სადეკომის“ მაგიერ ხომ გვაქვს მშვენიერი სიტყვა „ბოსული“? „პრინცი — პოლოკინი“ (გვ. 218) ქართულად უნდა გვექნა დეფ. „თავად პოტიოკინის“ ფორმი. „ანათემის“ ნაცვლად (გვ. 220) ხომ გვაქვს ქართული სიტყვა „შეჩვენება“? „პარტის სასამართლოს“ (გვ. 222) აზრად სჯობია „პარტიულ-სასამართლო“. როდესაც ტელალები მდინარე ენისის ჩრდილოეთით მოყვებოდნენ, ეს „ღმა“ კი არაა (გვ. 277), არამედ — თავდაბა, დაბა. „ერემინის“ (გვ. 226) ნაცვლად უნდა ფიგურირებდეს ერემინი, ასევე „ლიკვიდაციონისტურის“ (გვ. 234) მაგიერ — ლიკვიდატორული. სილვა თოდირასი“ (გვ. 241) ნაცვლად ჩვეულებრივ იხმარება სილობისტრო თოდირა. ქართულად უხერხულია „შხიანი კალიფორნია“, უნდა იყოს, რა თქმა უნდა, მზიური კალიფორნია, ასევე „მარინის თეატრის“ (გვ. 251) მაგიერ — მარისა თეატრი. ამავე გვერდზე ნახშირი „იმპერიულს“ ნაცვლად უნდა იყოს საიმპერიო, „ტალახდებობა“-ს მაგიერ, „ატალახდებობა“, „ინტერნაციონალური პოლიტიკის“ (გვ. 295) ნაცვლად — საერთაშორისო პოლიტიკა. რა თქმა უნდა უხერხულია „შეტვა მითიანა“ (გვ. 299). 318-ე გვერდზე ფიგურირებს „საკონსტიტუციო ანსამბლა“ დამფუძნებელი კრების სანაცვლად. ნოთუ „გააუკუდაცყო“ უკეთესია „უკუდაცყო“-ს ფორმაზე? მცდარია „პეტროგრადის შერის“ ხმარება (გვ. 346) ქალაქისთვის მაგიერ. „დად ეკატერინენბროინდელ“ (გვ. 348) აშკარად სჯობს „ეკატერინე დიდის-ბროინდელი. 351-ე გვერდზე აღნიშნულია „სოფნარკომის მიძღვბა“ მისალების ნაცვლად, „სპეციფიკური მონვევა“ სამეის ნაცვლად, აქვე ნახშირია „სოფნარკომის პრეზიდენტი“ (გვ. 355) თავმჯდომარის მაგიერ. შესაბამისი კომისარიატის სახელწოდება წარმოდგენილია ასე: „ნავიკონალური საკითხის სახკომი“, „ეროვნებათა საქმის სახალხო კომისარია“, „სახალხო კომისარია ნავიკონალზა-

ციის საკითხებში“, მომდევნო გვერდზე თანაშემწის ნაცვლად ნახშირია „ასისტენტი“. იაკობ სვერდლოვზე როგორც საბჭოების ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტის თავმჯდომარეზე ნათქვამია „სახელმწიფოს ფორმალური მმართველი“ (გვ. 324). „იმპერიული გერმანიის (გვ. 324) მმართველი“ (გვ. 324). „იმპერიული გერმანიის“ „ან-ნინიანის“ ნაცვლად უნდა იყოს „გერმანიის იმპერია“. „მე-ნინიანის“ მაგიერ უნდა იყოს ნ-დლონი (იქვე). რასაკვირვებელია, სიტყვა „ლოზუნგი“ ჩანაცვლებულია „სლოვანით“ (გვ. 329). ხომ აშკარად უხერხულია „მკვლელის სასონარკვეთი“ (გვ. 354). 352-ე გვერდზე „მშვიდობის ნაცვლად უნდა იყოს ზაგი“. „ბრუტულურის“ მაგიერ — უბემი, საზიზარი. გვარსახელი „ნურაძე (გვ. 360, 369) კი არაა, არამედ — ეურაძე, „ცარიცინი“ კი არ უნდა ეწეროს, არამედ ცარიცინი (გვ. 361). „ტესტურებით“ (ხმარება) ჩანაცვლებულია „მე-მონმევა“. უხერხული გამოთვლა „გააკულაკეს“ (გვ. 364) „განაკულაკეს“ ნაცვლად. აქვე ფიგურირებს „ცენტრალური კონსტიტუციის კომისია“ ცენტრალური საკონსტიტუციო კომისიის მაგიერ. მცდარია აღნიშვნა „მოლოტოვი პირველი მინისტრად მუშაობდა 1930-44 წლებში“. აქვე მითითებულია კონსტანტინე გამსახურდიას ნაწარმოები „ბელადის ახალგაზრდობა“. „ბელადის“ ნაცვლად 382-ე გვერდზე ისტორიკოს რონალდ სუნის გვარსახელი „სან“-ის ფორმითაა გამოცემული, ხოლო ინგლისელ ფილოლოგის რიფიუდ-დისა — რიფიუდელად. უხერხულია დავწერო „მიფიუციელ-ტერორისკენ“ (გვ. 353) ნაცვლად „ტერორისკემი მიფიუციელისკენ“. იგივეს ვიცყოფით „პროლეტარიატის დიქტატორიბის“ შესახებ (გვ. 354). აქვე ფიგურირებს „პერსონოლიკატორი“ განსამარტერების მაგიერ. „თაჯირის სახალხო“ ნაცვლად (ბეგრან) უნდა იყოს „ტაჯირიდის“. გაუგებარია „ყინულის საჭრელი“, რითაც ლეეტროკი მოჰკლეს (გვ. 373), აჯობდა გვენმარა „ალენ-ნაშტოკი“. ცნობილი რიზარდ პაპის გვარსახელი ნივნი „პაპის“ ფორმით არის მოხსენიებული (გვ. 382).

ყოველივე აღნიშნულს დავუშვებდით იმისაკ, რომ მთელი რიგი აბზაცებისა და ავტორისეული შენიშვნებისა ნივნი გამოტოვებულია. ჩვენი შთაბეჭდილებით ნივნი ნაწარმევადაა დასაბეჭდად მომზადებული და გამოცემული.

მიუხედავად გამოთქმული შენიშვნებისა, საბოლოოდ კიდევ ერთხელ ვაფიქსურებ, რომ საიმომ სებვა მონტეფიორეს ნივნი — „ახალგაზრდა სტალინი“ — გამოცემა უდავოდ ძალზე მისასაღებელი მოვლენა გახლავთ და მისი დაბეჭდვით „ბაკურ სულაკაურის გახომცემლობამ“ კარგი საქმე გააკეთა, მიუხედავად იმისა, თუ რას იტყვიან ნივნიზე სტალინისტურად განწყობილი მკითხველები და მაგინი ისტორიკოსები, დაკვირვებუნი, სიმარტერის მამიფილი მკითხველები ბევრ ახალსა და საინტერესოს შეიტკბონ იმ ისტორიულ შიროველებზე, რომელზეც საქართველოში საერთოდ უაღრესად გაიფიქრებულა ნარმოიდეულება. სასურველია ნარმოსლად ავტორის ნივნი კვლავაც გამოიცეს (ცხადია, უფრო ადეკვატური სახით) და თანაც მეტი ტრავაიტი.

სამშაბათს, 8 მარტს
 ჟურნალ „ჩვენი მწერლობის“
 დარბაზში გაიმართება
 შეხვედრა
 მომღერალ
 სოფიო კუჭავასთან
 დასაწყისი 14 საათზე
 ჩუბინაშვილის 41

კუპიურაზე, კუპიურაზე...

ერნესტე პეშინგუეის რომანი „ვისთვის რეეს ზარი“ შეერთებულ შტაბებში გამოსცეს 1940 წლის ოქტომბერში და ერთი წლის მანძილზე ერთ მილიონზე მეტი ეგზემპლარი გაიყიდა. მერე ფეხი აიგდა და თითქმის მთელი პლანეტა მოიარა. თითქმის ჩამოაშთეული იქნება ის ენები, რომელზედაც ეს რომანი არ უთარგმნიათ.

1946 წელს პეშინგუეი კერძო წერილში ეკითხებოდა საბჭოთა მწერალ კონსტანტინ სიმონოვს, გამოცემული იყო თუ არა „ზარი“ რუსულ ენაზე და უარყოფითი პასუხი რომ მიიღო, იმავე ადრესატს მისწერა: „შეიძლება მისი გამოცემა მკვირვოდენი ცვლილებებით ანდა ზოგიერთი გვერის გეგმატოვებით“.

მაშლად სიკვდილის შემდეგ აუსრულეს სურვილი და ჯერ კიდევ 1941 წელს თარგმნილი წიგნი გამოსცეს... 1968 წელს. გათავისისწინებს მისი ნებართვაც კუპიურებზე და რამდენიმე მსუბუქი ჭრილობა მიაყენეს რომანს. თქვენ წარმოიდგინეთ, საბჭოთა ცენზურამ 1981 წელს მოსკოვში ინგლისურ ენაზე გამოცემული ნივთი ექ დაასახინრა. რომანის სრული თარგმანი (უკუთმოდებ!) 2005 წელსა გამოცემეს.

კუპიურები — თვალის ერთი გადავლებით: რომანის მთავარი გმირის — ესპანეთის სამოქალაქო ომის მონაწილე ამერიკელი მოხალისის რობერტ ჯორდანის მინაგავან მონღოლში ფიხზელ საბჭოთა ცენზორის ამოუგდია მთელი აზნაცო, რომელიც მოაგვებდა ასეთ ფრაზას: „თუკი რაიმე, არსებითად, სამართლიანია, სიცრუეს არ უნდა მიენიჭოს მნიშვნელობა“.

ახლა ინებეთ ამოგდებულ აზნაცო: „მაგრამ ჩემსურე ძალზე ბევრი იყო. თავდაპირველად არ აზრებოდა სიცრუე, მხოლოდ სძულდა. მერე კი სულაც შეეჩვია. ეს იყო ხარკი იმით ნიაღვრ ყოფნისათვის, მაგრამ ძალზე გამზრნული რამ იყო“.

საბჭოთა სამხედრო ინსტრუქტორები, სპეცსამსახურის თანამშრომლები და ფურნალებში ცხოვრობდნენ ოტულ „გვილიორდში“, სადაც ხშირად დაიარებოდა პეშინგუეი (და შესაბამისად — რობერტ ჯორდანიც). და აი, როგორც კუპიურა მოჰყავდა ჯორდანის ფიქრებს: „თავად გელორდში შეუფერებლად მდიდრული და გარყვნილი ჭქენებოდა. მაგრამ წარმომადგენელი იმ ხელისუფლებისა, რომელიც მსოფლიოს ერთ მოკვლევად განაგებდა, რატომ არ ეუთვონებოდა მკვირვოდენი კომფორტი? შოდა, ჰქონდათ კიდევ და თუნცა რობერტ ჯორდანის იქაურთა თავდაპირველად ეუცხოებოდა, შემდგომში შეეჩვია და განცხრომას მიეცა“.

ოტულ „გვილიორდში“ პეშინგუეის მარტინზსა და პოლიტიკაში ანათლებდა ცნობილი საბჭოთა ფურნალისტი კოლცოვი (რომანი გამოყვანილია კარკოვის ფსევდონიმით). გასაკვირია, მაგრამ ცენზორი მორიდებლად შეიჭრა კოლცოვის პირად ცხოვრებაში და პეშინგუეის რომანიდან ამოაგდო შემდეგ ტექსტი:

„ჯორდანი და კარკოვი დამეგობრდნენ. ჯორდანი დაუმეგობრდა კარკოვის ცოლსა — გამბდარ, შავფერმანს, ნახ, წერვილ და თავმუშაკებულ ქალს, მოკლედ შეკრჭილი, შეჭალადავებული თმა რომ ჰქონდა და თარჯიმნად მსახურობდა სატანკო კორპუსში. ჯორდანი დაუმეგობრდა აგრეთვე კარკოვის საყვარელს... ამბობდნენ, რომ კარ-

კოვს, სატანკო კორპუსის თარჯიმნის გარდა, სადავაც კიდევ სხვა ცოლაც ჰყავდა, მაგრამ ზუსტად არაფერ არაფერი იცოდა. რობერტ ჯორდანს ორვე მოსწონდა: კარკოვის ცოლი, რომელსაც იცნობდა და კარკოვის საყვარელი. იგი ფიქრობდა, რომ აღნიშნულ მოგონებოდა ის სხვა ცოლიც, თუკი ვაიწყებდა და თუკი ის საერთოდ არსებობდა. კარკოვს კარგი გემოვნება ჰქონდა ქალებში“.

ზემოთქმული კუპიურის თავისებურ განმარტებად გამოდგება პანია ნანყვეტი რობერტ ჯორდანის თარგმანში მონოლოგიდან, ასევე რომ ამოუგდიათ რუსულ თარგმანში: „როდესაც ლოთო ანდა მრუშობ, ამით ამქვადებენ შენს პირად შეცოდებას, გადახვევას პარტიული ხაზიდან, რომელიც მოცემულია მოძღვრების სუროვატად მოგვევლინა“.

პეშინგუეი თავის რომანში აღნიშნავს, რომ მადრიდის ერთ-ერთი ჰოსპიტალში ინგნერ სასიკვდილოდ განწირული რუსები: ორი ტაკვისტი და ერთიც მფრინავი. ისინი იმყოფოდნენ კარკოვის მუურვებობს ქვეშ და თუკი რესპუბლიკელები მადრიდს დატოვებდნენ, კარკოვს უნდა მოეწამლა ისინი, ცოცხლები რომ არ მავარდნოდნენ ხელში მტერს. რუსულ თარგმანში გამოტოვებულია შემდეგი ფრაზა: „უღელესი მნიშვნელობა ჰქონდა იმას, რომ არ დარჩენილიყო არავითარი მოწმობა რუსების ინტერვენციისა, რითაც გაამართლებდნენ ფაშისტთა აშკარა ინტერვენციას“.

ეს რუსები ისე ყოფილად დამწვარ-დასახინრებულნი, რომ კაცი ვეღარ გააჩრევედა მათ ვინაობას, მაგრამ ცოცხლები რომ დარჩენილიყვნენ, ვაითუ წამებისას გაეთქვათ თავიანთი წარმოთქვობა.

პეშინგუეის სახელგანთქმული რომანის რუსულად გამოცემისას სასტეკად ენიშნადამდეგობოდნენ ესპანელი კომპარტიის ბელადი დოლორეს იბარური და რესპუბლიკელთა არმიის გენერალი ენრიკე ლისტერი.

საამისო საფუძველზე ჰქონდათ. დოლორეს იბარურის, რასაკვირველია, არაფრად ეჭამნიკებდა რომანის ტექსტი და მონიშნული ირონია (სარკაზმის ელფერი რომ დაქარკობა) მისი მისამართით კარკოვ-კოლცოვის მხრიდან.

რაც შეეხება ენრიკე ლისტერს, აი, ის კუპიურა, სადაც გენერალი ასეა დახასიათებული: „იგი იყო ნამდვილი ფანატიკოსი და, ვითარცა ჭეშმარიტი ესპანელს, ნაკლებად ჰქონდა მონიშნა სიცოცხლის წინაშე. იპილიათა ჯარი, დაწვეული დასავლეთში თათარ-მონღოლთა პირველი შემოსევებთან ვიდრე დღემდე, სადაც მებრძოლთა უმაღლესი სიკვებოდნენ თითქმის ტყუილებრბოლად, როგორც ისეუბოდნენ ლისტერის ხელქვეითი“.

ენრიკე ლისტერმა თავისებურად იტია შური ამერიკელ მწერალზე. მისი აზრით, პეშინგუეის რომანი იყო „ტლანკი კარიკატურა ჩვენს ომზე და ესპანელი ხალხის ბრძოლის შეურაცხყოფა“.

პეშინგუეი, რომელიც არც მტერს იწლობდა ხოლმე და არც მოყვარულს, ფრად ლობიური გამოდგა ლისტერისადმი. 1946 წელს ერთ კერძო წერილში აღნიშნავდა: „მიხარია და ვამაყობ, რომ ენრიკე ლისტერის სახელი დაეიწყებული არ არის, ვინაიდან იგი მესაბება ესპანეთის ანტიფაშისტურ წინააღმდეგობის მქვეყნისტყველ სიმბოლად, ამასთან ერთად, იგი ჩემი ძველი მეგობარია“.

ახლოდნ სივრცისა

არდებილის წარმატებული ლაშქრობიდან დაბრუნებულმა მხედართმთავრებმა თამარ მეფის მოხსენის იმდროინდელი ირანის დეკლასულობა და უძღურება. მოუწოდეს, რომ ახალი ლაშქრობა მიენერო, რათა ქვეყნის უსაფრთხოება სამივე დოღ განემტკიცებინათ, თავის ძალ-ღერე ერქვებინათ მამა-მადონური საფლობელებისათვის, რომ აღარავის გასწენოდა ცდუნება საქართველოზე ყაზალური თავდასხმისა.

ამირსპასალარი ზაქარია მხარგრძელი და მსაფრთხოველები იგინე მხარგრძელი მოუწოდებდნენ თამარს: უბრძანე საქართველოს მხედრობას, ზორისანზე ლაშქრობისათვის განემზადოს. თამარმა მხედართმთავართა გაბედული გეგმა გააცნო ქვეყნის წარწინებული და დასტურიც მიიღო.

შემდგომად რომ მოახლოვდა, საუცხოოდ გამორკობილი და იარაღისხმული ჯარი შეიკრია თბილისში. თამარმა დალოცა სუიანად ლაშქრებული დრომა გორგასლიანი და დავითიანი, დალოცა ლაშქარი და ირანის ზღას გაუყენა.

ზორისანის ლაშქრობის აღწერილობას ერთ-ერთი საპატიო ადგილი უჭირავს თამარის პირველი ისტორიკოსის თხზულებაში „ისტორიანი და აზნინი შარკანდელთან“. ქართველი მემატიანე გადმოგვცემს ქართული მხედრობის მთელ მარშ-რუტს, ზუსტად ასახელებს გეოგრაფიულ პუნქტებს, პათოსით მოგივობრობს საბრძოლო ეპიზოდებს. მისი სიტყვით, ქართველებს აუღიბა შემდეგი ქაჯაქები: მარანი, თაგრიზი, მიაანი, ზანგანი, აბპარი, უაზინი, გურგანნი.

მამასადამე, ვასპის ზღის სამხრეთ-აღმოსავლეთ სანაპირომდე მოუღწევიათ. მოხვედრი იქნა უზარმაზარი ალაფი.

ლაშქრობის დასაბუთი გეგმა წარმატებით განხორციელდა. მტერმა და მოყვარებმა კიდევ ერთხელ შეიტყუო საქართველოს სამხედრო ძლიერება.

მავთხი ლაშქრობა საქართველოს ისტორიას არ ახსივს ასე შორს არასოდეს ნასულა საქართველოს ჯარს, ამდენი ქაჯაქი ერთად არასოდეს აუღია და ამხელა ალაფი ვერასოდეს მოუხვედია. ქართველი მემატიანე ამაყად წარმოთქვამს: არცა ოდესმე ქმნულ იყო ესეთიარი გამარჯვება არცა მეფეთაგან, არცა მთავართაგან.

სხვა ქართული წყაროებიც ლაკონურად ადასტურებენ „ისტორიანსა და აზნინში“ მოთხრობილს. ასე მავალითად, ლაშქარ-გორგასის დროინდელი მემატიანე წერს: „დღენსეს სპარსეთისა ქაჯაქნი, და მარანიდი ამონსწყედეს და ერანის ქვეყანა“.

ესდენ სიძორესა შინა მიუდენ, რომელ არცათუ სახელი ქართველობას ისმოდა“.

XVII საუკუნის ქართველი

ისტორიკოსის ფარსადან გორგჯანიის თხზულებაში მოყვანილი ლაშქარ-გორგასის სიტყვა იგინე ათაბაგისადენ, სადაც ვითხებულთა: არასდროს არ გაგონილიო სხვათა საქართველოს მეუფეებსა ყმათავარი ძველით თქვენამდისინო, რომ ერანი, ურავი და ზორისანი დადებოისო თქვენისა მეტსაო, რომ თქვენ დაარბიეთო“.

ზემოთ ჩამოთვლილ ქაჯაქთაგან, როგორც ჩანს, მარანდის აღებას ქეჩია ყველაზე ფართო გამოძახილი, ვინაიდან უცხოური წყაროები, ლაშქარ-გორგასის დროინდელი მემატიანის მსგავსად, ქართველთა მიერ მარანდის აღებას აღწინააღმდეგობენ.

სომეხი ისტორიკოსები კირაკოს განმარტევი და ვარდან დიდი მოგივობრობენ, რომ ზაქარია და იგინე მხარგრძელინი გაუძღვენენ მრავალიცხოვან ჯარს მარანდისაკენ, აიღეს ეს ქაჯაქი და ააოხრეს მისი მიდამოები.

სპარსული ისტორიკოსი რაშიდ და-დინი გვეთხუვებს, რომ ხევარაზმისი ვლადიკინი საქართველოსაკენ დაიწარა შრომობის მიზნით, რადგანაც მანამდე ქართველებმა მამაშვილთა ზღერებოისო ოლქი დაარბიეს (მთ რიცხვში მითითებულია ქაჯაქი მარანიდი).

არაბი გეოგრაფი იაკუთი გადმოგვცემს, რომ ცნობილი ქაჯაქი მარანიდი დაქვეითების გზას დაადგა მას შემდეგ, რაც ქართველებმა ააოხრეს ქაჯაქი და იქურ შევიდნენ დიდოღენიან ტყვედ წაიყვანესო.

ინა ხალქიანის პოეზიკონი გაგვამცნობს: „ქართველებმა გაძარცვეს ქაჯაქი მარანიდი, ამოგლიტეს მცხოვრებლთა ნანილი და დაწარენნი ტყვეობაში წაასეს“.

აი, ასეთი უზონისი ჰქონდა ქართველი მხედრობის ძლევაშილი ლაშქრობას, რომელსაც ტრადიციულად 1210 წლით ათარიღებენ. ამ ლაშქრობის ერთმა ორიგინალური შეუხსება გვხვდება თანამედროვე ფრანგი ორიენტალისტის კლოდ კეპენის წარმომხი: ქართულმა მხედრობამ გაიჭურა ნახტომი გააკეთა თვით ზორისანს საზღერობამდე!

ასევე ფრანგის ასევე ორიენტალისტი მარკო ეპარი აღწინააღმდეგობს: „თამარის პოეტიკის წარმავტებამ აქცია იგი ყველაზე პოპულარულ დიგურად ქართველების ისტორიასა და ლეგენდებში. მისი მშვენიერა აღაფრთოვანებდა ქვეყნელობებს და სავბიროსა სიტყვებზე უბრძანებდა, ხოლო მის მხედართმთავრებს გამარჯვებათა გზას უნათებდა“.

ქრონიკა

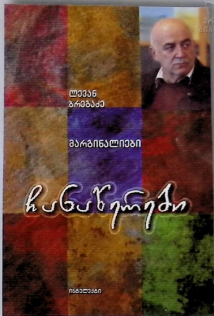
22 თებერვალს საქართველოს პარლამენტის უროვნულ ბობლიოთეკაში გაიმართა წარდგინება წიგნისა „ანტისაბჭოური სიტყვარება“ (ზეპირი ისტორიანი, გადმოცემები), რომელიც მომზადდა შოთა რუსთაველის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტში. ავტორები: რუსუდანი ჩოლოყაშვილი, ეკა ჩხევიძე, ნინო ბალანჩივაძე, ნესტან რატანი, ირმა ყველაშვილი. რედაქტორი: ირმა რატანი. წიგნი ძველებსა საქართო რეპრესიების მსხვერპლთა ხსოვნას. პროექტი განხორციელდა სსიპ - ქართველოლოგის, უკონსტრუქციული და სოციალური მეცნიერებების ფონდში (რუსთაველის ფონდი) მოპოვებული გრანტის მეშვეობით. გამომცემლობა „ნეკერი“.

პრეზენტაცია შესაბამის სიტყვით გახსნა შოთა რუსთაველის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტის დირექტორმა ირმა რატანამ. „პირველი სერიოზული ნაბიჯი, რომელიც სიმართლისათვის აკმადა...“ - ასე შეაფასა მან ამ პროექტის მნიშვნელობა, რომელიც შემოაბაღ დასრულდა ოკუპაციის 90-ე წლისთავისათვის. შეიქმნა ვებგვერდი, გადაღებულია სამი დოკუმენტური ფილმი.

წიგნი მოცვაეს 300-მდე ადამიანის ტრავიკულ ხვედრს საბჭოთა დიქტატურის პირობებში. ირმა რატანამ აღწინააღმდეგო ფოტო-ლოგოსების ავრფობას, რომელსაც წაყოფიერად იმუშავა საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში. დიდი მადლობა გადაუხადა განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს, რუსთაველის ფონდს, თბილისის იგინე ჯავახიშვილის საიტილობის უნივერსიტეტს განეული თანადაგმობისათვის და გამოთქცა იღიდა, რომ შედგებოი პრეპტიკები ასეთვე წარმატებით განხორციელდებოდა.

სიტყვით გამოვიდნენ ცნობილი მეცნიერები და საზოგადო მოღვაწეები: რუსუდანი ჩოლოყაშვილი (პროექტის ხელმძღვანელი), ზაზა აბინიანი, კახა ვაშაძე, მარია ლომიძე-ფინიძე. მათ აღწინააღმდეგობს, რომ ეს არის უაღრესად მნიშვნელოვანი და საქართო წიგნი, რომელიც უნდა ნაკითხვის ყველამ, რათა საზოგადოებამ კიდევ ერთხელ გააცნობიეროს ნარსულს გაცვეთილები, დიდილო სოტალდობრობის ფსიქოლოგიური გადმონათობი და განსახლებურს მომავლის მორალური-ზნეობრივი ორიენტრები. დასასრულ ურქენეს ფრანგმენტი დოკუმენტური ფილმიანი.

საპატივცემო და სლავოპო უხშიანება ლევან ბრეგვაძის

მე ნაიკითხველ ლევან ბრეგვაძის ახალი ნიგნი „ჩინაწერები“, „ჩინაწერების“ სერიით რომ გამოსცა გამოცემლობა „არტემიდეტმა“ (რედაქტორი როსტომ ჩხივიძე). არა, რეცენზიის დაწერას არ ვაპირებ. ასეთ ნიგნზე, მე მაგონი, რეცენზია არც დაინერგება... ყველა ჩინაწერზე (თითქმის ყველაზე) ცალ-ცალკე შეიძლება საუბარი; ვფიქრობ, ობიექტურ და სრულყოფილ რეცენზიაში ასე უნდა იყოს და ეს ალბათ ბევრად უფრო ვრცელი მსჯელობა იქნება, ვიდრე ეს ნიგნია. რატომ? მოდიოთ და სცადეთ მცირე მსჯელობა ამ ჩინაწერებზე: „უსახლკარო სიტყვები“, „არტონანია“, „ილუსტრაციები“, „ნიშანი და სისტემა“ და სხვა... ანდა ისეთ რეზერვებში შესულ ჩინაწერებზე, როგორცაა „ის ეპოქა“, „ეტიკატივი კომენტარებით“, „შიზარული რითმები“, „ფრაზები“ და სხვა... არა, ეს არ შეიძლება, ყოველ შემთხვევაში, მე ვერ შევძლებ... მე მხოლოდ იმას ვიტყვი, რომ ვარცა ბანია, ასეთი ინტერესით ნიგნი არ წამიკითხავს; ასე ნიგნი არ მომწონებია. სწორედ ასეთ ნიგნებზე იტყვიან, სულმოუთქმელად იკითხებო... რა ქმის ამ ხიზლს? ნიჭი და განათლება ავტორისა, ურდულიცა, აღმოჩენების უნარი, ორიგინალური აზროვნება და მახვილგონიერება; გემოვნება; იუმორის შესაძური გრძნობა... ეს ისე, მადლობის სახით... მხოლოდ ამის თქმა არ მსურდა. რამდენიმე ჩინაწერთან დაკავშირებით მინდოდა შევხმინებოდი ლევანს.

ჩინაწერი:
„ერთი ქართველი მწერალი რუს კოლევას სამშობლოში ეტატი-ობდა: „არაშუ ვ გრუზიო!“
ყურში ჩანაწერადეს: „იუ, იუ!“ და შედგომა ასე „გაბოასნორა“:
„არაშუ ვ გრუზიო!“
[ჯემალ ქორიას ნაამბობი].“
მე სხვა ქარიანტი ვიცი ამ ამბისა: იმ ცნობად ქართველ პოეტს რუსი მეტაბოლები მოუწვევია საქართველოში, გაუღეცას: „...დარეკე დრუზია, პრევიატე ვ გრუზია!“
თურმე ჩანაწერადეს: „- ვ გრუზიუ!“ ... და გაუსნორებია:
„დარეკე დრუზიუ, პრევიატე ვ გრუზიუ!“ ...

„პარალელებში“ მურმან ჯგუბურიასთან საუბარს იხსენებს ლევანი (გვ. 234). ელიას კანეტის ნიგნიდან ერთი ადგილი ჩაუკითხავს მურმანს:

„აქ იყო ნიგმი.“

აქ ნიგმი არ ყოფილა.“ მერე თავისი ლექსების ნიგნი უჩვენებია:

„ი, აქ იყო გალაკტიონი, გალაკტიონი არ იყო აქ...“

პარალელებისათვის ღირს გახსენება გალაკტიონისაც. ერთ ადგილს გავიხსენებ 2000 წელს გამოსული ნიგნიდან „მარადიული თანამედროვენი“:
„გალაკტიონი რატომსა. რა თქმა უნდა, გაიხსენებს: „ჩემზე ადრე აქ პრესინდებოდა დიდი აკაკი ნეროელი“.
გალაკტიონი ბორჯომშია. ჩანენი: „დავთავადიერდ ბორჯომის ბაღი (აქ ყოფილა აკაკი ოძენსე და დაუნერია ლექსი)... შესხეთ-ჯავახეთში დანანებს: „აქ არასოდეს არ მოსულან არც ილია, არც ვაჟა, არც აკაკი...“

მოკლედ: აქ იყო აკაკი... აკაკი აქ არ ყოფილა...

კი, „ელიას კანეტი აზროვნებს მურმან ჯგუბურიასავით“, მაგრამ მურმანი აზროვნებს გალაკტიონისავით?..

ლექსი ელიას კანეტზე ოთხი წლით ადრე დაუნერია მურმანს (1980 წ.). ლევანის ლიბილანარევი კომენტარებიც ლამაზია, მაგამ.

ორიგინალური ნიშნობი ალალის, პოეტური გონებასა და ლო-ბის დიდებული ენაშია ჩინაწერი „ჩინა არის თუ არსებითი სახელი“. ალბათ ამ ორი მაგალითის გახსენებაც გაამდიდრებს ამ მონაკვეთს.

ზნანში ზ- თავსართის აუცილებლობაზე როცა საუბრობს აკაკი ნეროელი, ღმილით შენიშნავს: ჰეგელის ზნანში H3-ს თუ არ დავნერო, ფრაზაში ყველის გურია საუბარი იქნება ყველებს გურიაზე და არა აყვავებულ გურიაზე... ამ თქმაზე იაკობ გოგებაშვილმ მსჯელობს: „მოაკელი ზნანს ჰეგელის ასო ჰ და გომოვ ნათესაობითი პრუნვა სახელ არსებობისა - ყველის... ავიღოთ ფრაზა: გიორგის ტყინი ჰქონია, რაც ნიშნავს გიორგის ნიჭიერებას. გამოაკელით უნახანენელს სიტყვას ასო ჰ და გიორგი გამოვ უტყინო, სულელი, უნიჭო...“ მართლაც საინტერესოა ენა ქართული...

ერთი ჩინაწერიც მინდა მოვიხსნო: „მამთაყმამა (მათიკ მამთაყმამ, სოფ. კურსები) იცოდა სახუბარო და მუჭურება - „ყურას და ყურს შუა პილგაყოფინებ თავს!“ (თითქმის თავი ისედაც ყურას და ყურს შუა არ მდებარეობდეს). ეს გამოთქმა სხვაგან აღარ გამოგონია, არც სადმე წამიკითხავს. ჩემო ლევან, ეს გამოთქმა არც მე წამიკითხავს სადმე, მაგრამ გაგონებით ხშირად გამოგონია (არარტოზის ამომიყვია თავი ყურას და ყურს შუა) და იცო ვისიან? - მათიკ მამთაყმამდობისა-გან: მათიკ პრევატე შემე პირველი კლბის მამთაყმამდობი იყო სოფელ კურსებში...“

დღეისთვის ეს ვიკიპარო... მეც „ვიცი, რომ წესით ახლა აქ რაღაც დასკვნა უნდა გავაკეთო, მაგრამ ვერ ვახერხებ...“ მოკლედ, მე ეს ნიგნი ძალიან მომეწონა... დიდი მადლობა, ლევან..

გიორგი გოგოლაშვილი

ՆՈՒՆԱԳՐ

Քաղաքի մշակութային կենտրոն

ISSN 1987-7730

9 771987 773003